

BYZANTIC

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΚΑΤΑ ΤΡΙΜΗΝΙΑΝ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ "ΒΥΖΑΝΤΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ"

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΟΥΡΕΛΑ

ΤΟΜ. Α' - Τεύχ. 1

ΕΔΗΜΟΣΙΕΥΘΗ ΤΗ 15 ΙΟΥΝΙΟΥ 1909)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1909

ΠΡΟΪΚ. ΤΩΝ Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

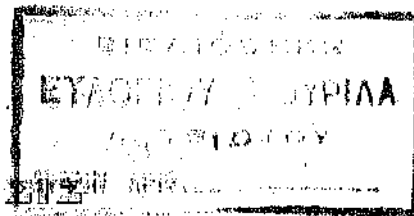
ΠΑΛΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ἡ ἑτήσια συνδρομὴ αὐτῆς ὁρίσθη διὰ μὲν τὴν Ἑλλάδα εἰς δρα. 20, διὰ δὲ τὸ ἑξωτερικὸν εἰς φρ. 20.

Οἱ τακτικοὶ ἐταῖροι τῆς «Βυζαντιολογικῆς Ἑταιρείας», κατὰ τὸ καταστατικὸν αὐτῆς, λαμβάνουσι τὴν «Βυζαντίδα» εἰς τὸ ἥμισυ τῆς τιμῆς.

Ἐν τῇ „Βυζαντίδι“ κρίνονται καὶ ἀγγέλλονται ἔργα, στελλόμενα εἰς τὰ γραφεῖα αὐτῆς πρὸς τὸν κ. Μιχαὴλ Γούδαν, ὁδὸς Βερανζέρου 5^α, Ἀθήνας.

ΠΡΟΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Ἡ ἐν Ἀθήναις «Βυζαντιολογικὴ Ἑταιρεία» συμφώνως τῷ πρώτῳ ἐδαφίῳ τοῦ δευτέρου ἄρθρου τοῦ καταστατικοῦ αὐτῆς, ἰδρύει ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ τὸ μετὰ χειρὸς ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν σύγγραμμα, ἐκδιδόμενον ἐπιμελείᾳ ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς, εἰς τριμηνιαία τεύχη, ὧν ἕκαστον θὰ διαιρῇται εἰς τρεῖς διακεκριμένα τμήματα.

Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ καὶ κυριωτάτῳ τμήματι θὰ δημοσιεύωνται ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι σχετικαὶ πρὸς τὸν κύκλον τῶν σπουδῶν τῆς ἐν Ἀθήναις Βυζαντιολογικῆς Ἑταιρείας, ἥτοι μελέται καὶ κείμενα ἀφορῶντα εἰς τὰς ποικίλας ἐκφάνσεις τοῦ καθ' ὅλου βυζαντιακοῦ βίου, ἀπὸ τοῦ 330 μ. Χ. καὶ ἐξῆς. Ἡ Ἱστορία, ἡ Δογροτεχνία (λογία καὶ δημώδης), ἡ Ἐπιστήμη ἐν γένει, ἡ Τέχνη, ἡ Γλῶσσα, ὁ ἐσωτερικὸς καθ' ὅλου βίος τῶν Βυζαντινῶν, ἡ ἐπίδρασις τούτων ἐπὶ τὰλλα ἔθνη, ἡ γεωγραφία καὶ τοπογραφία τῶν βυζαντιακῶν χωρῶν, ταῦτα πάντα εἶναι τὰ κατ' ἐξοχὴν θέματα τῆς «Βυζαντίδος». Οὐχ ἥττον δ' ὅμως ἡ καθ' ὅλου ἑλληνικὴ χριστιανικὴ ἀρχαιολογία, αἱ συστηματικαὶ κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Ἐπιστήμης ἀναγραφαὶ τῶν ἐκασταχοῦ ἑλληνικῶν χειρογράφων κωδίκων, αἱ μελέται αἱ σχετιζόμεναι πρὸς τὰ ποικίλα ζητήματα τῶν μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Βασιλευσούσης χρόνων ἐφ' ὅσον συνδέονται ἀμέσως ἢ ἐμμέσως πρὸς τοὺς καθαρῶς βυζαντιακοὺς χρόνους. Κατ' ἀρχὴν δὲ θὰ δημοσιεύωνται ἐν τῇ «Βυζαντίδι» ἐπιγραφαὶ καὶ χαράγματα ἀναγόμενα χρονολογικῶς μέχρι τοῦ 1821, ὡς καὶ τὰρχαιότερα τοῦ ἔτους τούτου ἐπίσημα ἐκκλησιαστικὰ γράμματα καὶ εἰδήσεις ἐκ τῆς

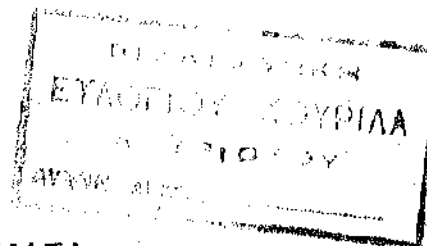
ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ μοναστηριολογίας τῆς Ἀνατολῆς.

Ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι τοῦ προκειμένου περιοδικοῦ θὰ καταχωρίζωνται ἐπιστημονικοῦ χαρακτήρος κριτικαὶ ἀναφερόμεναι εἰς δημοσιεύματα ἀναγόμενα εἰς τὸν κύκλον τῶν σπουδῶν τούτου.

Τέλος ἐν τῷ τρίτῳ τμήματι τῆς «Βυζαντίδος» θὰ δημοσιεύηται ἐκάστοτε συστηματικὴ βιβλιογραφία πάντων τῶν κλάδων εἰς οὓς ἀποβλέπει αὕτη. Ἐπίσης μικρότεροι ἀνακοινώσεις καὶ ἐπίσημοι εἰδήσεις σχετικαὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐν Ἀθήναις Βυζαντιολογικῆς Ἑταιρείας.

Οἱ συνεργάται τῆς «Βυζαντίδος» — οἵτινες δύνανται νὰ εἶναι καὶ μὴ ἑταῖροι τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑταιρείας — γράφουσι κατὰ βούλησιν, τὰ ῥθρα αὐτῶν ἐλληνιστί, γαλλιστί, γερμανιστί, ἀγγλιστί, ἰταλιστί καὶ λατινιστί, ἀποκλειομένης δυστυχῶς πρὸς τὸ παρὸν τῆς ἑωστικῆς διὰ λόγους τυπογραφικοῦς.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

ΣΥΝΟΔΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΚΑΥΚΟΥ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ

Μεταξὺ τῶν εἰσέτι ἀνεκδότων πολυαριθμῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰωάννου Ἀποκαύκου ὑπάρχουσι καὶ πράξεις αὐτοῦ οὐκ ὀλίγαι συνοδικαί, αἵτινες διαφωτίζουν ἱκανὰ σημεῖα τῆς ἐσωτερικῆς οὕτως εἰπεῖν ἱστορίας τοῦ δεσποτάτου καὶ κατόπιν βασιλείου τῆς Ἡπείρου ἐν τῷ πρώτῳ καὶ πλέον τετάρτῳ τοῦ 13^{ου} αἰῶνος. Αἱ πράξεις αὗται περιέχουσιν ἀποφάσεις κανονικοῦ καὶ πνευματικοῦ χαρακτήρος, ὧν ἄλλαι μὲν ἐθεσπίζοντο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀποκαύκου προεδρεύοντος τοῦ περὶ αὐτὸν πνευματικοῦ δικαστηρίου τῆς μητροπόλεως Ναυπάκτου, ἄλλαι δὲ ἐγίνοντο ἐν συνεδρῶναις συνόδων, συμβούλους ἔχοντος τοῦ Ἀποκαύκου ἐν αὐταῖς τοὺς ὑποκειμένους αὐτῷ ἐπισκόπους καὶ ἄλλους τινὰς ἀρχιερεῖς. Γνωστὸν δὲ ἤδη ἐξ ἑτέρων τοῦ Ἀποκαύκου γραμμάτων, ὅτι διὰ τὴν ἱεραρχικῶς ἐξέχουσαν τάξιν τῆς μητροπόλεως αὐτοῦ Ναυπάκτου ἐν τῷ ἡπειρωτικῷ δεσποτάτῳ καὶ διὰ τὸ σοβαρὸν καὶ τὴν ἀδράν αὐτοῦ παιδείαν, ἀπέβη οἷον αὐτοκέφαλος ἀρχιεπίσκοπος, τῶν ἐκκλησιαστικῶν υποθέσεων τοῦ ἡπειρωτικοῦ βασιλείου παραπεμπομένων ἀπὸ τῶν αὐτοῦ δεσποτῶν καὶ βασιλέων εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Ἰωάννου καὶ τῆς περὶ αὐτὸν συνόδου· καὶ οὕτως ἠϋξήθη ἡ δυνάμις αὐτοῦ ἢ ἐκκλησιαστική, ὥστε καὶ εἰς χειροτονίας προσέβη συνοδικῇ δια-

σκέπει και βασιλική έγκρίσει ού μόνον επίσκοπων, αλλά και αρχιεπισκόπων μεγάλων θρόνων, οίον Κερκύρας και Άχρίδος.¹

Τών συνοδικών του Άποκαύκου γραμμάτων καταχωρίζω προς τό παρόν ένδεκα μόνον, έννέα μόν κατά τό 13^{ον} αιώνας αντίγραφον Ίσαάκ μοναχού του Μεσοποτάμου,² δύο δέ κατ' αντίγραφον αυτού μόν τούτου, αλλά γνωστού νυν έκ μεταγραφής του 17^{ου} αιώνας.³

Τό πρώτον γράμμα εύρισκόμενον έν τῷ φ. 17^α του κώδικος Ίσαάκ έμπεριέχει συμβιβασμόν γενόμενον συνοδικώς έν Ναυπάκτῳ ύπό του Άποκαύκου μεταξὺ του Δρυϊνουπόλεως επίσκοπου Θωμά και τινων αυτού κληρικων. Τό γράμμα συντάχθη μηνί Ιανουαρίῳ Ινδικτιώνος έβδόμης· αυτή δέ συμπίπτει έτει 1219^φ 4 Τό δεύτερον γράμμα εύρισκόμενον μεταξὺ τών φ. 19^β — 20^α του ρηθέντος κώδικος έγένετο συνοδικώς έν Άρτῃ έτει 1222^φ, καθ' ό συμπίπτει ή έν αὐτῷ τῷ γράμματι σημειουμένη δεκάτη Ινδικτιών· και περιέχει τούτο άπόφρασιν περί τινος Θεοδοσίου μοναχού Σπίγγῃ, ούτινος τήν υπόθεσιν παρέπεμψε τῷ Άποκαύκῳ ό βασιλεὺς Θεόδωρος Άγγελος Κομνηνός ό Δούκας. Τά λοιπά έπτά γράμματα (3—9) αναφέρονται εις τήν πόλιν Άρταν και τήν επισκοπήν αὐτῆς. Οὕτω τό ύπ' αριθ. 3 (φύλλ. 55^α-57^α του κώδικος Ίσαάκ) παρουσιάζει δικαιολογητικήν συνοδικήν του Άποκαύκου κύρωσιν τῆς ύπό τῆς βασιλίσσης Θεοδώρας Δουκαίνης Κομνηνῆς γενομένης μετατροπῆς τῆς έγγυς Άρτης άνδρώας μονῆς

¹ Πρβ. Α. Μηλιαράκη, Ιστορία του βασιλείου τῆς Νικαίας και του δεσποτάτου τῆς Παιρίου, σ. 188—191.

² Νοητέος ό έλλην. 250^{ος} κώδιξ τῆς έν Πετρούπολει Αὐτοκρ. Δημοσ. Βιβλιοθήκης, όστις άλλοτε εύρίσκετο έν τῇ Βιβλιοθήκῃ του Σινά· μετεφορμίσθη δέ εις Ρωσσίαν ύπό του Παφφουρίου Ούσπένσκι.

³ Κώδιξ 276^{ος} τῆς έν Ίεροσολύμοις πατριαρχικῆς συλλογῆς. Ίδε τήν ήμετέραν Ίεροσολ. Βιβλιοθ. τ. 1, σ. 338—353.

⁴ Τό αὐτό γράμμα άτελές ύπάρχει και έν τῷ 276^φ Ιεροσολ. κώδικι, φ. 74.

τῆς Βλαχερντίσσης εις μονήν γυναιχείαν.¹ Τά γράμματα 4—9 (φύλλ. 50^α, 54^β και 55^α του κώδ. Ίσαάκ) φανεροῦσι συμπεριφορὰν επίμεμπτον του Άρτης επίσκοπου Ιωάννου προς τόν Ναυπάκτου μητροπολίτην Ιωάννην τόν Άπόκαυκον,² τήν δικαίαν τούτου άσπηρίαν, αλλά και τήν προς άδίκως πάσχοντας φιλανθρωπίαν και τό προς άδικούντας άμνησίκακον αυτού. Ό Άρτης Ιωάννης μέχρι τσοσούτου βαθμοῦ έμπαθείας έφθασεν, όστε δύο αὐταδέλφους διακόνους, θρέμματα του προ αυτού Άρτης επίσκοπου, προσκληθέντας τῷ μητροπολίτῃ, ήδίκησε μνησικακώς δι' άργίας· άλλ' ό Απόκαυκος τό μόν πρώτον προέτρεψε τόν άδικούντα επίσκοπον εις μετάνοιάν (αριθ. 4), μή τυχόν δέ τούτου υπέβαλεν αὐτόν κυριαρχικώς εις άργίαν (αριθ. 5)· εκείνος δέ σκληρυνθείς διέταξε τοὺς Ιερεῖς τῆς πόλεως νά μή συγκοινωνώσι ταῖς αὐταδέλφοις διακόνοις, ών τόν έτερον, Θεόδωρον όνόματι, και άφορισμῷ ειχεν υποβάλει άλλῳ· άλλ' ό μητροπολίτης Απόκαυκος διά γράμματος Ιδίῳ (αριθ. 6) προς αὐτούς, ως εκπληροῦντας τά πείσματα του επίσκοπου, καθυέβαλε και τούτους εις άργίαν. Τήν δέ περί τούτου κυριαρχικήν αὐτοῦ άπόφρασιν άνεκοίνωσε διά γράμματος έτέρου (αριθ. 7) προς τινας τών έν Άρτῃ έξεχόντων, οὺς όνομάζει άρχόντας, ως δέ φαίνεται τά καθήκοντα πληροῦντας τών έν Τουρκία λεγομένων

¹ Η μονή αὐτή σφίζεται και σήμερα, «νεκρήν εις τό τμήμα Τζουμέρκιον, έν τῇ μικρῇ συνοικίᾳ Σπαθαρῆς, βορειανατολικῶς τῆς Άρτης». Έν αὐτῇ ύπάρχει έπιγραφή έμίμτρος, δυστυχῶς άτελὺς άνεγνωσμένη· έν ή μνημονεύεται ή βασίλισσα Θεοδώρα ή Δούκαινα. Ίδε Σηραφείμ του Βυζαντίου, Δοκίμιον Ιστορικῆς τινος περιλήψεως τῆς ... πόλεως Άρτης κτλ. Έν Αθήναις 1884, σ. 158-159 και 367-368.

² Τήν συμπεριφορὰν ταύτην προκάλεσεν ίσως ή παρὰ του Άποκαύκου κατοχή ένοριακῶν τινων μοναστηρίων τῆς επισκοπῆς Άρτης. Περί τῆς κατοχῆς ταύτης ό Άρτης Ιωάννης προεξελάθη, μετά τόν θάνατον του Άποκαύκου και τήν άναγνώσειν έτέρου μητροπολίτου Ναυπάκτου, έτει 1235^φ τῷ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχῃ Γερμανῷ. Ίδε Πάλλῃ-Ποτλή, Σύνταγμα, τ. 5, σ. 106—109.

δημογερόντων· και προτρέπει τούτους μετ' απειλῆς ἀφορισμοῦ εἰς τὸ νὰ μὴ συνεκκλησιάζωνται και συναναστρέφονται μετὰ τοῦ αὐθάρδους ἐπισκόπου· παραγγέλλει δὲ αὐτοῖς νὰ κοινοποιήσωσι τὸ πρᾶγμα και τοῖς λοιποῖς ἐν Ἀρτῇ συνάρχουσι. Τέλος διὰ πράξεως συντεταγμένης ἔτει 1228^ο λύει και μηδενίζει συνοδικῶς τὸν ἀδίκως παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐπιβληθέντα τῷ δικόνῳ Θεοδώρῳ ἄλλον ἀφορισμὸν (ἀριθ. 8).

Ἡ κατόπιν τύχη τοῦ Ἀρτῆς ἐπισκόπου Ἰωάννου δὲν εἶναι φανερὰ ἐκ τῶν λοιπῶν ἀνεκδότων γραμμῶν τοῦ Ἀποκαύκου· ἐξηραγκίσθη ὅμως νὰ συμφιλωθῇ μετ' αὐτοῦ¹ ὡς δύναται τις νὰ εἰκόσῃ ἐκ γράμματος πρὸς τὸν βασιλέα Θεόδωρον (ἀριθ. 9), παρ' ᾧ μεσιτεύει νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὸ ἐν Ἀρτῇ ἐπισκοπεῖον, ὡς εἶχε προῦποσχεθῇ· πρόκειται δὲ περὶ τοῦ κατὰ τὸ 8^{ον} γράμμα παρασυρέντος ὑπὸ πλημύρας ἐπισκοπείου. Εἰς τὴν μεσιτείαν ταύτην θὰ προσέβῃ ἀναμφιβόλως ὁ Ἀπόκαυκος ἐκ παρακλήσεως αὐτοῦ τοῦ Ἀρτῆς ἐπισκόπου Ἰωάννου, ἐν ᾧ χρόνῳ πάσχων ἐκεῖνος ἐκ ποδαλγίας ἐθεραπεύετο ἐν Ἀρτῇ, ἐν τῇ ἐκεῖ μονῇ τῆς Περιβλέπτου, ἧς τὴν μνήμην διασώζει μέχρι σήμερον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἡ λεγομένη συνοικία Περιλήφτης.²

Πρὸς τὴν Ἀρτιαν ἔχουσι τινα σχέσιν και δύο ἑτέρα συνοδικὰ γράμματα τοῦ Ἀποκαύκου (ἀριθ. 10-11). Ταῦτα, εἰχὲ κατακεχωρισμένα Ἰσαάκ ὁ Μεσοποταμίτης ἐν τῷ κώδικι αὐτοῦ, ἀλλὰ σήμερον λείπουσιν ἐξ αὐτοῦ διὰ τὴν ἀπώλειαν πολλῶν φύλλων συμβᾶσαν, ὡς φαίνεται, κατὰ τὸν 18^{ον} εἰμῇ κατὰ τὸν παρελθόντα 19^{ον} αἰῶνα· διότι πρὸ τοῦ χρόνου τούτου, περὶ τὸ τέλος τοῦ 17^{ου} αἰῶνος, ὁ κώδιξ τοῦ Ἰσαάκ ἦτο πληρέστερος σφόδρα· και τότε πολλὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἐγγράφων μετεγράφη-

¹ Τοῦτο θὰ συνέβῃ ἔτει 1229^ο, ὅτε ὁ Ἀπόκαυκος παρέδωκε τῷ Ἀρτῆς ἐπισκόπῳ Ἰωάννῃ τινὰ τῶν ἐνοριακῶν αὐτοῦ μοναστηρίων. Ἰδὲ *Ῥάλλη-Ποτλῆ*, Σύναγμα, τ. 5, σ. 106-107.

² Ἰδὲ *Σεραφεῖμ τοῦ Βυζαντίου*, Δοκίμιον κτλ., σ. 137.

σαν ἢ κατ' ἀποσπάσματα ἢ κατὰ τὸ σύνολον ἐν τῷ 276^ο κώδικι τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχικῆς συλλογῆς, ὧν ἄλλα μὲν σφίζει νῦν ὁ κώδιξ Ἰσαάκ, ἄλλων δὲ στερεῖται παντελῶς διὰ τὰ συμβάντα αὐτῷ χάσματα. Ἐκ τῶν τελευταίων εἶναι και τὰ ὑπ' ἀριθ. 10-11, ἅτινα διὰ μεταγραφῆς περιέσωσε μέχρις ἡμῶν ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις κώδιξ (φ. 57 και 100^ρ — 101). Τὰ πρῶταν αὐτῶν μνημανεύει μονὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Ταρωνῆ ἐν Ἀρτῇ, τὸ δ' ἕτερον ἐμπεριέχει συνοδικὴν τοῦ Ἀποκαύκου γνωμοδότησιν περὶ κτηματικῆς ὑποθέσεως δύο Ἀρτινῶν.

Τέλος ἐν τοῖς ἐγγράφοις τούτοις τοῦ Ἀποκαύκου, τοῖς ἔχουσι ποικίλλον τὸ ἐνδιαφέρον, εὐρίσκονται και λέξεις τινὲς καινοφανεῖς, ἐν τοῖς λεξικοῖς ἀθησαύριστοι. Ἐγὼ δὲ αὐτὸς διέκρινα τὰς ἐξῆς ὀλίγας, ἀναφερομένας ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς 1, 2, 3, 7, 9, 10 και 11.

ἀναρρίσιως	11
ἀξιωτικῶς	1
ἐμμιξία	3
ἐπιτελεσμός	11
μεγαλοδοξότατος	7, 10
μεταχρονίως	1
ξύλοικράββατον	9
πανυπερεντιμότατος	1
προσηγουμενεύω	2
σεβαστοκράτειρα	3
σεβαστοκρατορικὴ χεῖρ	3
στεφανωματικά τῶν φνιδῶν	3
συντελεσμός	11

1

Μηνὶ Ἰαννουαρίῳ θ', ἡμέρᾳ δ', ἐνδικτιῶνι ζ', ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν κληρικῶν τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας.

† Πολλοὶ τῶν ὑπὸ ἀρχαίς, ἤδη δὲ καὶ αὐταὶ αἱ ἀρχαί, διαφόρως πρὸς ἀλλήλους ἔσχον καὶ ἀσυμβάτως, καὶ τὸ τῆς διαστάσεως αἴτιον τί ἂν τις ἕτερον ὑπολάβῃ τῶν κρινόντων ὁρθῶς, ἢ ὅτι τῷ ἐξουσιαστικῷ οἱ ἄρχοντες χρώμενοι τοὺς ὑφ' ἡμᾶς ἐρεθίζομεν; οὐδὲ γὰρ ἂν τις εἴποι τὸ καταψώμενον ἀγριαίνεσθαι, οὐδ' ἡμεροῦσθαι τὸν βασιζόμενον. Τοιαῦτα τινα συνενέβησαν¹ μέσον τοῦ πανιερωτάτου Δρυϊνούπολεως ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ ἡμῶν κύρι Θεομᾶ² καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν κληρικῶν, ἃ καὶ χαρτίσις αὐτοὶ ἐγγραψάμενοι ἡμῖν ἐνεγράψαν· ἐπετρέψαμεν δὲ ἀξιωματικῶς τὸν τε πανυπερεντιμώτατον δεσπότην ἡμέτερον καὶ κατὰ Θεὸν ἀδελφὸν κύριον Εὐθύμιον τὸν Τορνίκην³ καὶ τὸν τιμιώτατον ἐν μοναχοῖς κύριον Ἀντώνιον τὸν Καζάνη, ἐδρεθέντας παρὰ τῇ μητροπόλει καὶ συνδιατιομένους ἡμῖν συνάμα τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς ἐνάγουσι κατ' αὐτοῦ κληρικοῖς, τοὺς τῶν αἰτιμάτων ἐπισκέψασθαι χάριτας ἰδίᾳ καὶ καθ' ἑαυτούς, εἰς περικοήσιν καὶ τοῦτο τῆς τοῦ ἐπισκόπου τιμῆς, ὥς μὴ ἐκδηλῶ τὰ ἐν τοῖς χαρτίσις γίνονται τοῖς παροῦσι, ψεύδους ἢ ἀληθείας πάντως ἐχόμενα. Γέγονεν οὕτως, καὶ ὡς εἶπον ἡμῖν οἱ ἐπελθόντες αὐτὰ ἐπ' ἀκροάσει τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν αὐτοῦ κληρικῶν καὶ κατὰ μέρος ἀναλεξιόμενοι, ζημιωμάτων ἦν φόβος ἐπιγενόμενος τοῖς κληρικοῖς παρὰ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν, ὥς οὗτοι ἀπασχυρίζοντο· ὡν τινὰ (φασιν) οἱ ἔξεσταται καὶ ὁ ἐπίσκοπος ὁμολόγησε· καὶ κατέθετο μὲν αὐτός, ἀλλὰ παρηγγυήθη καὶ παρ' ἡμῶν τέως τὰ ἐξ ἀγαμφιλόγου⁴ ὁμολογούμενα ἱκανῶσαι τοῖς κληρικοῖς. Ἐφ' οἷς δὲ τῶν ἐν τοῖς ζητήεσι καταστέχοις καὶ

¹ Οὕτως ἀναξήτως ἐν τῷ κώδικι· ἄλλως δὲ τὸ ἀναξήτων σύνηδες τῷ Ἀποκαύκῳ.

² Ὁ Θεομᾶς αὗτος υπέγραψεν ἔτει 1229 γράμμα τοῦ Ναυπάκτου Μητροπολίτου Ἰωάννου τοῦ Ἀποκαύκου πρὸς τὸν Ἀρτης ἐπίσκοπον Ἰωάννην· περιέχεται δὲ τοῦτο ἐντὸς συνοδικοῦ σημειώματος ἔτους 1285 τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχου Γερμανοῦ. *Ράλλη—Ποτλῆ*, Σύνταγμα, τ. 5, σ. 107

³ Περί τοῦ Εὐθυμίου Τορνίκη, ἀξιολόγου συγγραφέως, ἐπιφυλάτταται καὶ πραγματευθῶ εἰδικῶς ἄλλοτε.

⁴ Ἐν τῷ κώδ. δὲ ἀγαμφιλόγου.

2.

Μηνὶ Φεβρουαρίῳ κη', ἡμέρᾳ β', ἐνδ. ι', ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ δεῖνος καὶ <δεῖνος>.

† Οὐ μόνον ἐν τοῖς τακτικαῖς καὶ ὅσα νόμος στρατιωτικὸς διατάσσεται κατὰ πάντων ἔχει τὰ νικητήρια ὁ ἡμέτερος μεγαλουργὸς Κο-

¹ Τόπος διατήρητος.

² Ἐν τῷ κώδ. παύνημα.

λαληθεῖσιν ἐτέροις ἀνένευε μὲν αὐτός, οἱ δὲ κληρικοὶ ἀληλῶν¹ καὶ ταῦτα διετείνοντο εἶναι, τὸν Θεὸν καὶ τὴν αὐτοῦ συνειδήσιν κριτὴν ἐκαθίσταμεν, ὥστε παρακύναι μὲν εἰς τὸν ἐντὸς κρυπτόμενον ἄνθρωπον, εὐλαβηθῆναι δὲ τὸν Θεὸν καὶ μηδὲν τι πραγματικὸν τοῦ τὰ κρυπτὰ ἐροῶντος Θεοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ ἡσυχῆς προτιμήσασθαι. Οὕτω τὰ κατ' αὐτοὺς οἰκονομησάμενοι ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ τὰ μέρη ἀπολελύκαμεν· ἀσφαλισάμενοι δὲ καὶ εἰς ἔμπροσθεν τὸ τῆς εἰρήνης καὶ ὁμονοίας καλόν, τοῖς μὲν κληρικοῖς παραγγέλλω παραγγέλλωμεν μετὰ ἐντολῆς τῆς ἐν πνεύματι φυλάσσειν πρὸς τὸν ἴδιον ἐπίσκοπον τὸ ἐπιτρέπον τιμητικόν, τὸ προσεκτικόν, τὸ εὐλαβές· τῷ δὲ γε ἀρχιερεῖ ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἐπισκήψαμεν πρῶτα μὲν ἔδσαι τοὺς κληρικοὺς ἐφ' ἧς αὐτοὺς εὖρε πραγματικῆς καταστάσεως καὶ νομῆς καὶ κατασχεσεως τινῶν ὑπὸ τὴν ἐκκλησίαν πραγμάτων ἐδλόγου καὶ δικαίας καὶ διὰ σιγίλλων τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐπισκοπησάντων ἐν Δρυϊνούπολει καὶ τῆς συνήθους καὶ χρονίας ἐν ἁπασιν ἐλευθερίας καὶ ἐξουσίας, τῶν ἀναπεφρονημένων δηλονότι ἐπιτιμίων φυλασσομένων ἐπὶ τοῖς μέρεσι, μετὰ δὲ τὰ παρ' αὐτοῦ ὑπεσχημένα πάντα πληροῦσαι καὶ τῆς παρ' ἡμῖν ἐναγωγῆς ἀμνηστῆσαι τοῖς κληρικοῖς καὶ μήτε διὰ τὴν κατ' αὐτοῦ προσέλευσιν ἀμύνασθαι αὐτοὺς ὅπως οὖν, ἢ δι' ἑαυτοῦ δηλονότι ἢ δι' οἰκονομικῆς ἐπιθέσεως, ἢ μεταχροניתος ἐξώστερον ἀπατίσαι τοῖς τοῖς παύνημα² προσθέμενοι, ὥς εἰς τις ἐξ αὐτῶν, τοῦ ἐπισκόπου δηλαδὴ καὶ τῶν κληρικῶν, οὐ φυλάξει τὰς ἐπὶ καλῷ καὶ ἀμφοτέρων ὑποθήκας ταύτας ἡμῶν ἐφ' οἷς συνήλθοσαν, ἀδελφίαν εἶναι τῷ παραλυπομένῳ μέρει ἐκ τοῦ ἑτέρου προσέχεσθαι καὶ πάλιν ἡμῖν καὶ ἀναγγέλλειν τὰ λυπηρά, καὶ ἀνοῖξαι ἔχομεν τούτῳ καὶ θύρας ἀκοῆς καὶ δικαστηρίου. Ταῦτα διαπραξάμενοι ἐπ' ἀσφαλείᾳ τῶν μερῶν ἐν εἰρήνῃ, ὥς εἴρηται, πρὸς τὰ οἰκεία τούτους ἀπολελύκαμεν. Τὰ μέντοι συνενοχθέντα καὶ γραφῇ διεκλύβαμεν καὶ τοῖς μέρεσιν ἐκδεδώκαμεν, οἱ δὲ τὴν προσέλευσιν ποιησάμενοι κληρικοὶ ἦσαν οὗτοι· ὁ μέγας οἰκονόμος Γεώργιος, ὁ σκευοφύλαξ Στέφανος, ὁ πρωτοπαπῆς Μιχαήλ, Ἰωάννης διάκονος, ὁ Κανάκις διάκονος καὶ Γεώργιος υἱὸς τοῦ Γαληνοῦ. Μηνὶ καὶ ἐνδικτιῶνι τοῖς προγεγραμμένοις.

μνηνός, ὅτε διατιθέμενος αὐτὰ δεξιῶς καὶ στρατηγῶν οἰκονομικῶς καὶ τοὺς λόγους ἐκάστου τῶν συμπιπτόντων ἐν κρίσει οἰκονομῶν καὶ τῆς ἀριστοβουλίας ἐντεῦθεν ὁρεπόμενος τοὺς καὶ ποῦς, τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐκάστος νίκας δηλαδὴ καὶ τὰ τρόπαια, ἀλλὰ καὶ τοῖς πνευματικοῖς εὐεπιβόλοις πλεονεχτεῖ καὶ ὅσα κρίσιν ἐπισκοπικὴν ἀπαιτεῖ· μὴ σφραγεζόμενος γὰρ τὰ τοιαῦτα, μηδὲ μεθέλκειν θέλων πρὸς ἑαυτὸν τὰ ἐκ νόμων, τὰ ἐκ κανόνων ἀπονεμηθέντα τοῖς ἐπισκόποις μέγα κἀντεῦθεν τὸ κλέος αἶρει καὶ μεγάλην ἐκ τούτου ἑαυτῷ περιποιεῖται τὴν εὐκλείαν, ἥ ὅτε τροποῦται μὲν πολέμια γένη, πόλεις δὲ αὐτῶν καθαιρεῖ καὶ πολυτρόπως ταπεινοῖ τὸ ἀντίμαχον. Ἰδού μὲν γὰρ τὴν στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν αὐτοῦ παριστᾷ, ἐν τούτοις δὲ τὸ πρὸς τοὺς νόμους προσεκτικὸν καὶ τὸ πρὸς τοὺς ἱεροὺς κανόνας εὐλαβὲς διαδείκνυσιν· εἰ δὲ τὸ πρὸς αὐτοὺς συντηρητικὸν εὐλαβείας ἐστὶ παραστατικόν, εὐλάβεια δὲ θεοσεβείας γνωριστική, αὕτη δὲ θεοῦ θεραπευτική, μείζον ἄρα τοῦ ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς κατορθωτικοῦ τὸ ἐν τοῖς τοιοῦτοις προσεκτικόν· καὶ ὥς οὐ πόρρω βάλλει ὁ λόγος τοῦ ἀληθοῦς, τὰ ἐφεξῆς γνωρίσει.

Προσῆλθε τῇ τούτου μεγαλειότητι ὁ ἐνασκούμενος μὲν τὸ προτοῦ τῇ κατὰ τὴν Ἑλλάδα σεβασμῇ μονῇ τοῦ τιμίου Προδρόμου, διὰ τὴν δὲ συμπεσόντα ἐκεῖθεν ἐκδιωχθεὶς παρὰ τοῦ προστατήσαντος ἐν αὐτῇ σεβασμιωτάτου ἐκείνου κυρίου Μαξίμου, μοναχὸς Θεοδόσιος ὁ Σπίγγης καὶ ἐξήτησεν ὀρισμὸν τῆς Κοινηνικῆς ἐξουσίας πάλιν εἰσαχθῆναι ἐν τῇ μονῇ· ὁ δὲ κραταῖος Κοινηνὸς ἀναμαθὼν ποθεν,¹ ὡς ἀφορισμῷ τοὺς τῆς μονῆς ὑπέβαλε μοναχοὺς ὁ πρὸ μικροῦ ἡγουμιενεύσας ἐκεῖνος, ὁ Μαξίμος, περὶ τοῦ μὴ καὶ εἰσεῖν εἶσαι τὸν Σπίγγην ἕνα γενέσθαι τῆς ὁμάδος τῶν μοναχῶν,² καὶ τὴν ἀκοὴν καὶ μόνην τοῦ ἐπιτεμίου ὑποσταλὲς εἰς ἡμετέραν σκέψιν τὰ περὶ τούτων ἀπέλυσε, καλῶς εἰδὼς καὶ εὐσεβῶς βουλευόμενος ἀπονέμειν «τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ»,³ ἐπισκοπικὴν ἀξίαν ἐντεῦθεν τιμῶν καὶ τὰ τοῖς ἐπισκόποις ἀνήκοντα διὰ φιλοδοξίαν μὴ οἰκισύμενος. Κατὰ τὸ πρόσταγμα γοῦν τὸ εὐλαβὲς καὶ Κοινηνικὸν ἀθροῖο ἐγγεγόνεμεν· σήμερον ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἀρτὴν σεβασμῇ μονῇ τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Περιβλέπτου, καὶ παρῇν μὲν αὐτίκα καὶ ὁ σήμερον τιμιώτατος καθηγούμενος τῆς τοῦ Προδρόμου μονῆς κυρίως Ἀθανάσιος, παρέστη δὲ καὶ ὁ Σπίγγης αὐτὸς καὶ ἡρωτήθη ἐπὶ κοινῷ τὸ αἴτιον τῆς πρὸς τὴν Κοινηνικὴν μεγαλειότητα προσελεύσεως καὶ τῆς ἐκεῖθεν

πρὸς τὴν ἡμετέραν εὐτέλειαν ἀπολύσεως· καὶ εἶπεν, ὡς «Οὐδὲν ἄλλο ἡτησάμην τὴν ἐξουσίαν, ἢ τὸ εἰσελθεῖν ἀπερικόπως αὐθις εἰς τὴν μονήν, ἐν ἣ πολλὰ κεκοπίακα μηδεμιᾶς γὰρ» φησὶν «ἐυλόγου προκειμένης αἰτίας τοῦ ἐκεῖθεν ἐκδιωχθῆναι με, δικαίως οἶμαι αἰτοῦμαι τὴν εἰς τὴν μονήν καὶ εἰσοδὸν καὶ διαγωγὴν, μεθ' ἧς εἶχον ἐν ταύτῃ τητῆς καὶ τάξεως οἰκονομικῆς». Ὁ δὲ σήμερον καθηγούμενος τῆς μονῆς ὀλιγολόγος οὕτω πλασθεὶς, ὡς κατεφάνη ἀπὸ τῆς φύσεως, βραχεία τινα, καὶ ταῦτα μετὰ μετρίου τοῦ ἥθους, πρὸς τὸν Σπίγγην ἀπελογήσατο,¹ μὴ αὐτὸν γενέσθαι τῆς τούτου ἐκεῖθεν αἰτίαν ἐκβολῆς, ἀλλὰ πάντως αὐτὸν καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ εἰς σύστασιν τούτων εἰλητάριον τι τοῦ κόλλπου ἐξενεγκῶν ἐπὶ τοῦ μέσου ἐκδέδωκεν. Ἦν δὲ ἐν αὐτῷ γράμμα τοῦ προηγουμένους ἐκείνου ὁσιωτάτου κυρίου Μαξίμου πρὸς τὴν ὀλότητα τῶν ἀδελφῶν, καταλέγον· μὲν τινα² τοῦ Σπίγγη κατὰ τῆς μονῆς ἁμαρτήματα, ὑποβάλλον δὲ τὴν ὁμίδα τῶν ἀδελφῶν παλαμναίοις ἀφορισμοῖς, καὶ τὸ τούτων μείζον καὶ ἀναθέματι, εἰ τὸν Σπίγγην ἐτι ἐν τῇ μονῇ παραδέξονται· τὸ δὲ γράμμα τοῦτο ἴσον μὲν ἦν τῆς τοῦ κυροῦ Μαξίμου μονῆς, ὑπογραφὴν δὲ κάτωθεν ἔφερεν τοῦ παναγιωτάτου καὶ σώμα καὶ ψυχὴν Ἀθηνῶν.³ Προσέθετο δὲ ὁ καθηγούμενος «μὴ τοῦτο μόνον εἶναι τὸ τῆς μονῆς αὐτὸν ἀποβουκολοῦν, ἀλλὰ καὶ σημεῖωμα τοῦ σήμερον πανιερωτάτου Ἀρτῆς καὶ ἐν Κυρίῳ συναδελφοῦ ἡμῶν κυρίου Κωνσταντίνου, ἐξ ὁμολογίας⁴ καὶ καταθέσεως αὐτοῦ τοῦ Σπίγγη· προβὰν καὶ δηλοῦν καταδέξασθαι μηδέποτε παρ' ὅλην τὴν ζωὴν αὐτοῦ ζητῆσαι τὴν μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ μονῇ συγκατοίκησιν, ἀλλὰ πάντῃ εἶσαι τοῦτο τὸ μέρος ἀνενοχλήτους ἡμῶς, καὶ ἐνεφάνισα ἂν καὶ αὐτὸς, εἰ ἐν προγνώσει ἐπῆρχον τοῦ μέλλειν κινήσαι λόγους τὸν Θεοδόσιον περὶ τῆς εἰς τὴν μονήν εἰσελεύσεως· νῦν δὲ μόνην πρόθεσιν ἔχων τοῦ προσκυνῆσαι τὴν ἐξουσίαν, ἐν τῇ μονῇ παρέλιπον⁵ τὸ σημεῖωμα». Καὶ ὁμολογεῖ μὲν καὶ ὁ Σπίγγης τὸ προβῆναι παρ' αὐτοῦ τὸ τοιοῦτον σημεῖωμα, ἀνάγκην δὲ εἶπε γενέσθαι αἰτίαν τῆς ἐκείνου ποιήσεως· ἐν φυλακῇ τε γὰρ ἦν αὐτίκα δημοσίᾳ καὶ κακουχίᾳ, φησὶ, καὶ δι' ἐπιθυμίαν τῆς ἐκεῖθεν ἀπαλλαγῆς ὑπόσχεσθαι καὶ ἄκων τὰ ἐν

¹ Ἐν τῷ κώδ. π ο θ ἔ ν.

² Ἐν τῇ ψ φ ἁ δ ε λ φ ὠ ν.

³ Ματθ. κβ', 21. Μάρκ. ιβ', 17. Λουκ. κ', 25.

¹ Ἐν τῷ κώδ. ἀ π ε λ ο γ ῖ σ α τ ο.

² Ἐν τῷ κώδ. κ α τ α λ ἔ γ ο ν μ ἔ ν τ ι ν ἁ.

³ Νοεῖται Μιχαὴλ Ἀκομινάτος ὁ Χωνιάτης· ἡ δὲ μονὴ τοῦ Προδρόμου φαίνεται νῦν εἶναι ἡ ἐν ἐπιστολαῖς τοῦ Μιχαὴλ Ἀκομινάτου μνημονευμένη (Σφραγισμένων τ. 2, σ. 332, 333 καὶ Β' 5, Αὐτόθι σ. 128 καὶ ἐπιστολὴ τοῦ Χωνιάτου πρὸς τὸν ἐνταῦθα ἀναφερόμενον Ἀθανάσιον).

⁴ Ἐν τῷ κώδ. ἐ ξ ο μ ο λ ο γ ῖ α ς.

⁵ Ἐν τῷ κώδ. π α ρ ἔ λ ι π ο ν.

ἐκείνῳ τῷ σημειώματι. Καὶ ὁ μὲν Σπύγγης τοιαῦτα ἡμεῖς δὲ περισκοπήσαντες, εἰ χρηὶ καὶ τὸν δεσμὸν τοῦ προηγουμένου ἔχειν τὸ κῶρος καὶ τὸ σημείωμα τὴν ἀσφάλειαν, ἀπραξίαν καὶ ἀμφοτέρων ἀπερηνόμεθα, τοῦ μὲν ὅτι τὰ κατὰ βίαν οὐκ ἔρῳνται, εἰ γε τοῦτο φανῇ κατεξετασθὲν καὶ ὁ ἐπίσκοπος τὰ περὶ τούτων σαφηνίει, τῆς δὲ τοῦ καθηγούμενου γραφῆς, ὅτι οὐδένα εἶδομεν τῶν χριστιανῶν εἶναι δίκαιον ἀναθέματι ὑποβάλλεσθαι, κἂν εἰς τὰ ἁμαρτημάτων ἐξολισθήσῃ¹ ἐπίρρητα, εἰ μὴ τὰ εἰς τὴν πίστιν φανῇ ἑτεροδοξῶν καὶ μέχρι τέλους τῇ ἑαυτοῦ μονοτονίᾳ ἐμμένῃ, καὶ μηδὲ ἄλλως εἰς ταῦτα τὸν καθηγούμενον ἐκείνον ἐλθεῖν, φρονήσεως ὄντα καὶ διακρίσεως μέτοχον, ἢ ὅπως τὸ αὐθιγὲς τοῦ Σπύγγη κατασταλῇ² καὶ τὸ τραχύτερον ἐξομαλίσῃ τῆς αὐτοῦ διαθέσεως. Ἄ δὲ ἦν εἰκὸς ἀναδιδάξαντες τὸν Σπύγγην καὶ τί τὸ τῆς μοναχικῆς πολιτείας ἐπάγγελμα, ὅτι ταπεινώσεως σύμβολον καὶ ὑποπτώσεως καὶ ὑποταγῆς, καὶ ὡς χρηὶ καὶ τοῦτον τοῦτο τὸ σχῆμα περιβαλλόμενον³ μὴ φιλοδοξεῖν, μὴ φιλοπρωτεῖν, μηδὲ διώκειν τιμὴν, ἀλλ' ἐκ καταστολῆς ἡθῶν, ἐκ τρόπων ἐπιεικῶν, ἐκ βίου ὁρθότητος, ἐκ ταπεινώσεως, ἐκ πραότητος διώκεσθαι ὑπὸ τῆς τιμῆς, λύσαν μόνον ἐφάνημεν (τὸ τῆς παροικίας) εἰς ὅντα ψαλλάσσοντες⁴ «εἰ γὰρ τὰ ἀναγεγραμμένα», εἶπομεν, «διαπράττει καὶ κατὰ⁵ ἑγγράφως ὑποκείσθαι τῷ ἡγουμένῳ, ταπεινοφρονεῖν, τὴν ἀδελφότητα μὴ ἀνατινάσσειν, μὴ κατὰ τοῦ καθηγούμενου τι πονηρεῦσθαι καὶ ὅλως μὴ τὰ τῆς μονῆς ἀναστρέφειν (ταῦτα γὰρ ἡ ἐπισκοπικὴ ἀπῆται παραίφασις), μέγας ἔση παρὰ Θεῷ καὶ παρὰ ἀνθρώποις αἰδέσιμος». Ὁ δὲ ταῦτα μὲν ὁμολόγηται ποιεῖσθαι,⁶ τῆς ζητήσεως δὲ τῆς τιμῆς καὶ τοῦ ἐνεργήματος καὶ τοῦ τόπου, ἃ καὶ πρὶν (ὡς ἔλεγεν) εἶχεν ἐν τῇ μονῇ, οὐκ ἀρίστατο, ἀλλὰ καὶ ἀντίγραφον παρὰ τοῦ καθηγούμενου ἐξῆται ὥσπερ μετ' ἐπιτάξεως πρὸς τὴν τῶν τοιούτων αὐθιγῶν ἀποκατάστασιν καὶ δήλος ἐκ τούτου κατεφάνη ἡμῖν δ' οὐδὲν ἕτερον εἰς τὴν μονὴν παραβιάζειν εἰσελευσιν, ἢ ὡς τὰ ἐν ταύτῃ ταράξῃ⁷ καὶ τῆς ἀρχῆς τὸν καθηγούμενον <παραλύσῃ⁸ καὶ αὐτὸς αὐτῆς ἐπιλάβηται. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ ἑσπέραν λελάληται καὶ τὸ συνέδριον

¹ Ἐν τῷ κώδ. ἐξολισθήσει.

² Ἐν τῷ κώδ. κατασταλεῖ.

³ Ἐν τῷ κώδ. περιβαλλόμενον.

⁴ Ἐν τῷ κώδ. ψαλλάσσοντες. Περὶ τῆς παροικίας ὄρα Corpus patrum, τ. 1, σ. 291.

⁵ Ἐν τῷ κώδ. διαπράττειν καὶ κατὰ⁵ ἡ.

⁶ Ἐν τῷ κώδ. ποιῆσθαι.

⁷ Ἐν τῷ κώδ. ταραξεί.

⁸ Ἐν τῷ κώδ. <παραλύσει καὶ φθορὰ δύο στοιχείων.

διαλύεται. ὁ δὲ πρῶτος ἐ<π>ιλαλημένος¹ ἐπανελθεῖν οὐ προσέθετο, ἀλλ' ἡγήσατο λῆρον τὰς <τῆς> ἡμῶν τε ταπεινώσεως ὑποθήκας καὶ τὴν οὐκ ἐλπίαν² γνώμην στήσαι ζητῶν εἰς τοὺς ἔξω περισπασμοὺς ἐξαυθιγῶς ἐκτάπειτο, καὶ τοῦτο δὲ <τὸ>³ τῆς ἁγίας Γραφῆς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' ἡμῶν. Ἡ μὲν οὖν τῆς Κοινητικῆς ἐξουσίας τοῦ Σπύγγη⁴ παρὰπειμὺς πρὸς τὴν ἐπισκοπικὴν τῶν κατ' αὐτὸν ἐπίσκοπῶν τε καὶ δίδωται καὶ ἡ ἡμετέρα πρὸς αὐτὸν ὑποθήκη καὶ ἡ τούτου πρὸς τοὺς ἡμετέρους λόγους ἀποστρόφη⁵ ἐτελευτήσεν ὥδε· μετὰ δὲ τῶν λαλουμένων ἑτέρων τι παρεμπεσόν τοῦτο μᾶλλον ἀπραγμάτως τῆς τοῦ Προδρόμου μονῆς ἐκβάλλει τὸν Σπύγγην, τὸ μὴ παρὰ ταύτῃ δηλαδὴ ἀποθέσθαι τρεῖς τὴν κοσμικὴν, ἀλλ' ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῶν Καρουτῶν, ὡς αὐτὸς ἐπὶ κοινοῦ ἀνεφιδέξατο. Καὶ ἐπεὶ οἱ κανόνες μετὰ σφοδρότητος διατάσσονται τοὺς ἐν τισι τῶν μονῶν ἀποκειρομένους, εἴτα πρὸς ἑτέρας μεταφορτικῶν, εἰς τὰς ἐν αἷς ἀπεκάρησαν ἀποστρέφασθαι, μὴ πειθόμενους δὲ ἀφρητισμοῖς παρὰ τῆς ἐπισκοπικῆς ἐξουσίας καθυποβάλλεσθαι, παρηγγελλάμεν κοινῶς τῷ καθηγούμενῳ ἐν τῇ κατ' αὐτὸν μονῇ τὸν Σπύγγην μὴ παραδέξασθαι, κἂν ἐπωφελὴς ἔσται τῇ μονῇ, κἂν ἐν αὐτῇ πολυώρησε⁶ κρεῖσσον γὰρ ἡ τῶν ἱερῶν κανόνων συντήρησις τῆς ἀπ' αὐτοῦ ὠφελείας ἴσως καὶ χρονιότητος· ἀλλὰ καὶ ὅσους ἔχει ἐξ ἑτέρων μονῶν, εἴπερ αἱ κατ' αὐτοὺς μοναὶ ἐν τῷ καθεστῶτι εἰσὶν, ὥσπερ δὴ καὶ ἡ τῶν Καρουτῶν, καὶ μὴ ὑπὸ τῶν ἐγγὺς ἐθνῶν ἢ τῷ χρόνῳ τυχὸν διεφθάρησαν, πρὸς τὰς ἑαυτῶν ἀποπέμψασθαι. Εἰς ἀναγκαίαισιν⁷ δὲ τῶν ἴσως ἀντιλαλῆσαι πειραδιζομένων μοναχῶν τῇ κρίσει ἡμῶν ταύτῃ, καὶ τὸν περὶ τούτου σεπτὸν κανόνα <ἐν>⁸ τῷ παρόντι κατεγράψαμεν ὑπομνήματι· ἔχει δὲ οὕτως: «Ἐάν τις μοναχὸς τῆς ἰδίας ἀποδράσας μονῆς εἰς ἕτερον μεταπέσῃ μοναστήριον ἢ εἰς κοσμικὸν εἰςκομίσῃ κακῶς, αὐτὸς τε καὶ ὁ τούτου ὑπόδεξάμενος ἀφωρισμένος⁹ εἴη, ἕως ἂν ὁ ἀποφυγὼν ἐπανελθῇ ἐξ ἧς κακῶς ἐξέπεσε μονῆς». ⁹ Ταῦτα ἐλαλήθη, ταῦτα ἐκρίθη, ταῦτα ἐγράφη καὶ ἐπεδόθη μηνὶ καὶ ἡδικεῖται τοῖς προγεγραμμένοις.

¹ Ὁ κόπος τοῦ πᾶ ἐρθαμένος.

² Τόπος ἐρθαμένος δύο στοιχείων.

³ Προσθήκη ἡμετέρας, διὰ δὲ τὸ ἄφαντος κ. ε. κρηβλ. Λουκά κδ', 81.

⁴ Ἐν τῷ κώδ. σπύγγη.

⁵ Ἐν τῷ κώδ. ἀποστράφη.

⁶ Ἐν τῷ κώδ. ἀνακαίτησιν.

⁷ Ἐν τῷ κώδ. τῶν περὶ τούτου σεπτῶν κανόνων, τῷ

⁸ Ἐν τῷ κώδ. ἀφωρισμένος.

⁹ Ὁρα, Πάλλη· Πολιτῆ, Σύνταγμα, τ. 4, σ. 465.

3

*Πράξις ἐκχωροῦσα εἰς τὸ τὴν ἐν τῇ "Ἀρτῇ τῆς Βλαχερνιτισ-
σης ἀνδρῶν μονὴν μεταμειφθῆναι εἰς γυναικείαν, τοῦτο
οὕτω θελησάσης τῆς κραταιᾶς Κομνηνῆς.*

Εἰ¹ τις μὴ κατὰ προσπάθειαν διαστέλλειν ἐθέλει τὸ ἄρξεν ἀπὸ τοῦ
θῆλεος, ἀλλὰ κατὰ μόνον σχηματισμὸν τὸν ἐν σώματι, εὐρήσει² ἅμω
ταῦτα τὰ γένη καὶ θείας προνοίας καὶ ἀποστολικῆς ἐπιμελείας ἐπίσης
καταξιούμενα. Αὐτίκα γοῦν Μωσῆς ἐκείνος καὶ μέγας καὶ τῆς κοσμογε-
νείας ἀκριβέστατος συγγραφεὺς τὸν Θεὸν παράγει λέγοντα πρὸς τοὺς
κατὰ τρόπον διάφορον ἔξ αὐτοῦ³ « ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα
ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν ».⁴ Φωνὴ δὲ αὕτη ἡ ἀνθρώπος οὐ τοῦτον
ἢ ἐκείνον παραδηλοῖ, τὰ παρὰ τοῖς ἔξω φιλοσοφήσασιν ὀνομαζόμενα
ἄτομα,⁵ ἀλλὰ τῆς ὅλης φύσεώς ἐστι περιληπτικὴ καὶ τοῦ ἄρξενος ἐν-
τεῦθεν δηλωτικὴ καὶ τοῦ θῆλεος. Καὶ πλάττει τοῦτον τὸν ἄνθρωπον
χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς⁶ « ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς ».⁷ Ἦ
δὲ τοῦ ἄρξενος προσταγὴ οὐ κολοβοῖ τῇ γυναικὶ τὸ ἐν τοῖς κτίσμασιν
ὑποτακτικόν, ἀλλὰ τὸ πρὸς τὸν ἄνδρα καὶ μόνον τοῦ θῆλεος ὑποβιβηκὸς
ἢ τῶν ὀνομάτων τάξις δίδωσιν ἐγγεῖν. Εἰ δὲ τὸ « ἐν λίπαις τέξῃ τέ-
κνα, καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφή σου, καὶ αὐτὸς σου κυ-
ριεύσει », ⁸ ταῦτα δὴ τὰ μετὰ τὴν παράβασιν κατακρίματα εἰς ἐκείνην
ὀπάζουσιν τῆς γυναικὸς πρὸς τὸν ἄνδρα ὁ ὑπαφέρων ἴσως πικρὴς ἐπι-
γίγεται. Ἄλλ' οὐ μακρὰν ἢ ἀνθυποφορὰ τῇ τοιούτῳ καὶ ὥς ἂν τις εἴπῃ
ἀποσταδόν, ἐγγύτατα δὲ καὶ κατὰ στόμα εὐθύς ἐν ἰδῶτι γὰρ τοῦ
προσώπου καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐστὶν ἄρτον καταδικάζεται, καὶ ἡ γῆ ἀκάνθια καὶ
τριβόλους ἀνατέλλειν τούτῳ προστέτακται,⁹ τὸν ἐνώδυνον βίον ὑποδη-
λοῦντος ἐντεῦθεν οἶμαι τοῦ γράμματος καὶ τὴν εἰς ἡμᾶς κεντρίζουσαν

¹ Ἐν τῷ κώδ. ε λ.

² Ἐν τῷ κώδ. ε δ ρ ή σ η.

³ Γεν. α', 26.

⁴ Ἐν τῷ κώδ. κα θ ο ρ ι ω σ ι ν.

⁵ Παρλ. H. Diels, *Doxographi. Berolint 1878*, σελ. 286, 289, 330 καὶ
ἀλλοθού.

⁶ Γεν. β', 7.

⁷ Γεν. α', 27.

⁸ Γεν. γ', 16.

⁹ Γεν. γ', 18, 19.

βιωτικὴν ἐπιμέλειαν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς ἰσοτιμίας τῶν δύο τούτων
γενῶν καὶ τῆς κατὰ φύσιν ταυτότητος ἀκροαταῖς ἐγγνώμωσιν ἀρκέσει
πάντως τὰ εἰρημένα· ὁ δὲ γε θεὸς ἀπόστολος ἢ τῷ μεγάλῳ Μωσῇ κα-
τακολουθῶν, ἢ αὐτὸς ὡς ἀπὸ Κυρίου φθεγγόμενος (στόμα γὰρ Κυρίου
ὀνομάζεται), Ἐφεσίους τὰ ποιητέα ὑποτιθέμενος, μετὰ τῶν ἄλλων « Οἱ
ἄνδρες τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας » φησὶν « ὡς τὴν ἰδίαν σάρκα ἐχέωσαν·
οὐδεὶς γὰρ τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλὰ τρέφει ταύτην καὶ θάλ-
πει » ¹ σαρκὸς δὲ ἰδίας οὐδὲν πρὸς ἐκείνην τὰ διάφορον. Ἄλλ' ἔστιν ἐκ
τῆς ἀποστολικῆς ἐννοίας πορίσασθαι πρόσωπα μὲν δύο, ἐν δὲ τῇ φύσει
ταῦτα, καθὰ καὶ εἰσὶ, καὶ τῆς αὐτῆς ἰσοτιμίας καὶ τοῦ ἡγεμονικῶς ἀξιό-
ματος. Εἰ γοῦν ταῦθ' οἶτω καὶ κατὰ γεωμετρικὴν ἀνάγκην ἄγχουσι τὸν
ἀντιλέγοντα ταῦτ' ἐπὶ τοῖς θεογράφοις, θαυμάσιον ἂν τις τὴν πολιμερίστον
πρόνοιαν τῶν ἀπὸ Θεοῦ κρατούντων ἡμετέρων τῶντων κηδεμόνων τε καὶ
προσηγοιῶν ὅπως οὐ μόνον τὰ πολιτικά ἀρχαῖσαν τὴν ἀπ' αὐτῶν
εὐρίσκουσιν ἐπιμέλειαν, ἔθνη τε πόλεις τὴν ἀντιπαράταξιν καὶ
τάλλ' ² ὅποσα ἡ πολυκύμων ἀρχή, χειρσίοις ὡς οἶτω φάναι ἀνεγείρο-
μένη τοῖς κύμασιν, δεξιαῖς αὐτῶν διακυβερνήσσει σφίςται, ἀλλὰ καὶ
ψυχικῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς κατ' αὐτὴν σωτηρίας τοῦ γυναικείου μέρους
προενοήσαντο· πρῶγμα τοῦτο μετὰ πολλὰς γενεὰς εἰς τὴν ἐνταῦθα μοῖ-
ραν φροντίδος ἀξιοῦν, ἀγαθὴν εὐρὺν ³ τὴν τελείωσιν· δηλώσει δὲ τὰ
ἔξης, ὅπου χάριν καὶ οἱ μακρότεροι ἀνεχαράχθησαν πρόλογοι καὶ τὸ
τῆς ὑποθέσεως βούλημα οἱ ἐφεξῆς ὑπόλογοι παραστήσουσιν.

Οἱ τῆς Βασιλευσύνης οἰκήτορες (καλοῦμεν γὰρ αὐτὴν καὶ νῦν βασι-
λεύουσαν, κἂν τὰ πρεσβεῖα τῆς ἀρχῆς περιήρηται), ὅσοι γένους ὄγκω
εἰς θυρὸς τύχης ἐπὶ ῥήθησαν καὶ πλοῦτι ἐμεγαλύνθησαν, καὶ ὅσοι κατὰ
δυστάσιν ἀντάρκειαν τῶν δεόντων εὐρον ἀπὸ Θεοῦ, ἢ καὶ μέσως ἔσχον
περιοσύας βιωτικῆς καὶ τῆς ⁴ ἐν ἀξιώμασι τάξεως κατὰ τὰς χρονικὰς
ἀρχαιότητας καὶ τὰς κατὰ διαδοχὴν ἡλιακὰς ἐπανακυκλήσεις τε καὶ περι-
τροπὰς, ληγουσας ἄχρι καὶ ἐς ἡμᾶς, ἥδεσαν, ὡς ἔοικεν, ἢ διδασκόμενοι
ἢ ἀφ' ἑαυτῶν ἐγνοήσαντες, ὡς μία φύσις ἄνδρός τε καὶ γυναικὸς καὶ
μία τούτοις ἐν τοῖς κατὰ σῶμα ἐν τοῖς κατὰ ψυχὴν ἐπιπροσπῆς ἐπιμέλεια,
κάντεῦθεν τῇ Θεῷ διδόντες τὰ ἑαυτῶν. Πολύτροπος δὲ ἡ δόσις αὕτη
πρὸς τὸν Θεόν· ἢ γὰρ τοὺς ἐν λόμῳ διατρέφει τις καὶ ψυχὰς πεινώσας
ἐμπίπλησιν ἀγαθῶν καὶ κενοῖ ἐντεῦθεν τὰ θέοντα καὶ ἀντικτῶντα τὰ μέ-

¹ Παρλ. Ἐφεσ. ε', 28, 29.

² Ἐν τῷ κώδ. τ' α λ λ'.

³ Ἐν τῷ κώδ. ε δ ρ ή ν.

⁴ Ἐν τῷ κώδ. τ ο ις.

νοντα, ἢ διγινώσκοντας ἐνδύει καὶ τῷ κόλπῳ τοῦ Ἀβραάμ ἐς τὸ μετέπειτα ὑποθάλπεται, ἢ πτωχοὺς ἀστέγους εἰσάγει πρὸς οἶκον καὶ ἀντιστοιχίζεται εἰς παράδεισον, ἢ ἑτέρῃ φιλανθρωπίᾳ τὸ ἐκ Θεοῦ ἀντιλαμβάνει φιλόανθρωπον. Ἐνιοὶ δὲ τῶν τῆς πόλεως κατοίκων ἐκείνης, ὅσοις μακροτέροις τῆς τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν ἐπιμελείας ἐμέλησεν, εἰς μοναστηρίων οἰκοδομὰς τὰς ἑαυτῶν περιουσίας ἐκένωσαν, τῇ μακροτέρᾳ τῶν ἱερῶν πτισμάτων τούτων διαμονῇ μακροτέραν καὶ τῶν ψυχῶν τὴν σωτηρίαν καταργασάμενοι, ἄλλων πάντως μετ' ἄλλους κατὰ διαδοχὴν τὴν ἐπιθανάτιον εἰς τὰς σωστικὰς ταύτας μάνδρας ὡς θρησιμύτιον λογικῶν ἐνσηραζομένων καὶ νομομένων ἐκεῖσε τὴν σωτήριον πύαν, καὶ πινόντων ὕδωρ τῆς ψυχικῆς ἀναπαύσεως. Ὡς ἂν δὲ μὴ δοκοῖεν ἡγνοηκότες μίαν εἶναι φύσιν ἀνδρὸς τε καὶ γυναικός, μηδ' ὑπερφέρειν τὸ ἄρδεν ἐν τοῖς ὅσα τὸ θεῖον ἀμφοτέροις ἀπεχαρίσατο, οὐκ ἀνδρῶνας μόνον ἐδείξαντο ἱεροῖς ἀποξενούντες τὸ θῆλυ ταυτοῦ τῶν σωστικῶν κιβωτῶν καὶ τὴν ὅλην ψυχικὴν ἐπιμέλειαν τοῖς ἀνδράσι μόνοις ἀποκληροῦντες, ἀλλὰ καὶ γυναικῶνας σεμνοὺς εἰς γυναικῶν ἐνοίκησιν προσεδείμαντο, ὡς ἕκαστον γένος ἢ ἐπιλαβόμενον ἡλικίας καὶ τοῦ φρονεῖν καὶ γοῦν τὴν κοσμικὴν ματαιότητα ταύτης μὲν καὶ τῆς ὕλης ἀποθῆγαγῆναι ἅμα πρῶτῃ, ἡλικίᾳ δηλονότι τῇ πρώτῃ, προσκολληθεῖν δὲ τῷ Θεῷ διὰ τῆς ἐν τοῖς μοναστηρίοις μονώσεως, ἢ περὶ τρίτην ὥραν ἔατην τε καὶ ἑνάτην¹ (τῆς ἡλικίας νοητέον τὰ μέσα τε καὶ τὸ ἔξωρον) πρὸς ἐργασίαν τῶν καλῶν τούτων ἀμπελώνων καὶ σωστικῶν εἰσκληθεῖν. Ἀμέλει καὶ πολλὰ τὰ ἀνδρῶνα καταγόνια ταῦτα καὶ τὰ γυναικῶν οὐκ ὀλίγα ἢ βασιλῆς ἐκείνη πόλις εἶχεν οἰκοδομούμενα φιλοκαλῶς, πλήθοντά τε ἐκ μοναχῶν καὶ ἐν μέσῃ ταύτῃ καὶ κατὰ τὴν ἑφάν ταύτης μοῖραν καὶ δυτικὴν, καὶ ὄντα ἐκ χρόνου καὶ ἐς τὸ παρὸν οἰκοδομούμενα φιλοκαλῶς, εὐγενῇ² τε σώματα γυναικῶν καὶ καταδεστέρας τῆς τύχης δοσιμέραι ὑποδεχόμενα, καὶ ἦν ἰδεῖν εὐρυθυμον μέλος καὶ κατὰ τύπους τούτων διὰ τῶν γενῶν ἀναπεμπόμενον τῷ Θεῷ. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ γυναῖκες ἡμέλουν τοῦ ἐν τῇ ψαλμοδίᾳ ῥυθμοῦ, ἀλλὰ τὸν μὲν νοῦν τῷ Θεῷ, γλῶσσαν δὲ καὶ φωνὴν τῇ ἁρμονίᾳ τῆς ψαλμοδίας ῥυθμίζουσαι, Σειρήνες ἀντικρὺς ἦσαν, οὐκ ἐμμελὲς ἀλλ' οὐδὲ δύσηχον ἀναψάλλουσαι, ἀλλ' ὡς ἐκείναι τοὺς παραπλέοντας, οὕτω καὶ αὗται τοὺς εἰσιόντας καὶ συνεκκλησιαζόντας τῷ ἑναρμονίῳ³ τοῦ μέλους κατακληοῦσαι καὶ καταθέλγουσαι καὶ οἷον ἐνέχουσαι πρὸς τὸ ἀνέκβατον τῶν ναῶν τοῖς μέλεσιν ἐκείνων τῶν ψαλ-

¹ Ἐν τῷ κώδ. ἐννάτην.

² Ἐν τῷ κώδ. εὐγενεῖ.

³ Ἐν τῷ κώδ. ἐν ἁρμονίᾳ.

λουσῶν καὶ τῷ μετὰ πολλοὺς διάρρηκτι τῶν σιγῶν ἐνδεσμονιμένους ὥσπερ πρὸς τὸ ἀκίνητον. Τὸν ἂν εἶπες ἀναύσας τοῦ ἑναρμονίου βόμβου τούτων τῶν μελισσῶν, τὰ λόγια τούτων ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον εἶναι γλυκύτερα.¹

Ἄλλ' οὕτω μὲν τὰ εἰς Θεὸν οἱ εὐτυχεῖς ἐκείνοι τῆς βασιλευσῆος οἰκητόρες τῷ διαφόρῳ τούτῳ γένει καὶ ἀνθρωπίνῳ τὴν κατὰ ψυχὴν ἐπραγματεύοντο σωτηρίαν· οἱ δὲ τῶν ἔξω χωρῶν καὶ τῶν κατὰ ἡμᾶς καὶ πάλαι καὶ νῦν, ὡς ἔστιν ἰδεῖν, τὴν ὁμοτιμίαν ἀγνοοῦντες τῶν διὰ τούτων γενῶν καὶ ὡς ἀνάξια παρ' αὐτοῖς αἱ γυναῖκες μοναστηρίων εἰσαγωγῆς καὶ πνευματικῆς ἐντεῦθεν βιώσεως ἐνὶ καὶ μόνῳ γένει, τῷ τῶν ἀνδρῶν, τὴν σωτηρίαν προσενοήσαντο· τὸ δὲ θῆλυ, ὅσον εἰς κτίσιν γυναικῶν μινῶν, ὅσον εἰς ἐνείκῃν τούτων ἐν τοῖς τοιοῦταις καταγωγίσι, κατέλιπον ἀπρονοήτον, τὸ πᾶν τῶν βιωτικῶν, τὸ πᾶν τῶν εἰς τὸν Θεὸν ἑαυτοῖς καὶ μόνοις ἐντεῦθεν ἀποκληροῦμεναι, κακῶς νοοῦντες καὶ τὸ ὅλον ἐπισφαλῶς, μακρὰν τε διαταγμάτων Μωσαϊκῶν καὶ ἀποστολικῆς νομοθεσίας πλαζόμενοι, εἰς φόντες ἐκ γυναικῶν καὶ μαστοῦς μητέρων θηλάσαντες, προνοίας ταύτας ἐρήμιους, τὰς τεκνώσας τούτους, ἀπολιμπάνουσιν. Ἄλλ' ἢ κατὰ ἡμᾶς ἔξουσία, ἢ εὐσεβὴς καὶ φιλόθεος, οὐδὲ τοῦτο τὸ μέρος εἰς παρόρασιν ἔβλετο· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀνωθεν πρόνοιαν εἰς τὰ κατὰ μέρος κτίσματα κατὰβαίνουσιν² καὶ ἀπὸ τῶν μεγάλων καὶ οὐρανίων καὶ τῶν ἐμφύζων καὶ νοερῶν ἄχρι καὶ εἰς αὐτὰ διήκουσαν τὰ τῆς γῆς καλούμενα ἔντερα, ὡς τὴν τῶν ἐν μέσῳ μετεχόντων ζωῆς καὶ ἐπικοινωνίαν καὶ συμπλοκὴν διὰ τὸ ἀπειρόβαλον παρεάσωμεν, οὕτω καὶ αὕτη καὶ τὰ λοιπὰ διοικονομουμένη καὶ διευθύνουσα, ὅσα ὁ πολυκύμων βίος κυλινδεῖ, καὶ ἀριστοκρατίαν τὴν ἔξουσίαν ταύτης παραδεικνύουσα, καὶ τὴν μεγάλην ταύτην καὶ ψυχροσώσιδα μέρμιναν κορωνίδα καθάπερ τοῖς ἀγαθοῖς ἐπέθετο κατορθώμασιν. Ἰδοῦσα γάρ, ὡς πολλὰ καὶ κατὰ τύπους ἀνδρῶν μὲν ἀνταποδοκίμηνται φροντιστήρια, γυναικεῖον δὲ σπανίως ἢ οὐδαμοῦ, ὡς παρὰ τοῖς προτεμενίσμασι τῶν ναῶν ἐπὶ σιθραῖς ταῖς καλύβαις καὶ κλινίδιον ἀχρεῶν μόνων χωρητικαῖς τὰς μοναχὰς ἐνοικίεσθαι, βουλήν ἐβουλεύσατο τὴν ὄντως ἐπαινετὴν καὶ ὅλην εἰς Θεὸν ἀνανεύουσαν, καὶ ταύτην μετὰ ἐπισκοπικῆς ἐκχωρήσεως, ὡς μὴ δόξῃ πάντως καινοτομεῖν τὰ ἀκαινοτόμητα καὶ καινίζειν ὥσπερ τὰ μήτω σχόντα καινισμόν τοιοῦτον καὶ μεταβολὴν τὴν ὄντως θεάρεστον.

Καὶ τέως πρῶτον τὴν κατὰ τὴν Ἀρταν κανόνα τῆς Βλαχερντίσεως ὀνομαζομένην μονὴν τῶν ἐναυκούτων αὐτῇ μοναχῶν, καὶ τοῦ-

¹ Προβλ. Ψαλμ. κη', 11.

² Ἐν τῷ κώδ. κατὰβαίνουσα.

τους ἐν ἑτέροις μοναῖς ἀνδρῶν κατατάξιαι, ὡς μὴ κατὰ τι ῥεῦμα ποταμίων κατὰ τὰς θυμοτομίας ταύτης τῆς πόλεως μεταγγιζόμενοι τε καὶ μεταρρέοντες ἑαυτοὺς καὶ τὴν ἱερὰν ἐξουθενῶσι περιβολὴν ὥσει καὶ ὕδαρι (τὸ τοῦ ψαλμοῦ) διαπορευόμενον,¹ τοὺτους μὲν ταῖς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἑτέροις μοναῖς εἰσέγαγε τε καὶ ἐγκατέκτισε,² τὸ δὲ ῥηθὲν κενωθὲν ἐκ κεκαρμένων γυναικῶν ἀνεπλήρωσεν· ὅσαι καὶ μᾶλλον τῶν κατὰ πόλιν οἰκείων ἀπαγαστάσαι πνευματικῶν φωλεῶν, τὰ τε γένη καὶ τοὺς τρόπους ἐπίσημοι, διὰ τὴν κατασχούσαν τὴν καθ' ἡμᾶς Βασιλεύουσαν θείαν εἴποι τις καὶ φλόγα καὶ μᾶστιγα, ἕως καὶ ταύτης τῆς ἑτέρας σωστικῆς ὡς ἂν εἴπῃ τις κιβώτῳ εἰσῆχθησάν τε καὶ ἐνετέθησαν. Ἀμφω ταῦτα καλῶς οἰκονομησαμένη καὶ καταπράξασα, ἵνα καὶ τὸ κατὰ τόπους μετέωρον θήλυτρον ἔχῃ ὅπου καὶ ἀποθρίξαιτο, αἶτε ἀπὸ τῆς μακρᾶς ὑπεροχῆς καὶ τῆς σφετέρας ἐγκατοικήσεως ἐναυθῖα καὶ παρὰ τοῖς κρατοῦσι τοῖτοις γινόμεναι ἐνδημοὶ ἔχοιεν καὶ αὐταὶ τὴν εἰρημένην μονὴν κατάλυμα σωστικὸν καὶ ζωῆς τάμελον πλουσιοπάρχον· καθότι ἐξ εὐπορίας τῶν ζωαρχῶν³ καὶ τοῦτο τὸ φροντιστήριον (Ὁμηρίδαι λεγόντων) «οἶνοπληγὲς πολύπυρον»⁴ καὶ κατὰ θέσιν τὴν τοπικὴν καὶ ἁστικὴν ὁμοῦ καὶ ἐρημικὴν οἷς τε οὐ μακρὰν ἀνακεχωρήκει τοῦ πολιτεύματος καὶ οἷς τῷ παραρρέοντι ναυσιπάρῳ διοριζόμενον ποταμῷ κεῖται πρὸς τοῖς ποσὶν ὄρους ἐκείσε τοῦ τὴν μονὴν ἀνατρέχοντος, ὡς εἶναι τὰς ἐν αὐτῷ καὶ μοναστρίας ἐν αὐτῷ καὶ μιγάδας, τῷ τε δηλαδὴ τῆς πόλεως γειτονίᾳ καὶ τῷ ἐχόμενῳ τοῦ βουνοῦ. Εἰ δὲ καὶ μακρύνειν αἰροῖτο⁵ καὶ φυγαδεύειν καὶ τὴν ἀμμιζίαν φεύγειν τῶν ἀδελφῶν ἢ θερμότερα πῆν ἀσκησιν καὶ ἐν ἐρήμῳ ἀυλίζεσθαι, ἐγγίξει⁶ πάντως τὸ συναγερὲς τοῦ βουνοῦ καὶ τὸ τῶν ἐκείσε πύκνωμα θάμνων καὶ τὰ στεφανοματικὰ λεγόμενα τῶν φυτῶν· ἂν δὲ καὶ χρειώδη τινὰ τὰς μοναχὰς ἐπιλείπειν, ὅσα <ἐν> ἐνδύμασιν,⁷ ὅσα ἐν ὑποδήμασιν, οὐ κατὰ τὰς πόλεων ἡπειρωτότητας,⁸ ἐστίται τῇ μονῇ καὶ τὸ περιτεῦον ἀνόνητον καὶ τὸ ἐλλείπον ἀνεπινόητον, ἀλλ' ἐγγὺς ἡ πόλις αὐτῇ καὶ τὴν τοῦ χρησίου ἐὺθὺς παραμυθίησεται ἔνδειαν.

¹ Περὶ. Ψαλμ. ιζ', 8.

² Ἐν τῷ κώδ. ἐγκατέκτισε.

³ Ἐν τῷ κώδ. τῆς ζωαρχῶν.

⁴ Περὶ. Ὀδυσ. Ο στίχ. 406.

⁵ Ἐν τῷ κώδ. μακρύνειν αἰροῖτο.

⁶ Ἐν τῷ κώδ. ἐγγίξει.

⁷ Ἐν τῷ κώδ. ἀνεπινόητον.

⁸ Ἐν τῷ κώδ. ἡπειρωτότητας.

Ἀλλ' οὕτω μὲν ἡ μονὴ καὶ εὐπορίας ἔχει καὶ θέσεως τοπικῆς, οἱ δὲ κρατοῦντες οὗτοι βασιλεύοντες ἀρετὰ οὐκ ἐγνώσαν οὐδὲ συνῆκαν τὴν ὁμοτιμίαν τῆς φύσεως καὶ ὡς χορὴ τὸ θῆλυ ἀξιοῦσθαι προνοίας, καὶ ταύτης διπλῆς, ὅση τε περὶ σῶμα βση περὶ ψυχὴν, καὶ μὴ παντελῶς παρορᾶσθαι, καθὼς καὶ πρὸ τοῦ, μηδὲ τὴν θύραν αὐτῷ ἀποκλείεσθαι τὴν σωτήριον ἐκ τοῦ μὴ ἔχειν ἐνθα καρύσσεται καὶ καθ' ὅν ἐκίστη τῆς ἡλικίας καιρὸν τὸ καθ' ἑαυτὴν δοκιμάσει καὶ μετὰδιώξετα τὰ σωτήρια; Μέντοι γε καὶ τὸ ὁμότιμον ἐνενόησαν καὶ τὴν ὁμοτιμίαν ἐκ τῶν εἰρημένων ἐκδήλον κτεστήσαντο, καὶ αὐτοὶ μὲν οἱ κατὰ Θεὸν τιαντὶ καὶ διασκεψόμενοι καὶ τελέσαντες τῆς σωτηρίου ταύτης περὶ τὸ θῆλυ προνοίας ἀπολήγονται τοὺς μισθοὺς, ἡ δὲ καθ' ἡμᾶς ἐπισκοπικὴ ἐποπτεία τῷ ἀγαθῷ σπουδίσματι τοῦτω συνδραμοῦσά τε καὶ συνευδοκήσασα τὸ κῆρος ἔχειν τὴν πρόξιν ταύτην καὶ εἰς τοὺς ἐξῆς ἐδέσπισε χρόνους· καθότι καὶ ἐν τῇ βασιλευσούσῃ τῶν πόλεων οὐκ ὀλίγα τῶν γυναικείων φροντιστηρίων εἰς ἀνδρῶν μετέπεσον καὶ ἀνάπαλιν τὰ ἀνδρῶν εἰς γυναικῶν καταγῶγια ἐπικρίσει τοῦ τῆς ἡμέρας πατριαρχούντος καὶ τῆς αὐτεῖα συνόδου, κατὰ που καὶ ἡ μονὴ τῶν Δαλμῆτων ἐξ αὐτῶν χρηπιδων τὸ πάλαι χρόνου μοναχῶν ἀνδρῶν οἰκοδομηθεῖσα κατοικητήριον καὶ διὰ τοὺς ἐν αὐτῇ καίμενους ἁγίους πατέρας, τὸν τε προσηγορώτατον Ἰσαάκιον, τὸν ὁμότροπον Φαῦστον καὶ τὸν ῥηθέντα μέγα Δαλμῆτον, ἄρχειν τῶν κατὰ πόλιν φροντιστηρίων ὑπὸ τῶν πάλαι πατέρων καὶ ὥριστα καὶ κεκρωσται· ἀλλὰ καὶ ταύτην ὁ χρόνος τῆς ἀρχαίας εὐκληρίας εἰς δυσκλήριαν μετακινήσας μικροῦ ἂν ἔθετο καὶ ἀνόνυμον, εἰ μὴ κατὰ κρίσιν τοῦ τῆς ὁσίας μνήμης ἀγιοπάτου πατριάρχου κῆρι Γεωργίου τοῦ Ξιφιλίνου καὶ τῆς ἱερᾶς τῷ τότε συνόδου, αἰτησάμενης τῆς ἀδελφείας¹ τοῦ βεβασιλευκότος κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Ἀγγέλου (γυνὴ ἦν ἡ τοῦ μαρκεσίου), εἰς γυναικεῖαν μετέπεσε καὶ (ὡς ἐντὶν τῇ αἰτησάμενῃ) χειρὸς ἀπ' αὐτῆς περιποιητικῆς ἡμόiosis καὶ προθέσεως. Καὶ ἄλλα δὲ πρὸ αὐτῆς εἰς τοιαύτην ἀπὸ τοιαύτης καὶ ἐναλλάξ² μετεγένοντο, ὡς ἡ τοῦ Ζαούτζη καλουμένη μονὴ εἰς γυναικεῖαν καὶ αἴτη τὸ πάλαι χρόνου ἐξ ἀνδρῶν μεταπεποιήται³. Καὶ κατὰ τὴν Ἐπιτύπον Θήβαν ἀνδρῶν⁴ μονὴ ἀνδρῶν εἰς ὄνομα τῆς ὑπερενδόξου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου παρὰ τοῦ τιμικαῦτα Θηβῶν, τοῦ ἐν ἁγίοις Καλοκτένους ἐκείνου, εἰς γυναικεῖαν μεταπεποιήται καὶ ἡγουμένη ταύ-

¹ Ἐν τῷ κώδ. τῶν ἀδελφῶν.

² Ἐν τῷ κώδ. ἐναλλάξ.

³ Ἐν τῷ κώδ. μετεπεποιήται.

⁴ Ἐν τῷ κώδ. ἀνδρῶν.

της κατέστη γυνή τις έντιμος κατά Θήβαν, Δεκανή καλουμένη, και άπ' αὐτῆς ἡ μονή τῆς Δεκανῆς μετωνομάσθη τὸ φροντιστήριον, καίτοι πολλῶν ἐν Θήβαις οὖσων ἑτέρων γυναικείων καταγωγῶν. Ἡ σήμερον δὲ κατὰ τὴν Μεγαλόπολιν γυναικεία μονή τῆς Δοιδίμου σεβαστοκρατείρας και μητρὸς τοῦ κραταιοῦ και ἁγίου ἡμῶν βασιλέως ἔξ ἀνδρός και αὕτη κατὰ κρίσιν πάντως συνοδικήν εἰς γυναικείαν μετεποιήθη, και φιλοτίμου τῆς σεβαστοκρατορικῆς χειρὸς εὐπορήσασα εἰς τε διάγραμμα μετεγένετο κάλλους και τῇ κατὰ μήκος διαστάσει και πλάτος οὐδεμιᾶς τῶν ἐν τούτοις μεγαλυνομένων ἀπολιμπάνεται, κἂν τοῖς κατὰ πόλιν ἐκεῖσε γυναικείοις φροντιστηρίοις ἐκ μεγέθους ἐκ καλλονῆς ἔξ εὐπορίας προσόδων και πρωτεύει και ἀριστεῖται· οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ και περικύκλω¹ αὐτῆς ἀνδρῶν ἑτέρα σεμνεῖα δλιγομόναχα γενόμενα ἵπ' αὐτὴν εἰς γυναικῶνας σεμνοῦς τῇ πρωτοτύπῃ ταύτῃ τούτων μονῇ και κυρία συμμετρίλλγησαν. Εἶπεν ἄν τις κατὰ κομψείαν σοφιστικὴν Σελήγην ταύτην και τὰς ἐλαχιστοτέρας ταύτης και βραχυτέρας μονὰς ἀστέρας ἄλλους τεθεμελιωμένους ἐν γῇ, σέλας δὲ ἀρετῶν τὰς πάσας ὁμῶς ἀποπεμπύσας. Εἶπεν.

Τῶν δὲ ἱερῶν κανόνων καλυόντων γίνεσθαι τὰ μοναστήρια κοσμικὰ καταγωγή και κοσμικοῖς προσώποις ἐκδίδεσθαι (κοινοῦνται γάρ ἐντεῦθεν τὰ τοῦ Θεοῦ και εἰς τὸ πρὸς αὐτὸν σεβάσιμον οἱ και διδόντες αὐτὰ και λαμβάνοντες ἐνυβρίζουσιν, ἐνθα τοιοῦτον οὐδὲν ἐκκάνονον διαγράφεται), οὐδεμία κωλύμη τῆς τῶν μονῶν ἀπὸ τοιαύτης εἰς μὴ τοιαύτην μεταβολὴν και μετάπτωσις, ὅτι και πάλιν κατὰστασιν μοναστηρίων μεταλαμβάνουσι και τὸ μοναδικὸν ἐν αὐταῖς ἐπιτελεῖται πολλί τευμα. Και μενεῖ κατὰ τοὺς ἀνωθεν λόγους και τὴν τοῦ γραμματος ἐκδοεσιν και ἡ τῆς Βλαχερντίσσης μονὴ εἰς γυναικείαν μέχρι παντός, ἵνα μὴ τὸ θῆλυ γένος και τὸ τὴν αὐτὴν ὁμοτιμίαν ἔχον τῷ ἄρρενι τοῦτο τὸ μέρος ἀπρονόητον διαμένη και τὰ ἐξ ψυχὴν ἀτημέλητον· διὰ γὰρ τοῦτο και τὴν προᾶξιν ταύτην ὑπεσημηνάμεθα εἰς ἀσφάλειαν μηνὶ και ἰνδικτιῶνι τοῖς προγεγραμμένοις.

4.

<Τῷ Ἀρτίῳ ἐπισκόπῳ Ἰωάννῃ.>

† Πανιερώτατε ἀδελφε καὶ συνεπίσκοπε Ἀρτίῳ, γεγραπται ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ μεγάλου πατρὸς Χρυσόστομου, ὅτι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ νό-

¹ Ἐν τῇ κώδ. περὶ χύκλω.

μον ἔδειτό τις τῶν παραδυναστευόντων τῷ βασιλεὶ τοῖς τῆς Ἐκκλησίας προσφύγους μὴ προσδέχεσθαι παρ' αὐτῆς ἐκπῆθεν διδόναι δέκας ταῖς ἔλκουσιν. Οἶα δὲ τὰ τοῦ βίου· ὁ τὸν νόμον θέμενος τοῦτον τῇ βασιλείᾳ προσκεκρουκὼς τῇ Ἐκκλησίᾳ προσέδραμεν· ἀλλ' ἐπεξυγώθησαν αἱ θύραι αὐτῆς και τοῦ οἰκείου νόμου ἀπήλαυσε. Και σὺ τοίνυν τοὺς βλέποντας και ἀσπαζομένους με τῆς Ἐκκλησίας ἐκβάλλων τοῦ οἰκείου νόμου ἀπόλαυε. Βλέπεις με γάρ σὺ και ἀσπασμοῦ μεταδίδως και συνομιλεῖς, και ὧ (τῷ ἐπιτιμίῳ) τοὺς ἄλλους ὑποδικάζεις, τούτου και αὐτὸς ἐφέλκεις καθ' ἑαυτοῦ. Ἔσο γοῦν τῷ πάντῃ ἀνεκκλησίαστος, και ὅτε οἱ ἐντυγχάνοντες ἀπλῶς τῇ μητροπολίτῃ εἴσω γέγονται² ἐκκλησίας, τότε και αὐτὸς ἔδαμος πατήσεις τῆς ἐκκλησίας. Ταῦτά σοι ἐν τριτεύῳ ἀναφωνῶ κατὰ τὴν δοθεῖσάν μοι ἐξουσίαν ὑπὸ τοῦ παντοουργοῦ πνεύματος, τὰ δ' ἄλλα καιροῦ ἰδίου τυχόντα τὴν πρέπουσαν ἐξέτασιν δέξονται. Μηνὶ †.

5.

† Ἐδλαβέστατοι πρεσβύτεροι τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Πάντων, σὺ τε Ἰωάννῃ Πειρασμὲ και σὺ Γεώργιῳ και ἡμεῖς ἕτεροι πρεσβύτεροι τοῦ ναοῦ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ἀργιωτίσσης, σὺ τε Βασίλειε Καλόγνωμε, Νικήτα δὲ τοῦ Πρωτομυλωνᾶ και σὺ Θεοφιλέστατε, πρωτονοτάριε, ἔμαθον ποθέν ὅτι τοὺς δύο ἀδελφούς και διακόνους, τοὺς Σημαδευμένους, ἐξέβαλεν ἀπὸ πάσης ἐκκλησίας ὁ πανιερώτατος συναδελφός μου ὁ Ἀρτίῳ διὰ αἰτίαν μὲν εἴλογον οὐδεμίαν, εἰ μὴ ὅτι γνώριμοι ὄντες μοι ἐκ παίδων ἦλθαν ἀπὸ εἰς τὴν Περίβλεπτον και ἀπένειμόν μοι φίλῃν προσχένησιν. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ παρήγγειλε και ἡμῖν τοῖς ἱεροῦργοις τῶν δύο ναῶν μὴ διδόναι τούτοις ἀπόμοιραν ἀπὸ τῶν ὀθενδήποτε εἰσαγομένων ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πρὸς πορίσμον, και διὰ τὴν τοιαύτην ἄδικον τιμωρίαν τῶν διακόνων ἐκβάλλω και ἐγὼ ἡμᾶς πάντας ἀπὸ πάσης ἐκκλησίας, ἵνα ἔως ἂν και αὐτοὶ τὴν λύσιν λάβωσιν τοῦ ἀνεκκλησίαστου, κατὰ τὴν δοθεῖσάν μοι πνευματικὴν ἐξουσίαν, και διρείλετε τῷ ἐπιτιμίῳ τούτῳ δουλεύειν. Μηνὶ †.

6.

† Μεγαλοδοξότατοι ἄρχοντες Ἀρτινοὶ¹ και ἐν Κυρίῳ πνευματικοί μου υἱοί, σὺ τε κύριε Κωνσταντῖνε Μαρκάπουλε και σὺ κύριε Ἰωάννῃ Πασχάλλῃ και σὺ κύριε Νικήφορε Γοστιλόπουλε· πιστεύσατέ μοι,

¹ Ἐν τῷ κώδ. γέγονται.

ἐν κυρίῳ ἀγαπητοί μου υἱοί, ὅτι ἡγανάκτησα <διὰ>² τὰς εἰς ἐμὲ ἀτιμίας καὶ παροινίας τοῦ δεσπότου τοῦ Ἀρτῆς, καὶ ταῖς ἀληθείαις ἐποίησα πολλὰ κακὰ εἰς αὐτὸν καὶ ὡς ἄνθρωπος θέλει ἀνταποδοῦναι μοι. Γινώσκετε ὅτι τὰ παῖδιά τοῦ Σημιὰδευμένου ἐκείνου ἀντεγράψαν παρὰ τοῦ μακαρίου γέροντος τοῦ ἐπισκόπου, καὶ διότι ἤλθον καὶ εἰδόν με εἰς τὴν Περίβλεπτον, ὡς ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἀνατραφέντες, ἐξεβλήθησαν ἀπὸ πάσης ἐκκλησίας παρὰ τοῦ Ἀρτῆς. Ἐσχόλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν κληρικῶν αὐτῶν, ἀπὸ τῶν ἀνηκόντων αὐτοῖς, ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, ἐν αἷς ἔψαλλον· παρήγγειλεν μηδεμίαν τοῦτους ἔχειν ἀπόμοιραν καὶ πολυτρόπως ἐκώκωσε τοὺς ἀνθρώπους δι' ἐμὲ τὸν μητροπολίτην. Καὶ ἐπεὶ αὐτὸς ἐμὲ οὐκ ἐντρέπεται, ἀλλὰ πολυτρόπως διαπράττεται τὰ εἰς ἀτιμίαν καὶ θλίβειν ἐμὴν, ἐξέβαλον καὶ ἐγὼ αὐτὸν ἀπὸ πάσης ἐκκλησίας κατὰ τὴν δοθεῖσάν μοι ἐξουσίαν ἀπὸ Θεοῦ· καὶ γράφω ὑμῖν μετὰ ἀφορισμοῦ μήτε συνέχεσθαι τῷ ἐπισκόπῳ, μήτε συνεκκλησιασέσθαι τούτῳ, μήτε συνομιλεῖν αὐτῷ. Ταῦτα δὲ παραγγεῖλλατε³ ὡς ἀπὸ ἐμοῦ στόματος καὶ τοῖς ἑτέροις συνάρχουσιν ὑμῶν· φροτικὸν γὰρ ἡγησάμην πρὸς τὸ πλῆθος ἅπαν γράφειν τὰ περὶ τούτου. Πολυχρονηθήητε.⁴

7.

† Πανευτυχέστατε δέσποτα καὶ αὐθέντα μου¹, ὕγιαίνεις εὐχόμαι τὴν βασιλείαν σου. Καὶ αὐτὸς ζῶ κατακείμενος ἐν τῇ μονῇ τῆς Περιβλέπτου, καθὼς με ἀρῆκες,² πλὴν χωρὶς πόνων· οἱ γὰρ ἔλειψαν· ἀργεῖ δὲ ἡ κίνησις διὰ τὴν τῶν γονάτων νάρκασιν, καὶ μικρὸν ὅσον ἔρχομαι καὶ ἐγὼ βασταζόμενος ἐν ξυλοκαρβιάτῳ, ἵνα μὴ κεκμήσας τοὺς πόδας μοι εἰς τὸ ἄλογον πάθω πάλιν τὰ ὅμοια. Καὶ ἂν ἐγὼ νοσῶ, ἀλλὰ τὴν βασιλείαν σου ὕγιαίνειν εὐχόμαι καὶ εὐθυμεῖν, ἵνα ἔχω παρηγορίαν ἀπὸ σοῦ καὶ ἐν λουτροῖς καὶ ἐν ὕψαλοις τέως ἕως ὅτου ζῶμεν· ὁ δὲ μοι ὁ βίος ἀπάρτι καὶ ἡ περὶ ἐμὲ φροντίς σου καὶ αὕτη τάχα ὀλιγοήμερος· τοῦτο γὰρ ὁ χρόνος καὶ αἱ ἀρρώστιαι κατεπαγγέλλονται. Ὁ δὲ ἀγαθὸν προέθου ποιῆσαι καὶ οἰκονομησάτω τῇ χώρας τῆς Ἀρτῆς, ἐπισκοπεῖον, εἰς αἰώνιον σου μνημόσυνον, τοῦτο καὶ εἰς ἔργον προθυμήθητι, καὶ ὁ Θεός, ἐπεὶ πάντῃ τῷ πηραιουμένῳ τὸ ἀγαθὸν συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν, συμπράξει σοι ἐπὶ τούτῳ καὶ μέμνησό μου τῆς ταπεινότητος, πολλὰ θέλοντος καὶ τὴν ζωὴν σου καὶ τὸ ἀκριμάτιστον τῆς ψυχῆς σου. Ἡ ἀντίληψις τῆς βασιλείας σου χαρισθεῖ μοι πολυχρόνιος.

¹ Ἐν τῇ κώδ. Ἀρτιγελ.

² Προσθήκη ἡμετέρας.

8.

Πρὸς τὸν Ἀρτῆς.

Πανιερώτατε συνάδελφε καὶ συνεπίσκοπε Ἀρτῆς, ἕως τίνας τὸ ἐμὸν παραλυπεῖς πνεῦμα, καὶ τοὺς μηδὲν πεπαρωχηκότας εἰς σέ, εἰ μὴ ὅτι με δλίγον ἡσπύσαντο, καταδιώκεις καὶ ζημιοῖς καὶ ἀνεκκλησιόστους ποιεῖς; Τίς ταῦτα δύναται φέρειν, ἢ³ εὐ δόξει πράττειν τοῖς ἔχουσι νοῦν; Περιποιούμενος οὖν ἄμω, τὸ τε ἡμᾶς μὴ λυπεῖν καὶ σέ τὸ μὴ δοκεῖν φροτικὸν εἶναι, μετὰ δὲ τοῖς ἀνθρώποις τὸν χόλον, καὶ δεῖξον σαυτὸν μὴ μισθωτόν, ἀλλὰ ποιμένα τῶν σῶν προβάτων ἡμερον ὄντα· ποιμένος δὲ τὸ εἰσάγειν καὶ ἐξάγειν τὰ πρόβατα, καὶ καλεῖν αὐτὰ ἐξ ὁνόματος, καὶ ταῦτα τῆς φωνῆς ἀκούειν αὐτοῦ. Ἀφες οὖν τὴν ὀργὴν τοῖς κληρικαῖς σου τοῖς Σεσημαδευμένοις, πτωχοῖς οὖσι καὶ γνωστοῖς ἡμῖν ἐκ πολλοῦ. Εἰ μὲν οὖν ἀφήσεις αὐτοῖς, καὶ ἡμᾶς θεοφειδέσεις, καὶ τοῖς τοῖς εὐχαριστίας ἀφορισμὸς τῆς εἰς σέ δόσεως· εἰ δ' οὐκ ἀφήσεις, τὸ μὲν παρὸν ἀδυνάτους ἡμᾶς δείξεις, τὸ δὲ μέλλον ἴσως δυναμένους, σαυτὸν δὲ ἀκαμπτον τοῖς πολλοῖς γνωρίζεις, εἰ μὴ γε καὶ τὸ μόνον δόξης εἶναι λέγεις γνωριστικὸν καὶ τοῦ αὐθεντάτου δηλωτικόν. Χαρίζου μοι ἐξδωμένος, ὕγιης ἄνθρωπος.

9.

Μηνὶ Ἀπριλίῳ δ', ἡμέρᾳ γ', ἰνδικτιῶνος α', ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν κληρικῶν τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγιοτάτης ἐκκλησίας καὶ ἑτέρων πολλῶν.

Ὁ ιερώτατος ἐπίσκοπος Ἀρτῆς κύριος Ἰωάννης, ἀδελφός καὶ συλλειτουργός ἡμῶν, ἐπιτιμῶ τῷ μὴ ἐκκλησιασέσθαι τὸν αὐτοῦ διάκονον Θεόδωρον τὸν Σεσημαδευμένον ὑπέβαλεν· ἔχει δὲ τὸ ἐπιτίμιον ἀφορμὴν, ὅτι ἔνοικος ὢν πατρόθεν τῆς ἐπισκοπῆς ὁ διάκονος καὶ φόρον

³ Ἐν τῇ κώδ. παραγγεῖλλατε.

⁴ Ἐν τῇ κώδ. πολυχρονιθεῖτε.

¹ Μετὰ τὸ μὲν ὑπάρχει λέξις συντεταγμένη, ἐμοὶ αὐτῷ δυσανταχτητος, συνισταμένη ἐξ ἑνὸς α ἔχοντος ἀνωθεν ὁ καὶ ἐν παρὰ τοῦτο στενογραφικῶς ως.

² Ἐν τῇ κώδ. ἡ φωνή.

³ Ἐν τῇ κώδ. ἡ πράττειν, εὐ δόξει πράττειν κτλ.

ταύτη καταβαλλόμενος¹ καὶ ὑπηρεσίαν τὴν τῶν ἐνοίκων πληρῶν νῦν τῆς ἐκκλησίας ἀποστὰται καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀνηκόντων αὐτῇ μισθωμάτων τὸ ἐπισκοπεῖον ἀποστρεφεί. Καὶ τὰ μὲν ἐκ τοῦ ἐπισκοπεῖου ταῦτα, ὁ διάκονος δὲ καὶ ἰδίᾳ καὶ ἀκροωμένου τοῦ ἐπισκόπου τὴν παροικίαν (φρησὶν) οὐκ ἀρνεῖται, τὸ κληρικὸς τῆς ἐπισκοπῆς καλεῖσθαι οὐκ ἀπαντᾶται, τὸ ὑπὸ τὴν χεῖρα τὴν ἐπισκοπικὴν καὶ τεύχθαι καὶ εἶναι καὶ θέλει καὶ καταδέχεται· ἀλλὰ τὸ εἰς πενίαν τὴν ἐσχάτην ἐλάσαι ἀπὸ τῆς τῶν πραγμάτων περιφορᾶς, τὸ μηδὲν αὐτῷ (ὡς διατείνεται) δίδοσθαι ἀπὸ τῶν ὡς κληρικῶ ἀνηκόντων αὐτῷ διαρίων τῆς ἐκκλησίας, ἡνάγκασαν αὐτὸν ὑπὸ χεῖρα γενέσθαι τὰ πρὸς ζωὴν ἐπιχορηγοῦσαν αὐτῷ· τὸ δὲ κυριώτερον (φρησὶν ὁ διάκονος), ὁ τὴν Ἄρταν κατακλύζων ποταμὸς καὶ αὐτὸ τὸ ἐπισκοπικὸν ἐνδιαίτημα καὶ τὰ ἐν αὐτῷ καλλιστεῖα καὶ παρῆσυρε καὶ ἡρεώσεν, ὡς μήτε τὸν ἐπίσκοπον ἐπισκοπεῖον ἔχειν ᾧ ἐνσηκνωσέσεται, καὶ τὰ περὶ αὐτὸ μισθωτικὰ οἰκήματα, ἐν οἷς καὶ ἡ πατρίδα τοῦτου οἰκία ἐθεωρεῖτο συναχρεωθῆναι καὶ τοὺς τόπους ἔλος γενέσθαι, καὶ ἐξ ἀμπελοφύτων καὶ δένδρων καρποφόρων παντοῖας ὁπόρας μυρίκας² ἐκφῦναι κατὰ τὴν τῆς προφητείας ἀρίαν.³ «Καὶ ἔδει», φρησὶν ὁ διάκονος, «ἀφ' ἐαυτοῦ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὰ περὶ τὴν ἐκεῖσε κατοίκησιν θεωρεῖν ἐμὰ δυστυχήματα καὶ ἐλεῆσαι τὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐρημέρου ἄρτον καταστάντα ἐπίδεδῃ καὶ μὴ ἀποκλείσαι μοι πάντα θεῖον ναόν, κἀντεῦθεν καὶ τὴν παροῦσάν μοι τοῦ διακόνου ἐπιτιμίαν ἀργὴν γενέσθαι καὶ ἀπρακτον καὶ μηδὲν ἐμοὶ πορίζουσιν πρὸς ζωὴν».

Ταῦτα τὰ τῶν προσώπων, τοῦ μὲν ἐπισκόπου, ὡς εἴρηται, ἀνακαλουμένου τὸν ἑαυτοῦ, τοῦ δὲ τὰ ἰσχυρὰ ταῦτα καὶ προβαλλομένου καὶ λέγοντος· ἀλλ' οὔτε ταῦτα τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ δυσχερῆ, οὔτε τὰ παρὰ τοῦ διακόνου προλαληθέντα ἕτερα, οὔθ' ἡ ἡμετέρα παρόκλησις καὶ προσώπων ἐντιμωτέρων ἐντυχία περὶ αὐτοῦ κατέκαμψαν τὸν ἐπίσκοπον· ἀλλὰ τὸ φύσει μονότονον καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῷ διακόνῳ παραφυλάξας ὁ Ἄρτης ἀρήκεν αὐτὸν ὡς ὄρνεν πλάξασθαι. Ἔχει δὲ τι καὶ ὑποκεκορημένον⁴ ἕτερον τὸ τῆς ἐπιτιμῆσεως ἄλυτον. Ὁ ἐπίσκοπος οὗτος ἰρύσαι φιλότιμος ὢν καὶ τὰ πραττόμενα ὑπ' αὐτοῦ μὴ θέλων εἰς ἀνάκρισιν ἔρχεσθαι, ἀλλ' αὐτὸν εἶναι καὶ μόνον καὶ πρῶτα τῶν τοιούτων καὶ λύτην τούτων, ὅτε καὶ βούλεται, καὶ Περσικὴν ἡγουμένος μάστιγι⁵ τὸ

¹ Ἐν τῷ κώδ. καταβαλλόμενος.

² Ἐν τῷ κώδ. μυρίκας.

³ Πρβλ. Ἰεζεκ. λα', 32.

⁴ Ἐν τῷ κώδ. ὑποκεκορημένον.

⁵ Παραλλαγή τῆς παροιμίας «Περσικὴ τιμωρία». Ἰδα Gorgius patristicogr. Gr. τ. 2, σ. 202.

ὑπὸ μητροπολίτην τεύχθαι καὶ παρ' αὐτοῦ ποτε⁶ ἀνακρίνεσθαι τὴν εἰς αὐτὸν καὶ προτοῦ τοῦ διακόνου τούτου προσέλειψιν τῷ τῆς ἐπιτιμῆσεως ἀλύτῳ κολάζει, τὰς τῶν λοιπῶν προσελούσας ἀναστέλλον ἐντεῦθεν καὶ διὰ τοῦ μακροτέρου τούτου δεσμοῦ τὸ ἐκ τοῦ μητροπολίτου τοῖς πολλοῖς παραδεικνύς ἀκνωφέλῃτον.⁶ Εἰ γὰρ οὗτος ὁ προσελθὼν (ὑπολογίζεται ὁ ἐπίσκοπος) ταχεῖαν λάβῃ τὴν ἄφελαν, θύραν πάντως ἀνόξει τοῖς πολλοῖς τῆς εἰς τὸν μητροπολίτην ἐπὶ τοιούτοις ἐντυχίας καὶ προσελούσεως· εἰσὶ γὰρ πολλὰ παρὰ πολλῶν ὑποτονθορυζόμενα καὶ παραλαλούμενα καὶ τὸν (ὡς θέλει) ἀνεπισκόπητον τούτον ἐπίσκοπον ἐκταράττοντα· ὢν τὴν ἐπὶ μέσου περιχώπων ἐξέτασιν τὸ ἐπὶ τῷ διακόνῳ σοφίζεται ἄλυτον. Ἄλλ' ἔλαθεν ἑαυτὸν, καὶ πολλοὺς ἀνελίτων κανόνας, ἐξ ὧν ἰσχύσει τὸν μητροπολίτην ἀποφορτίσασθαι, τοῦτον τὸν τῆς ἐν Σαρδικῇ κανόνα ἐκὼν παρῆδεν ἴσως καὶ παρεβλέψατο. Ἔχει δὲ ὁ κανὼν ἐπὶ τῶν λέξεων οὕτως.¹ «Εἰ τις ἐπίσκοπος ὀξύχολος εἰσίσκοιτο, ὅπερ οὐκ ὀφείλει ἐν τῷ τοιούτῳ ἀνδρὶ πολιτεύεσθαι καὶ τραχέως¹ ἀντικρὺ πρεσβυτέρου καὶ διακόνου κινήσει ἐκβαλεῖν ἐκκλησίας τινα θέλῃ, προνοητέον ἔστι μὴ ἄλλῳ τὸν τοιοῦτον κατακρίνεσθαι καὶ τῆς κοινωνίας ἀποστρεφείσθαι. Πάντες εἰρήκασιν· Ὁ ἐκβαλλόμενος ἐχέτω ἑξουσίαν ἐπὶ τὸν ἐπίσκοπον τῆς μητροπόλεως τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καταφυγεῖν· εἰ δὲ ὁ τῆς μητροπόλεως ἄπασιν, ἐπὶ τὸν πλησιόχωρον κατατρέχειν καὶ ἀξιοῦν, ἵνα μετὰ ἀκριβείας αὐτοῦ ἐξετάσῃ τὸ πρῶγμα· οὐ γὰρ μὴ ὑπέχειν τὰς ἀκοὰς τοῖς ἀξιούσι. Κάκεινος δὲ ὁ ἐπίσκοπος, ὁ δικαίως ἢ ἀδίκως ἐκβαλὼν τὸν τοιοῦτον γενναίως φέρειν ὀφείλει, ἵνα ἡ ἐξέτασις τοῦ πράγματος γένηται, καὶ ἡ κυρωθῇ αὐτοῦ ἡ ἀπόφασις, ἡ διορθώσεως τύχη. Πρὶν δὲ ἐπιμελῶς καὶ μετὰ πίστεως ἕκαστα ἐξετασθῇ, ὁ μὴ ἔχων τὴν κοινωνίαν πρὸ τῆς διαγνώσεως τοῦ πράγματος, ἑαυτῷ οὐκ ὀφείλει ἐκδικεῖν τὴν κοινωνίαν. Ἐάν δὲ συνελθούσιν τῶν κληρικῶν τινες κατέδωσι τὴν ὑπεροψίαν καὶ τὴν ἀλαζονείαν αὐτοῦ, ἐπειδὴ οὐ προσήκων ἔστιν ἔβριν ἢ μέμψιν ἄδικον ὑπομένειν, πικροτέροις καὶ βαρυτέροις ῥήμασιν ἐπιστρέφειν τούτον ὀφείλουσιν, ἵνα τῷ τὰ πρέποντα κλεῖοντι ὑπηρετῶνται καὶ ὑπακούουσιν· ὅσπερ γὰρ ὁ ἐπίσκοπος τοῖς ὑπηρετίαις εἰλικρινῶς ὀφείλει τὴν ἀγάπην καὶ τὴν διάθεσιν παρέχειν, τὸν αὐτὸν τρόπον οἱ ὑποτεταγμένοι ἅδολα τοῖς ἐπισκόποις τὰ τῆς ὑπηρεσίας ἐκτελεῖν ὀφείλουσι».

⁶ Ἐν τῷ κώδ. ποτε.

⁶ Τὸ προστεθὲν νῖ συμπληροῖ τὸν τρόπον διατηρητῶν.

¹ Κανὼν αἰ'. Ἰδα Ῥάλλη καὶ Ποτλή Σύγγραμμα τῶν θεῶν κανόνων, τ.3, σ.267.

² Ἐν τῷ κώδ. ταχέως.

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ κανὼν, καὶ κατὰ τοῦτον αὐτὸν προσήλθεν ὁ τῆς ἐκκλησίας ἀποκλεισθεὶς τῷ μητροπολίτῃ καὶ οὐκ ἂν ἔχη¹ εἰπεῖν ὁ ἐπίσκοπος, ὡς τὰ κατὰ τὸν διάκονον οὐκ ἐξετάσθη² καὶ κέκριται. Κατὰ τὸν παρελθόντα Αὐγουστον τῆς ιε' Ἰνδικτιῶνος ὁ μητροπολίτης αὐτός, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ Ἀρχιεπίσκοπος, ὁ Ἰωαννίνων, ὁ Δρυϊνουπόλεως, ὁ Βοδρωτοῦ, ὁ Δραγαμέστου συνήλθοντες ἐν τῷ ἐπισκοπεῖν Βονδίτζης ἐπὶ τῇ ψηφίσασθαι ἐπίσκοπον ἐν αὐτῷ, τὸ τηλικαῦτα χιρεῦναι, καὶ ἐπὶ κοινοῦ τὰ κατὰ τὸν διάκονον ἐλαλήθῃ καὶ ἦν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ τότε τῶν ἀνωτέρων λόγων ἐπὶ τῷ αὐτῷ διακόνῳ, καὶ αὐτὸς δὲ οὗτος μετὰ παρακλήσεως ἀντετίθει μὴ δίκαιον εἶναι κληρικοὺς ἐκκλησίας ὁποιοῦν εἰς τοιαύτην βίαν παρὰ τῶν ἐπισκοποῦντων κατέγεσθαι, ὥστε μὴ συγχωρεῖσθαι ἐνθα καὶ ἐπαναπαύονται μετοικεῖν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς δουλοπαροίκους τότῳ τῷ μὴ αὐτοῖς ὁρεστῶ περιγράφεσθαι· εἰ γὰρ μὴ τὸ ἀξίωμα, φησί, καὶ ἡ ὀνομασία τοῦ κληρικοῦ δουλείας τοῦτον ἐλευθεροῖ, τί μάλιστα καὶ εἰς κληρικὸν κείρεται καὶ ἐκκλησίᾳ ἐγκατατίθεται καὶ τὴν ἐπονομίαν ταύτην ἐπιρρημίζεται; Τούτῳ τότε παρὰ τοῦ διακόνου ἀντετίθετο³ καὶ τὸ μηδὲν αὐτῷ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας διακρίων διδασθαι καὶ ἡ τοῦ ποταμοῦ βαρεῖα κατάκλυσις τῶν τῆς ἐπισκοπῆς αὐτῆς καὶ τῶν περὶ ταύτην καὶ τέως κατὰ τὸν ἀνωτέρω κανόνα τὰ κατὰ τὸν διάκονον ἐξετάσθησαν, ὥστε καὶ δυσωπήθεις ὁ ἐπίσκοπος τὴν πολύστομον τῶν συνελθόντων ἀξίωσιν τοῦ ἐπιτιμίου τὸν διάκονον ἔκλυσε ἐπ' ἐλπίδι πάντως καὶ τῶν ἀξιοσιάντων ἡμῶν καὶ τοῦ διακόνου αὐτοῦ, ὡς ἐπ' αὐτῷ ἡλαυνήσεται ὁ ἐπίσκοπος καὶ τὰ ὕστερα ῥήματα τῶν ἐκκλησιαστικῶν διακρίων τούτῳ ἐπιμετρήσει καὶ ἐπισκοπικῶς ἐλέγξει τοῦτον καὶ οἰκειώσεται κατὰ τὸν κανόνα, ὅς τοὺς ἐπισκόπους εὐθύνει, τοὺς τῶν κληρικῶν ἐνδεεῖς μὴ εὐεργετοῦντας. Ἀλλ' ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῶν αὐτῶν καὶ πάλιν ἐπὶ τῷ διακόνῳ γενόμενος καὶ τῆς κοινῆς τῶν ἐπισκόπων κατορησάμενος δυσωπήσεως ἀνεκλήσιαστον καὶ αὐτὸς τὸν διάκονον ἔθετο ἐπ' οὐδενὶ τῷ δικαίῳ· ἡ δὲ ἡμετέρα εὐτέλεια καὶ τὴν ἔγγραφον τοῦ διακόνου προσέλευσιν προσεδέξατο καὶ τοῦ ἐπιτιμίου τοῦτον ἀπέλυσεν· οὐδὲ γὰρ διότι ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα ἐπίσκοπος ἦδη καὶ αἰεὶ δέδοται τούτῳ, διότι ἐπίσκοπος, βλαβηματοῦναι ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῶς κληρικοῖς καὶ ἀθεράπευτον αὐτοῖς ἐπάγειν τὴν ἐπιτίμωσιν. Εἰ δὲ τὸ φορτικὸν λογίσταται ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τὸ γεγονός, ἐκ τοῦ ἀκολούθου καὶ ὁ μητροπολίτης φορτικὸν ἡγείται τὸ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου εὐμεθόδως κολύεσθαι τοὺς βουλομένους τούτῳ προσερχεσθαι. Καὶ μενεῖ ὁ διάκονος λελυμένος κατὰ τὸν

¹ Ἐν τῷ κώδ. ζ' χ' ε' ι.

² Οὕτως ἀναγνώστως ἐν τῷ κώδ. ι' ἴδε κατωτέρω τὸ ἐξετάσθησαν.

³ Ἐν τῷ κώδ. ἀντετίθετον.

δίκαιον, ὡς ἐνομίσαιμεν, λόγον· αὐτῷ τε γὰρ οὐκ ἐξεδίκασε τὸ ἐπιτίμιον κατὰ τὴν κανονικὴν ἀπαιγόμεναι καὶ ὑπὸ κρίσει ἐγένετο καὶ τῷ μητροπολίτῃ προσήλθεν, ὡς ὁ κανὼν διατάσσεται. Καὶ τί δεῖ λοιπὸν ἔδει πράττειν; ἀπανθροπυεύσασθαι καὶ τὸν μητροπολίτην ἐπὶ τῇ πένῃ καὶ πτωχοῦ παρώσασθαι δέσιν, ἢ ἐπιπλῖναι τούτῳ τὸ οὐδὲν καὶ λύσιν αὐτῷ δοῦναι τοῦ παραλόγου δεσμοῦ; Εἴ τι δὲ ἐπὶ τούτοις βέλτιον ἕτερος κρίνει συνεπίσκοπος, τῷ κεκοιμένῳ καὶ αὐτὸς ἐφομαι. Μηνὶ καὶ Ἰνδικτιῶνι <τοῖς προγεγραμμένοις>.

10.

Σημείωμα.

Ἐπιχορεύει καὶ τοῖς ἐννόμοις συνοικεσίαις ὁ πονηρὸς καὶ τὰ ἡνωμένα μεσιτεῖα Θεοῦ διαφρεῖν ἐπιχειρεῖ καὶ διςτὰν πραγματεύεται· δύο δὲ τρόποι τῆς τῶν συνοικεσίων διαστάσεως κυριώτεροι· μοιχεία ὁ πρῶτος, ἡνίκά τις ἀνδρὸς χαννόςας τὸν λογισμὸν γάμου ἀλλοτρίους διορίσσειν παρὰσκευάζει καὶ τῷ τῶν τοιαύτων ἐργάτῃ ψυχικῇ ἀπώλειαν προσεῖν· δεύτερος δὲ ὁ ἐκ διαβόλου αὐτῷ ὑποσπειρόμενος καὶ σφοφαντίας, ὅτε δηλονότι τοῦ κατ' ἐνέργειαν μύσου ἀποκρουσθεὶς ταύτην ὀδὸν ἐτέραν, τὴν ὀφειδίσαν δευτέραν, δολίως παροδεύει καὶ παρσιζέχεται καὶ τὸν τοῦ λόγου σκοπὸν τὰ ἐφεξῆς δηλώσει σαφέστερον.

Ἦγεγε γὰρ ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ τιμιωτάτου ἐν μοναχοῖς Θεοδώρου τοῦ Ἰσαρι ὁ μεγαλοδοξότατος ὑποαγῆτος κῆρ(ις) Μανουὴλ ὁ Μονομάχος καὶ ἐπὶ χρόνον ταύτην συνήκασε καὶ παῖδον ἐγεγόνει πατήρ· ἀλλὰ διὰ τινος τῶν ὑπὸ χεῖρα τῷ Μονομάχῳ ψεύδος ἐνηγήσας ταῖς αὐτοῦ ἀκοαῖς ὁ ταρακτὴς τῶν συνοικεσίων διάβολος, ὡς ἄρα ἡ τοῦτον γυνὴ ἐτέρῳ τῶν ὑπηρετούντων αὐτῷ συνέχεται μοιχικῶς, τὰς μὲν τοῦ Μονομάχου παρσεύευσεν τὰς φρένας, ὥστε εἰκόσ, τῷ ἀδοκίμῳ τῆς ἀκοῆς, τὸν δὲ καθ' αὐτὸν ὁ λόγος ὑπέβαλεν αἰσισμοῖς καὶ τὴν γυναῖκα τῆς οἰκίας τοῦ συνοίκου ἀπῆλασε καὶ ἔστι παρὰ τοῖς γονεῦσιν ἔως καὶ δεῦρο. Συμβάν δὲ οὕτως ἡμεῖς τε αὐτοὶ καὶ οἱ συνεδριάζοντες ἀνωθεν¹ τὴν τοῦ Ἰσαρι οἰκίαν παρῶδεύσαμεν² καὶ ἀγγιστά που ταύτης ἐν δημοσίῳ καταλύματι ἐσηκώθημεν· καὶ παρὴν μὲν ὁ Ἰσαρις τὴν ἡμετέραν παρουσίαν ἐνοησάμενος,

¹ Ἐντεῦθεν δὴλον ὅτι ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ σημειώματος τούτου ὑπῆρχε κατὰ τὸ σύνηδες ἡ χρονολογία συνοδικῆς συνεδρίας καὶ ἡ ἀναγραφὴ τῶν περὶ τὴν Ναυπάκτου συνεδριάζόντων ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν.

² Ἐν τῷ κώδ. παρῶδεύσαμεν.

συνήλθε δὲ καὶ ὁ Μονομάχος. Καὶ λαλήθენტων ἄλλων καὶ ἄλλων, οἱ αὖτε ἐν ταῖς συνελεύσεσιν, ἔπεσον εἰς τὸ μέσον ἡ ἐρ' Ἰκανὸν διάστασις ἁλλήλων, τοῦ τε Μονομάχου καὶ τῆς αὐτοῦ γυναίκας, καὶ μὴ ἂν ἄλλως ταύτην προσέβλετο εἰσπορεύσασθαι, εἰ μὴ γε αὕτη σίδηρον πυρακτωθέντα πιάσῃ. Ἄλλ' ἤκουσεν, ὡς νόμος οὗτος βαρβαρικὸς καὶ ταῖς ἐκκλησίαις παντάπασιν ἀγνοούμενος, καὶ πῶς ἐπίσκοπος οἷός τις ἔθος ἐθνικὸν καὶ βάρβαρον ἐπιτρέψειεν; ἐδιδάχθη τε τοὺς ἐν τοῖς νόμοις κειμένους τρόπους τῆς διαζεύξεως καὶ ὡς οὗ νόμος τὴν ἰδίαν ἀπολύειν γυναῖκα ἐκ σφαλερᾶς εἰσηγήσεως, καὶ ὡς ὁ ἐνάγων μᾶλλον βαρεῖται ταῖς ἀποδείξεσι, καὶ ὡς «Εἰ ἀξιοῖς τὴν σὴν γυναῖκα κρατῆσαι σίδηρον ἔμπυρον, σὺ μᾶλλον τοῦτο πράξαι ὀφείλεις, ὡς εἰς συκοφάντου μέρος αὐτῇ καταστῆς». Ἄλλ' ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτοῦ οἱ ἡμέτεροι λόγοι ἤχος κενὸς ἀκοῆς καὶ τὸ εὐαγγελικὸν ὥσει λῆρος.¹ ψυχὴ γὰρ στρατιώτου, καὶ ταῦτα νόμου μὴ εἰδότες, γνωρίζουσι δὲ τοῖς πολλοῖς καὶ τὸ θαρρεῖν ἐκ τοῦ ἐπιτηδεύματος ἔχοντες καὶ νόμον τὸ οἰκεῖον θέλημα στήσαντες, δυσάλλακτος ὡς τὰ πολλὰ ἐπὶ τοιαύτῃ καὶ ταῦτα τῇ ἀκοῇ καὶ δυσπιστίῃ καὶ δυσάγωγος. Καὶ ἦν μὲν αὐτὸς ἐπὶ τῶν αὐτῶν καὶ βουλευμάτων καὶ ζητημάτων, ἡμεῖς δ' ἐπὶ τῶν ἐναντίων καὶ τῶν ἐννόμων· καὶ τέλος, ὡς οὐκ ἦν ἑτέρως τὴν αὐτῶν γενέσθαι συνέλευσιν, εἰ μὴ τὴν ζητούμενην πληροφορίαν λάβῃ ὁ Μονομάχος εἰς ἑαυτόν, ἀνεδέξατο τὸ τῆς πράξεως ἀποτέλεσμα ὁ τιμιώτατος καθηγούμενος τῆς ἐν Ἁγρῇ πατριαρχεικῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου τοῦ Ταρωνᾶ ἱερομόναχος κῆρ(ις) Νικόδημος καὶ ἀρχιμανδρίτης· καὶ ἡμεῖς ἐπενεύσαμεν, καὶ μᾶλλον ἐπεὶ καὶ ἡ τοῦ Μονομάχου γυνὴ διάπυρος ἦν, ὡς ἤκούετο, εἰς τὸ καὶ κατὰ πυρὸς χωρῆσαι καὶ κριτηρίου ἑτέρου πρὸς πληροφορίαν τοῦ ἰδίου ἀνδρός, προλογισάμενοι, ὡς ἔνθα μείζον κακὸν καὶ ἔλαττον τὰ προκείμενα, ὥσπερ ἐνταῦθα ἡ τοῦ συνοικεσίου τούτου διάλυσις, καὶ τὸ πᾶρά τοῦ Μονομάχου ζητούμενον πρακτέον ἐστὶν ἐκεῖ καὶ παραχωρητέον τὸ ἔλαττον, ὡς συστατικὸν τοῦ μείζονος γένηται. Εἰς ταῦτα τῶν πραγμάτων βλιδόντων, τῆς πρὸς τὰ ἡμέτερα φερύσεως ἠψάμεθα, τὰ δὲ λαλήθεντα ἐγράφη καὶ ἐπεδόθη <μυρὶ καὶ ἰνδικαίωνος τοῖς προγεγραμμένοις>.

11.

Ἄνδρες δύο ἐξ Ἁγρῆς (Νικήτας ὄνομα τῷ ἐνί, ἀξία πρεσβυτέρῳ, ἐπωνυμία Σαράβαρις· ὁ ἕτερος δὲ ὄνομα μὲν τὸ κύριον Ἠλίας, τὸ δὲ ἐπώνυμον Δρακοντακτής) κατ' ἀναζήτησιν τοῦ ἐπισκόπου τῶν τόπων

ἡμῖν παρέστησαν σήμερον· ἔρη δὲ ὁ πρεσβύτερος, ὡς τρεῖς ἀδελφοὶ τῇ πατρὶ αὐτοῦ ἐγεννήθησαν· ὑπὸ τῷ πρώτῳ δὲ τῷ ἀδελφῷ, τῷ Ἰωάννῃ (φρησὶν) ἐκεῖνῳ τῷ τῆς ἐπισκοπῆς χαρτοφύλακι, αὐτὸς τε καὶ ὁ πρῶτος τῶν ἀδελφῶν ἐτετάχαντο νόμους ὑποταγῆς ἐπ' ἐκεῖνῳ τηροῦντες καὶ τὴν ἐκεῖνου πρωτοτοκίαν ὡς πατρότητα λογιζόμενοι. Ὁ βαλὺς δὲ αὐτῆς ὅσα καὶ παισὶν οἰκείοις ἐχρήτο τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ὑπὸ τὸ νεῦμα ἐκεῖνου τὰ σφῶν πρακτέα ἐτόγγανεν, «ὅρ' οὐ δηλαδὴ καὶ πατὴρ πάντα ἡμῶν καὶ ἡμεῖς ἐκυριευόμεθα». Ὁ γὰρ δὲ ἐκεῖνος γυναῖκα καὶ ἡ ἐδόκει ἐκεῖνος ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις πατράσι, τῷ οἰκείῳ γαμηλίῳ ἀνέγραψεν, ἡμῶν ὅς ὅτ' ἐκεῖνῳ μὴ συναινέσαντων τῷ γάμῳ, ὅτε μὴδ' ἐπ' ἐκεῖνου ἀξιοθέντων καὶ τὴν συναίνεσιν. Ἀλλὰ ταῦτα φρησὶν «ἐν τῷ τέως» ὁ ἱερεὺς «καιροῦ δὲ ἰδίου κατωτέρῳ λαβόμενος λύσιν οἰκέειν, ὡς ἐλπίζομεν, δέξονται. Ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος τῷ ἀδελφῷ» φρησὶν «ἐκεῖνῳ παρὰ τῶν ἐν Ἁγρῇ Γραικοχωρητῶν¹ ἐξεδόθη ἐρείπιον ἢ καὶ εἰς ἀμπελῶνα καταφυτεύθῃ ἐπιτροπῇ μὲν ἐκεῖνου, χειρουργασίᾳ δὲ ἡμετέρᾳ, οἱ αὖτε ἐκεῖνου περὶ γραφᾶς ἀσχολουμένον καὶ μόνον ὡς ταβελίωνος, ἡμῶν δὲ περὶ γηπονίαν καὶ βῶλον καὶ ὅσα νόμος ἔχει γεωργικὰ καὶ ἦν ὁ ἀμπελὼν ὅρ' ἡμῶν ἐργαζόμενος, ἕως ἐκεῖνος ἦν μετ' ἡμῶν καὶ ζῶν τὸν ἥλιον ἐβλεπεν. Ἐπεὶ δ' ἀπεβίω καὶ μετ' ἐκεῖνον ἡμεῖς περὶ τὸν ἀμπελῶνα ἡγεμονοῦμεν, ἐλπίζοντες ὡς καὶ εἰς κρῶσπον ἐκεῖνου ἢ τοῦ ἐρείπιου γέγονεν ἔκδοσις καὶ ὁ ἐπ' αὐτῇ ῥητὸς ἐπιτελεσμός, ἀλλὰ γε καὶ πρὸς ἡμᾶς ὡς πονουμένους περὶ τὸ κτῆμα μέρος αὐτοῦ εἰς κλῆρον εἰς κάρπισιν διαβήσεται, ἕως καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς ζῶσιν ἐσμέν, καὶ μετὰ τὴν θάνατον τοῦ πρώτου τῶν ἀδελφῶν συνεμερίζομεν τὸν καρπὸν καὶ τὸ τοῦ τέλους ποσὸν συνερανίζοντες ἑαυτοῖς ἐπίσης καταβαλλόμεθα, καὶ ἦν ἐν ἡμῖν τῇ νύμφῃ ἡμῶν ἴση ἢ κάρπισις, ἢ συντέλεια, ἕως καὶ αὐτῆς τῆς προσεχῆς παριπνευστάσης ἀγῶνης ἐπινεμήσεως· καὶ ἐνεγράφη ἡ ἐγὼ ὡς δῆθεν κύριον τοῦ πράγματος πρόσωπον καὶ μόνος τοῦ ταύτης ἀνδρός, τοῦ ἐρείπιου προεκδοθέντος καὶ ἐρωτῶ, εἰ ποιεῖτε δικαίαν τὴν ἡμετέραν ἀποβολὴν καὶ εἰ δικαίως ἐγὼ εἰς τὴν ὅλην καταβολὴν τοῦ δημοσίου φόρου καθέλκομαι, ὅτι καὶ μόνοις τοῖς τοῦ δημοσίου καταγράφοις ἐγγέγραμμαι.» Καὶ ἀπεκρινόμεθα, ὡς «ἀνθρώπινον ἦν καὶ διακρίσεως μέτοχον, εἴπερ ἡ νύμφη σου τὴν ἐπὶ τῷ ἀμπελῶνι συνήθειαν καταδέχεται. Δικαιοῦται δὲ ὅμως εἰς τὴν μονομερῆ κατοχὴν ὡς κληρονόμος τῶν εὐλόγων δικαίων τοῦ ταύτης ἀνδρός καὶ αὐτῇ, καὶ τὸν ὅλον φόρον τοῦ ἀμπελῶνος τῷ δημοσίῳ καταβαλεῖται, καὶ οὐκ ὅτι σὺ τοῖς δημοσίοις καταστίχοις ἐγγέγραψαι, ἀπερδὸς, ἀκαρπίστως εἰς ἐλκυισμόν, εἰς δόσιν καθυπαχθήσεται τὴν οἶανόν· ὅτι μὴδὲ τῶν ἀναγεγραμμένων, ἀλλὰ τῶν νομιζόμενων εἰσὶν οἱ συντελεσμοί».

¹ Ἐν τῷ κώδ. γραικοχωρητῶν.

¹ Παβλ. Λουκάς κδ', 11.

Και ἀπεδέξατο τὴν ἀποφαντικὴν ταύτην γνώμην ἡμῶν ὁ προγραφεὶς Δρακονταετής, τῆς τοῦ πρεσβυτέρου νύμφης ὑπεριστάμενος καὶ τὴν τῆς δίκης ταύτης δοκίμην ἔλκων ὅλην πρὸς ἑαυτὸν ———— 1, τὴν τοῦ πρώτου νύμφην, ἣς ὑπερέλεγεν. Ὡς οὖν τῆς ἐπὶ τούτῳ φροντίδος ἀπηλλάγη ὁ ἱερεὺς, ἃ προέβλετο, ἐπὶ τοῦ μέσου παρήγαγε καὶ ἠρώτησεν, εἰ χρὴ καὶ κατὰ νόμους ἐστὶ τὸ προτιθέμενον εἰς ἐρώτησιν, τὸ τοὺς τρεῖς ἀδελφούς, τὸν τε θανόντα καὶ τοὺς ἔτι ὄντας, αὐτοὺς ἐπίσης τὰ πρῶτα καταμερίσασθαι καὶ μὴ προϊσταται τοῖς περιλειμμένοις τῶν ἀδελφῶν εἰς τὴν ἰσμοιρίαν τοῦ κλήρου τὸ ὑπ' ἐκείνῳ τῷ θανόντι τετάχθαι αὐτοὺς καὶ τὸ ὑπεῖλαιν τούτους ἐκείνῳ ἴσα πατρὶ, ἐκείνον δὲ κατὰ πατρικὴν, ὥς εἴρηται, ἄδειαν καὶ ἀπερίκοτον βούλῃσιν ἑαυτῷ καταγράψασθαι ὅσα τῶν πατρῶων ἡμέλησεν, ἅτε μηδενὸς ὄντος τοῦ ἀντιπαλοῦντος καὶ τοῦ ἀντιβαίνοντος. Καὶ ἀπεκρινάμεθα τόδε πᾶν, καθὼς ἀπεφηνάμεθα ὥς, ἐπεὶ τελευτῶν ὁ πατήρ τῶν τριῶν οὐδὲν διετάξατο, οὐδέ τις ἐπ' οἷς ἐκέκτητο εἴρηται βούλῃσις ἐκείνου καὶ μερισμὸς αὐτῶν ἐπὶ τοῖς παισὶ, καλοῦνται ἀπὸ τῶν νόμων εἰς τὴν ἰσμορῇ τῶν πατρῶων καὶ μητρῶων κληρονομίαν οἱ τρεῖς, καὶ ἐνδυνάμως ἀνακαλέσσονται τὸ ἐπιβάλλον τῆς οὐσίας αὐτοῖς, καὶ ὅπῃ εὔρηται κατεχόμενον.

Ἐν τούτοις καταντήσασθαι τῶν ἐρωτήσεων καὶ τῶν ἀποκρίσεων, αὐτοὶ μὲν ἀπηλλάγησαν, ἡμῖς δὲ τὰ κριθέντα περιλαβόντες ἐν ὑπομνήματι ἐκδεδώκαμεν μὴν καὶ ἰνδικτιῶνι τοῖς προγεγραμμένοις.

Ἐν Περουπόλει.

Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΚΕΡΑΜΕΥΣ

¹ Τόπος μεγάλῃ μὲν λέξεως.

ΚΡΙΤΙΚΟΝ ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

ΕΙΣ

ΤΟ ΠΕΡΙ ΑΡΧΩΝ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ ΤΟΥ ΑΥΔΟΥ

IOHANNIS LYDI
DE MAGISTRATIBUS POPULI ROMANI LIBRI TRES
EDIDIT RICARDUS WUENSCH
LIPSIÆ MCMII

Ἐν τῇ νῦν ἐκτυπωμένῃ Δ' ἐπιτηρίδι τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου κατεχώρισται κριτικὰς παρατηρήσεις εἰς τὴν νεωτάτην ἔκδοσιν τοῦ περὶ ἀρχῶν τῆς Ῥωμαίων πολιτείας συνταγματίου Ἰωάννου Λαυρεντίου τοῦ Αὐδοῦ. Ὑστερον δὲ καὶ πάλιν ἐπεξερχόμενος τὴν αὐτὴν ἔκδοσιν εἶρον παρατηρητέα καὶ τάδε·

33,9 : (ὁ Καῖσαρ) ἀναβὰς εἰς τὴν Ῥώμην οὐ βασιλέως (τὶ δ' ἂν εἴη μείζον) ἤγον· μονάρχου τινὸς ὑπέμεινεν ὑπελθεῖν προσηγορίαν.

Διὰ τοῦ ἤγον· εἰσάγεται ἑρμηνεῖα τῆς λέξεως βασιλέως, ὡς εἰ ἡ λέξις αὕτη ἀδελφὸς οὖσα ἐχρηξεν ἑρμηνείας. Εἶναι ἄρα φανερόν, ὅτι οὐχ ἡγον· ἀλλ' ἄλλο τι ἐγορεύεν ὁ Αὐδός, τ. ἔ. ἡ γοῦν. Ὁ δὲ νοῦς : «ὁ Καῖσαρ οὐχ ὑπέμεινεν ὑπελθεῖν προσηγορίαν βασιλέως ἢ, εἰ ταύτην μὴ ἤθελε, μονάρχου τινός, ἔστω (=γοῦν)». Ὁμοίως κεῖται τὸ γοῦν καὶ 52,22 : εἰκὸς ἦν καὶ αὐτὸ ὡς γοῦν πέρας τι τῶν ἀρχῶν παραθέσθαι.

98,3. ἀναγινώσκοντες πρῶτον τὰς ψήφους καὶ ὑποτάττοντες

τῷ λεγομένῳ σχεδασίῳ τὸ παρ' Ἰταλοῖς καλούμενον *recensum* — ἀντὶ τοῦ ἀντιβολῆν — διδοῦσι πρὸς ἐπιγραφὴν κ.τ.ε.

Οὕτως ὁ ἐκδότης. Ἀλλὰ τὰντίγραφα ἔχουσι *recensum*, ὃ οὐδὲν ἄλλο ἔστιν ἢ *recensum*, τοῦτο δὲ κακῇ γραφῇ τοῦ *recensum* = recensum ἦτοι ἀνεγνωσμένον (ἐστίν), ἀνεγνώσται, ὃ ἀντιστοιχεῖ τῷ ἡμετέρῳ ἐθεωρήθη. Οὕτω κεῖται τὸ recensere ἀλλαχοῦ τε καὶ παρὰ Σιδωνίῳ τῷ Ἀπολλινάριῳ V, 2, 2: huius lectionis novitate laetatus... recensendam, transferendam que petisti eqs. τ. ε. ἦρτας τὸ βιβλίον πρὸς ἀνέγνωσιν.

Ψῆφον ἀναγινώσκειν — κεῖται καὶ ἀλλαχοῦ παρὰ τῷ Λυδῷ, οἶον 118,9: «ψῆφον ἀνέγνω ἔχουσιν ὧδε». Εἶναι δὲ ἡ λ. ψῆφος μετάφρασις τοῦ λατινικοῦ sententia, καὶ ἔχει ὥσπερ ἐκεῖνο σημασίαν. Οὕτω σημαίνει δικαστικὴν ἀπόφασιν, βασιλικὸν διάταγμα κ. τ. τ.

103,5: τῶν τηρικαῦτα διοικούντων τὰ πράγματα — σοφοὶ δὲ ἦσαν καὶ παιδευθέντες — *ἐπισταμένων* νύκτα μὲν ταῖς ἀναπαύσεσιν, ἡμέραν δὲ τοῖς πόνοις ὑπὸ τῆς φύσεως παρακεχωρησθαι, καὶ ἀνάσιον οἰόμενον τοῖς ἐν πράγμασι νυκτηγεστοῦντας τῆς μετὰ ἥλιον ζήμιώσιν ἐνδόσεως.

Οὕτως ὁ ἐκδότης, ἀλλὰ τὰντίγραφα ἔχουσιν *ἐπίστατο* (Ο) ἢ *ἡπίστατο* (Α), ὃ οὐδαὶς λόγος ὑπάρχει ὥπως μεταβληθῇ. Ἀναγνωστέον δὲ ἡ δὲ ὧδε: «τῶν... διοικούντων τὰ πράγματα — σοφοὶ δὲ ἦσαν καὶ παιδευθέντες ἡπίστατο — νύκτα μὲν... παρακεχωρησθαι καὶ ἀνάσιον οἰόμενον κ.τ.ε», ἔνθα τὸ παρακεχωρησθαι ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ οἰόμενον, ὥσπερ καὶ τὸ ἀνάσιον (οἰόμενον παρακεχωρησθαι καὶ ἀνάσιον εἶναι), τὸ δὲ ἡπίστατο ἀντικείμενον ἔχει ὑπακουόμενον τοῦτο τ. ε. τὸ εὐ-διὸς ὡθησόμενον.

106,4: εἰκὸς ἦν τῶν ἐλευθεροῦμενον εὐχαριστίας δι' αὐτῶν τῶν ἔργων τοῖς μέσοις ὁμολογεῖν.

Εὐχαριστίας ὁμολογεῖν κεῖται κατὰ τὸ χάριτας ὁμολογεῖν, gratias agere. Οὐδεμία ἄρα ἀνάγκη νὰ γράψωμεν, ὡς ὁ ἐκδότης ἔγραψεν, ὁμολογεῖν ὀφείλειν.

149,22: ὁ δὲ Σαλμωνεύς εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ Θεὸν ὄρεον.

Οὕτω τὰντίγραφα. Ὁ δ' ἐκδότης εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ τίνα νοῦν ἢ γραφὴ αὕτη παρέχει; Γραπτέον: Ἰσα τοῖς ἀνθρώποις καὶ Θεὸν ὄρεον, τ. ε. Ἰσα τιμῶν τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὸν Θεόν, ἔξ Ἰσῶν περὶ ὧν καὶ τὸν Θεὸν ὥσπερ καὶ τοὺς ἀνθρώπους.

Κριτικὸν ἐπιμνηστικὸν εἰς Ἰωάννην Φιλαδέλφειαν τὸν Λυδόν 33

138,22 ἀνέγνωθι: καὶ καλὸν μὲν ἀναχωρῆσαι τὸ λοιπὸν τῆςδε τῆς τραγωδίας, ἀποχωρήσης τῆς ἐκβάσεως ἐπιθεῖναι τὴν ἀλήθειαν κ.τ.ε.

Μετέβηκα μετὰ τὸ τραγωδίας τὸ μετὰ τὸ λοιπὸν κόμμα.

160,17: ἡ ὁμόζυγος γενή, κρείττον τῶν ὄντων ὅτεδῆποτε ἐπὶ συνέσει καὶ συμπαθείᾳ τῶν ἀδικουμένων ἀγρυπνοῦσα.

Οὕτω τὰντίγραφα καλλίστα. Συντακτικὸν δὲ κρείττον ἀγρυπνοῦσα. Ἀνεῦ λόγου ὁ ἐκδότης τῷ Füss ἀκολουθῶν μετέγραψε κρείττων.

Ὁ τῇ νεωτέρῃ ἐκδόσει παρηρημένος index glossarum εἶναι μὲν πλουσιώτατος, ἀλλ' οἷχι καὶ πλήρης, Προσθετέα:

ἁμισσιωνάλιος 73, 18

κομπλευσίμων 112, 14

ποντίφει 58, 8

περσιωνάλιον 114, 22

Καὶ ἄλλα δὲ τινα ἦσαν ἄξια τῆς ἐν πίνακι ἀναγραφῆς, οἶον ὅροι τινὲς τοῦ πολιτικοῦ βίου (*ἐπαρχότης* = praefectura 59, 12, 111, 9, 130, 2, 131, 4 κ. ἄ. π. ἄπρατοι ἡμέραι = dies nefasti) ἰδιώματά τινα περὶ τὴν σύνταξιν ἢ τὰς λέξεις εἴτε αὐτοῦ τοῦτου τοῦ συγγραφέως, εἴτε τῆς Βυζαντινῆς λέξεως, οἶον ἡ τοῦ ὁσπερ συχνὴ μετέθεσις (9, 23. 19, 13. 20, 15. 87, 10. 99, 9), διαφέρειν τι = εἶναι τινος (144, 14), ἐχρησθῆναι παθητικῶς (151, 13), εἰσφρησάμενος = εἰσελθόντες (150, 25), = πληροῦν ἐπιτελεῖν (115, 12 κ. ἄ.), διαθερίζω — διώγω τὸ θέρος (46, 7), σκητικεύωμαι = ὑποκρίνομαι 32, 5, ἐργὸς μεθ' οἰασθήποτε λέξεως = σχεδόν, μέχρη τοῦτου στηρόμεθα 117, 3, τὸ λοιπὸν = τῶν (112, 13. 124, 13 κ. ἄ.), ἵνα κατησφάλισται (14, 1) Ὡσαύτως σημειωτέον τὸ κόμισιν 129, 24, ὅθεν συνάγεται ὅτι καὶ κόμης, ἵος γραπτέον, ὥσπερ καὶ πρίγκιψ ἢ πρίγκιψ, ποντίφει καὶ ποντίφει (58, 8) καὶ κῶδιξ (111, 10).

Μνείας ἄξια ἦτο καὶ ἡ τῆς ἀπὸ χρησὶς ἀντὶ τῆς παρὰ πρὸς δήλωσιν τοῦ τῆς συνηθείας ἐκ μέρους, οἶον 90, 17: τὴν ἀπὸ τῆς βασιλείας τιμήν 91, 12: τῆς ἐπιδομένης ἀπὸ τοῦ δημοσίου δαπάνης. Κατὰ τοῦτο καὶ ἐν 27, 20 γραπτέον καὶ ψήφους ἀπ' ἐκείνου τῇ βουλῇ ἀνεγνώσκον (ἀντὶ τοῦ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς βουλῆς), ὅ, πρβλ. 30, 15: οὐδεὶς δὲ λόγον ὄντιναοῦν ἐκ προσώπου βασιλέως ἀναγνωσόμενος.

Τῆς ἐαυτοῦ Λατινομαθείας ἵκανά ὁ Λυδὸς παρέχεται δείγματα, οὐ μὴν ἄλλα καὶ τῆς Λατιναμαθείας, οἶον 10, 16 ἐρμηνεύει τὸ princeps πρῶτην κεφαλὴν κατὰ τὸ triceps: 17, 19 συγγεῖ τὸ glubere καὶ τὸ globare. 18, 18 τὸ attendere ἐρμηνεύει φιλονεικεῖν 23, 20 παρῶναι τὸ clientes παρὰ τὸ colere «ἀντὶ τοῦ colientes» (1). 159, 14: τὸ

πρακτεὺς ἢτοι tractatores λαμβάνει ἀντὶ τοῦ κλιματάρχης παρὰ τὸ tractus.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὥςπερ καὶ τὰ παντὸς παριστορήματα τοῦ συγγραφέως τούτου, ἡμεῖς χαίρειν ἔωμεν, ὅσα δὲ περὶ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας παρ' αὐτοῦ μαρτυροῦμεν, χάριτος ἄξιον νομίζοντες καὶ αὐτὸν τιμῶμεν καὶ τὸν νεώτατον αὐτοῦ ἐκδότην, ἐφ' οἷς πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ γνησίου κειμένου ἐπόνησε, πολλῆς τιμῆς ἄξιον νομίζομεν.

Ἀθήνησι τῇ 4ῃ Ἀπριλίου 1909.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΑΣΗΣ

Ἡ ΚΑΤΑΜΕΤΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΠΛΟΙΩΝ ΚΑΙ Ἡ ΝΗΟΛΟΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΑΥΤΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ.

*Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Βυζαντινοῦ ναυτικοῦ
ἐκ τῶν Πατριαρχικῶν γραμμάτων.*

Τὸ Βυζαντινὸν Κράτος προσηγνὲν τῶν Ἑσπερίων εἰς τὴν ἀργάνωσιν ἐν γένει, εἶνε τὸ πρῶτον Κράτος, τὸ ὁποῖον καθιέρωσεν ἐν τῇ νομοθεσίᾳ αὐτοῦ μέθοδον καὶ κανόνας μετρήσεως τῶν ἐμπορικῶν πλοίων πρὸς καθορισμὸν τῆς χωρήσεως αὐτῶν. Τῶν διατάξεων τοῦ Ναυτικοῦ Νόμου (navigation act), διὰ τοῦ ὁποῖου ἐπὶ Καρόλου τοῦ Β' καθωρίσθησαν τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ¹ τὰ τῆς καταγραφῆς τῶν ἐμπορικῶν πλοίων μόλις περὶ τὸ ἔτος 1660, καὶ τοῦ Διατάγματος τοῦ Κολβέρ, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐν ἔτει 1681 καθιερώθη ἐν Γαλλίᾳ² ἡ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων καταμέτρησις καὶ ὁρισμένον σύστημα, προηγήθησαν κατὰ αἰῶνας ὅλους αἱ βυζαντιναὶ σχετικαὶ διατάξεις· πρακτικὰ δὲ καταμετρήσεως τῶν ἐμπορικῶν πλοίων τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, τὰ ὁποῖα περιεσώθησαν, χρονολογοῦνται ἀπὸ τῶν ἐτῶν 1188, 1195 καὶ 1199.

Μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τῆς ἐν Πάτρῃ ἱερᾷ μονῆς τοῦ Ἐξαγγελιστοῦ καὶ Θεολόγου Ἰωάννου ἀπὸκεινται τρία πρακτικὰ καταμετρήσεως τῶν ἰδιοκτῆτων τῆς μονῆς πλοίων, ἐκδοθέντα κατὰ τὰς ἀνωτέρω σημειουμένας χρονολογίας, δημοσιευθέντα δὲ τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1867 ἐπὶ

¹ Abbott's, Law of merchant ships and seamen. London 1901, σ. 77.

² B. Mallencq, Guide pratique du jaugeage des navires. Paris 1894, σελ. 2.

τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου Σακελλίου.¹ Καίτοι δὲ εἶνε ταῦτα τὰ μόνον διασωθέντα ἢ ἄχρι τοῦδε γνωστὰ — εἰς ἡμῖν τοῦλάχιστον — ἐπίσημα γράμματα τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ θέμα τῆς παρούσης συμβολῆς, δὲν εἶνε ὁμῶς καὶ αἱ μόναι διασωθεῖσαι πηγαὶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς καταμετρούσεως τῶν ἐμπορικῶν πλοίων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Πρὶν ἢ προβῶμεν ἐπομένως εἰς τὴν ἐξηγητικὴν τῶν πολιτικῶν Πατριαρχικῶν πρακτικῶν τῶν χρόνων τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Ἀγγέλων, ἴδωμεν ποῖαι εἶνε αἱ λοιπαὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου πηγαὶ καὶ ποῖα ἡ σχέσις ἢ ὁρισταμένη μεταξὺ τούτων καὶ ἐκείνων.

Ὁ Ἡρῶν, ἐν ταῖς εἰσαγωγαῖς τῶν στερομετρούμενων καὶ ἐν τῇ περὶ μέτρων συγγράμματι αὐτοῦ², παρέχει τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς μετρήσεως πλοίου, κατὰ μέθοδον μάλιστα παρεμφερῆ πρὸς τὴν τῶν πρακτικῶν τῆς Πατριαρχικῆς μονῆς. Ὡστε εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Σακελλίου δημοσιευθέντα τὸ πρῶτον βυζαντινὰ γράμματα, προστίθενται καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡρώου παρεχόμενα προβλήματα μετρήσεως πλοίων ὡς πηγὰ διὰ τὴν μελέτην τοῦ θέματος τούτου.

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων φέρονται τρεῖς Ἡρώνες κατὰ διαφόρους χρόνους ἀκμιάσαντες, ἀλλὰ πάντες περὶ τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν μηχανικὴν ἀσχοληθέντες. Τὰ συγγράμματα δέ, ὧν ἀνωτέρω ἐμνήσθην καὶ τῶν ὁποίων τὰ περὶ μετρήσεως πλοίων ἀποσπάσματα ἐνδιαφέρουσιν ἡμᾶς, ἀπεδόθησαν καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἔτι τοῦ ἐκδότης τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων μετρολογικῶν συγγραφέων εἰς τὸν ἀρχαιότερον ἐκ τῶν ὁμωνύμων μαθηματικῶν, τὸν ἀλεξανδρινὸν Ἡρώνα τὸν Κτησιβίου³. Ἡ γνώμη ὁμῶς αὕτη τοῦ Hultsch, τὴν ὁποίαν ἀποδέχεται καὶ ὁ W. Christ⁴, ἀντίκειται πρὸς τε τὴν γνώμην τῶν πρῶτον ἀσχοληθέντων μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ πρὸς τὴν γνώμην τοῦ πρῶτον νεώτερος τῶν Βυζαντιολόγων καὶ διδασκάλου Καρόλου Κρουμβάχερ. Ὁ Φαβρίκιος ἀποδίδει τὴν περὶ μέτρων συγγραφὴν εἰς βυζαντινὴν τινα Ἡρώνα⁵, ὁ δὲ Κρουμβάχερ, ἐξετάζων τὴν εἰς τὸν αὐτὸν Ἡρώνα ἀπο-

¹ «Πανόρα», τ. IΗ' (1867), φολ. ἀδ. 120, σελ. 225 κ.ε. — Περὶ M. I. Kasie h et M. H. e. Acta et Diplomata. Vol. 6, tom. 3, σελ. 122, 127, 142.

² Fr. Hultsch, Metrologicon scriptorum reliquiae. Vol. I, σ. 202—204. (Bibliotheca Teubneriana).

³ Fr. Hultsch, Metrol. script. rel. vol. I, σελ. 9—18.

⁴ W. Christ, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς λογοτεχνίας. Τόμ. Β'. σελ. 768, κ.ε. (Ἑλληνικὴ μετάφρασις ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Μαρσαλῇ).

⁵ Fabricius, Bibliotheca Graeca. Tom. II, σελ. 591 (κατὰ τὴν πρώτην ἐκδόσιν).

διδομένην γεωδαιτικὴν πραγματείαν, ἀνάγει τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν συνέγραψεν ὁ νεώτερος οὗτος Ἡρῶν, ὁ ὁποῖος ὀρθότερον, κατ' αὐτὸν, θὰ ὀνομάζετο ἀνώνυμος βυζαντινὸς γεωδαίτης¹ εἰς τὸν δέκατον αἰῶνα.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ συγγραφέως, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει ν' ἀποδοθῶσιν αἱ εἰσαγωγαὶ τῶν στερομετρούμενων καὶ ἡ περὶ μέτρων συγγραφὴ, ἡ γνώμη ἐνός ναυτικοῦ, τὸν ὁποῖον μόνον ὁ τίτλος τῆς γνώσεως τῶν παλαιῶν ναυτικῶν πραγμάτων παρασύρει ἐνίοτε, ἀπὸ τῆς περὶ τὸ σύγχρονον ναυτικὸν ἐπαγγελματικῆς ἀσχολίας, εἰς τὸν δύσβατον ἀντήφρορον τῶν βυζαντινῶν κειμένων, θὰ ἦτο ἴσως ἐξ ὁλοκλήρου περιττὴ. Ἀλλ' ἡ σύγκρισις τῆς μεθόδου μετρήσεως καὶ τοῦ λογισμοῦ τῆς χωρήσεως τῶν Πατριαρχικῶν χειρογράφων πρὸς τὰ περὶ μετρήσεως πλοίων ἀποσπάσματα τῶν προμνησθέντων συγγραμμάτων δύναται νὰ παράσχῃ ἐν ἑτι ἐπιχειρήματι ὅτι ταῦτα συνεγράφησαν κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους καὶ ἐπομένως ὅτι ταῦτα δὲν εἶνε ἔργα τοῦ ἀλεξανδρινοῦ Ἡρώου τοῦ Κτησιβίου, ἀλλ' ὁμωνύμου τινὸς αὐτῷ βυζαντινοῦ μηχανικοῦ ἢ ἴσως καὶ ἀγνώστου ὀνόματος συγγραφέως — συμφορῶντος πρὸς τὴν ὀρθοτάτην τοῦ Κρουμβάχερ γνώμην — τιτολοφορηθέντα ὑπὸ τῶν ἀντιγράφων διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ διωσίου ἀλεξανδρινοῦ μηχανικοῦ, ὡς ἄλλως πόλλαις τὸ τοιοῦτον ἐπανεληφθῇ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους.

Ἡ μέθοδος τῆς μετρήσεως τῶν πλοίων κατὰ τὰ ἀποσπάσματα τοῦ Ἡρώου εἶνε στοιχειώδης². Αἱ κύριαι διαστάσεις τοῦ πλοίου, τὸ μῆκος δηλαδὴ αὐτοῦ, τὸ πλάτος καὶ τὸ βάθος, μετροῦμεναι εἰς πῆγεις καὶ πόλλαπλασιαζόμεναι ἐπ' ἀλλήλας, παρέχουσι τὸν εἰς στερεοῦς πῆγεις ὄγκον τοῦ ὀρθογωνίου πακαλληλεπιπέδου, τὸ ὁποῖον σχηματίζεται διὰ τῶν διαστάσεων τούτων. Πρὸς τὸ στερεὸν δὲ τοῦτο ἰσολογεῖ ὁ Ἡρῶν τὸν ὄγκον τοῦ πλοίου.

Βεβαίως ὁ τρόπος οὗτος τοῦ λογισμοῦ δὲν παρῆγε τὴν ἀκριβὴ χωρῆσιν τοῦ πλοίου, καθ' ὅσον οἰαδὴποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ μορφή αὐτοῦ καὶ αἱ ἐγκάρσιαι διαστάσεις ἀπὸ τοῦ καταστρώματος μέχρι τῆς τροπίδος ἔτεινον ἐλαττούμεναι καὶ αἱ κατὰ μῆκος ἐπίσης ἀπὸ τοῦ μέσου πρὸς τὰ ἄκρα. Ἀλλ' ἡ γεωμετρία τῶν στερεῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δὲν εἶχεν ἐτι προαχθῇ ὥστε νὰ παρέχῃ μὲ μεγαλυτέραν ἀκρίβειαν τὸν ὄγκον σώματος μὴ κανονικοῦ ὡς τοῦ πλοίου· καίτοι δὲ ὁ Ἡρῶν εἰς τὸ ἕτερον τῶν περιεχομένων ἐν τῇ περὶ μέτρων συγγραφῇ αὐτοῦ προ-

¹ Κ. Κρουμβάχερ, Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς λογοτεχνίας. Ἑλληνικὴ μετάφρασις Γ'. Σωτηριάδου (Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Μαρσαλῇ) Τόμ. Β'. σελ. 491.

² Fr. Hultsch, Metrol. script. rel. I, I, σελ. 203—204. § 22, 23.

βλημάτων¹ λαμβάνει ὡς πλάτος τοῦ πλοίου οὐχὶ τὸ πραγματικόν, ἀπερ ἦτο ἴσον πρὸς ὀκτὼ πήχεις, ἀλλὰ τὸν μέσον ὄρον τῶν πλατῶν κατὰ τὰ ἄκρα καὶ τὴν κοιλίαν — τὸ μέσον τοῦ πλοίου — δηλαδὴ πήχεις ἑπτὰ, ἐφαρμοζὼν κατὰ τὸν τρόπον στοιχειώδη τὴν ὑπὸ τῶν καθ' ἡμῶς ναυπηγῶν, διὰ τὸν λογισμὸν περισάλλων ἐπιφανειῶν, χρησιμοποιουμένην μέθοδον τῶν τραπεζίων, ἢ λογιζομένη ὑπ' αὐτοῦ χώρησις τοῦ πλοίου ἦτο βεβαίως πολὺ μεγαλυτέρα τῆς πραγματικῆς. Ἀλλὰ μήπως ἐλογίζετο ἡ χώρησις τῶν πλοίων μὲ περισσοτέραν ἀκριβείαν πρὸ τινων ἑπτὰ δεκάδων ἐτῶν; μήπως πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Μόρσωνος ἐφαρμογῆς τῶν τύπων τοῦ Σίμφωνος πρὸς λογισμὸν τῶν ἐπιφανειῶν καὶ τῶν ὄγκων ἐν τῇ μετρήσει τῶν πλοίων, δὲν ἐλογίζετο ἡ χώρησις αὐτῶν² ὅπως κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἢ κατὰ τὰ προβλήματα τοῦ Ἡρώνος, δι' ἐπαλλήλου πηλασπισμοῦ τῶν τριῶν αὐτῶν διαστάσεων τοῦ μεγίστου πλάτους, τοῦ μεγίστου βάρους καὶ τοῦ μήκους;

Ὡς παρ' ἡμῶν σήμερον ὁ εἰς κυβικὰ μέτρα ἢ εἰς κυβικοὺς πόδας ὄγκος μετατρέπεται εἰς ἑτέραν μονάδα τὸν τόνον, προσήκουσαν εἰς τὴν ἔκφρασιν τῆς χωρήσεως τοῦ πλοίου, οὕτω καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὁ εἰς κυβικοὺς πήχεις ὄγκος τοῦ στερεοῦ, ὁ ὁποῖος ὡς εἴπομεν ἐλογίζετο ὡς ὄγκος τοῦ πλοίου, μετετρέπετο εἰς τὴν προσήκουσαν μονάδα, τὸν μόδιον.

Ὁ μόδιος ἦτο μέτρον περιεκτικὸν στερεῶν ἀντικειμένων³ καὶ ἰδίως σίτου καὶ δημητριακῶν ἐν γένει καρπῶν· ὑποδιμερεῖτο δὲ εἰς δύο ἡμίεκα ἢ εἰς ὀκτὼ χοίνικας, ὧν ἕκαστος πάλιν εἰς δύο ξέστας.⁴ Ἐποικίλλε δὲ καὶ κατὰ τόπους ἢ τοιαύτη ὑποδιαίρεσις, διότι κατὰ τὴν περὶ μέτρων συγγραφὴν τοῦ Ἐπιφανείου, ἐν μὲν τῇ Πόντῳ ὑποδιμερουν τὸν μόδιον εἰς εἴκοσι καὶ τέσσαρας ξέστας, οἱ δὲ Ἑβραῖοι εἰς εἴκοσι καὶ δύο.⁵ Παρὰ πᾶσαν ὁμῶς ταύτην τὴν κατὰ τόπους ποικιλίαν τῶν ὑποδιαίρεσεων τοῦ μοδίου, εἶχεν οὗτος σταθερὰν ἀναλογίαν πρὸς τὰς ἐθνικομετρικὰς μονάδας τῶν ἀρχαιοτέρων τοῦ Ἡρώνος χρόνων, καθ' ὅσον οὗτος λέγει περὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ στερεοῦ ποδὸς ὅτι «δέχεται ὁ στερεὸς ποὺς

κατὰ τὴν τῶν μηχανικῶν διατύπωσιν καὶ παράδοσιν μοδίου γ'»¹.

Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῆς τοιαύτης τοῦ στερεοῦ ποδὸς πρὸς τὸν μόδιον σχέσεως ὑπολογίζει ὁ Ἡρών τὴν εἰς μοδίους χώρησιν τοῦ πλοίου εἰς τὸ ἐν τῶν προβλημάτων² τῆς περὶ μέτρων συγγραφῆς αὐτοῦ, μετατρέπων τοὺς στερεοὺς πήχεις, τοὺς προκύπτοντας ἐκ τοῦ γινόμενου τῶν τριῶν διαστάσεων τοῦ πλοίου, εἰς μοδίους διὰ πολλαπλασιασμοῦ ἐπὶ δέκα.³

Εἰς τὸ ἕτερον ὁμῶς τῶν προβλημάτων μετρήσεως πλοίου⁴ ὁ Ἡρών ἀφ' οὗ ὑπολογίζει τοὺς στερεοὺς πήχεις ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διαστάσεων τοῦ πλοίου, μετατρέπει τούτους εἰς ἀστάβας αἰγυπτίας, λογίζων τὸν στερεὸν πῆχυν ἴσον πρὸς τρεῖς ἀστάβας, ἑκάστην δὲ ταύτων λογίζει ἴσην πρὸς δύο μοδίους, ἦτοι λογίζει τὸν στερεὸν πῆχυν ἴσον πρὸς ἑξ μοδίους. Καὶ ταῦτα μὲν ἔσονται ἀφορὰ εἰς τὴν μέθοδον μετρήσεως καὶ τὸν λογισμὸν τῆς χωρήσεως τῶν πλοίων κατὰ τὴν περὶ μέτρων συγγραφὴν τοῦ Ἡρώνος· ἴδωμεν δὲ ἤδη καὶ τὰ βυζαντινὰ πρακτικὰ καταμετρήσεως τῶν πλοίων τῆς ἐν Πάτρῳ ἱερᾷ μονῆς, τὰ ἐκδοθέντα λήγοντος τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος.

Κατὰ τὰ πρακτικὰ ταῦτα αἱ τρεῖς τοῦ πλοίου διαστάσεις, τὸ μήκος, τὸ πλάτος κατὰ τὸ μεσαίαιον καὶ μόνον τῆς νεῆς καὶ τὸ βάθος κατὰ τὸ αὐτὸ μεσαίαιον⁵ ἐμετροῦντο διατεινομένου μέτου· συμψηφίζομένων δὲ τῶν διαστημάτων τούτων κατὰ τὸ σύνθημα⁶, εὗρίσκειτο ἢ εἰς μοδίους χωρήσις τῶν πλοίων.

Ποῖος ἦτο ὁ συνήθης τρόπος τοῦ συμψηφισμοῦ τῶν διαστημάτων τούτων δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος βυζαντινὰ πρακτικὰ· οὐχ ἦσαν ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰ προβλήματα τοῦ Ἡρώνος, τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν μέτρησιν τῶν πλοίων, δυνάμειν γὰρ εὗρωμεν εὐχερῶς τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον, οἱ ναύαρχοι τοῦ σκερέτου τῆς θαλάσσης, οἱ ὑπαργεῖντες τὰ πρακτικὰ τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, συνεψήφισαν τὰ ὑπ' αὐτῶν μετρηθέντα διαστήματα τῶν πλοίων καὶ ὑπελόγησαν τὴν εἰς μόδιους χωρήσιν αὐτῶν.

¹ Fr. Hultsch, Metrol. script. rel. t. I. σελ. 204 § 23.

² Ord. Franc. du 18 Novem. 1837, ἐν B. Martinenq, Guide pratique du jaugeage des navires. Paris 1894, σελ. 2. — Ἠρῶν, Ἑλληνικὸν νόμον ρ' 8' τῆς 26 Μαρτίου 1867 « περὶ καταμετρήσεως τῶν ἐθνικῶν ἐμπορικῶν πλοίων ». (Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, 1867. ἀριθ. 19. σελ. 143-144.)

³ Παρὰ Θεοφάνει εὐρίσκεται ὡς μέτρον τῆς ἀσβέστου σελ. 52 (ἐκδ. De Boor).

⁴ Fr. Hultsch, Metrol. script. rel. t. I. σελ. 224, 258.

⁵ Fr. Hultsch, Metrol. script. rel. t. I. σελ. 270, 271.

¹ Fr. Hultsch, Metrol. script. rel. t. I. σελ. 205.

² Fr. Hultsch, Metrol. script. rel. t. I. σελ. 203-204. § 22.

³ Εἰς πῆχυν ῥωμαϊκὸς ἢ βυζαντινὸς ἰσοῦται πρὸς 1, 5 πόδα, ἐπομένως εἰς στερεὸν πῆχυν ἰσοῦται πρὸς 3, 37 στερεοὺς πόδας ἢ πρὸς $8 \times 3, 37$ μοδίους, δηλαδὴ πρὸς δέκα περίπου μοδίους.

⁴ Fr. Hultsch, Metrol. script. rel. t. I. σελ. 204 § 23.

⁵ Miklosich et Müller, Acta et Dipl. Vol. 6, t. 3, σελ. 123.

⁶ Miklosich et Müller, Acta et Dipl. Vol. 6, t. 3, σελ. 129, 148.

Ὅτως εἰς τὸ ἐν τῶν πρακτικῶν τρίτον¹ ἔχομεν :

Μήκος 15 πύξεων²
 πλάτος 7 »
 βάθος 2,5 »

Ἄν ὑπολογίσωμεν τὸ ὀρθογώνιον παραλληλεπίπεδον, τὸ ὁποῖον κατασκευάζεται διὰ τῶν διαστάσεων τούτων, θὰ ἔχομεν :

$$15 \times 7 \times 2,5 = 262,5 \text{ στερεοὺς πύξεις.}$$

Ἄν δὲ ὑπολογίσωμεν ἕκαστον στερεὸν πύξιν ἴσον πρὸς ἕξ μοδίους, ὅπως εἰς τὸ ἐν τῶν προσηριθέντων προβλημάτων τοῦ Ἡρώ-
 νος, θὰ ἔχομεν :

$$262 \times 6 = 1572 \text{ μοδίους}$$

ἀκριβῶς ὅσους ἀναγράφει τὸ βυζαντινὸν πρακτικὸν (αφρβ') τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς.

Ὁμοίως εἰς τὸ ἕτερον³ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος πρακτικῶν ἔχομεν διὰ

μήκος 10,5 πύξεων
 πλάτος 6 »
 βάθος 1,75 τοῦ μήκους

ὑπολογίζοντας ὡς προηγουμένοις, στερεοὺς μὲν πύξεις 110, 25, μοδίους δὲ 661, 50, ὅσους δηλαδὴ ἀναγράφει (ἐξακοσίους ἐξήκοντα καὶ ἑκα) τὸ Πατριακὸν πρακτικόν.

Τὸ τρίτον ὅμως ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς Πάτμου⁴ ἄγει εἰς μικρὸν παραλλάσσοντα συμπέρασμα. Κατὰ τοῦτο

διὰ μήκος 18 πύξεων
 πλάτος 8 »
 βάθος 2, 5 »

¹ Miklosich et Müller, Acta et Dipl. Vol. 6, t. 3, σελ. 127—130. —Περὶ «Πανδώρας» τόμ. III' (1867), φυλλάδ. 420, σελ. 228, 229.

² Ὁ βυζαντινὸς ποῦς κατὰ τὰς προσφάτους ἀκριβεῖς μετρήσεις τοῦ κ. Εὐγ. Μ. Ἀντωνιάδου εἶναι ἴσος πρὸς Θμ. 3123, 6 πύξιν ἑπομένως ἴσος πρὸς Θμ. 49815. Ἰδὲ Εὐγενίου Μ. Ἀντωνιάδου, Ἐκφρασις τῆς Ἀγίας Σοφίας. Τόμ. Α'. Ἐν Ἀθήναις 1907, σελ. 77 κ. ε.

³ Miklosich et Müller, Acta et Dipl. Vol. 6, t. 3, σελ. 142, 143. Περὶ «Πανδώρας» τόμ. III' (1867), φυλλάδ. 420, σελ. 230, 231.

⁴ Miklosich et Müller, Acta et Dipl. Vol. 6, t. 3, σελ. 122—124. —Περὶ «Πανδώρας» τόμ. III' (1867), φυλλάδ. 420, σελ. 220—228.

λαμβάνομεν ὑπολογίζοντας ὡς ἀνωτέρω στερεοὺς μὲν πύξεις 360, μοδίους δὲ 2160 ἀντὶ τῶν ἐν τῷ χειρογράφῳ ἀναφερομένων 1934. Ἡ δια-
 φορὰ ὅμως αὕτη εἰς τὴν χώραν τοῦ πλοίου, τὴν ἀναγραφομένην ἐν τῷ Πατριακῷ γράμματι ἀπὸ τὴν ὑπολογιζομένην κατὰ τὰ παρῶν ἐκείνη ἀπὸ τοῦ Ἡρώ-
 νος παραδείγματι μετρήσεως πλοίου, ἀρεῖται εἰς τὸ ὅτι δὲν ἐτηρήθησαν διὰ τὸ πλοῖον τοῦτο ὑπὸ τῶν καταμετρούμενων αὐτὸ
 τοιαυτῶν τοῦ σεκρέτου τῆς θαλάσσης ἀκριβῶς οἱ τῆς μετρήσεως καὶ
 τοῦ λογισμοῦ συνήθειαι κανόνες, ἕνεκα τοῦ ἐξαιρετικοῦ αὐτοῦ σχήματος,
 καὶ ὅσον ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος πρακτικῷ ἀναφέρεται ὅτι αὐτῶν ὡ-
 τῶς, ὅτι τὸ πλοῖον ἦτο «μακρότατον καὶ στερομήνη καὶ ἔχον ἐξ ὁλο-
 κλήρου ἰσότητα, διὰ τὴν πρόρμην καὶ τὴν πρόρμιν στενωτέρω εἶναι τῆς
 μέσης κατὰ τὸ πλάτος καὶ ὑπεραρσσηκυῖαν εἶναι τὴν ἐγὼν ἐν τοῖς ὁρθοῖς
 μέρεσι». Ἐνεκα τοῦ λόγου μάλιστα τούτου αἱ ληφθεῖσαι εἰς τὸ βυζαντινὸν
 πρακτικὸν διαστάσεις τοῦ πλοίου διὰ τὸν λογισμὸν τῆς χωρήσεως αὐτοῦ
 δὲν εἶναι αἱ πραγματικαὶ διαστάσεις τοῦ πλοίου, ἀλλ' ἡλπιτομένην, τὸ
 μὲν πλάτος κατὰ ἓνα πύξιν, τὸ βάθος κατὰ ἓμισιν, ὡς μήκος δὲ διήφθη
 μόνον «τὸ ἀπὸ τοῦ καταρτίου μέχρι τῆς ἐν τῇ πρόρμιν φρενῆς μετ' ὅπε-
 ραίρεται τῆς ἀντίλας». Ἐνεκα πάντων τούτων τῶν λόγων εἶναι κατὰ-
 δήλον, ὅτι ἐν τῷ λογισμῷ τῆς χωρήσεως τοῦ πλοίου τούτου δὲν ἐτηρή-
 θησαν οἱ συνήθειαι κανόνες, εἰς τοῦτο δὲ πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἢ εἰς
 αὐτὸ παρατηρούμενη, μικρὰ ἄλλως, διαφορὰ τοῦ συντελεστοῦ μετατρο-
 πῆς τῶν στερεῶν πύξεων εἰς μοδίους, ἀπὸ τῶν ἄλλων δύο συγγρότων
 βυζαντινῶν πρακτικῶν, τὰ ὁποῖα ἔχομεν ὅτι ὅφει κατὰ τὴν παρούσαν
 συμβολήν, ὡς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὸ ἕτερον τῶν παραδειγμάτων τῆς περὶ
 μέτρων συγγραφῆς τοῦ Ἡρώ-
 νος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι κατὰ τοὺς βυζαν-
 τινούς χρόνους καὶ διὰ κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα ὁ στερεὸς πύξιν ἑλο-
 γίζετο ἴσος πρὸς ἕξ μοδίους, ὡς ὑπελόγισε τοῦτον ὁ Ἡρὼν εἰς τὸ ἐν τῶν
 προβλημάτων τῆς περὶ μέτρων συγγραφῆς αὐτοῦ, οἷον δὲ ἴσος πρὸς
 δέκα μοδίους «κατὰ τὴν διαθήκην καὶ παράδοσιν τῶν μηχανικῶν»,
 καὶ ἦν ὁ Ἡρὼν ἐν τῇ αὐτῇ περὶ μέτρων συγγραφῇ ὑπολογίζετο τὸ ἕτερον
 τῶν περὶ μετρήσεως πλοίων προβλημάτων. Κατ' ἀκολουθίαν ἐπομένως
 πρὸς τὰ συμπέρασμα ταῦτα, οἱ χρόνοι κατὰ τοὺς ὁποίους συνεγράφη
 ἢ περὶ μέτρων συγγραφῇ, πιθανώτερον πάλιν ἄλλης ὑποθέσεως, δύναν-
 ται νὰ τεθῶσιν εἰς τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους ἔχο-
 μεν ἕξ ἀναμφισβητήτου τεκμηρίου, τῶν ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τῆς Πάτμου
 διασφραζομένων πρακτικῶν τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς
 ἀξίαν τοῦ θαλασσοῦ μοδίου ἐν σχέσει πρὸς τὸν στερεὸν πύξιν, τὴν
 ὁποίαν καὶ εἰς τὸ ἕτερον τῶν προβλημάτων τοῦ Ἡρώ-
 νος.

II

Τὰ χειρόγραφα τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, περὶ τῶν ὑπρίων ἀνωτέρω διελάβομεν, ὡς καὶ χρυσόβουλλοί τινες λόγοι βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων ἀφορῶντες εἰς προνόμια τῆς αὐτῆς μονῆς, παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς πολυτιμότητας πληροφορίας σχετικὰς πρὸς τὸ δημόσιον ναυτικὸν δίκαιον κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους.

Τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν ἐτέλει κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὑπὸ τὸ *Σεκρέτον τῆς θαλάσσης* — τὸ Ὑπουργεῖον τοῦ θαλασσίου ἐμπορίου ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον — τοῦ ὁποίου οἱ ὑπάλληλοι καὶ δὴ οἱ *νοτάριοι* τοῦ *Σεκρέτου τῆς θαλάσσης*, καταμετροῦντες τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, τὰ κατὰ Θεοφάνην *πραγματευτικὰ σκάφη*¹, καὶ ὑπολογίζοντες τὴν χῶρησιν αὐτῶν, κατέγραφον εἰς καταλόγους ἀντιστοιχοῦς πρὸς τὰ παρ' ἡμῶν νηολόγια καὶ ἀποκαλουμένους κατὰ τὴν σύγχρονον ὑπηρεσιακὴν φράσιν *δημοσιακοὺς κώδικας*².

Πρὶν ἢ ἐπιληφθῶσιν ὅμως οἱ *νοτάριοι* τοῦ *Σεκρέτου τῆς θαλάσσης* τῆς καταμετρήσεως σκάφους τινος ἐβεβαίουντο περὶ τοῦ ἰδιοκτητοῦ εἰς ὃν τοῦτο ἀνήκεν, ἐξετάζοντες πιθανῶς πόθεν ἀπέκτησεν αὐτό, ὡς ὑποχρεοῦνται νὰ πράξωσιν οἱ παρ' ἡμῶν λιμενάρχαι σήμερον πρὸ τῆς νηολογήσεως παντὸς ἐμπορικοῦ πλοίου. Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ τύπου τούτου συνάγεται σαφῶς ἐκ τῆς ἡγετῆς δηλώσεως τῶν *νοταρίων*, οἱ ὅποιοι καταμετρήσαν κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους 1195 ἐν ἐκ τῶν πλοιαρίων τῆς ἐν Πάτμῳ ἱερᾷ μονῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτοι «*ἐν ἀκριβεῖ πληροφορίᾳ ὄντες τοῦ ἰδιοκτητοῦ εἶναι τῇ δηλωθείσῃ μονῇ τὸ πλοῖον, ἐπιστάντες τῷ αἰγιαλῷ τοῦ Νεωρίου, ἐν ᾧ τὸ τοιαῦτον ἐλλυμνίζετο πλοῖον, τῷ συνῆθαι ἐξάμῳ τοῦτο*»³ καθυπέβαλον.

Δι' ἕκαστον μετρούμενον καὶ καταγραφόμενον εἰς τοὺς δημοσιακοὺς κώδικας πλοῖον συνετάσσετο ἴδιον πρακτικὸν καταμετρήσεως, παρεδί-
δετο δὲ τὸ καταμετρούμενον πλοῖον ὑπὸ τοῦ *σεκρέτου* τῆς θαλάσσης

μετὰ τὴν καταμέτρησιν εἰς τὸν ἰδιοκτήτην, ἢ φράσις τοῦλάχιστον *αφρο-ῆλθον τῷ κατ'* ἡμᾶς *σεκρέτῳ ὁ τιμωτάτος καθηγούμενος καὶ οἱ δηλωθέντες μοναχοὶ καὶ ἡγήσαντο ἐξαμωθῆναι τοῦτο καὶ παραδοθῆναι αὐτοῖς κατὰ τὴν τοῦ σεκρέτου συνήθειαν*»¹ ἐπαναλαμβάνομένη ὁμοίως καὶ εἰς τὰ τρία περισωθέντα ἐν Πάτμῳ πρακτικὰ τοῦ δεκατίτου αἰῶ-
νος δὲν δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ἄλλως.

Ἡ καταμέτρησις τῶν ἐμπορικῶν πλοίων ἐκτελουμένη ὑπὸ δημοσίων ὑπαλλήλων κατ' οὗς ἐξεθέσαμεν προλαβόντως κανόνες ἐσκόπει τὸν κα-
θορισμὸν τῆς χωρήσεως τῶν πλοίων εἰς θαλασσίους μοδίους διὰ τὴν εἰς τὸ Κράτος καταβολὴν ὀφισμένων φόρων ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὴν χῶ-
ρησιν αὐτῆν. Ὅσαυτὸς δὲ ἐμπορικὸν τι πλοῖον ἐτέλει *ἐπὶ ἐξκουσσίαν* ἤτο δηλαδή ἀπληλαγμένον τῆς καταβολῆς τῶν νενομισμένων τελῶν, ἀφῆρετο ἐκ τῆς ὅλης αὐτοῦ χωρήσεως ὁ ἀριθμὸς τῶν μοδίων διὰ τὸν ὁποῖον εἶχε παραχωρηθῇ ἀτέλεια. Ἐνεκα δὲ τοῦ λόγου τούτου εἰς τὰ πρακτικὰ καταμετρήσεως τῶν πλοιαρίων τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς, ἥτις εἶ-
χεν ἀπὸ χρυσόβουλων λόγων διαφόρων αὐτοκρατόρων² *ἐξκουσσίαν*, δι' ἐν αὐτῇ πλοῖον χωρήσεως χιλίων πεντακοσίων μοδίων, παρατη-
ροῦμεν ὅτι ἀφῆρεθῆσαν ἀπὸ τῆς ἐκ 595 μοδίων φορολογητέας χωρή-
σεως, τοῦ καταμετρηθέντος πλοίου, μόδιοι *ἐβδομήκοντα ὀκτώ*, οἵτινες *ἐλοιπάζοντο* ἀπὸ καταμετρήσεως προγενεστέρου πλοίου τῆς αὐτῆς ἱερᾷ
μονῆς χωρήσεως 1422 μοδίων, μέχρι τῶν ὑπὸ ἐξκουσσίαν χιλίων πεν-
τακοσίων κατὰ τοὺς χρυσόβουλους τῶν αὐτοκρατόρων λόγους μοδίων.³

Ἡ χῶρησις τῶν πλοίων καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους διεκρί-
νετο εἰς ὀλικὴν καὶ καθαρὰν ἢ φορολογητέαν διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν
τοὺς παρ' ἡμῶν ὄρους. Καὶ περὶ μὲν τῆς ὀλικῆς διελάβομεν πρόσθεν πῶς
αὕτη ὑπελογίζετο ἢ δὲ καθαρὰ ἢ φορολογητέα προήρχετο ἐκ τῆς ὀλι-
κῆς *ἀφ'* οὗ ἀπὸ ταύτης ἀφῆροῦντο τὸ μὲν οἱ χῶροι ἐκείνοι, οἵτινες δὲν
ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθῶσι πρὸς ἐμπορίαν, ἀλλ' ἦσαν ἀποκλειστι-
κῶς προωρισμένοι διὰ τὴν ἀναπόθεσιν τῶν τοῦ πλοίου σκευῶν, τὸ δὲ
δέκα ἢ ἐκάστης ἑκατοστῆς — κατὰ τὴν φράσιν τῶν Πατριαρχικῶν πρα-
κτικῶν — ἐπὶ τῆς λογισθείσης ὀλικῆς τοῦ πλοίου χωρήσεως. Ἡ ἀρχὴ
τῶν *ἐκπιπτόων* χώρων, τὴν ὁποίαν καθιέρωσαν αἱ νεώτεραι νομοθε-
σίαι καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν σήμερον ἀφαιροῦνται τῆς ὀλικῆς χωρήσεως

¹ Θεοφάνους, Χρονολογία, σ. 591. (Ἐκδ. De Boor).

² Miklosich et Müller, Acta et Dipl. Vol. 6, t. 3, σελ. 127.

— Ἡβλ. «Πανδώρας» τόμ. III' (1867), φυλλάδ. 120, σελ. 228.

³ Miklosich et Müller, Acta et Dipl. Vol. 6, t. 3, σελ. 129.

— Ἡβλ. «Πανδώρας» τόμ. III' (1867), φυλλάδ. 120, σελ. 229.

¹ Miklosich et Müller, Acta et Dipl. Vol. 6, t. 3, σελ. 123, 129, 142.

² Miklosich et Müller, Acta et Dipl. Vol. 6, t. 3, σελ. 51, 2. f., 99—101, 199—121, 137—139.

³ Miklosich et Müller, Acta et Dipl. Vol. 6, t. 3, σ. 129, 143.

τοῦ πλοίου πάντες οἱ χώροι, οἱ μὴ χρησιμοποιούμενοι πρὸς φόρτωσιν καὶ συνεπῶς πρὸς ἐμπορίαν, διατυπώσονται ἐν ἀποφάσεσιν ὡς ἐφαρμοζομένη κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα εἰς τὰ διασωθέντα πολυτίμα γράμματα τῆς Πάτριου. Οὕτω λοιπὸν πλὴν τῆς σταθερᾶς ἐκπτώσεως ἐπὶ τῆς ὀλικῆς χωρήσεως τῶν δέκα μερῶν ὑπὲρ ἐκάστης ἑκατοστῆς,¹ τὴν ὁποίαν ἀνευρίσκωμεν καὶ εἰς τὰ τρία διασωθέντα βυζαντινὰ πρακτικά, ἔχομεν εἰς τὸ ἐν μὲν τῶν ἐν λόγῳ πρακτικῶν² ἀπὸ τῆς ὀλικῆς χωρήσεως τοῦ πλοίου «δραχμὰς τῆς ἀντίας» ἐπίσης τοῦ χώρου διὰ τὴν τῶν ἐργαζομένων καὶ τῶν σχολίων ἀπόθεσιν καὶ τῆς πύρας «ὡς μὴ ἐχούσης οὐρανὸν χωρὶς διὰ τὸ τὸν ἀνέμοιο τοῦ τοιοῦτου πλοίου ἵστασθαι εἰς τὸ ἄκρον τοῦτον», εἰς τὸ ἑτερον³ δὲ ἡ χωρήσις πᾶρζεται «τῆς πύρας δαθείσης ἀκαταλόγιον διὰ τὴν τῶν σχολίων καὶ τῶν σιδηρῶν ἀπόθεσιν».

Καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς δὲ συγχρόνου ἤδη νομοθεσίας ἡ ἀνακαταμετρήσις εἰς περίπτωσιν ὁποιοῦν περὶ σταθερᾶς μετρήσεως ἢ ἴσως καὶ μεταβολῆς τῆς χωρήσεως τοῦ πλοίου συνίσταται ἐκ τῶν Πατριαρχικῶν πρακτικῶν, ὡς καθιερωμένη εἰς τὴν βυζαντινὴν νομοθεσίαν· οἱ δὲ κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα *καταμετρήσονται τὰ πλοία τῆς ἐν Πάτρῳ ἱερᾶς μονῆς μεριμνῶσιν ἐκ τῶν προτέρων περὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐκδόσεως εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν ἀνακαταμετρούμενα, τὰ ὑπ' αὐτῶν τὸ πρῶτον μετρηθέντα πλοία, ἡμεῖς τυχὸν εὐρεθῇ μεγαλύτερα κατὰ τὴν χωρήσιν* «ἐπεὶ μέντοι μετρωσμεν—λέγουσιν εἰς δύο ἐκ τῶν πρακτικῶν τούτων—τὸ τοιοῦτο πλοῖον ἐπὶ πέντε εὐρεθῇ χωρήσις πλείους, οὐ κατὰ τι ἔρεκε τοῦτον ἐδυνάμεθα».⁴

Ἡ συνήθης φορολογία εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεβάλλοντο τὰ ἐμπορικὰ πλοία κατὰ τὰ Πατριαρχικὰ γράμματα, ἀποκαλουμένη «δόσις ἀντιναύλου»⁵,

¹ Κατὰ ταῦτα παρὰ Miklosich et Müller, Vol. 6, 1, 3, σ. 143, ἀντὶ «φορτίων ἐξήκοντα κατὰ τὸν περὶ τοῦτου ὁρισμὸν», κρίσθαι «οὐδὲν ἐξήκοντα [ἔξ] κατὰ τὸν περὶ τοῦτου ὁρισμὸν» διότι ὅπως τάσοι μὲν εἴνε οἱ ἀντιστοιχοῦντες μόδοι εἰς τὴν ὀλικὴν τοῦ πλοίου χωρήσιν ἐκ μοδίων ἐξήκοντων ἐξήκοντα ἑνός, τάσοι δὲ δεῶν ν' ὑπομεινῶσι διὰ τὴν ἔχουσαν τὴν ἐν στήθῳ 7 ἐναπολειφθεῖσαν χωρήσιν θαλασσίων μοδίων πεντακασίων ἐννεήκοντα πέντε (ῥε'), φαίνεται δὲ ὅτι κακῶς ἀνεγνώσθη τὸ χαρῶγραφον ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου ἐκδόντος.

² Miklosich et Müller, Acta et Dipl. Vol. 6, 1, 3, σελ. 123.

³ Miklosich et Müller, Acta et Dipl. Vol. 6, 1, 3, σελ. 143.

⁴ Miklosich et Müller, Acta et Dipl. Vol. 6, 1, 3, σελ. 123, 129.

⁵ Miklosich et Müller, Acta et Dipl. Vol. 6, 1, 3, σελ. 123, 129.

ἐκαινοῦντο βεβαίως ἐκ τῆς εἰς μοδίους χωρήσεως τῶν πλοίων καὶ εἰς ταύτην κυρίως ἀφαιρῶσα ἡ καταμετρήσις τῆς χωρήσεως καὶ ἡ εἰς τῆς δημοσιακῆς κώδικας καταγραφὴ αὐτῶν. Καὶ εἰςπράττοντο μὲν ἀπὸ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων καὶ ἑτεροὶ ὑπὸ τοῦ Κράτους φόροι, ὡς ἡ δεκάτη τῶν οὐραρίων καὶ τοῦ κομμερκίου παντὸς εἶδους, ἀλλ' οἱ φόροι οὗτοι εἰςπράττοντο ἀπὸ τῶν ἀποβιβαζομένων ἐμπορευμάτων. Πρὸς δὲ ἐπεβαρύνοντο τὰ ἐμπορικὰ πλοία καὶ μὲ παντοίας ἀγγραφείας πρὸς τὸ Κράτος, ὡς λόγου χάριν, μεταφορὰν ἐξορίστων ἢ ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους.

Εἰς τί ἀκριβῶς συνίστατο ἡ «δόσις τοῦ ἀντιναύλου» δὲν γνωρίζομεν οὔτε ἐκ τῶν πατριαρχικῶν γραμμῶν, οὔτε ἐξ ἄλλων πηγῶν. Ὁ Νικήτας Χωνιάτης¹ λέγει ὅτι τὴν φορολογίαν ταύτην ἐπέβαλε τοῖς ναυτιλλομένοις ὁ Ἀλέξιος Γ' Ἀγγέλος, οὗχ ἦτον ἐκ χρυσοβούλλου λόγου² τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰωάννου Κομνηνοῦ ἀπολυθέντος κατ' Αἰγύπτου τοῦ ἔτους 1118 γνωρίζομεν ὅτι ἔκτοτε ἔφασατο ἡ φορολογία αὕτη, τῆς ὁποίας τὴν κατὰ πρῶτον ἐπιβολὴν ὁ Χωνιάτης ἀποδίδει εἰς τὸν Ἀλέξιον Γ' Ἀγγέλου. Ἄν ὅμως δὲν γνωρίζομεν ἐκ τῶν πηγῶν εἰς τί ἀκριβῶς συνίστατο ἡ δόσις τοῦ ἀντιναύλου, ἡ ὁποία πιθανῶς θὰ ἦτο λιμενικός τις φόρος ἀνάλογος πρὸς τὴν χωρήσιν τοῦ πλοίου καὶ τὸν ναύλον αὐτοῦ, πλήροφοροῦμεθα ὅμως ἐκ τῶν Πατριαρχικῶν γραμμῶν τίς ἦτο ὁ ὑπάλληλος, ὅστις προϊστάτο κατὰ λιμένας τῆς κατήσεως τῶν ἐμπορικῶν πλοίων ἀντιστοίχως πρὸς τὸν καθ' ἡμᾶς λιμενάρχην καὶ ὁ ὁποῖος θὰ ἐπεμελεῖτο βεβαίως τῆς εἰσπράξεως τοῦ ναυτιλιακοῦ τούτου τέλους. Ἐν τῇ κατὰ Νοέμβριον τοῦ ἔτους 1197 ἐκδοθέντῃ χρυσοβούλλῃ λόγῳ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Γ' Ἀγγέλου, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξηρέθη ἡ ἐν Πάτρῳ ἱερᾶ μονῇ τῆς διαταχθείσης «σχολῆς πάντων τῶν προσόντων χρυσοβούλλων προσαγμάτων χάριν ἐξκουσσίας πλοίων», ἐντέλλεται ὁ Αὐτοκράτωρ «οἷς ἂν μέρεσι προσπελάσῃ τὸ τοιοῦτον πλοῖον» [δηλ. τὸ τῆς μονῆς τῆς Πάτριου] καὶ αὐτοῖς δὴ τοῖς παραθαλασσίαις, κομμερκιαρίοις καὶ δεκατοῖσι μὴ πρὸς ἐπήρειαν αὐτοῦ ἢ τῶν ἐν αὐτῇ ἐμπλεκόντων, συνήθειαν καὶ ἄλλοις ὁποιοῖςδήποτε καταβαρύνειν ζητήμασι³. Ὁ παραθαλασσίτης λοιπὸν ἢ μᾶλλον οἱ κατὰ μέρη παραθαλασσίται, ἦσαν οἱ καθ' ἡμᾶς λιμενάρχαι καὶ εἰς αὐτοὺς θὰ ἦτο πιθανῶς ἀνατεθειμένη, ὡς προλαβόντως εἰκομεν, ἡ εἰσπράξις τοῦ ἀντιναύ-

¹ Νικήτας Χωνιάτης σελ. 639. (ἔκδ. Βόννης).

² Miklosich et Müller, Acta et Dipl. Vol. 6, 1, 3, σελ. 99 καὶ 6.

³ Miklosich et Müller, Acta et Dipl. Vol. 6, 1, 3 σελ. 138. Ἠεβλ. αὐτόθι σελ. 120 καὶ 128.

λον, εἰς τοῦ ὁποίου μάλιστα τὴν εἰς τὸ τετραπλοῦν ἀπότισιν ἀπειλοῦνται διὰ τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος χρυσοβούλλου λόγου ἐκτὸς ἄλλων ὑπαλλήλων καὶ οἱ παραθαλασσίται, ἔαν ἀθετοῦντες τὰς διατάξεις αὐτοῦ ἤμισον τυχὸν φροσολογήσει τὸ ὑπὸ ἐξουσιάζον πλοῖον τῆς ἱερᾶς ἐν Πάτρῳ μονῆς.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν λιμενικῶν αὐτοῦ καθήκοντων ὁ παραθαλασσίτης εἶχε καὶ δικαστικὰ καθήκοντα ἐπὶ τῶν ναυτιλλομένων, ὅπως ὁ δρογγάριος ἐπὶ τῶν πλοίων—τῶν πληρωμάτων τῶν πολεμικῶν πλοίων—ὡς πληροφοροῦμεθα ἐκ τῆς Πείρας Εὐσταθίου τοῦ Ῥωμαίου,¹ καὶ τῆς ἐν ἔτει 1148 ἐκδοθείσης νεαρᾶς τοῦ Αὐτοκράτορος Μανουὴλ Κομνηνοῦ² περὶ ἐμπορικῶν προνομίων τῶν Ἑνετῶν, εἰς τὴν ὁποίαν μάλιστα ὁ τοιοῦτος τοῦ Κράτους ὑπάλληλος ἀποκαλεῖται *ἐπαρχος παραθαλασσίτης* (eparchus parathalassites).³ Εἰς τὸ κατὰ Νοέμβριον τοῦ ἔτους 1188 ἐκδοθὲν πρακτικὸν καταμετρήσεως πλοιαρίων τῆς ἐν Πάτρῳ μονῆς, προσυπογράφονται μετὰ τοῖς νοταρίοις τοῦ Σεκρέτου τῆς θαλάσσης δύο παραθαλασσίται, Κωνσταντῖνος ὁ Κασταμονίτης καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Ραδιηνός,⁴ εἰς τὸ ἕτερον δὲ τῶν περιωδέντων Πατμιακῶν πρακτικῶν, τὸ κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1199 ἐκδοθὲν, προσυπογράφεται ὡς παραθαλασσίτης ὁ Κωνσταντῖνος σεβαστός ὁ Σχοινῶς⁵ ὅστις πρὶν ἢ ἀνομασθῇ παραθαλασσίτης ἐχορημίτισε νοτάριος

τοῦ Σεκρέτου τῆς θαλάσσης ὑπογεγραμμένος. εἰς ἀμφοτέρω τὰ προεκδοθέντα κατὰ τὰ ἔτη 1188 καὶ 1199 πρακτικὰ καταμετρήσεως Πατμιακῶν πλοιαρίων. Οἱ οὗτοι ὑπογεγραμμένοι ἦσαν βεβαίως παραθαλασσίται ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ὅσον τὸ μὲν πρῶτον τῶν ἐν λόγῳ πλοιαρίων κατεμετρήθη εἰς τὸν ἀντόθι ἀγιάλῳ τοῦ Νεωρίου—ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν Κεράτιον κόλπον καὶ πρὸ τῆς ἀρχῆς τῆς σημερινῆς γεφύρας τοῦ Γαλατῆ—τὸ δέ, ἐν τῷ ἀγιάλῳ τοῦ Σικαϊτικοῦ—ἀνεπιγνώστῳ, εἰς ἐμὲ τοδίαχιστον, (ἐὰν ὀρθῶς ἀντεγράφη τὸ χειρόγραφον), παραλίᾳ τῆς ἀχανοῦς μεσαιωνικῆς μητροπόλεως. Ἡ μεγάλη ἐκτασις τῆς βυζαντινῆς πρωτεύουσος, ἡ μεγάλη αὐτῆς ναυτικὴ κίνησις καὶ οἱ πολλοὶ—πλὴν τοῦ Κερατείου—χειροποίητοι λιμένες αὐτῆς ἀπότην βεβαίως πολυάριθμον ὑπαλλήλιαν σχετικὴν πρὸς τὸ ἐμπορικὸν ναυτικόν, οὐδὲν δὲ πρέπει γὰρ ἐκκλητόμεθα οὔτε διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν νοταρίων, οὔτε διὰ τοὺς παραθαλασσίτας, οἱ ὅποιοι ἠσχολήθησαν λήγοντος τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος μετὰ τὴν καταμέτρησιν τῆς χωρήσεως τῶν Πατμιακῶν πλοιαρίων, ἀναλογιζόμενοι ὅτι καὶ παρ' ἡμῖν τοῖς νεωτέροις Ἑλλήσι μέχρι πρὸ ὀλίγων ἔτι ἔτων τὴν αὐτὴν ἐξετέλουν ὑπηρεσίαν ἐν συνεργασίᾳ ὁ λιμενάρχης, ὁ τελώνης καὶ ὁ δήμαρχος.

Ἐκ τῶν Πατμιακῶν χειρογράφων μαρτυρεῖται, τέλος, ὅτι καὶ οἱ παραθαλασσίται ἦσαν ὑπάλληλοι τοῦ Σεκρέτου τῆς θαλάσσης.

Ἐν Ἀθήναις, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1909.

ΜΙΧΑΗΛ ΓΟΥΔΑΣ

¹ C. E. Zachariae a Lingenthal, Jus Graeco-Romanum. Pars I. σελ. 249.

² C. E. Zachariae a Lingenthal Jus Graeco-Romanum. Pars III. σελ. 437, 1.

³ Ὁ Ἱωάννης Σακκαλίων ἐν «Πανδύρῳ» τόμ. III' (1867), φυλλ. 420, σελ. 228 σημειοῖ: «Παραθαλασσίτην» νοητέον τὸν ἀξιωματὶ ὑποὺργον τῆς θαλάσσης ἔχοντα, καθὼς καὶ τῷ Δουκαγγίῳ σημειοῦται [λέξ. Παραθαλάσσιος]· οἷος, λ. χ., ὁ καθ' ἡμᾶς Λιμενάρχης ἢ καὶ ὁ Τελώνης, ὡς τεκμαιρόμεθα ἀπὸ τῶν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 20 χρυσοβούλλῳ τοῦ Ἰσακίου διευλημμένων· οἱ δὲ αὐτοί, ὡς εἶπεν, ἦσαν καὶ τοῦ σεκρέτου τῆς θαλάσσης προϊστάμενοι.

Ὁ λεξικογράφος Σοφοκλῆς ἀνεπιστάτως ἐν λέξει παραθαλασσίτης ἐξηγεῖται τὴν governor of the maritime provinces, παραπέμπον ἡμᾶς ἐν Κωνσταντίνῳ τοῦ Πορφυρογεννήτου «Ἐκθεσιν περὶ Βασιλείου τάξεως» σελ. 461, 4 (ἐκδ. Βόννης).

Ὁ δὲ Th. N. Uspenskiij (ἐν Bulletin de l'Institut archéologique russe à Constantinople, τόμ. IV, τευχ. 2, σελ. 100) τὸ ἀξιωματὶ τοῦ παραθαλασσίτου ταυτίζει πρὸς τὸ ἀξιωματὶ τοῦ comes riparum et comes portus, ὅπερ ἀναφέρουσιν αἱ τάξεις τῶν ὁφθακίων ἐν τῇ διατάξει Praefectus urbis Romanae. Ἰδὲ Seeck, Notitia dignitatum, ἐν Βερολίῳ 1876, σελ. 111.

⁴ Miklosich et Müller, Acta et Dipl. Vol. 6, 1. 3, σελ. 124.

⁵ Miklosich et Müller, Acta et Dipl. Vol. 6, 1. 3, σελ. 144.

ΤΑ ΑΝΑΣΤΕΝΑΡΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΜΕΣΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ

Ἐν Βιζύῃ τῆς Θράκης καὶ τῇ περικοιῳδί, ἔν τισι χωρίοις τῆς ἐπαρχίας Σοξαγαθονπόλεως (ἐν μέρει δὲ καὶ ἐν Σκύρῳ)¹ διατηρήθησαν διὰ μέσου τῶν αἰώνων μέχρι τῆς σήμερον ἀντιχριστιανικώτατα περισπούδαστα καὶ παράδοξα λείψανα τῆς ἀρχαίας λατρείας τοῦ Διονύσου, ἡ ἐορτὴ καὶ καθ' ὅλου τὸ καθεστὸς τῶν κοινῶς καλουμένων Ἀναστεναρίων. Περὶ τῆς ὀργιαστικῆς ταύτης τελικῆς διέλαβεν ἐπ' ἐσχάτων ὁ διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀγγλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς κ. R. M. Dawkins² ἐνδιατρίψας ἰδίως — μετὰ μεθόδου ἐξαιρετικῆς ἐπιστημονικῆς — εἰς τὰ ἐν Βιζύῃ καὶ τοῖς περὶ τὸ τελούμενα ἀναστενάγια, περὶ ὧν πρότερον εἶχον γράψαι ἰδίας διατριβὰς ὁ Α. Χουρμουζιάδης³ καὶ ὁ μακαρίτης ποιητὴς Γ. Βιζυρὸς.⁴ Πρὸς ταῦτα τὰ ἀναστενάγια, τὰ Θεακικά, ἔχομεν μνείαν σχετικὴν ἐν βυζαντινῷ κειμένῳ, ἥτις διέλαθε τοὺς μέχρι ταῦδε τοῦ πράγματος ἐρευνητάς. Ὁ ἀνώνυμος συγγραφεὺς τῆς Συνα-

¹ R. M. Dawkins, A visit to Skyros. Ἐν τῇ Annual of the British School at Athens, No. XI (1901—1905) σ. 72 κ. ἐ. (Πρὸς J. C. Lawson, A beast-dance in Scyros. Ἀττάθι, N° VI, 1899 — 1900, σ. 125 κ. ἐ. — Μιχαὴλ Κωνσταντινίδου, Ἡ νῆσος Σκύρος, ἱστορικὸν δοκίμιον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. Ἐν Ἀθήναις, 1901, σ. 171 κ. ἐ.)

² R. M. Dawkins, The Modern Carnival in Thrace and the Cult of Dionysus. Ἐν τῇ Journal of Hellenic Studies, Τόμ. XXVI (1906) σ. 191—206.

³ Α. Χουρμουζιάδου, Περὶ τῶν ἀναστεναρίων καὶ ἄλλων πινῶν παρὰ δόξων ἐθίμων καὶ προλήψεων. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1873, σ. 22.

⁴ Γ. Β. Βιζυρῶν, Οἱ καλόγηροι καὶ ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου ἐν Θράκῃ. Ἐν Θράκῃ Ἐπετηρίδι. Ἔτος Α' (1897). Ἐν Ἀθήναις 1897, σελ. 102 — 127.

γωγῆς χρονικῆς, τοῦ ὑπ' ἀριθ. CCCCVII ἑλληνικοῦ κώδικος τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης, περιγράφων στάσιν τῶν Μυσῶν (=Βλάχων καὶ Βουλγάρων¹) κατὰ τοῦ Ἰσακίου Β', λέγει κατὰ λέξιν τὰδε:

«Τῶν δὲ Μυσῶν ἀποστάντων, ὡς εἴρηται, καὶ κατὰ διαπραξιμένων Ῥωμαίοις μέγιστα, ἔξισιν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτῶν. Λέγεται δὲ ὡς οἱ Βλάχοι ἀνεβάλλοντο τὴν ἀπόστασιν πρότερον, εἰς τὴν ἡρέθιζον αὐτοὺς ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἀσάν, δειλαινόμενοι τῷ μεγάλῃ τῆς πράξεως· οἱ δὲ τῆς δειλίας ταύτης τούτους ἀπάγοντες, εὐκτέρειον ἀνεγείρουσιν οἶκον ἐπ' οὐνόματι Δημητρίου τοῦ μεγαλομάρτυρος, εἰς ὃν πολλοὺς συναθροίσαντες δαιμονολήπτους, οὗς Ἀσθενάρια τινὲς ὀνομάζουσιν, ἔπεισαν τούτους λέγειν ἐν θουσιῶντας, ὅτι ὁ θεὸς τοῦ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Βλάχων γένους τὴν ἐλευθερίαν εὐδόκησε, καὶ διὰ τοῦτο τὸν Μυροβλύτην μέγαν μάρτυρα Δημήτριον τὴν Θεσσαλονίκην καταλιπόντα ἐλθεῖν εἰς τὴν τούτων βοήθειαν, τὰς μετὰ Ῥωμαίων ἐνδιατριβὰς καταλείψαντα· οὐ γὰρ δὲ ἀνθίστασθαι τῇ βουλῇ τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὅπλα λαβεῖν καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ὅση δύναμις ἀνταγωνίζεσθαι τοιοῦτον βοηθὸν ἔχοντας τὸν μέγαν Δημήτριον, τοῖς δὲ Ῥωμαίους ὅσους ἂν εἰς χεῖρας λαβεῖν ἰσχύσῃσι, ξίφει διαχειρίζεσθαι, μηδεμίαν φειδῶ τούτων λαμβάνοντας. Ὑπὸ τῶν τοιούτων οὖν ψευδοπροφητῶν τὸ ὅλον ἔθνος κατὰ Ῥωμαίων ἐκπολεμωθέντες εἰς ἐχθροὺς ἀσπὸνδους ἅπαντες τούτοις ἐγένοντο. Καὶ ὡς εὐημερήθησαν τούτοις τὰ τῆς ἀποστασίας, μικρὸν ἡγησάμενοι τὴν ἑαυτῶν ἐλευθερίαν, καὶ κατὰ τῶν ἔξω τοῦ Αἵμου χωρῶν ἐπέρχονται, δησύντες ταύτας καὶ ἀφανίζοντες· ὁ δὲ τῶν ἀδελφῶν πρῶτος Πέτρος καὶ στέφανον τῇ κεφαλῇ περιτίθει, καὶ τοῖς ποσὶ κόκκινα ὑποδήματα, βασιλέα Βουλγάρων κατονομάσας ἑαυτόν, καὶ τῇ Προσθλάβῃ (πόλις δὲ αὕτη ἀρχαία, μεγίστη καὶ ἀχυρά), προσβαλόντες, ὡς οὐκ εὐκόλως αὐτῆς ἐπελάβοντο, ἐάσαντες ταύτην, κατὰ τῶν ἔξω τοῦ Αἵμου Ῥωμαίων κτημάτων ἐπιστρατεύουσι, καὶ πολλὰ σώματα Ῥωμαίων καὶ βόας καὶ ὑποζύγια, καὶ τῶν ἄλλων βοσκημάτων πλῆθος οὐκ ἐλάχιστον διαρπάξουσιν»².

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι οἱ παρὰ τῷ χρονογράφῳ δαιμονόληπτοι.

¹ Αὐτὸς ὁ Ἀνώνυμος τῆς Συναγωγῆς Χρονικῆς παρέχει τὴν ἐξηγητικὴν ταύτην λέγον· «τοῖς κατὰ τὸν Αἶμον βαρβάροις, οἱ Μυσοὶ μὲν ὀνομάζοντο πρότερον, Βλάχοι δὲ νῦν καὶ Βουλγάρων». — Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη. Τόμ. Ζ', σ. 370, 17—19. — (Πρὸς Νικητὴν Χωνιάτην, Ἐκδ. Βόννης, σ. 482, 4—5.)

² Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη. Τόμ. Ζ', σ. 371—372, 20—27.

οὗς Ἀσθενάρια τινὲς ὀνομάζουσιν, εἶναι οἱ τανῶν καλούμενοι συνήθως καλόγεροι, καὶ ἡ συνοδεία αὐτῶν, τῶν ἀναστεναρίων. Ὁ δὲ τύπος ἀσθενάρια¹ δὲν φαίνεται νὰ ὑπῆρξε ποτὲ ζῶν, ἀλλ' ἐπλάσθη ἴσως ἐκ τοῦ ἀνωνόμου χρονολογίου παρετυμολογούντος τὴν λέξιν ἐκ τοῦ ἀσθενῶ. Ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον ἀξία προσοχῆς εἶναι ἡ παρὰ τῷ χρονολογίῳ ἀνάμειξις τῶν ἀναστεναρίων πρὸς Βλάχους καὶ Βουλγάρους.

Ἐν τέλει σημειωθήτω ὅτι ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ ἱστορικῷ κειμένῳ ἐξ ἐκείνων πρὸς ἃ ἡ ἀνώνυμος Σύνοψις Χρονικὴ συμπέπτει κατὰ τὴν ἀρρήγησιν τῶν γεγονότων τοῦ ΙΒ' αἰῶντος αἰῶνος, ἐν οὐδενὶ τῶν κειμένων τούτων ἔχομεν μνείαν τῶν ἀναστεναρίων. Ἀλλ' ἐν τούτοις παρὰ τῷ Νικήτῃ Χωνιάτῃ περιγράφονται τὰ κατὰ τὴν προμνημονευθεῖσαν ἀποστασίαν τῶν Μουσῶν παρενδύονται πολῦτοιμοι εἰδήσεις σχετικαὶ πρὸς ἀναστενάρια: «Οἱ Βλάχοι—λέγει κατὰ λέξιν ὁ Χωνιάτης—ἀγνοοῦν τὰ πρῶτα καὶ ἀπεπλήδων πρὸς τὴν ἀπόστασιν εἰς ἣν ἐνήγοντο πρὸς τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Ἀσάν, τὸ τοῦ πράγματος μέγεθος ὑποφωτισμένοι. Τῆς δὲ δειλίας ταύτης τοὺς ὁμογενεῖς ἀπείγοντες οἱ ταυτόαιμοι εὐκλήριον ἐδείμαντο οἶκον ἐπ' ὀνόματι Δημητρίου τοῦ καλλιμάχτουρος, εἰς δὲ πολλοὺς τῶν δαιμονολήπτων συνθηροκότες ἐξ ἐκατέρου γένους, αἱμωποὺς καὶ διαστρόφους τὰς κόρας, λυσισχίτας, καὶ τὰ ἄλλα ἀκριβῶς διασώζοντάς ὅποσα οἱ τοῖς δαίμοσι κάτοχοι διαπράττονται, τοιάδε τούτοις ἐνθουσιῶσιν ὑπετίθου φηέγγεσθαι... Ἀναχωρεῦόμενοι δὲ πρὸς βραχὺ οἱ παράφοροι οὗτοι, καὶ αἰφνίς τὸ πνεῦμα πλεῖον, συλλέγοντες ἐπιληπτευόμενοι ἀφθίς διεσοβοῦντο καὶ ἐβόων ἐν θεαστικὸν καὶ διάτορον μὴ εἶναι τὸ ἀπὸ τοῦδε ἔδρας ἀκμῆν, ἀλλ' ὅπλα μετὰ χεῖρας λαβεῖν καὶ Ῥωμαίους ὁμῶς χωρεῖν... Ὑπὸ θεοπρόπων ὁὖν τοιούτων ἄλλων τὸ γένος [τῶν Μουσῶν] ἐξομιληθέντες τῶν ὅπλων ἅπαντες γίνονται.»²

Πιθανώτατα καὶ ὁ Νικήτης Χωνιάτης καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς Συνόψεως Χρονικῆς ἠνέτησαν ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς διεξιόντες τὸ αὐτό.

¹ Ἐν Ἀθήναις, 1907.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΝ

¹ Περί τῆς λέξεως ἀσθενάρια ἐν ἄλλῃ σημείῳ ἰδὲ Du Cange, Glossarium ad scriptores mediae et infimae graecitatis, σ. 139 ἐν λέξει.

² Νικήτης Χωνιάτης, σ. 485 κ. εἰ (ἐκδ. Βόννης).

L'ÉVÊCHÉ CAPPADOCIEN D'ARAGINA

Le moment est proche où l'on pourra dresser une belle carte de cette Cappadoce byzantine qui, il y a deux ans, était encore, ou peu s'en faut, *terra incognita*. Depuis les récentes explorations qui ont amené, le mot n'est pas trop fort, la découverte de cette contrée, les matériaux se sont immensément accrus qui permettent d'identifier, l'un après l'autre, les noms géographiques contenus dans les historiens byzantins, les actes patriarcaux, les vies de saints et les *Notitiae episcopatum*. L'épigraphie fournit comme toujours, la base la plus sérieuse à ces identifications; à son défaut, l'étude de la toponymie moderne, pourvu qu'on s'y applique sans fantaisie, et qu'elle s'accompagne de la connaissance des lois phonétiques spéciales aux dialectes grecs orientaux et à la langue turque, permettra dans nombre de cas des inductions certaines. Les démonstrations les plus satisfaisantes sont, bien entendu, celles qui tiennent à la fois compte des deux éléments. Je ne parle pas des probabilités qui résultent des localisations approximatives déduites des textes. Abstraction faite des Itinéraires, les documents que nous possédons sont malheureusement bien avares de renseignements de ce genre; et le désordre topographique des listes épiscopales, en particulier, est tel qu'il serait vain de vouloir situer une ville sur le seul témoignage des *Notitiae*.

M. Gelzer, dans son beau Mémoire intitulé: *Ungedruckte... Notitiae Episcopatum* (*Abhandl. der Bayer. Akad.*, III, kl., XXI) a publié une curieuse *Notitia*, qu'il date du règne de Léon le Sage et qui est, en ce qui concerne la géographie cappadocienne, le texte médiéval le plus précieux que nous possédions. Cette *Notitia* est, pour ainsi dire, seule pour nous ap-

prendre un fait curieux: l'augmentation considérable des sièges suffragants de Césarée à la fin du IXe siècle. M. Gelzer a expliqué cette augmentation par les considérations historiques les plus plausibles. Il a montré qu'elle correspond à un renforcement de l'occupation byzantine, et même à une véritable colonisation du pays frontière qui avait à subir les plus rudes chocs de l'Islam.

Aux cinq évêchés de Παλαιὰ Ταρσιζά¹ viennent s'ajouter successivement: à l'époque des Iconoclastes, Triphylion; plus tard (Triphylion disparaissant), Euaïsa, Severias, Arathieia (Ariaratheia), Aipolia (ou Aipolion); enfin, six sièges que la Notitia de Léon porte seule: ὁ Ἀραγένης ἡτοι Μάνδων, ὁ Σοβέσου, ὁ τοῦ ἁγίου Προκοπίου, ὁ Δασμένδρου, ὁ Τζαμανδών, ὁ Σιριχά.

De ces évêchés, Gelzer ne pouvait guère identifier que Σιριχά (Miklosich-Müller, Acta patriarch., I, 46, p. 84: ἡ σεβασμία πατριαρχεική μονή ἡ ἐπικεκλημένη τοῦ Σιριχά), monastère près de Melitène transformé en «Klosterbistum»; Τζαμανδός est une localité fameuse que Ramsay croyait identique à Ariaratheia, et qui sans doute n'en est pas fort éloigné²; quand à Dasmendron (ou Dasmendos), Gelzer le rapproche de la Dasmenda de Strabon; mais je crois que M. Rott (Kleine Denkmäler, p. 112) a raison de le chercher à Semendre.

Gelzer renonçait à situer sur la carte les trois autres noms, qu'il ne retrouvait dans aucun autre document. Mais M. Rott a appris que Σοβέσου est Souvasa; et les Grecs de Cappadoce savent tous que Saint Procope survit dans le moderne Urgub.

Reste Ἀραγένης ἡτοι Μάνδων.

L'important ouvrage de M. Rott contient tous les éléments nécessaires pour localiser exactement ce dernier évêché.

M. Rott a visité, au NE de Césarée une grande église qu'il décrit en détail. Plusieurs fois restaurée, relativement bien conservée grâce au respect superstitieux que les paysans ont pour

¹ Basilika-Therma, Nysa, Théodosiopolis, Kamouliana, Kiskisios.

² On discute toujours sur le site exact d'Ariaratheia, comme s'il n'était pas fixé à Azizié par l'inscription qui découvrit M. Lévidis.

ses ruines, elle porte un nom significatif qu'elle partage avec le village voisin: Skupi. L'origine grecque de ce nom saute aux yeux: c'est naturellement ἐπισκοπή, mutilé à la manière turque.

Sur un des piliers de l'église, pilier contemporain d'une des dernières restaurations, est gravée une inscription que M. Rott ne semble pas avoir comprise, car il la scinde en trois parties, alors qu'elle forme un texte continu, et même, à proprement parler, une seule phrase:

† Ἐγὼ ὁ παπᾶς Θεωφιλ[ος]
ὁ ἀμαρτολὸς [ἡγου-]
μενός Μά [ΛΗ] [κατέ-]
φυγα τὴν Παναγία [ν, ᾠ-]
5 κοδόμισα τὸ π[ατρι]κήσιν
κὲ τὰ κελῖα [πάντα]
τὸ νάστηκαν κὲ τ[ας]
θύρας ὕψωξα τῆς Θ[εο-]
τόκου καὶ σταβρόν [ἐστή-]
10 [λ]ισα, τῆς ἐλπίσ[ας τὸ]
κράτος, κὲ τὰ λι-
πὰ ἅπερ χρίζουν,
κὲ τὴν ἔξοδον
— κὲ τὸν κόπον
15 ὁ Κ[ύριος] γηγόσση,-
ἵνα ἔβρω ἄνεσιν τὸν
πολὸν μόν σφαλ-
μάτον †

Mes suppléments diffèrent de ceux de M. Rott; je dois les justifier brièvement. L. 3, j'ai décrit [κατέ]φυγα τὴν Παναγία[ν], et non προσέφυγα, en m'inspirant d'un autre texte publié par Rott lui-même (Semendre près Nigde, probablement Dasmendron, Rott p. 373): † Ἄγιε Κόνον σὲ κατέφυγα † Μνήμι Θεοδοσίω γενναμένον πάντων δοῦλος. Κ[ύριος] συνχόρισον. L'intérêt de ce rapprochement est dans la date approximative qu'il permet d'assigner à notre inscription; si l'orthographe en est barbare, la formule en est relativement ancienne. Le πάντων δοῦλος de Semendré n'est autre

que le πάντων φίλος des Ve — VIe siècles légèrement «byzantinisé», — très légèrement: car cette formule n'eut aucun succès, et disparut complètement. Le critère paléographique, — autant qu'on en peut juger par la copie de Rott — doit faire conclure aussi à l'antiquité relative de l'inscription (VIIIe siècle, IXe au plus tard): le ξ est deux fois représenté par ζ, ce qui est tout à fait étranger à l'épigraphie postérieure.

L. 5 et suivantes. Il faut rapprocher ces indications des restaurations que l'église a effectivement subies, et que M. Rott a décrites aux pages précédentes. Παρεκλήσιν est peut-être un peu trop long; mais ce mot pouvait être écrit en abrégé.

L. 7: On remarquera τὸ(ν) νόστηκαν (ne faudrait-il pas écrire τὸν ἄστηκαν?) C'est sans doute le plus ancien exemple de cette forme aujourd'hui courante (ἄστηκας pour νόστηξ).

L. 8. τ[ὰς] θύκας ὑνῆα της θ(εο)τόκου. — Fac simile de Rott: ΥΝΚΣΑ, qu'il lit συν[έ]κ[τι]σα! Ma lecture est certaine: la troisième lettre est un υ non un κ, la quatrième un ξ. Cf. Rott, p. 196: «Um eine Verbindung für die nördlichen und südlichen Anbauten zu schaffen, brach man Türen in die Ostwände der Querschiffe». *Υ·ν·ξ· est certainement une forme antérieure à la confusion complète des groupes οε, υ et ε, η, es; le premier υ (pour η) est dû à l'assimilation. J'ai lu l'aoriste passif ὑνῆγην dans une église de Maschau (Ματιανή).

L. 9—11. Σταβρόν [ἐκτέλ]οσα, της ἐκκλίσ[ας τὸ] κράτος (ou της ἐκ. κράτος). C'est ainsi qu'il faut lire. La restitution et la ponctuation de Rott: σταβρόν [ἀνάλ]οσα τ. ἔ. Κράτος κτλ. ne donnent point de sens. Quand aux mots σταβρόν, της ἐκκλίσ[ας] κράτος, on en comprendra la signification lorsqu'on aura lu un article de M. Millet, qui paraîtra prochainement dans le *Bulletin de correspondance hellénique*. Une telle formule est presque sûrement de l'époque des Iconoclastes, comme celle de l'inscription de Sinasos, relevée par moi et heureusement corrigée par M. Millet:

Ἡ προσταγία της ἐνδόξου οὐκίας
ἐκόντων ἐπὶ τοῦ σεβασμίου ξύλου.

Car les Iconoclastes ont fort développé la symbolique de la croix à laquelle ils attribuent la plus haute importance.

On voit que les indices chronologiques tirés d'autre circonstances sont confirmés par celle-ci, et l'on ne se trompera guère en datant du IXe siècle l'inscription de l'higoumène Théophile.

Nous n'avons point lu encore le nom de son monastère, M. Rott propose Μαιώνης qui est inconnu, sans analogie, et ne rend nul compte des traces de lettres. Il me paraît évident qu'il faut lire Μά[ν]δης. Comme le monastère devint ἐπισκοπή, j'ai cherché son nom parmi les noms d'évêchés; la Notitia donne il est vrai Μάνδον (peut être Μανδών?) au lieu que nous avons ici le singulier; mais il n'est presque pas un nom d'évêché qui ne paraisse sous les deux formes: Σόβειον—Souvasa, Τζαμανδοῦ—Τζαμανδών, etc. Il ya un siège Μανδών en Pamphylie; il alterne avec Μάγυδος.

Mais la démonstration ne serait pas complète si je n'avais pas retrouvé le nom d'Aragena. Ce nom existe toujours; il est porté par le village voisin de Skupi. «Wir drangen in unsern Medicus, dit Rott (p. 199), uns zu dem wunderbaren Elfenstein zuführen, das in dem unterirdischen Gang der Kirche gefunden und in den Besitz eines seiner Freunde zu Ajerna's gelangt sei... er ritt mit uns nach dem Nachbardorf hin über». Décidément, la metathèse est par excellence la loi phonétique cappadocienne: Ajernas est pour *Aq(a)-γέρας; ici encore la forme plurielle a dû être en usage à côté de l'autre.

On entrevoit l'histoire de l'évêché de Mandae—Aragena. Aragena était le nom de la ville, Mandae celui d'un puissant monastère et du village qui en dépendait.¹ Lorsqu'on augmenta le nombre des évêchés Cappadociens, le monastère de Mandae eut la même fortune que le couvent de Siricha. La grande église du monastère devint église cathédrale: d'où le nom d'ἐπισκοπή qui lui est resté. L'évêque sans doute résidait au monastère; mais le chef lieu de son diocèse était le gros bourg d'Aragena: d'où la formule double et bien connue, avec ἡτοι. La grosse difficulté de cette question des évêchés cappadociens, ce n'est point

¹ L'inscription de Théophile est naturellement antérieure à la transformation en évêché.

tant la soudaineté de leur apparition — car leur raison d'être s'aperçoit aisément — que la soudaineté de leur disparition. Comme St Procope et les autres, Mandaë-Aragena manque dans les Νέα Τακτικά. M. Gelzer attribue ce fait aux querelles religieuses qui n'ont pas manqué d'éclater entre la population arménienne des nouveaux diocèses et le clergé orthodoxe. Mais si cette explication vaut pour le thème de Lycandos, et peut être pour Aragina, elle n'est guère invocable dans le cas de St Procope et des autres évêchés à l'O. de Césarée. «Es handelt sich um eine verkrachte Gründung, wie solche in der Kirchengeschichte nicht selten vorkommen». Encore une fois, ceci n'est pas vrai de tous les évêchés. Urgub est peuplé et prospère, et il est stupéfiant que ce siège ait disparu — surtout lorsque on voit, au XIVe siècle, un évêque siège dans le misérable village de Tamisos (Danna). Concluons que si la géographie cappadocienne fait des progrès, l'histoire de l'hellénisme en Cappadoce restera toujours — peut être — impossible à écrire.

Bruxelles.

HENRI GRÉGOIRE

ΤΟ

"ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΤΙΣΕΩΣ ΤΗΣ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ,

ΧΡΟΝΙΚΟΝ

ΑΙ ΠΗΓΑΙ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΣ ΑΥΤΟΥ

Κατὰ τὸ 1749 ὁ Ἰωσήφ Pasinus καὶ οἱ συνεργάται αὐτοῦ Ἀντώνιος Rivauteila καὶ Φραγκίσκος Berla, οἱ συντάξαντες δὴλον ὅτι τὸν παλαιότερον συστηματικὸν κατάλογον τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς Βασιλικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ταυρίνου, ἀναγράφοντες τὰ κατὰ τὸν ὑπ' ἀριθμὸν CCCXXXVI. b. I. 4. ἑλληνικὸν κώδικα ταύτης — ὅστις, ὡς φαίνεται, ἀνῆκε ποτε εἰς τὸν ἐπιφανῆ Μονεμβασίτην λόγιον Γαβριὴλ Σεβήρον,¹ ἐγένετο δὲ κακῇ μοίρᾳ παρανάλωμα τοῦ πυρὸς² κατὰ τὴν ἀπαισίαν ἐκείνην πυρκαϊᾶν τῆς 13/26 Ἰανουαρίου τοῦ 1904, τὴν ἀποτεργώσασάν, ὡς γνωστόν, ὅλον σχεδὸν τὸν θησαυρὸν τῆς προμνημονευθείσης βιβλιοθήκης — ἐξέδωκαν ἅμα ἐκ τοῦ κώδικος τούτου μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως σύντομον

¹ Περὶ τούτου ἰδὲ προχέειρος Κ. Ν. Σάθα, Νεοελληνικὴν Φιλολογίαν. Ἐν Ἀθήναις 1888, σελ. 218 κ.ε. — Εἰς τὴν Βασιλικὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Ταυρίνου περιηλθονπλείστοι κώδικες τῆς πλουσιωτάτης ποτὲ ἰδιοκτήτου βιβλιοθήκης τοῦ Γαβριὴλ Σεβήρου μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.

² Περὶ Κ. Krimbacher] ἐν Byzantinische Zeitschrift. Τόμ. XIII (1904) σελ. 644.

περιεργότατον χρονικὸν ἐπιγραφόμενον «Περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονεμβασίας». ¹ Τὸ βραχὺ τοῦτο χρονικὸν κατέστη ἔκτοτε ἀληθῶς περίφημον· διότι ὁ πολὺς Fallmerayer, πειρώμενος παντὶ σθένει καὶ ὅπωςδῆποτε νάποδεῖξῃ τὸν παντελῆ ἐκσλαβισμόν τῆς Πελοποννήσου ἤδη κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ ἔκτου μ. Χ. αἰῶνος, μετεχειρίσθη αὐτὸ τὰ μάλιστα πρὸς θεμελίωσιν τῶν ἀσυστάτων ἰσχυρισμῶν αὐτοῦ. ²

Ἡ δὲ τοιαύτη χρησιμοποίησις τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος χρονικοῦ συνετέλεσεν νάξιώσωσιν αὐτὸ πολλῆς προσοχῆς κορυφαῖοι μεσαιωνοδίφαι καὶ ἐρευνηταί, ὡς ὁ Κάρολος Hopf, ³ ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρηγόπουλος, ⁴ ὁ G. Hertzberg ⁵ καὶ ὁ Ἀ. Βασίλειος, ⁶ πραγματευόμενοι τὸ ζήτημα τῆς εἰς Πελοπόννησον καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα σλαβικῆς ἐποικίσεως. Ὁ δὲ ἀξιότιμος καθηγητὴς μου κ. Σπυρίδων Π. Λάμπρος εὐτυχήσας νάνευσεν ἐν τοῖς ἀθωνικοῖς κώδιξι δύο ἕτερα ἀπόγραφα τοῦ αὐτοῦ συντόμου χρονικοῦ, τὸ μὲν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 220 κώδικι

¹ Pasini, Rivantella, Beria, Codices manuscripti bibliothecae regii Taurinensis Athenaei. Taurini, MDCCXLIX, σελ. 417 κ. ἑ.

² Jacob Ph. Fallmerayer, Fragmente aus dem Orient. Τόμ. Β'. Ἐν Stuttgart und Tübingen 1845, σελ. 412 ἐν ὑποσημειώσει.—Περὶ καὶ τὴν β' ἔκδοσιν τοῦ ἔργου ὑπὸ Georg Martin Thomas. (Ἐν Stuttgart 1877) σ. 508 ἐν ὑποσημειώσει.

³ K. Hopf, Geschichte Griechenlands vom Beginn des Mittelalters bis auf unsere Zeit. Ἐν τῷ πρώτῳ τμήματι τῆς Allgemeine Encyclopaedie der Wissenschaften und Künste τοῦ Ersch καὶ Krüger. Τόμ. 85. (Ἐν Λειψίᾳ 1867) σ. 106 κ. ἑ.

⁴ Κ. Παπαρηγόπουλος, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. Τόμ. Γ'. Ἔκδοσις Β'. Ἐν Ἀθήναις 1886, σελ. 207 κ. ἑ. (Περὶ τοῦ αὐτοῦ, Ἱστορικαὶ πραγματεῖαι. Μέρος Α'. Ἐν Ἀθήναις 1858, σ. 244 κ. ἑ.

⁵ G. E. Hertzberg, Geschichte Griechenlands seit dem Absterben des antiken Lebens bis zur Gegenwart. Τόμ. Α'. Ἐν Gotha 1846, σελ. 128 κ. ἑ. ἐν ὑποσημειώσει.

⁶ Ἀ. Βασίλειος, «Οἱ Σλάβοι ἐν Ἑλλάδι» (ῥωσιστί). Ἐν τοῖς «Vizantiskij Vremennik, Византискіе χρονικοί». Τόμ. V (1908) σελ. 404—438, 526—570 passim.

τῆς εὐαγοῦς μονῆς Κουτλουμουσίου, ¹ τὸ δ' ἕτερον ἐν τῷ κώδικι 329 τῆς μονῆς Ἰβήρων, ² ἀπόγραφα ἐπανορθοῦνται ἱκανῶς τὸ ὑπὸ τοῦ Pasini καὶ τῶν συνεργατῶν αὐτοῦ ἐκδοθέντες κείμενον, ἐπεχείρησεν εἰδικὴν ἐρευνάν καὶ μελέτην περὶ τῆς γενέσεως καὶ τῆς ἱστορικῆς σημασίας τοῦ χρονικοῦ. ³

Μελετήσας δὲ καὶ ἐγὼ ἐκ παρομοίας ἐπὶσημείας, δῆλον ὅτι ὡς πρὸς τὰς πηγὰς καὶ τὴν ἱστορικὴν σημαντικότητα, τὸ «Περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονεμβασίας» χρονικόν, ἐκτίθημι ἐνταῦθα τὰ πορίσματα τῆς μελέτης μου συμπληροῦντα καὶ ἐνιαχοῦ ἐπανορθοῦντα τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Λάμπρου ἐξηγμένα. Ὅθεν καὶ ἡ παροῦσα μελέτη μου ἀναγνωσθήτω, παρακαλῶ, ἐν σχέσει πρὸς ἐκείνην τοῦ κ. Λάμπρου. Ἀλλὰ πρὸ παντός ἐπιτραπήτω μοι—καὶ εἶναι ἐπάναγκες τοῦτο—νά παραθέσω ἐκ παραλλήλου τὰς τρεῖς παραλλαγὰς τοῦ χρονικοῦ, δηλῶν ἐκ τούτων χάριν συντομίας διὰ μὲν τοῦ γράμματος T τὴν ἐν τῷ ἀποτεφρωθέντι κώδικι τοῦ Ταυρινίου παραλλαγὴν, διὰ τοῦ γράμματος K τὴν τοῦ Κουτλουμουσίου καὶ διὰ τοῦ γράμματος I τὴν τῶν Ἰβήρων. Καὶ τὰς μὲν παραλλαγὰς τῶν ἀγιορειτικῶν κωδίκων παραθέτω κατὰ τὰς ἐκδόσεις τοῦ κ. Λάμπρου, τὴν δὲ παραλλαγὴν τοῦ ταυρινίου κώδικος δημοσιεύω κατ' ἀπόγραφον πιστόν, διὰ φιλικῆς μεσολαβήσεως τοῦ μακαρίτου Giuseppe Coezza Luzi παρεσκεύασε πρὸς χάριν μου τῷ 1903 ὁ κ. Domenico Pinazzi. ⁴ Ἐκ τοῦ πιστοῦ τούτου ἀντιγράφου

¹ Περὶ. Sp. P. Lambros, Catalogue of the Greek manuscripts on Mount Athos. Τόμ. Α'. Ἐν Κανταβρυγίᾳ 1895, σελ. 301, (ἀριθ. 3293.) 39.

² Ἀδελφ. Τόμ. Β', σελ. 85 (ἀριθ. 4449), 136.

³ Σπυρ. Π. Λάμπρος, Ἱστορικὰ μελετήματα. Ἐν Ἀθήναις 1884, σελ. 97—128. Ἡ ἐπιγραφή τῆς μελέτης ταύτης: Τὸ περὶ κτίσεως τῆς Μονεμβασίας χρονικόν.

⁴ Ἀπόγραφον τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος χρονικοῦ εἶχε λάβει πρὸς ἔκδοσιν ἐκ τοῦ ταυρινίου κώδικος καὶ ὁ μακαρίτης Ζακύνθιος Ἱστοριοδόξης Π. Χιώτης.—Ἰδὲ Π. Χιώτης, Σειρὰς ἱστορικῶν ἀπομνημονευμάτων. Τόμ. Γ'. Ἐν Κερκύρᾳ 1868, σελ. 961.

ἐβεβαιώθη περὶ τοῦ χειρίστου τῆς ὑπὸ τοῦ Pasini ἐκδόσεως τοῦ χρονικοῦ παραναγνόντος πολλαχού αὐτὸ καὶ παρασχόντος τὸ κείμενον ἐν πολλοῖς διαφορώτατον τοῦ ἐν τῷ ταυρινεῖ κώδικι πραγματικοῦ τύπου αὐτοῦ. Κατωτέρω ἐν ὑποσελιδίοις σημειώσασιν ἀναγράφω καὶ τὰς τυχόν παραναγνώσεις τοῦ Pasini καὶ τὰς οὐσιωδεστέρας γραφὰς τοῦ κώδικος ἔξαιρέσει τῶν περὶ τὴν στίξιν καὶ ἐνίοτε τοὺς τόνους, τὰ πνεύματα καὶ τοιαῦτα διαφορῶν. Ἐπίσης ἐν ὑποσελιδίοις σημειώσασιν ἀναγράφονται καὶ αἱ ὑπὸ τοῦ κ. Λάμπρου σημειωθείσαι σπουδαιότεραι γραφαὶ τῶν ἀγιορειτικῶν κωδίκων καὶ τινες τῶν ἀναγνώσεων αὐτοῦ τοῦ κ. Λάμπρου. Διότι ἐνιαχοῦ — ὡς βλέπει ῥητῶς σημειούμενον τὸ πρᾶγμα ὁ ἀναγνώστης — ἐγὼ παραδέχομαι διάφορον ἀνάγνωσιν τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Λάμπρου παραδεδεγμένης.

Καὶ δὴ ἐπὶ τὰ κείμενα.

Τ

«Περὶ τῆς κτίσεως
τῆς Μονεμβασίας»¹

Γένος οἱ Ἀβάρες ἔθνος Οὐνικόν καὶ Βουλγαρικόν²· ἔχον γὰρ τὰς κόμας μακρὰς πάνυ, δεδεμένας πρηνδίοις καὶ πεπλεγμένας, ἡ δὲ λοιπὴ φρεσὶς αὐτῶν ὁμοία τῶν λοιπῶν Οὐνικῶν. Οὗτοι ὑπῆρχον ἔθνος τῶν ἀμαξοβίων τῶν ὑπὸ τὸν Καύκασον τὰ ἐπέκεινα παιδία νεμόμενοι· ἐπεὶ ἐπικακῶς⁴ πεπόνθασιν παρὰ τῶν γειτνιώντων⁵ αὐτοῖς Τούρκων⁶· τοῦτοίς Τούρκων⁷ φεύγοντες [τῆς]⁸ ἰδίας ἀπαναστάντες χώρας καὶ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ Εὐξείνου διαβά-

¹ Pasini: κτίσεως Μονεμβασίας.

² Pasini: Βουλγαρικόν.

³ Κ. [= κώδιξ]: Ὑπῆρχον.

⁴ Κ. ἐπικακῶς. Pasini: ἀπακακῶν.

⁵ Κ. καὶ Pasini: γειτνιότων.

⁶ Κ. καὶ Pasini: Τούρκων.

⁷ Κ. καὶ Pasini: Τοῦτο.

⁸ Ἡ ἐν ὁρθογωνίοις ἀγκύλαις λέξις οὕτῃ ἐλλείπει ἐν τῷ Τ.Κ. Προσέθηκα ταύτην κατὰ τὸν Κ. καὶ I.

Κ

Ἐκ τὴν ἡμέραν¹ τῶν Ἀβάρων ἔρχετο τὴν σήμερον .. ἡσ². Γένος οἱ Ἀβάρες ἔθνος Οὐνικόν καὶ Βουλγαρικόν· ἔχον γὰρ τὰς κόμας μακρὰς πάνυ³, δεδεμένας πρηνδίοις⁴ καὶ πεπλεγμένας⁵· ἡ δὲ λοιπὴ φρεσὶς αὐτῶν ὁμοία τῶν λοιπῶν Οὐνικῶν. Οὗτοι ὑπῆρχον ἔθνος τῶν ἀμαξοβίων τῶν ὑπὸ τὸν Καύκασον τὰ ἐπέκεινα πεδία⁷ νεμόμενοι· ἐπεὶ ἐπικακῶς⁸ πεπόνθασιν παρὰ τῶν γειτνιώντων αὐτοῖς Τούρκων, τοῦτοίς⁹ φεύγοντες, τῆς¹⁰ ἰδίας ἀπαναστάντες χώρας καὶ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ Εὐξείνου διαβά-

¹ Κ.: εἰς τὴν ἡμέραν.— Λάμπρος: ἐκ τῶν ἡμερῶν.

² Ο Κ.: ἡσ².— Λάμπρος: ἡσ².

³ Κ.: πάνυ.

⁴ Κ.: πρηνδίοις.

⁵ Κ.: πεπλεγμένας.

⁶ Κ.: οὗτος.

⁷ Κ.: ἐπέκεινα παιδία.

⁸ Κ.: ἐπικακῶς.—

Λάμπρος: ἐπεὶ δὲ

κακῶς.

⁹ Κ.: τοῦτο.

¹⁰ Κ.: δὲ.

Ι

Ἐν ἑταί τῷ ἔσδῳ τῆς τοῦ κόσμου κατασκευῆς, ὅπερ ἦν ἔτος λβ' τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου, εἰσῆλθον¹ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις ἔθνους παραδόξου, τῶν Ἀβάρων λεγομένων, καὶ συνέτριε πᾶσι ἡ πόλις εἰς τὴν θῆαν αὐτῶν ὡς μηδέποτε ἑωρακότες ἔθνος τοιαῦτον. ἔχον γὰρ τὰς κόμας μακρὰς πάνυ, δεδεμένας πρηνδίοις καὶ πεπλεγμένας²· ἡ δὲ λοιπὴ φρεσὶς αὐτῶν ὁμοία τῶν λοιπῶν Οὐνικῶν. Οὗτοι, καθὼς ὁ Βιάγγριος λέγει ἐν τῷ πέμπτῳ αὐτοῦ λόγῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ιστορίας, ἔθνος ἦν τῶν ἀμαξοβίων τῶν ὑπὸ τὸν Καύκασον τὰ ἐπέκεινα πεδία νεμόμενοι, ἐπεὶ κακῶς πεπόνθασιν παρὰ τῶν γειτνιώντων αὐτοῖς Τούρκων, τοῦτοίς³ φεύγοντες, τῆς ἰδίας ἀπαναστάντες χώρας καὶ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ Εὐξείνου διαβά-

¹ Κ.: Εἰσῆλθον.

² Κ.: πεπλεγμένας.

³ Κ.: ταύτους.

Τ

Μαλέον¹ τοῦ Σθλαβινοῦ ἔθλους, διὰ τὸ τραχὺ καὶ δύσβατον καθαρύνοντος, στρατηγὸς Πελοποννήσου ἐν τῷ αὐτῷ τῷ μέρει² ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων βασιλέως κατεπέμπετο. Εἰς δὲ τῶν τοιοῦτων στρατηγῶν, ὀρμώμενος μὲν ἀπὸ τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας φαρτιάς³ δὲ τῶν ἐπονομαζομένων Σκληρῶν⁴ συμβαλὼν τῷ Σθλαβιανῶν ἔθνεϊ πολέμῳ εἰλὲ τε καὶ ἡφάνισεν εἰς τέλος καὶ τοῖς ἀρχῆδε⁵ οἰκήτορσιν ἀποκαταστήναι⁶ τὰ οἰκεία παρέσχεν. Τοῦτο μαθὼν ὁ προειρημένος βασιλεὺς Νικηφόρος καὶ χαρᾶς πλησθεὶς⁶ διὰ φροντίδος ἔθετο τὰς πόλεις ἀνακαινίσαι καὶ ὡς οἱ Βάρβαροι κατηδάφη-

¹ K. καὶ Pasini: Μαλαίου.

² Pasini: ἐν αὐτῷ μέρει.

³ K. καὶ Pasini: φαρτιάς.

⁴ Pasini: Σκληρῶν.

⁵ Pasini: ἀποκαταστήναι.

⁶ Pasini: πλησθεὶς.

Κ

στρατηγὸς Πελοποννήσου ἐν τῷ αὐτῷ τῷ μέρει ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως κατεπέμπετο. Εἰς δὲ τῶν τοιοῦτων στρατηγῶν, ὀρμώμενος μὲν ἀπὸ τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας, φαρτιάς¹ δὲ τῶν ἐπονομαζομένων Σκληρῶν, συμβαλὼν τῷ Σθλαβιανῶν ἔθνεϊ πολέμῳ εἰλὲ τε καὶ ἡφάνισεν εἰς τέλος καὶ τοῖς ἀρχῆδε² οἰκήτορσιν ἀποκαταστήναι τὰ οἰκεία παρέσχεν. Τοῦτο μαθὼν ὁ προειρημένος βασιλεὺς Νικηφόρος καὶ χαρᾶς πλησθεὶς διὰ φροντίδος ἔθετο τὰς πόλεις ἀνακαινίσαι καὶ ὡς οἱ Βάρβαροι κατηδάφη³ δάρισαν⁴ ἐκκλησίας ἀνοικοδομήσαι καὶ αὐτοὺς τοὺς βαρβάρους Χριστιανοὺς ποιῆσαι, τὴν δὲ μετοικεσίαν⁴ τῶν Πατρῶν ἀναμα-

¹ K.: φαρτιάς.

² K.: οἰκτορσιν.

³ K.: κατηδάρισαν, μεθ' ὅ ἔπειτα μικρὸς ἀγρῶφος χώρος, ἀρεθεὶς ἴσως πρὸς ἐγγεγραφὴν ἀριθμοῦ.

⁴ K.: μετοικίαν.

Ι

λαλάν¹ Ἠπειρον καὶ Ἀττικὴν καὶ Εὐβοίαν.⁴ Οἱ δὲ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ ἐρρομήσαντες πολέμῳ ταύτην εἰλον² καὶ ἐκβαλόντες τὰ εὐγενῆ καὶ ἑλληνικὰ ἔθνη καὶ καταφείραντες κατάρκισαν αὐτοὶ ἐν αὐτῇ. Οἱ δὲ τὰς μεταφύλους αὐτῶν χειρὰς δυνήθοντες ἐκφυγεῖν, ἄλλος ἄλλῃ διε || σπάρησαν. Καὶ ἡ μὲν τῶν Πατρῶν πόλις μετακίσθη ἐν τῇ τῶν Καλαβρῶν³ χώρᾳ τοῦ Ῥηγίου,⁴ οἱ δὲ Ἀργεῖοι ἐν τῇ νήσῳ⁵ τῇ καλουμένῃ Ὀρόβῃ, οἱ δὲ Κορίνθιοι ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ Αἰγίνῃ μετακίσθησαν. Τότε δὲ καὶ οἱ Ἀάκωνες τὸ πατρίον ἔδαφος κατελιπόντες οἱ μὲν ἐν τῇ νήσῳ Σικελίας ἐξέπλευσαν, οἱ καὶ εἰς ἐπὶ εἰσὶν ἐν αὐτῇ ἐν τόπῳ καλουμένῳ Δέ-

¹ K.: οἱ.

² K.: εἰλον || Κώδ. φ. 208, β.

³ K.: καλαυρῶν.

⁴ K.: ρυγίου.

⁵ K.: ὁ ὁ φ. ὡς καὶ κατωτέρω.

Τ

σαν¹ ἐκκλησίας ἀνοικοδομήσαι καὶ αὐτοὺς τοὺς βαρβάρους χριστιανούς ποιῆσαι τὴν δὲ μετοικίαν² τῶν Πατρῶν³ ἀναμαθῶν⁴ τῷ ἐδάφει τῶν Πατρῶν⁵ αὐτοὺς ἀπεκατέστησε μετὰ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ποιμένος, ὡς ἦν Ἀθανάσιος τὸ ὄνομα. Ἀρχιεπισκοπὴν τυγχάνουσα πρότερον ἐτιμήθη εἰς μητροπολιν παρὰ τοῦ αὐτοῦ Νικηφόρου. Πατριαρχοῦντος δὲ Ταρασίου ἐδόθη πρὸς αὐτὴν κατ' ἐπίδοσιν καὶ ἡ ἀγιωτάτη || ἐπισκοπὴ Λακεδαιμονίας καὶ ἡ Μεθώνη καὶ ἡ Κορώνη.

¹ Pasini: κατηδάφθησαν.

² K.: μετοικίαν— Pasini: μετοικίαν.

³ Pasini: Πατέρων.

⁴ K. καὶ Pasini: Ἀναλαθῶν.

⁵ Pasini: Πατέρων.

⁶ Pasini: παρέλκετο δὲ.

Κ

θῶν¹ τῷ ἐδάφει τῶν Πατρῶν αὐτοὺς ἀπεκατέστησε μετὰ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ποιμένος, ὡς ἦν Ἀθανάσιος τὸ ὄνομα. Ἀρχιεπισκοπὴν δὲ τυγχάνουσα πρότερον ἐτιμήθη εἰς μητροπολιν παρὰ τοῦ αὐτοῦ Νικηφόρου. Πατριαρχοῦντος δὲ Ταρασίου ἐδόθη πρὸς αὐτὴν κατ' ἐπίδοσιν καὶ ἡ ἀγιωτάτη || ἐπισκοπὴ Λακεδαιμονίας καὶ ἡ Μεθώνη καὶ ἡ Κορώνη.

Ἀπὸ² δὲ τῆς βασιλείας κυρ³ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ πατριαρχοῦντος κυρ⁴ Εὐδοκίου ἐτιμήθη ἡ ἀγιωτάτη ἐπισκοπὴ Λακεδαιμονίας εἰς μητροπολιν, ἐπισκοποῦντος κυρ⁵ Θεοδοσίου ἐν ἔτει 59 φ⁶ 49 α⁶.

Μετὰ τὸ ὑποταγῆναι τὸν ἐνταῦθα τόπον εὐδοκίᾳ θεοῦ καὶ ὑπὸ τὴν χεῖρα τῶν κραταῶν καὶ ἁγίων ἡμῶν

¹ K.: ἀναλαθῶν φ. 195 β.

² K.: πο, τοῦ πρώτου γραμματος, ὅπερ ἐμελλεν γὰρ καλλιγραφηθῆ κεφαλαῖον, λησμονηθέντος.

Ι

μεναι¹ καὶ Δεμενῆται² ἀντὶ Λακεδαιμονιῶν κατονομαζόμενοι καὶ τὴν ἰδίαν τῶν Λακωνῶν διάλεκτον διασώζοντες. Οἱ δὲ δύσβατον τόπον παρὰ τὸν τῆς θαλάσσης αἰγιαλὸν ἐδρύντες καὶ πόλιν ὀχυράν οἰκοδομήσαντες καὶ Μονεμβασίαν ταύτην ὀνομάσαντες διὰ τὴν μίαν ἔχειν τῶν ἐν αὐτῷ εἰσπορευομένων τὴν ἐξοδὸν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει κατάρκισαν μετὰ καὶ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἐπισκόπου. Οἱ δὲ τῶν θρησμάτων νομεῖς καὶ ἀγροικαὶ κατάρκισθησαν ἐν τοῖς παρακειμένοις ἐκείσε τραχινοῖς³ τόποις, οἱ καὶ ἐπ' ἐσχάτων Τζακωνίαι⁴ ἐπωνομάσθησαν. Οὕτως οἱ Ἀβάροι τὴν Πελοπόννησον κατασχόντες καὶ κατοικήσαντες ἐν αὐτῇ διήρκεσαν ἐπὶ χρόνοις διακοσίοις⁵ ὀκτωκαίδεκα μῆτε τῷ τῶν Ῥωμαίων βασιλεῖ μῆτε ἑτέρῳ

¹ K.: δέμεναι.

² K.: δεμενῆται.

³ K.: τραχαιοῖς.

⁴ Τζακωνίαι.

Ε

κεδαιμονίας εἰς μητροπόλιν, ἐπισκοποῦντος κυροῦ Θεοδοσίου ἐν ἔτει 547α.

Μετὰ τὸ ὑποταγῆναι τὸν ἐνταῦθα¹ τόπον εὐδοκίᾳ Θεοῦ καὶ ὑπὸ τὴν χεῖρα² τῶν κραταίων καὶ ἀγίων ἡμῶν αὐθεντῶν καὶ βασιλέων πρώτος κατέλαβεν ὁ ἀρχιερεὺς ὁ τῆς ἀγιοτάτης μητροπόλεως Μονεμβασίας κυρὸς Γρηγόριος. Ἐξαρχος ὢν δὲ καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά δίκαια³ ἔχων πάσης Πελοποννήσου ἐχειροτόνησεν εἰς τὸ Ἀμύκλιν⁴ Νικηφόρον τὸν Διακῆν⁵ καὶ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ἑλούς τὸν κυρὸν Μᾶρκον· ἔτι ἐχειροτόνησεν ἐπὶ τὴν ἀγιοτάτην μητρόπολιν Λακεδαιμονίας εἰς σκευοφύλακα τὸν Παρσακουντινὸν καὶ τὸν Μαλωταρᾶν⁶ σκευλάριον καὶ χαρτοφύλακα

¹ Pasini: ἐνταῦθα.

² Pasini: χεῖραν.

³ K. δίκαια.

⁴ Pasini: Ἀμύκλιν.

⁵ Pasini: διακῆν.

⁶ Pasini: Μαλωταρᾶν.

Κ

αὐθεντῶν καὶ βασιλέων πρώτος κατέλαβεν ὁ ἀρχιερεὺς. ¹ ὁ τῆς ἀγιοτάτης μητροπόλεως Μονεμβασίας κυρὸς Γρηγόριος· ἔξαρχος δὲ ὢν καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά δίκαια ἔχων πάσης Πελοποννήσου ἐχειροτόνησεν εἰς τὸ Ἀμύκλιν Νικηφόρον τὸν Διακῆν² καὶ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ἑλούς³ τὸν κυρὸν Μᾶρκον· ἔτι ἐχειροτόνησεν ἐπὶ τὴν ἀγιοτάτην μητρόπολιν Λακεδαιμονίας εἰς σκευοφύλακα⁴ τὸν Παρσακουντινὸν καὶ τὸν Μαλωταρᾶν σκευλάριον καὶ χαρτοφύλακα τὸν Εὐγένιον.

Μετὰ δὲ ταῦτα προεδρεύσαντος τῆς μητροπόλεως τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου Κρήτης ἐχειροτόνησεν καὶ αὐτὸς εἰς τὸ Ἀμύκλιν τὸν Καρποβάδην καὶ μετὰ τὴν τελευτήν αὐτοῦ τὸν Εὐάρεστον. Ὁ δὲ

¹ Ἐν τῇ Κ. χάρις ἀγχα· φος ὡσεὶ δι' ἐπὶ γράμματα.

² K. διακῆν.

³ K. Ἑλous. — Λάμ.

⁴ K. χεουφύλακα.

Ι

ὑποκείμενοι, ἦγον ἀπὸ τοῦ 545 ἔτους τῆς τοῦ κόσμου κατασκευῆς ὅπου ἦν ἔκτος τῆς βασιλείας Μαυρικίου, καὶ μέχρι τοῦ 547· ἔτους, ὅπου ἦν τέταρτος ἔκτος τῆς βασιλείας Νικηφόρου τοῦ παλαίου τοῦ ἔχοντος <υἱόν>¹ Σταυράμιον. Μόνου δὲ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ Κορίνθου καὶ μέχρι Μαλέου² τοῦ Σθλαβινοῦ³ ἔθνοους διὰ τὸ τραχὺ καὶ δίσβατον καθαρύνοντος, στρατηγὸς Πελοποννήσου ἐν αὐτῷ τῷ⁴ μέρει ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως κατεπέμπετο. Εἰς δὲ τῶν⁵ τοιούτων στρατηγῶν ὁρμώμενος μὲν ἀπὸ τῆς μικρᾶς Ἀρμανίας, πατριᾶς⁶ δὲ τῶν ἐπονομαζομένων Σκληρῶν συμβαλὼν τῷ Σθλαβινῷ⁷

¹ Τὸ υἱὸν λείπει ἐν τῇ κώδι.

² K. μαλαίου.

³ K. σθλαβινῷ.

⁴ K. τὸ.

⁵ K. τῶν ὑπὸ τοιούτων

⁶ K. πατριᾶς.

⁷ K. σθλαβινῷ.

Τ

τὸν Εὐγένιον. Μετὰ δὲ ταῦτα προεδρεύσαντος τῆς μητροπόλεως τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου Κρήτης ἐχειροτόνησεν καὶ αὐτὸς εἰς Ἀμύκλιν¹ τὸν Καρποβάδην² καὶ μετὰ τὴν τελευτήν αὐτοῦ τὸν Εὐάρεστον,³ ὁ δὲ Βουτᾶς⁴ Γρηγόριος τὸν Εὐγένιον. Ἐρωτηθεὶς καὶ Ἀθανάσιος ἱερεὺς ὁ Κοντοκόττης κληρικὸς Λακεδαιμονίας γηραιὸς⁵ πάνυ ἐξεῖπε ὅτι ἐγὼ ἐδούλευον τὸν Ἐξεροῦ ἐπίσκοπον κυρὸν Βασίλειον τὸν Ἀνατολικὸν⁶ ἐπὶ τῇ προεδρίᾳ [τοῦ] Κρήτης. Τότε δὲ ἦν καὶ ὁ μητροπολίτης Μονεμβασίας κυρὸς Νικόλαος, ὅστις ἠθέλησεν ἐπὶ ταῖς ὑπ' αὐτὸν ἀγιοτάταις ἐπισκοπαῖς || Ἑλούς⁶ καὶ Μαίνης· χειροτονῆσαι ἐπισκόπους. Προσκαλεσάμενος οὖν καὶ τὸν Κρήτης πρόεδρον Λακεδαιμονίας ἐπὶ τῇ τοῦ τῶν⁷ χειροτονίᾳ, ἐγένετο δὲ φιλονεικία μέσον αὐτῶν ὡς ἀντιποσυνόμενου τοῦ Μονεμβασίας⁸ τὴν ἀγιοτάτην ἐπισκοπὴν Ἀμυκλίου⁹

¹ Pasini: Ἀμύκλιν.

² Pasini: Καρποβάδα.

³ K. Εὐάρεστον.

⁴ Pasini: Βούτας.

⁵ K. καὶ Pasini: γηραιὸς.

⁶ Pasini: ἀνατολικόν.

⁷ K. καὶ Pasini: ἐπὶ τῇ προεδρίᾳ Κρήτης.

⁸ Ὁ Pasini παρέλιπε τὸν καὶ τοῦτον.

Κ

Βουτᾶς¹ Γρηγόριος τὸν Εὐγένιον. Ἐρωτηθεὶς² καὶ Ἀθανάσιος ὁ ἱερεὺς ὁ Κοντοκόττης κληρικὸς Λακεδαιμονίας γηραιὸς³ πάνυ ἐξεῖπε ὅτι ἐγὼ ἐδούλευον τὸν Ἐξεροῦ ἐπίσκοπον κυρὸν Βασίλειον τὸν Ἀνατολικὸν⁴ ἐπὶ τῇ προεδρίᾳ [τοῦ] Κρήτης. Τότε δὲ ἦν καὶ ὁ μητροπολίτης Μονεμβασίας κυρὸς Νικόλαος, ὅστις ἠθέλησεν ἐπὶ ταῖς ὑπ' αὐτὸν ἀγιοτάταις ἐπισκοπαῖς || Ἑλούς⁶ καὶ Μαίνης· χειροτονῆσαι ἐπισκόπους. Προσκαλεσάμενος οὖν καὶ τὸν Κρήτης πρόεδρον Λακεδαιμονίας ἐπὶ τῇ τοῦ τῶν⁷ χειροτονίᾳ, ἐγένετο δὲ φιλονεικία μέσον αὐτῶν ὡς ἀντιποσυνόμενου τοῦ Μονεμβασίας⁸ τὴν ἀγιοτάτην ἐπισκοπὴν Ἀμυκλίου⁹

¹ K. Βουτᾶς.

² K. ἐρωτήθη.

³ K. γηραιὸς || Kωδ. φ. 196, α.

⁴ K. καὶ Λάμ. προς: ἀνατολικόν.

⁵ K. Τὸ τὸ ὅ λείπει.

⁶ K. Ἑλous.

⁷ K. τοῦτον.

⁸ K. μονεμβασίαν.

⁹ K. ἀμυκλίαν.

Λ

ἔθνεϊ παλαιμικῶς ἐλέγετο καὶ ἠφάνισε εἰς τέλος καὶ τοῖς ἀρχιερεῖν οὐκ ἔτρεψεν ἀποκαταστήναι τὰ οἰκία παρέσχεν. Τοῦτο μολὼν ὁ προειρημένος βασιλεὺς Νικηφόρος καὶ χάρις πλησθεὶς διὰ φρονείδος ἔθετο τὸ καὶ τὰς ἐκεῖσε πόλεις ἀνακαινίσαι καὶ ὅς οἱ βάρβαροι κατηδάρισαν¹ ἐκκλησίας ἀνοικοδομήσαι² καὶ αὐτοὺς τοὺς βαρβάρους Χριστιανούς ποιῆσαι. Διὸ καὶ ἀναμαθὼν τὴν μετοικεσίαν οὐ διατρέβουσιν οἱ Πατέρες κελεύσει αὐτοῦ τούτους τῇ ἐξ ἀρχῆς ἐδάφει³ ἀπακατέστησε μετὰ καὶ τοῦ Ἰδίου αὐτῶν ποιμένες, ὅς ἦν τὸ τῆνικαῦτα Ἀθανάσιος τοῦνομα, καὶ μητροπόλεως δίκαια ταῖς Πατρίαις παρέσχετο, ἀρχιεπισκοπῆς πρὸ τούτου χρηματι-

¹ K. ἡδάρισαν. — Λάμ. προς: ἡδάρισαν.

² K. Ἐν μὲν τῇ κεμένῃ ἀνακαινίσαι, ἐν δὲ τῇ ὅς ἀνοικοδομήσαι. — Λάμ. προς: ἀνοικοδομήσαι.

³ K. ἐδάφει.

Τ

ὅπ' αὐτὸν ἀγιοτάταις ἐπισκοπαῖς Ἐλους καὶ Μαίνης¹ χειροτονῆσαι ἐπισκόπους. Προσκαισάμενος οὖν καὶ τὸν Κρήτης² πρόεδρον Λακεδαιμονίας³ ἐπὶ τὴν τούτων χειροτονίαν, ἐγένετο δὲ φιλονικία μέσον αὐτῶν ὡς ἀντιποιουμένου⁴ τοῦ Μονεμβασίας τὴν ἀγιοτάτην ἐπισκοπὴν Ἀμυκλίου⁵ ὅτε καὶ τῆς τῶν Παλαιῶν Πατρῶν μητροπόλεως ἔγκρατης ὦν. Ἐπὶ γοῦν⁶ ταῖς φιλονικίαις ταῦτα ἀνεφάνη ἀπὸ πολλῶν μαρτύρων ὅτι τῇ τῆς Λακεδαιμονίας ὑπόκειται διδὼ καὶ τὴν νικῶσαν⁷ ὁ Κρήτης ἀπέλαβε.

Ἐγὼ δὲ ταπεινὸς μητροπολίτης Κρήτης καὶ πρόεδρος Λακεδαιμονί-

¹ Pasini: Μαίνης

² Pasini: Κρήτην

³ K. Λακεδαιμονία

⁴ Pasini: ἀντιποιουμένων

⁵ Pasini: Ἀμυκλίου.

⁶ K. καὶ Pasini: ἐπαγοῦν

⁷ O K. καὶ Pasini: νικῶσαν

Κ

ἄτε καὶ τῆς τῶν Παλαιῶν Πατρῶν μητροπόλεως ἔγκρατης ὦν. Ἐπὶ γοῦν ταῖς φιλονικίαις ταῦτα¹ ἀνεφάνη ἀπὸ πολλῶν μαρτύρων ὅτι <τῇ>² τῆς Λακεδαιμονίας ὑπόκειται διδὼ καὶ τὴν νικῶσαν³ ὁ Κρήτης ἀπέλαβε.

Ἐγὼ δὲ ταπεινὸς μητροπολίτης Κρήτης καὶ πρόεδρος Λακεδαιμονίων Νικηφόρος ὤκοδόμησα τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου ἀνήγειρα δὲ καὶ ἐκ βάθρων αὐτῶν μύλωνας εἰς τὴν Μαγούλαν, καὶ ἐφύτευσα καὶ ἔλαιωνας καὶ περιβόλαια ἐν αὐτῇ καὶ εἰς τὴν Λεύκην ἀμπέλωνας ἐμφυτευτικῶς ἡγόρασα δὲ καὶ τὰ σύνεγγυς τῆς ἐκκλησίας ὁσπίτια τοῦ χαρτοφύλακος Εὐγενίου. Ἐτους ς' ωκ' Ἰνδικτιῶνος ι'. Μετὰ τὸν Νικηφόρον ὀρισμῷ⁴ τοῦ βασιλέως ἀπεστάλη πρόεδρος Λακεδαι-

¹ K.: ταῦτα.

² Τὸ τ ἡλείπει ἐν τῷ K.

³ K.: νικῶσαν.

⁴ K.: ὀρισμός.

Ι

ζούσης. Ἀνακοδόμησέ τε ἐκ βάθρων καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν καὶ τὰς τοῦ θεοῦ ἁγίας ἐκκλησίας, πατριαρχούντος ἔτι Ταρσίου τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν. Τὴν δὲ Λακεδαίμονα πόλιν ἐκ βάθρων καὶ αὐτὴν ἀνεγείρας καὶ ἐνοικίσας ἐν αὐτῇ λαὸν σύμμικτον Καρήρους τε καὶ Θρακησίους καὶ Ἀρμενίους καὶ λοιποὺς ἀπὸ διαφόρων τόπων τε καὶ πόλεων ἐπισυναχθέντας ἐπισκοπὴν καὶ αὐτὴς ταύτην κατέστησε καὶ ὑπακαῖσθαι τῇ τῶν Πατρῶν μητροπόλει ἐδέσπισεν, προσαρμερώσας καὶ ἐτέρας δύο ἐπισκοπὰς, τὴν τε Μεθώνην καὶ τὴν Κορώνην. Διὸ καὶ οἱ βάρεβαροι τῇ τοῦ Θεοῦ βοήθειᾳ καὶ χάριτι κατηχηθέντες ἐβαπτίσθησαν καὶ τῇ τῶν Χριστιανῶν προσετέθησαν πίστει, εἰς δόξαν καὶ εὐχαριστίαν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

Τ

ας Νικηφόρος¹ ὤκοδόμησα τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου ἀνήγειρα δὲ καὶ ἐκ² βάθρων αὐτῶν μύλωνας, εἰς τὴν³ Μαγούλαν καὶ ἐφύτευσα καὶ ἔλαιωνας⁴ καὶ περιβόλαια ἐν αὐτῇ καὶ εἰς τὴν Λεύκην⁵ ἀμπέλωνας ἐμφυτευτικῶς ἡγόρασα δὲ⁶ καὶ τὰ σύνεγγυς⁷ τῆς ἐκκλησίας ὁσπίτια τοῦ χαρτοφύλακος Εὐγενίου. Ἐτους ς' ωκ' Ἰνδ.⁸ ι'.

Μετὰ τὸν Νικηφόρον, ὀρισμῷ⁹ τοῦ βασιλέως, ἀπεστάλη πρόεδρος Λακεδαιμονίας μητροπολίτης Σουγδαίας ὁ Λουκάς καὶ ἐπρόσκειναι καμπόσον καιρὸν ἔτους ς' ωλ' ἡ Ἰνδ. ιγ.

¹ Pasini: Νικηφόρος

² Pasini: ἀνήγειρά τε ἐκ

³ Pasini: αὐτῇ

⁴ K. καὶ Pasini: ἔλαιωνας

⁵ Pasini: καὶ τὴν Λεύκην.

⁶ Pasini: ἡγόρασά τε

⁷ Pasini: συνεγγύς

⁸ Pasini: Ἰνδ.

⁹ K. καὶ Pasini: ὀρισμός.

Κ

μονίας μητροπολίτης Σουγδαίας¹ ὁ Λουκάς² καὶ ἐπρόσκειναι καμπόσον καιρὸν ἔτους ς' ωλ' ἡ Ἰνδικτιῶνος ιγ'.

Καὶ μετ' αὐτὸν ἦλθεν γνήσιος ἀρχιερεὺς Νεῖλος³ Λακεδαιμονίας καὶ ἔστησεν τὴν ἐκκλησίαν ἔτους ς' [ωλ'] μηνὶ Μαιῷ Ἰνδικτιῶνος ζ'.

Καὶ ἐκ τῶν προσόδων αὐτῶν φρωταγωγεῖν αὐτὴν προσηκόντως καὶ δαριλῶς τυπώσαντας⁴ ἀνάπτειν καθ' ἑκάστην ἡμέραν εἰς πάσας τὰς δοξολογίας || κανδήλας λη', ἔξ ὧν ἀκοιμήτους καὶ μηδέποτε σβεννυμένας κανδήλας θ' καὶ κηροὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ζ', ἐν δὲ ταῖς ἁγίαις Κυριακαῖς κηροὺς ιε'. Τυποῦμεν δὲ καὶ ἐκ τῶν δεσποτικῶν μεγάλων ἑορτῶν εἶναι⁵ λαμπράς καὶ ὀλοφώτους τὰς φρω-

¹ K. καὶ Λάμπρος: Σουγδαίας.

² K.: Λουκάς.

³ K.: Νίλος.

⁴ K.: τυπώσαντας ||

Κωδ.φ. 196,β.

⁵ Λάμπρος: γεῖναι (ἴσως οὕτω καὶ ὁ K.)

Τ

Καὶ μετ' αὐτὸν ἦλθε
γνήσιος ἀρχιερεὺς Νεΐ-
λος¹ Λακεδαιμονίας καὶ
ἔστησε τὴν ἐκκλησίαν
ἔτους [μοϛ] μηνι
Μαΐου ἰνδ. ζ'.

Καὶ ἐκ τῶν προσό-
δων αὐτῶν φωταγω-
γεῖν αὐτὴν προσημόν-
τως καὶ δαυιλῶς τυ-
πώσαντες ἀνάπτεσθαι²
καθεκάστην ἡμέραν εἰς
πάσας τὰς³ δοξολο-
γίας κανδήλας λη',
ἐξ ὧν ἀκοιμήτους καὶ
μηδέποτε σβεννυμέ-
νας⁴ κανδήλας θ' καὶ
κηρὺς καθεκάστην ἡ-
μέραν ζ', ἐν δὲ ταῖς ἁ-
γίαις κυριακαῖς ιε'. Τυ-
ποῦμεν δὲ καὶ ἐκ τῶν
δεσποτικῶν⁵ μεγάλων
ἐορτῶν εἶναι⁶ λαμπράς
καὶ ὀλοφώτους τὰς φω-
ταρίας ἐν τε ἐλαίῳ καὶ
κηρῷ τὰς πέντε ταύ-
τας, τὴν τε ἁγίαν τοῦ
Χριστοῦ γέννησιν καὶ

¹ K. καὶ Pasini:
Νεῖλος.

² K.: ἀναπτεσθαι.

³ Pasini: ἀπάσης
τῆς.

⁴ Pasini: σβεννυ-
μένας.

⁵ Pasini: δεσποτι-
κῶν.

⁶ Pasini: τιναί.

Κ

ταρίας ἐν τε ἐλαίῳ καὶ
κηρῷ τὰς πέντε ταύτας,
τὴν τε ἁγίαν τοῦ Χρι-
στοῦ γέννησιν καὶ τὰ
ἅγια Θεοφάνεια καὶ τὸ
ἅγιον Πάσχα καὶ τὴν
ἁγίαν κοίμησιν τῆς ὑ-
περαγίας Θεοτόκου καὶ
τὴν ἁγίαν ὕψωσιν τοῦ
τιμίου σταυροῦ. Ταῦτα
ἡμῶν ἡ ἀναξιότης σκο-
πήσασα καὶ λυσitelῇ
κρίνασα¹ ἐτύπωσε² καὶ
ἐξέθετο. Εἰ δὲ τοῖς
μεθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτοις
δεσπόταις οὐκ εὐλογα-
ταῦτα οὐτε δίκαια δό-
ξη³ τὸ κρεῖττον καὶ τὸ
δοκοῦν αὐτοῖς κατὰ
γνώμην συμφέρον οἰ-
κονομεῖτωσαν. Λογι-
ζόμεθα γὰρ ὡς οἱ οὐκ
ἀρεστὰ αὐτοῖς ταῦτα
φανῇ, μείζονα πάντως
καὶ ἀξιειπαινέστερα βου-
λεύονται. Εἰ δὲ λυσι-
τελῇ ταῦτα καὶ αὐτοῖς
δόξη, παρακαλοῦμεν
καὶ στέργειν καὶ ἐπικυ-
ρῶσαι αὐτά.

¹ Ἀάμπροος: κρί-
νασα (ὡς οὐτοὶ καὶ ὁ K.).

² K.: ἐτύπωσε.

³ K.: δόξα.

Τ

τὰ ἅγια Θεοφάνεια¹
καὶ τὸ ἅγιον Πάσχα καὶ
τὴν ἁγίαν² κοίμη-
σιν τῆς ὑπεραγίας Θε-
οτόκου καὶ τὴν ἁγί-
αν ὕψωσιν τοῦ τιμίου
σταυροῦ. Ταῦτα ἡμῶν
ἡ ἀναξιότης σκοπήσα-
σα³ καὶ λυσitelῇ κρί-
νασα ἐτύπωσε καὶ ἐξέ-
θετο. Εἰ δὲ τοῖς μεθ'
ἡμᾶς ἀγιωτάτοις δε-
σπόταις οὐκ εὐλογαταῦ-
τα οὐτε δίκαια δόξει, τὸ
κρεῖτον καὶ τὸ δοκοῦν
αὐτοῖς κατὰ⁴ γνώμην
συμφέρον οἰκονομεῖ-
τωσαν. Λογιζόμεθα γὰρ
ὡς εἰ οὐκ ἀρεστὰ αὐ-
τοῖς ταῦτα φανῇ, μεί-
ζονα⁵ πάντως καὶ ἀξιε-
παινέστερα βουλεύον-
ται. Εἰ δὲ λυσitelῇ
ταῦτα καὶ αὐτοῖς δό-
ξη παρακαλοῦμεν καὶ
στέργειν καὶ ἐπικυρῶσαι
αὐτά.

¹ K. καὶ Pasini:
Θεοφάνια.

² K.: ἁγίον.

³ Pasini: σκοπή-
σασα.

⁴ Ὁ Pasini: πα-
ρέθηκε τὴν κατὰ ταύτην

⁵ K. καὶ Pasini:
μείζονα.

⁶ Pasini: δὲ

Ἐκ τῆς παραλλήλου μελέτης τῶν τριῶν ἀνωτέρω παραλλήλων παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης, ὅτι αἱ μὲν τοῦ ταυρινείου καὶ τοῦ κουτλουμουσιακοῦ κώδικος ἀνήκουσιν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν, ὡς λέγομεν, οἰκογένειαν, διαφέρουσιν κατὰ πολὺ τῆς τοῦ ἱβηριτικοῦ κώδικος, καὶ ὅτι ἡ ἐπιγραφή τοῦ χρονικοῦ, καὶ δὴ ἐν τῷ ταυρινεῖ χειρογράφῳ, κακῶς κεῖται «*Περὶ τῆς πίσεως τῆς Μονεμβασίας*», ἀφοῦ δὲν προκειται μόνον περὶ τοῦ γεγονότος τούτου.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν σύστασιν τοῦ κειμένου ἐξετάζων ὁ κ. Λάμπρος «τὰ δύο μακρότερα χρονικά, τὸ ἐκ Ταυρίνου καὶ τὸ κουτλουμουσιακὸν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ἱβηρικὸν» παρετήρησεν «ὅτι τὰ πρῶτα σύγκεινται ἐκ τριῶν εὐδιακρίτων μερῶν, τοῦ μὲν ἐν ἀρχῇ ἀφηγουμένου τὰ κατὰ τοὺς Ἀβαρας μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Μαυρικίου, τοῦ δὲ μέσου ἀφηγουμένου τὰ κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Ἀβάρων καὶ Σλάβων εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὴν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου ἐπιστροφὴν αὐτῶν εἰς τὸν Χριστιανισμόν καὶ τὰ κατὰ τὴν μητρόπολιν Πατρῶν μέχρι τοῦ αὐτοῦ βασιλέως, τοῦ δὲ τρίτου καὶ τελευταίου περιλαμβάνοντος εἰδήσεις ἀναγομένας εἰς τὴν μητρόπολιν Μονεμβασίας καὶ Λακεδαιμονίας. Τῶν μερῶν τούτων τὸ ἱβηρικὸν χρονικὸν περιέχει μόνον τὰ δύο πρῶτα».¹ Παρακατιῶν δὲ ὁ κ. Λάμπρος ἐπιχειρεῖ νὰ ὀρίσῃ τὸν χρόνον, καθ' ὃν συνετάχθη τὸ κείμενον, λέγων περὶ τοῦ ζητήματος ὅτι «ἐκ τῶν τριῶν μερῶν εἰς ἃ διηρέσαμεν» τὸ χρονικὸν «οἷον περιέχεται ἐν τοῖς ἀπογράφοις Τ καὶ Κ», τὰ δύο πρῶτα συναπήρτισαν ἐν παλαιότεροις χρόνοις τὸ ὅλον, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ἱβηριτικοῦ ἀπογράφου. Τοῦτο περιλαμβάνει μόνον τὰ γεγονότα ὅσα ἀναφέρονται εἰς τοὺς χρόνους τοὺς μέχρι τοῦ Νικηφόρου. Τὸ τελευταῖον τῶν ἐν αὐτῷ ἀναγραφόμενων γεγονότων, ἡ εἰς τὸν θρόνον τῆς μητροπό-

λεως τῶν Πατρῶν ὑπαγωγὴ τῶν ἐπισκοπῶν Λακεδαιμονίας, Μεθώνης καὶ Κορώνης, συνέβη πατριαρχοῦντος τοῦ Ταρσίου, ὅστις ἀπέθανε τῷ 806. Ἄρα μεταξὺ τοῦ ἔτους τούτου καὶ τοῦ 1083 καθ' ὃ ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ πατριαρχοῦντος τοῦ Εὐστρατίου ἀνεκηρύχθη μητρόπολις ἡ Λακεδαιμονία, καθ' ἣ ἀναφέρει τὸ τρίτον μέρος τοῦ χρονικοῦ ἐν ἀρχῇ, φαίνεται συνταχθὲν τὸ πρῶτον καὶ δεῦτερον μέρος, ὅπερ ὑπῆρξε τὸ ἀρχικὸν χρονικόν». Εἰς τὰνωτέρω ἐπιτραπήτω μοι νὰ παρατηρήσω, ὅτι τὰ ἐπιχειρήματα καὶ αὐτὴ ἐπὶ ἡ μέθοδος τοῦ κ. Λάμπρου πρὸς καθορισμὸν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν συνετάχθη τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεῦτερον μέρος τοῦ χρονικοῦ, εἶναι τελείως ἀβάσιμα καὶ ἀσταθῆ. Διότι εἰς τὸ ἀρχικὸν χρονικὸν (ἐὰν παραδεχθῶμεν — συμφωνοῦντες τῷ κ. Λάμπρῳ — τοιοῦτον), ἐξικνούμενον μέχρι τοῦ Θ' ἀρχομένου αἰῶνος, ἡδύνατο κάλλιστα νὰ προσθέσῃ τις καὶ μεταγενέστερα τοῦ χρόνου τούτου γεγονότα. Τοῦτο δὲ τὸ ἀρχικὸν χρονικὸν ἡδύνατο νὰ γραφῇ καὶ εἰς χρόνους μεταγενεστέρους ἐκείνων οὓς ἀναγράφει ὁ κ. Λάμπρος. Διότι πῶς ἤθελέ τις παραδεχθῆναι ὅτι τὸ ἀρχικὸν χρονικὸν ἐγράφη πρὸ τοῦ ἔτους 1083 μόνον καὶ μόνον διότι ἀπὸ τούτου ἄρχονται αἱ εἰς αὐτὸ τυχόν προσεῖληται; Κάλ्लιστα καὶ ὁ γράψας τὸ ὑποτιθέμενον ἀρχικὸν χρονικὸν καὶ ὁ προσθεὶς εἰς αὐτὸ μεταγενέστερα συμβάντα ἡδύνατο νὰ εἶναι καὶ σύγχρονοι. Ὁ πρῶτος ἔγραψεν ἀπλῶς σειρὰν γεγονότων μέχρι τινὸς χρονικοῦ σημείου, χωρὶς νὰ προτίθεται νὰ γράψῃ συνεχὲς χρονικὸν μέχρι τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ, ὁ δεῦτερος ἐξηκολούθησε καὶ περαιτέρω ἀναγράφων νεώτερα γεγονότα κατ' ἐκλογὴν, ὅσα τυχόν ἐνόμιζε ἄξια μνήμης ἢ προσωπικῶς ἐνδιέφερον αὐτόν. Καὶ ἀκριβῶς διὰ τὰς ὑποθέσεις καὶ τοὺς λόγους τούτους χαρακτηρίζομεν ἀβάσιμον τὴν ἀπόπειραν τοῦ κ. Λάμπρου, ὅπως προσδιορίσῃ τὸν χρόνον καθ' ὃν ἐγράφησαν τὰ δύο πρῶτα μέρη τοῦ χρονικοῦ ἐκ τοῦ χρόνου εἰς ὃν ἀναφέρεται ἡ ἀρχὴ τοῦ τρίτου μέρους τούτου. Ἄλλως πῶς

¹ Σπ. Η. Λάμπρος, Ἱστορικὰ μελετήματα, σελ. 114.

δυνάμεθα γενικώτερον νὰ ὁρίσωμεν τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τοῦ χρονικοῦ καὶ περὶ τούτου λέγομεν κατωτέρω.

Ἐλθόμεν ἤδη εἰς τὸ ζήτημα τῶν πηγῶν τοῦ χρονικοῦ. Ἡ παραλλαγή τοῦ Ἰβηριτικοῦ κώδικος ἀναφέρει ῥητῶς μίαν τῶν πηγῶν αὐτοῦ: «... καθὼς ὁ Εὐάγριος λέγει ἐν τῷ πέμπτῳ αὐτοῦ λόγῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας¹». Τὴν ἐκ τοῦ Εὐαγρίου ἀπόρροϊαν μέρος τοῦ χρονικοῦ ὑπετόπασεν εὐφρέστατα ὁ αἰοῖδιμος Κωνσταντῖνος Παπαρηγόπουλος² πρὸ τοῦ ἤδη γνωστῆς ἡ Ἰβηρικῆς παραλλαγῇ ἢ μνημονεύουσα τοῦτο. Ὁ δὲ κ. Λάμπρος ὑπέδειξε μετ' ἐπιστάσεως ὡς πηγὰς τοῦ χρονικοῦ — πλὴν τοῦ Εὐαγρίου — ῥητὰ χωρία τοῦ Γενεσίου, τοῦ Θεοφάνους καὶ τοῦ Θεοφυλάκτου Σιμοκάττου, ἐπαγόμενος μετὰ τινος ἄλλης ἐκασίας ὅτι οὐδαμοῦ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων γίνεται λόγος περὶ τοῦ ἐτύμου τῶν Τσακῶν καὶ ὅτι «Καὶ ἄλλα δὲ εἶναι γένη ἐκ τῶν ἐν τῷ χρονικῷ, ἐν οἷς ἡ μνεία τοῦ στρατηγοῦ Σκλήρου καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Πατρῶν Ἀθανασίου³». Πρὸς ταῦτα παρατηρῶ ὅτι ἐν τοῖς βυζαντινοῖς κειμένοις γίνεται κατ' ἐπανάληψιν μνεία τῶν Τσακῶν ὡς Λακῶν καὶ τῶν Λακῶν ὡς Τσακῶν. Οὕτω π. χ. παρὰ Νικηφόρῳ Γρηγορᾷ⁴ ἀναγινώσκομεν: «Οἱ Λάκωνες ἄρτι προσῆλθον τῷ βασιλεῖ,⁵ οὗς ἡ κοινὴ παραφθορὰ γλώσσα Τσάκωνας μετωνόμασεν». Καὶ παρὰ Γεωργίῳ Παχυμέρῃ: «πλείστοι ἐκ τῶν Λακῶν, οὗς καὶ Τσάκωνας παραφθείραντες ἔλε-

¹ Ἰδὲ ἀνωτέρω σ. 61, I.

² Ἐνθ' ἀνωτέρω.

³ Σπυρ. Η. Λάμπρος, Ἱστορικὰ μελετήματα σ. 117.

⁴ Τρωακτικῆς ἱστορίας λόγος Δ', κεφ. Β'. (Ἐκδόσεις Βόννης. Τόμ. Α', σελ. 98-11-13).

⁵ = Μιχαὴλ Παλαιολόγος.

γον». ¹ Ἐπειτα ἐν τῷ γνωστῷ νεκρικῷ διαλόγῳ «Ἐπιδημία Μάζαρι ἐν Ἀδου» κεῖται: «ἢ ἵνα μὴ βαρβαρῶν καὶ αὐτὸς ὥσπερ ἄρα βεβαρβάρωνται γε οἱ Λάκωνες, καὶ νῦν κέκληνται Τσάκωνες²». Καὶ ἐν φραγκικοῖς ἐπιτῶν μέσων αἰώνων κειμένοις ἀπαντᾷ ἡ τοιαύτη ἐναλλαγή τῶν δύο τούτων ὀνομάτων. Οὕτω, παραδείγματος χάριν, ἡ ἰταλικὴ διασκευή τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως ἀναφέρει: «Zaconia ch'è Lacedemonia»³ καὶ ἐν τῇ ἀραγωνικῇ πάλιν διασκευῇ τοῦ αὐτοῦ χρονικοῦ γίνεται χρῆσις τοῦ ὀνόματος la Laconia πρὸς δήλωσιν τῆς Τσακωνίας.⁴ Ἡ δὲ πρὸ πολλοῦ ὁ Leake⁵ ἐσημείωσεν ὅτι ἀπὸ τοῦ ἸΓ' αἰῶνος τὸ ὄνομα τῶν Λακῶν ἦτο ἰσοδύναμον

¹ Γεωργίου Παχυμέρους, Περὶ Μιχαὴλ καὶ Ἀνδρόνικου Παλαιολόγου. Βιβλ. Β', κεφ. Κς' (Ἐκδόσεις Βόννης. Τόμ. Α', σ. 309, 16-17). — Καὶ ἐν ἄλλῳ χωρίῳ τοῦ Παχυμέρους, βιβλ. Γ', κεφ. ΙΖ' (Βόν. σ. 209, 10, τὸ Λακωνικόν = οἱ Τσάκωνες κατὰ τὸν G. Deville, Étude du dialecte Tsacónien. Thèse pour le doctorat présentée à la faculté des lettres de Paris. Ἐν Παρισίοις 1866, σελ. 18.

² J. Fr. Boissonade, Anecdota Graeca e codicibus regis. Τόμ. III. Ἐν Παρισίοις 1831, σελ. 114. — Ἐν τῷ αὐτῷ διαλόγῳ, σελ. 174, ἀναγινώσκομεν:

Ἐν Πελοποννήσῳ, ὡς καὶ αὐτὸς οἶδας, ξεῖνε, οὐκ αἶ. ἀναμῆξ γένη πολιτευόμενα πάμπολλα, ὧν τὸν χωρισμὸν εὖρεῖν νῦν οὔτε ῥῆδιον οὔτε κατεπεῖρον· ἃ δὲ ταῖς ἀκοαῖς περιηχέται, ὡς πᾶσι δῆλα καὶ κορυφαῖα τυγχάνει ταῦτα, Λακεδαίμονες, Ἴταλοι, Πελοποννήσιοι, Σθλαβῖνοι, Ἰλλυριοί, Αἰγύπτιοι καὶ Ἰουδαῖοι (οὐκ ὀλίγοι δὲ μέσον τούτων καὶ ἐποβολιμαῖοι) ὁμοῦ τὰ τοιαῦτα ἐπαριθμούμενα ὁκτώ». Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ Λακεδαίμονες = Τσάκωνες.

³ Ch. Hopf, Chroniques Gréco-Romanes inédites ou peu connues. Ἐν Βερολίνῳ 1873, σ. 428.

⁴ Libro de los fechos et conquistas del principado de la Morea, compilado por comandamiento de Don fray Johan Ferrandez de Heredia, maestro del Hospital de S. Johan de Jerusalem. — Chronique de Morée, au XIIIe et XIVe siècles, publiée et traduite pour la première fois pour la Société de l'Orient Latin par Alfred Morrel Fatio. Ἐν Γενέβῃ 1885, § 210, 214.

⁵ William Leake, Peloponnesiaca: a supplement to travels in the Morea. Ἐν Λονδίνῳ 1816, σελ. 188 (ἐν ὑποσημ. 2), σ. 150, 331-336.

διάφορα τούτου χωρία πρὸς τὰς ἀλλαχόθεν συναφεῖς εἰδήσεις καὶ ὑποδεικνύοντες ἅμα κατὰ τὸ ἐνὸν τὰ διάφορα στοιχεῖα ἐξ ὧν τὸ ὅλον χρονικὸν συνεκροτήθη.

Τὸ κατωτέρω χωρίον, ὅπερ μόνον ἐν τῇ παραλλαγῇ τοῦ ἱβηρικου καὶ δικος ἀπαντᾷ, δύναται νάναχθῇ καὶ εἰς τὸν Εὐαγγριον οὐχ ἦντιον ἢ εἰς τὸν Θεοφύλακτον Σιμοκάτην¹ (εἰς ὃν ἀνάγει αὐτὸ ὁ κ. Λάμπρος),² καθ' ὃ διδάσκει ἡ παραβολὴ τοῦ συγγραφέως τούτου :

Χρονικόν

Ἄλλ' οὐ διήρκεσε ὁ τῆς συνθήκης λόγος περαιτέρω δύο ἐνιαυτῶν. Χαγάνος γὰρ ὁ αὐτῶν ἡγεμὼν ἄλλοτε ἄλλην πρόφασιν ποιούμενος εἰς τὸ εὖρεσθαι ἀφορμὴν πολέμου καὶ αἰτῶν ὑπέρογκα ὡς ἐν τινι παρηκούσθῃ λύει τὰς συνθήκας καὶ ἐξαπινάει Σιγγιδόνα παραλαμβάνει, πόλιν τῆς Θράκης, ἀρτύλακτον ταύτην εὐρῶν, πρὸς δὲ καὶ Λιγούστας καὶ τὸ Βερνίκιον· νῆσος δὲ ἐστὶ τοῦτο μεγάλη τοῦ Ἰστροῦ. Παρέλαβε δὲ καὶ τὴν Ἀγχίαλον, τὴν νῦν Μεσσηνίαν τῆς Μακεδονίας, καὶ πολλὰς ἑτέρας πόλεις ἐχειρώσατο τὰς ὑπὸ τὸ Ἰλλυρικὸν τελούσας.³

Εὐαγγριος

Τούτων ὡς χωρύντων, οἱ Ἀβαρες δις μέχρι τοῦ καλουμένου μακροῦ τείχους διελθάντες, Σιγγιδόνα Ἀγχίαλόν τε καὶ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν καὶ ἑτέρας πόλεις καὶ φρούρια ἐξεπληρόρησαν καὶ ἠνδραποδίσαντο, ἀπολύντες ἅπαντα καὶ πυρπολοῦντες, τῶν πολλῶν στρατευμάτων κατὰ τὴν Ἐφάν ἐνδιατριβόντων.⁴

Φαίνεται ὅτι ὁ συντάξας τὸ ἡμέτερον χρονικὸν ἐσταχυολόγησε καὶ ἐκ τοῦ Θεοφύλακτου Σιμοκάττου καὶ ἐκ τοῦ Εὐαγγρίου.

¹ Θεοφύλακτου Σιμοκάττου, Οἰκουμένης ἱστορίας βιβλίον Α', κεφ. Α' (Ἐκδόσεις C. de Boor, σελ. 45—47, 8—5).

² Σπ. Π. Λάμπρου, Ἱστορικὰ μελετήματα, σελ. 111 κ. ε.

³ Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 64 κ. ε. I.

⁴ Εὐαγγρίου Σχολαστικου Ἐπιφάνεως, Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας βιβλ. 5, κεφ. I. (Migne, Patrologia Graeca. Τόμ. 86. Μέρος Β', σ. 2800.)

γρίου ἀφηγοῦμενος τάνωτέρω γεγονότα. Παρακατιὼν δὲ ἡρώσθη κατὰ λέξιν ἐκ τοῦ Θεοφάνους, ὡς ἐλέγχεται ἐκ τῆς παραβολῆς:

Χρονικόν

Ἡπεῖλει δὲ καὶ τὰ Μακρὰ τείχη καταστρέφαι.¹

Θεοφάνης

Ἡπεῖλει δὲ καὶ τὰ Μακρὰ τείχη καταστρέφαι.²

Ταῦτα δὲ συνάδουσι πρὸς τὰναφερόμενα ὑπὸ τοῦ Θεοφύλακτου Σιμοκάττου λέγοντος: «Τοῦ δὲ [Χαγάνου τῶν Ἀβάρων] μὴ μετριοπαθοῦντος ἐπὶ τοῖς ἀδικήμασιν, ἀλλὰ καὶ προσαπειλοῦντος αὐθαδικώτερον τὰ λεγόμενα τείχη καθαιρεῖσθαι Μακρά...»³

Τὰ δὲ λεγόμενα ἐν τῷ χρονικῷ περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς Μονεμβασίας, κληθείσης οὕτω «διὰ τὸ μίαν ἔχειν τῶν ἐν αὐτῷ εἰσπορευομένων τὴν εἰσοδὸν»⁴ δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πηγάζοντα ἐκ τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Φραντζῆ ὅτε τυχαίως συμπίπτοντα πρὸς ὅσα οὗτος λέγει περὶ τῆς Μονεμβασίας, ὅτι «τὸ ὄνομα, ὅντως τὴν κλήσιν εἶχεν, ὅτι τοῖς βουλομένοις εἰσελθεῖν ἀληθῶς μίαν παρέχει τὴν εἰσοδὸν».⁵ Καὶ ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Πτολεμαίου λέγει: «Μινῶα λιμὴν ἄκρα Μονοεμβασία».⁶

¹ Ἰδὲ ἀνωτέρω σελ. 85 I.

² Θεοφάνους Χρονογραφία (Ἐκδόσεις Βόννης) σ. 390, I. — Περὶ καὶ Σπ. Π. Λάμπρου, Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 112.

³ Βιβλ. Α', κεφ. Δ' 21—23. (Ἐκδόσεις C. de Boor, σελ. 47.)

⁴ Ἰδὲ ἀνωτέρω σελ. 64 I καὶ K.

⁵ Γεωργίου Φραντζῆ, Χρονικὸν σελ. 397, 14—21 (Ἐκδόσεις Βόννης). — Περὶ Σπ. Π. Λάμπρου, Ἱστορικὰ μελετήματα σ. 116.

⁶ III, 10, 10. — Αἱ ἐκδόσεις ἔχουσι μονοεμβασία, πλὴν γράφει ὡς ἀνωτέρω: Μονοεμβασία.

Τὰ δὲ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ χρονογράφου περὶ τῆς κατοχῆς τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Ἀβάρων ἐπὶ διακόσια δέκα καὶ ὀκτὼ ὅλα ἔτη συμπέπτουσι πρὸς τὰ διαλαμβανόμενα ἐν τῷ περιφώνῳ συνοδικῷ γράμματι, ὅπερ τελευτῶντος τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Νικόλαος ἔγραψε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον τὸν Κομνηνόν. Ἴδὲ ἐν παραβολῇ τὰ κείμενα:

Χρονικόν

Οὕτως οἱ Ἀβάροι τὴν Πελοπόννησον κατασχόντες καὶ κατοικήσαντες ἐν αὐτῇ διήρκεσαν ἐπὶ χρόνοις διακοσίοις ὀκτωκαίδεκα μήτε τῷ τῶν Ῥωμαίων βασιλεῖ μήτε ἐτέρῳ ὑποκείμενοι, ἦγον ἀπὸ τοῦ 545 ἔτους τῆς τοῦ κόσμου κατασκευῆς, ὅπερ ἦν ἕκτον ἔτος τῆς βασιλείας Μαυρικίου καὶ μέχρι τοῦ 611 ἔτους, ὅπερ ἦν τέταρτον ἔτος τῆς βασιλείας Νικηφόρου τοῦ παλαιοῦ τοῦ ἔχοντος [υἱὸν] Σταυράκιον.¹

Συνοδικὸν γράμμα
Νικολάου πατριάρχου

... τῶν Ἀβάρων... ἐπὶ διακοσίοις δέκα ὀκτὼ χρόνοις ὅλοις κατασχόντων τὴν Πελοπόννησον, καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ἀποτεμμένων, ὥς μηδὲ πόδα βαλεῖν ὅλως δύνασθαι ἐν αὐτῇ Ῥωμαίων ἄνδρα.²

Προφανῶς ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ συνοδικοῦ γράμματος τοῦ πατριάρχου Νικολάου ἠντλησε τάνωτέρω ὁ χρονογράφος ἡμῶν. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ γράμματι ἀπαντῶσι καὶ τὰ κατὰ τὴν προαγωγὴν τῶν Πατρῶν εἰς μητρόπολιν καὶ τὴν ὑπαγωγὴν

¹ Ἴδὲ ἄνωτέρω σ. 67 κ. ἑ. (Πρβλ. σ. 65 I καὶ K).

² *Johannis Leunclavii Amelburni, Juris Graeco-Romani, tam canonici quam civilis, tomi duo... ex variis Europae Asiaeque bibliothecis eruti. MDXCVI, Francofurti, σ. 278.*

τῶν ἐπισκοπῶν τῆς Λακεδαιμονίας, Μεθώνης καὶ Κορώνης¹ εἰς τὴν Μητρόπολιν ταύτην.²

Τὰ δὲ κατὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Σλάβων ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Α' ἀπαντῶσι *mutatis mutandis* καὶ παρὰ Κωνσταντίνῳ Πορφυρογεννήτῳ³ καὶ ἐν τῷ προμνημονευθέντι συνοδικῷ γράμματι τοῦ Πατριάρχου Νικολάου. Ἀλλὰ κατὰ πόσον αἱ δύο αὗται πηγαὶ εἶνε ἀξιόπιστοι, ὥς προέβαλλεν μάλιστα ὁ *Palmerayer*, καὶ πῶς δεόν νὰ ἐρμηνευθῶσιν αὗται ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέγα ζήτημα τῆς σλαβικῆς εἰς Ἑλλάδα ἐποικήσεως, ἐπέχω νὰ ἐξετάσω, καθ' ὅσον ἡ τοιαύτη ἄλλως ἐξέτασις ἐγένετο ἤδη διὰ μακρῶν καὶ ὑπὸ πολλῶν ἐρευνητῶν, οἵτινες—εἰσηγουμένου κατ' ἐξοχὴν τοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου⁴ καὶ τοῦ Καρόλου *Hopf*,⁵—ἀπέδειξαν κριτικώτατα τὸ ἀναξιόπιστον καὶ δὸς εἰπεῖν τὸ ἰδιοτελὲς καὶ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ τοῦ συνοδικοῦ γράμματος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Νικολάου καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ προμνημονευθὲν ζήτημα.

Τὰ κατὰ τὴν προαγωγὴν τῆς Λακεδαιμονίας εἰς μητρόπολιν, τὰ ἐν τῷ χρονικῷ ἡμῶν, συνάδουσι κατὰ τὸ πλεῖστον πρὸς τὰ φερόμενα ἐν τοῖς Τακτικοῖς: Ἴδὲ τὴν σχετικὴν παραβολήν:

¹ Τῆς Σαρσοκορώνης, ὥς ἔχει τὸ κείμενον.

² Αὐτόθι, σ. 278—279.

³ Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ῥωμανόν κατ. ΜΘ'. (Ἐκδοσις Βόννης σ. 217 κ. ἑ.)

⁴ Κ. Παπαρρηγοπούλου, Περὶ τῆς ἐποικίσεως Σλαβικῶν τινῶν φυλῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐν Ἀθήναις 1848, σ. 1 κ. ἑ. (ἡ αὐτὴ μελέτη διευκρινισμένη ἐδημοσιεύθη ἐν ταῖς Ἱστορικαῖς Πραγματείαις τοῦ αὐτοῦ. Μέρος Α' σ. 201 κ. ἑ.) Κλ. ἡλ.

⁵ Κ. *Hopf*. Geschichte Griechenlands von Beginn des Mittelalters... Ἐνθ' ἄνωτέρω, σ. 107 κ. ἑ.—Πρβλ. Καρόλου Χόπφ, Οἱ Σλάβοι ἐν Ἑλλάδι. Ἀνασκευὴ τῶν θεωριῶν Φαλμεράιτς, μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ Φ. Ζαμβάλλου. Ἐν Βενετίᾳ 1872.—Πρβλ. καὶ Σπ. Π. Λάμπρου. Ἱστορικὰ μελετήματα σ. 116 κ. ἑ.

Χρονικόν

Ἀπὸ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ πατριαρχοῦντος κυροῦ Εὐσταθίου ἐτιμήθη ἡ ἀγιωτάτη ἐπισκοπὴ Λακεδαιμονίας εἰς μητρόπολιν, ἐπισκοποῦντος κυροῦ Θεοδοσίου ἐν ἔτει ,σφ'η.¹

Τακτικά

(«Ὁ πᾶς ἀριθμὸς τῶν θεοῦ θυηπόλων»)

Ὁ Λακεδαιμονίας ἐτιμήθη δὲ μητρόπολις παρὰ τοῦ κυρίου Ἀλεξίου ἐπὶ τοῦ πατριαρχοῦ κυρίου Εὐσταθίου ἐν ἔτει ,σφ'η.²

(Κατάλογος ἐπισκοπῶν, αἰτῶναι ἐκάστῳ τῶν μητροπόλεων ὑποκρίνεται...)

Ὁ Λακεδαιμονίας ἐτιμήθη δὲ μητρόπολις παρὰ τοῦ βασιλέως κυρίου Ἀλεξίου, ἐπὶ τοῦ πατριαρχοῦ κυρίου Εὐσταθίου ἐν ἔτει ,σφ'η.³

Ἡ οὐσιώδης διαφορὰ μεταξὺ τοῦ χρονικοῦ ἡμῶν καὶ τῶν Τακτικῶν εἶναι ὅτι ταῦτα μὲν ἀναφέρουσιν ὡς ἔτος τῆς προαγωγῆς τὸ ,σφ'η', ἐκεῖνο δὲ τὸ ,σφ'η', τὸ δὲ ὄνομα τοῦ πατριαρχοῦ πρέπει νά αναγνωσθῇ ἐν τοῖς Τακτικοῖς Εὐσταθίου,⁴ ὡς ἔχει ὀρθῶς τὸ ἡμέτερον χρονικόν. Ἀλλ' ἐν τούτοις πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ ἐν τοῖς κώδιξι συχνότατον κείμενον «Ἡ γεγονυῖα διατύπωσις παρὰ τοῦ βασιλέως Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, ὅπως ἔχουσι τάξεως οἱ θρόνοι τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ὑποκειμένων τῷ Πατριαρχῇ Κωνσταντινουπόλεως» ἀναφέρει ὡς οἱ μητρόπολιν τὴν Λακεδαίμονα ἢ Λακεδαιμονίαν (κατ' ἄλλους κώδικας).⁵ Ἡ μαρτυρία ὅμως τοῦ χρονικοῦ—

¹ Ἰδὲ ἀνωτέρω σ. 67 κ. ε. Τ καὶ σ. 87 Κ.

² G. Parthey, Hieroclis synecdemus et notitiae Graecae episcopatum et locorum nomina imputata. Ἐν Βερολίῳ 1866, σ. 216, 577.

³ Ἀπόθι, σ. 259, 427.

⁴ Τοῦτο ὑπέδειξε καὶ ὁ Parthey, ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 216 καὶ 259 ἐν ὑπόσημ.

⁵ Parthey, ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 98, 80. — Παρλ. Κ. Γ. Ζυδίου ἐν «Ἀθηνῶν». Τόμ. Γ' (1891) σ. 432. (Παρλ. τοῦ αὐτοῦ, Σύμμικτα. Ἐν Ἀθήναις 1892, σ. 16).

προϋποθετιμένου ὅτι προέρχεται αὕτη ἐξ ἐπισήμων τοπικῶν ἀρχείων—εἶναι ἀσφαλέςτερον ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς προαγωγῆς τῆς Λακεδαιμονίας εἰς Μητρόπολιν.¹ Ἐπειτα ἔχομεν—ἀφίνω τάλλα—τρανήν ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας τοῦ χρονικοῦ τὸ ὅτι καὶ μετὰ τοὺς χρόνους Λέοντος τοῦ Σοφοῦ μνημονεύονται ἐπίσκοποι καὶ οὐχὶ Μητροπολίται Λακεδαιμονίας, ὡς π. χ. ἐν τῷ συναξαρίῳ τοῦ Ἀγίου Νικωνος τοῦ Μετανοεῖτε, ἀκμάσαντος κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Ι' αἰῶνος.²

Καὶ ἤδη προβαίνοντες περαιτέρω εἰς τὸ τμήμα ἐκεῖνο τοῦ χρονικοῦ, ὅπερ ἑλλείπει τελείως ἐκ τῆς παραλλαγῆς τοῦ Ἰβηριτικοῦ κώδικος, φερόμενον μόνον ἐν τῇ ἄλλῃ τῇ ἐκτενεστέρᾳ παραλλαγῇ, ἣν διέσωσε τὸ μὲν ὁ ταυρίνειος, τὸ δὲ ὁ

¹ Τὸ διάγραμμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Λακεδαίμονος παρὰ Π. Κομνηνῶ (Λακωνικά χρόνων προϊστορικῶν τε καὶ ιστορικῶν. Ἐν Ἀθήναις 1898, σ. 164) εἶναι συγκεχυμένον. Ὁρθότερον ἔχει παρὰ M. Lequien (Oriens christianus. Τόμ. II. Ἐν Παρισίοις 1741, σ. 190), ὅστις τὴν εἰς μητρόπολιν προαγωγὴν τῆς Λακεδαιμονίας παραδέχεται ὀρθῶς ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ.

² Σπ. Π. Λάμπρου, Ὁ βίος Νικωνος τοῦ Μετανοεῖτε. Ἐν Νέφ Ἑλληνομνημονί. Τόμ. Γ' (1906) σ. 164, 19 κ. ε. καὶ. Παρλ. καὶ πάντιστοιχοι χοροὶ ἐν τῇ λατινικῇ μεταφράσει τοῦ συναξαρίου γενομένην ὑπὸ τοῦ πατρὸς Sirmund ἐκ τοῦ Βαρβερίνου ἑλληνικοῦ κώδικος 583, δημοσιευθεῖσαν δὲ ὑπὸ Martène καὶ Durand, Veterum scriptorum amplissima collectio. Ἐν Παρισίοις 1729. Τόμ. VI, σελ. 827 κ. ε. (Παρλ. καὶ Σπ. Π. Λάμπρου ἐν Νέφ Ἑλληνομνημονί. Τόμ. Ε' (1906), σ. 301 κ. ε.). Τοῦ ἐν τῷ βίῳ Νικωνος τοῦ Μετανοεῖτε ἐπισκόπου Λακεδαιμονίας, Θεοπέμπτου τοῦ ὀνόματος καὶ Ἀθηναίου τὴν πατρίδα, διεσώθη καὶ μολυβδίνη σφραγὶς φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν: [Θ]ΕΟΤΟΚΕ ΒΟΗΘΕΙ[] ΤΩ ΚΩ ΔΟΥΛΩ—† ΘΕΟΠΕΜΠΤΩ—ΕΠΙΣΚΟΠ.—ΛΑΚΕΔΑΜΟΝΙΑ.—[Θ]εοτόκε βοήθει τῷ δῶ δούλῳ—Θεοπέμπτῳ ἐπισκόπῳ Λακεδ[αι]μονίας. (Ἰδὲ Schlumberger ἐν Revue des Études Grecques. Τόμ. II (1889) σελ. 249 κ. ε. ἀρ. 9. (Παρλ. τοῦ αὐτοῦ, Mélanges d'archéologie Byzantine. Première série. Ἐν Παρισίοις 1895, σ. ἀρ. 9.—Παρλ. Κ. Μ. Κωνσταντοπούλου, Βυζαντιὰ μολυβδόβουλλα. Ἐν Journal International d'Archéologie Numismatique. Τόμ. V (1902) σ. 178, ἀρ. 85). Περὶ τοῦ Θεοπέμπτου τούτου ἐπισκόπου Λακεδαιμονίας ἰδὲ καὶ τὰ σημειούμενα παρὰ Π. Κομνηνῶ, ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 288. Ἰδὲ καὶ ἄλλα μολυβδόβουλλα ἐπισκόπων Λακεδαιμονίας, τοῦ Ι'—ΙΑ' αἰῶνος, παρὰ Schlumberger, Sigillographie de l'Empire Byzantin, σ. 184 καὶ Κ. Μ. Κωνσταντοπούλου, ἐνθ' ἀνωτέρω.

κουτλουμουσιακός κώδιξ, παρατηρούμεν, ὅτι ἔξαιρέσει τῶν εἰδήσεων περὶ προσαγωγῆς τῆς Λακεδαιμονίας εἰς μητρόπολιν, ἅπαν τὸ τμήμα τοῦτο ἀναφέρεται χρονολογικῶς εἰς γεγονότα μεταγενέστερα τῆς καταλύσεως τῆς φραγκοκρατίας ἐν τῇ ΝΑ Πελοποννήσῳ, εἰς γεγονότα ὅτε πλέον αὕτη εἶχε περιέλθει εἰς τὸ κράτος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων (μετὰ τὴν ἐν Πελαγονίᾳ μάχην τοῦ ἔτους 1259). Οὕτω ἐρμηνεύονται αἱ ἐν ἀρχῇ φράσεις: Μετὰ τὸ ὑποταγῆναι τὸν ἐνταῦθα τόπον εὐδοκίᾳ Θεοῦ καὶ ὑπὸ τὴν χεῖρα τῶν κραταιῶν καὶ ἁγίων ἡμῶν αὐθεντῶν καὶ βασιλέων...»¹ Ὅτι δὲ οὕτω ἔχει τὸ πρᾶγμα ἐλέγχεται καὶ ἐξ ὅσων ἀναφέρει ἀμέσως παρακατιὸν τὸ χρονικόν: «πρῶτος κατέλαβεν ὁ ἀρχιερεὺς ὁ τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Μονεμβασίας κυρὸς Γρηγόριος. Ἐξαρχος ὢν δὲ καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ δίκαια ἔχων πάσης Πελοποννήσου ἐχειροτότησεν εἰς τὸ Ἀμύκλιν Νικηφόρον τὸν Διακὴν καὶ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ἑλούς τὸν κυρὸν Μᾶρκον· ἔτι ἐχειροτόνησεν ἐπὶ τὴν ἁγιωτάτην μητρόπολιν Λακεδαιμονίας εἰς σκευοφύλακα τὸν Παρασασκουντινὸν καὶ τὸν Μαλωταρᾶν σακελλάριον καὶ χαρτοφύλακα τὸν Εὐγένιον.»² Ἐν τῷ ἀποσπάσματι τούτῳ γίνεται μνεία τοῦ μητροπολίτου Μονεμβασίας ὡς ἑξάρχου καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ δίκαια πάσης Πελοποννήσου διέποντος. Πράγματι δὲ τοιαύτας πρόνομίας ἐπρυτάνευσεν τῇ Ἐκκλησίᾳ Μονεμβασίας ὁ Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος ὁ πρεσβύτερος τῷ ΓΩΑ' (=1293) διὰ χρυσοβούλλου λόγου, ὁρίζοντος «...τὸν... προῖσταμένον ἀρχιερατικῶς τῆς... ἁγιωτάτης μητροπόλεως Μο-

¹ Ἰδὲ ἀνωτέρω σ. 68 Τ καὶ σ. 67 κ. ε. Κ.

² Ἰδὲ ἀνωτέρω σ. 68 κ. ε. Τ καὶ σ. 68 Κ.

νεμβασίας... ἑξαρχὸν τε καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαί... καὶ πάσης δὲ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς ἐντεῦθεν τιμῆς προσπολαύοντα, ἥ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις εἴθιστα τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων τοῖς ἡξιωμένοις διαφόρων ἑξαρχεῦειν θεμάτων τε καὶ χωρῶν».¹ Οὕτω λοιπὸν ἔχομεν τρανοτάτην ἀπόδειξιν τοῦ πρόμνημονευθέντος χρονολογικοῦ ἡμῶν καθορισμοῦ, ὅτι δηλαδὴ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος τμήμα τοῦ χρονικοῦ ἐγράφη μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Λακεδαίμονι καὶ δὴ μετὰ τὸ 1293. Ὁ δ' ἐνταῦθα καὶ κατωτέρω μνημονευόμενος Εὐγένιος ὁ χαρτοφύλαξ Λακεδαιμονίας ἀπαντᾷ καὶ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τοῦ ἐν Μυστρᾷ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τῷ ΓΩΚ' (=1311/2),² ἐν αἷς ἔχομεν μνείαν καὶ χωροφύλου τοῦ Ἀντσηνᾶ καὶ τῶν Εὐγενείων (τῷ ΓΩΜΖ' =1339).³ Τὸ δ' ἐπώνυμον Μαλωταρᾶς ἀναμνησκει ἡμᾶς γνῶριμον Λακεδαιμόνιον οἶκον τῶν μέσων αἰώνων καὶ δὴ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, εἰς ὃν ἀνήκει ὁ Νικόλαος Μαλωταρᾶς ἱερεὺς καὶ πρωτέκδικος τῆς μητροπόλεως Λακεδαιμονίας, γνωστὸς βιβλιογράφος, φιλοπόνησας κατὰ τὸ ἔτος ΓΩΚ' (=1311) δαπάνη τοῦ πανσεβάστου σεβαστοῦ Ἰωάννου τοῦ Πολεμια-

¹ Miklosich et Müller, Acta Diplomatica. Vol. V, σ. 168 κ. ε. — Περὶ τῶν διαφορῶν ἄλλων ἐκδόσεων τοῦ χρυσοβούλλου τούτου ἰδὲ Νίκου Α. Βέν, Κατάλογον τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν. Μέρος Α'. Ἐν Ἀθήναις 1906, σελ. 67 κ. ε. (ἐνθα ἐκ τυπογραφικῆς παραδρομῆς παρελείφθη νὰ σημειωθῇ ἡ πρώτη ἐκδοσις τοῦ χρυσοβούλλου τούτου γενομένη ὑπὸ Flaminii Cornelli, Catharus, Dalmatiae civitas in ecclesiastico et civili statu. Patavii 1740, σελ. 118 κ. ε.).

² G. Millet, Inscriptions Byzantines de Mistra. Ἐν Bulletin de Correspondance Hellénique. Τόμ. XXIII (1899) σ. 123, στίχ. 10—11 (Πεβλ. Κ. Γ. Ζυδίου ἐν «Ἀθηνᾶς» τόμ. Γ' (1891) σ. 440 κ. ε. — Τοῦ αὐτοῦ, Σύμμικτα σ. 24).

³ G. Millet, ἔνθ' ἀνωτέρω, σ. 125, στίχ. 18 (Πεβλ. Κ. Γ. Ζυδίου ἐν «Ἀθηνᾶς» τόμ. Γ' (1891) σ. 441. (Τοῦ αὐτοῦ, Σύμμικτα, σελ. 26).

νίτου¹ τὸν ὑπ' ἀριθ. Ω-Π-5 κώδικα τῆς ἐν Ἐσκουριάφ βιβλιοθήκης,² καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1317 καὶ 1319 δαπάνη καὶ προτροπῇ τοῦ τιμιωτάτου μεγάλου πρωτοσυγγέλου καὶ ἀρχιμανδρίτου Μορέως Παχωμίου (τοῦ κτίστου τῆς ἐν Μυστρᾷ μονῆς τῆς Παναγίας τοῦ Βροντοχίου³) δύο τόμους περιέχοντας τὰ Ἀσκητικά Ἐφραίμ τοῦ Σύρου ἐναποκειμένου τανῦν ἐν τῇ κατὰ τὰς Σέρρας μονῇ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Μενουκίως.⁴ Εἰς τὸν αὐτὸν δὲ Λακεδαιμόνιον οἶκον ἀνήκε καὶ ὁ Δημήτριος Πανάρετος Μαλωταρᾶς, ὅστις ἀναφέρεται κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς ἱερεὺς, ἐκδικος καὶ πρωτοπαπᾶς Λακεδαιμόνιος· εἶτα δὲ ὡς ἐπίσκοπος Μεθώνης ἐν ἀχρονίστοις σημειώμασι, γεγραμμένοις πάντως κατὰ τὸν ΙΑ' ἀρχόμενον αἰῶνα, ἐν ταῖς φαις τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 κώδικος τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς Βιβλιοθήκης ἐκ τῶν μετενηνεγμένων ἐκ τῆς Λαύρας Σάββα τοῦ ἡγιασμένου.⁵ Ἄλλος Μαλωταρᾶς, τοῦ αὐτοῦ βεβαίως οἴκου, ἀναφέρεται κατ' ἐπώνυμον μόνον,

¹ Περί αὐτοῦ ἰδὲ Νίκου Α. Βέν ἐν Byzantinische Zeitschrift. Τόμ. XVII (1908) σ. 94. — Πρβλ. καὶ τὰ βραδύτερον ὑπὸ τοῦ κ. Σπ. Π. Λάμπρου σημειωθέντα ἐν Μέρφ. Ἑλληνισμῶν. Τόμ. Δ' (1907) σ. 356 κ. ε. — Πρόσθετος εἰς διμυσίαν τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ Πολυμανίτου τῷ 1316 ἔχοντες παρὰ Miklosich et Müller, Acta Diplomatica. Vol. I, σ. 62 κ. ε.

² Em. Müller, Catalogue des manuscrits grecs de la Bibliothèque de l'Escurial. Ἐν Παρίσις 1848, σ. 470 κ. ε. — Graux, Essai sur les origines du fonds grec de l'Escurial. Ἐν Παρίσις 1880, σ. 362 (ἐν σημ.). — V. Gardthausen, Griechische Palaeographie. Ἐν Λειψίῳ, σ. 334, 413. — Σπ. Π. Λάμπρου, Νέος Ἑλληνισμῶν, Τόμ. Δ' (1908) σ. 164 κ. ε. καὶ 356 κ. ε.

³ Πρβλ. Νίκου Α. Βέν ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἀκρίτης». Τόμ. Α' (1905) σελ. 407.

⁴ Π. Ν. Παπαγεωργίου, Αἱ Σέρραι καὶ τὰ προάστειά, τὰ περὶ τὰς Σέρρας, καὶ ἡ μονὴ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift. Τόμ. III (1894) σ. 322 (ἐνθ' ἀναγνώσκεται Μαλωταρῆς καὶ οὐχὶ Μαλωταρᾶς). — Πρβλ. Σπ. Π. Λάμπρου, ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 165.

⁵ Α. Παπαδόπουλον Κεραμέως, Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη. Τόμ. Β'. Ἐν Πάτρους πόλει, 1894, σελ. 16. — Πρβλ. Σπ. Π. Λάμπρου, ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 165 κ. ε.

ἐν πράξει τοῦ ἔτους 1316 ὡς χρηματίσας ἐπίσκοπος Κερνίτσης.¹ Πρὸς τινα Μαλαταρᾶν ἐκ τούτων, τῶν δύο τελευταίων μάλιστα, δύναται νὰ ταυτισθῇ πιθανότατα ὁ ἐν τῷ χρονικῷ «Περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονεμβασίας» μνημονευόμενος.

Κατόπιν ἀναφέρει κατὰ λέξιν τὸ χρονικόν : «Μετὰ δὲ ταῦτα προεδρεύσαντος τῆς μητροπόλεως τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου Κρήτης ἐχειροτόνησε καὶ αὐτὸς εἰς Ἀμύκλιν τὸν Καψοβάδην καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ τὸν Εὐάρεστον, ὁ δὲ Βουτᾶς Γρηγόριος τὸν Εὐγένιον». ² Νοεῖται ἐνταῦθα ὁ μητροπολίτης Κρήτης καὶ πρόεδρος Λακεδαιμονίας Νικηφόρος ὁ Μοσχόπουλος,³ ὅστις κατέσχε τὴν προεδρίαν Λακεδαιμονίας ἀπὸ τοῦ 1309/1310, πιθανότατα καὶ πρότερον, μέχρι τοῦ 1315 περίπου. Τοῦλάχιστον ἐν ἔτει, «ΩΙΗ» (=1309/1310) ἀπαντᾷ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀαρὼν ὡς ἀνακαινιστῆς τοῦ ἐν Μυστρᾷ καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.⁴ Κατὰ μῆνα δὲ Ἀπρίλιον τοῦ 1316 τὴν προεδρίαν Λακεδαιμονίας κατεῖχεν ὁ τότε Παλαιῶν Πατρῶν μητροπολίτης, αὐτὸς δὲ ὁ Νικηφόρος μνημονεύεται συγχρόνως ὡς χρηματίσας πρόεδρος τῆς μητροπόλεως Λακεδαιμονίας.⁵ Ὁ δὲ Γρηγόριος Βουτᾶς ἀνα-

¹ Miklosich et Müller, Acta et Diplomatica. Vol. I, σ. 52 κ. ε. — Πρβλ. Α. Παπαδόπουλον Κεραμέως ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 16 (ἐν ὑποσημ.). — Σπ. Π. Λάμπρου ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 165.

² Ἰδὲ ἀνωτέρω σ. 69 Γ καὶ σ. 68 κ. ε. Κ.

³ Περί τούτου ἰδὲ τὸ ἀμφοτέρως μελέτημα τοῦ κ. Ἀθανασίου Παπαδοπούλου Κεραμέως, Νικηφόρος Μοσχόπουλος. Ἐν Byzantinische Zeitschrift. Τόμ. XII (1903) σελ. 215—223.

⁴ G. Miller, ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 122. (Πρβλ. Κ. Ζηδίου, ἐν «Ἀθηνᾶς» τόμ. Γ' (1891) σ. 437 κ. ε. — Τοῦ αὐτοῦ, Σήμενα, σ. 21—22).

⁵ Miklosich et Müller, Acta et Diplomatica. Vol. I, σ. 52 κ. ε. — Πρβλ. Α. Παπαδόπουλον Κεραμέως, ἐνθ' ἀνωτέρω, σ. 221.

φέρεται ως Λακεδαιμονίας καὶ ὑπέρτιμος ἐν συνοδικῇ πράξει τοῦ ἔτους 1324,¹ ἐν ἐπιγραφῇ δὲ Μυστρᾶ τοῦ ἔτους 1330 (=1330) ἀναφέρεται κατ' ἐπώνυμον μόνον ὡς «πρώην χρηματίσας Λακεδαιμονίας».²

Τὸ δὲ ἐπόμενον τμήμα τοῦ χρονικοῦ «Ἐρωτηθεὶς καὶ Ἀθανάσιος ἱερεὺς ὁ Κοντοκόττης κληρικὸς Λακεδαιμονίας γηραιὸς πάνυ ἐξείπεν ὅτι ἐγὼ ἐδούλευον — διὸ καὶ τὴν νικῶσαν ὁ Κρήτης ἀπέλαβε»³ τὸ τμήμα τοῦτο ἐξ ὅλης τῆς ὑφῆς αὐτοῦ ἐλέγχεται ἀναντιρρόπως ἀπόσπασμα ὃν ἐκ διαγνωστικοῦ γραμματος, ὑπενθυμίζον ἄλλα παραπλήσια γράμματα τῶν βυζαντιακῶν χρόνων, ἐν οἷς μνημονεύονται αἱ μαρτυρίαι τῶν γηραιῶν καὶ τῶν πρεσβυτέρων ἐν ἀμφισβητήσει κτηματικῶν ἢ ἐκκλησιαστικῶν δικαίων.⁴ Ἡ μαρτυρία τοῦ γηραιοῦ κληρικοῦ Λακεδαιμονίας Ἀθανασίου Κοντοκόττη, ἐν τῷ προκειμένῳ, ἀναφέρεται εἰς ἕρην ἐν σχέσει πρὸς τὴν διακατοχὴν τῆς ἐπισκοπῆς Ἀμυκλίου. Εἶναι δὲ γνωστὰ αἱ περὶ τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης μακρὰ ἔριδες τῶν μητροπολιτῶν Λακεδαιμονίας καὶ Παλαιῶν Πατρῶν, ἑκατέρου τούτων ἀντιποιουμένου τῆς ἐπισκοπῆς Ἀμυκλίου, ἕως ὅτου διὰ συνοδικῆς πράξεως, τῷ 1340, πατριαρχοῦντος Ἰωάννου τοῦ Καλέκα, ἐπεδικάσθη τοῦτο ὁριστι-

¹ Miklosich et Müller, Acta et Diplomata. Vol. I, σ. 108. (Περὶ Κ. Ζυδίου, ἐν «Ἀθηνᾶς» τόμ. Γ' (1891) σελ. 448. — Τοῦ αὐτοῦ, Σύμμικτα, σ. 32.)

² G. Millet, ἐνδ' ἀνωτέρω, σ. 128, ἀριθ. XIV, στίχ. 7—8. — Περὶ Κ. Ζυδίου, ἐν «Ἀθηνᾶς» τόμ. Γ' (1891) σελ. 444. — Τοῦ αὐτοῦ, Σύμμικτα, σελ. 26.)

³ Ἰδὲ ἀνωτέρω σ. 69 κ. ε. Τ' καὶ Κ.

⁴ Περὶ Louis Petit et W. Regel, Actes de l'Athos. III. Actes d'Esphigmenos. (Παράρτημα ὑπ' ἀριθ. 1 τοῦ IB' τόμου τῶν «Βυζαντινῶν Χρονικῶν-Vizantinskij Vremennik». Ἐν Πετροπόλει 1896, σ. 37 κ. ε. κλ. — W. Regel et E. Kurtz, Actes de l'Athos. IV. Actes de Zographou. (Παράρτημα ὑπ' ἀριθ. 1 τοῦ II' τόμου τῶν «Βυζαντινῶν Χρονικῶν-Vizantinskij Vremennik»). Ἐν Πετροπόλει 1907, σ. 9 κ. ε. Κτλ.

κῶς πλέον τῷ Λακεδαιμονίας.¹ Ἡ προμνημονευθεῖσα συνοδικὴ πράξις τοῦ 1340, ἡ ἐπιδικάσασα τὸ Ἀμύκλιον εἰς τὴν μητρόπολιν Λακεδαιμονίας, ὁρτῶς μνημονεύει γραμμῶν καὶ ἄλλων μαρτυρίων, ἵνα ὁ μητροπολίτης Λακεδαιμονίας ἐχρησιμοποίησε πρὸς διατράνωσιν τῶν ἐπὶ τοῦ Ἀμυκλίου κανονικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων.² Ἐν τῶν τοιούτων μαρτυρίων ἦτο πιθανώτατα καὶ τὸ γράμμα, ἐν ᾧ ἡ μαρτυρία τοῦ κληρικοῦ Ἀθανασίου Κοντοκόττη.

Παρακατὸν τὸ χρονικόν, μετὰ τινος ἀνακολουθίας, ἀναφέρει περὶ τῶν κτισμάτων καὶ τῶν ἄλλων ἔργων τοῦ μητροπολίτου Κρήτης καὶ προέδρου Λακεδαιμονίας Νικηφόρου. Πόθεν παρέλαβε ταῦτα ὁ συμπλήσας τὸ χρονικόν δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ ὑποδείξωμεν ὡς πηγὴν αὐτοῦ δῆλον ὅτι ἔσχε τὴν ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἐν Μυστρᾷ, ἐπὶ τοῦ πρώτου ὑψύλου τοῦ ἀνέχοντος τὴν ὁροφὴν, πρὸς δεξιὰν τῷ εἰσιόντι, ἐγκακολαμμένην διεξοδικὴν ἐπιγραφὴν, ὡς δεικνύει ἡ σχετικὴ παραβολή:

Χρονικόν

Ἐγὼ ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Κρήτης καὶ προέδρος Λακεδαιμονίας Νικηφόρος ἠκοδόμησα τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου ἀνήγειρα δὲ καὶ ἐκ βάθρων αὐτῶν μύλωνας εἰς τὴν Μαγούλαν καὶ ἐρύττευσαι καὶ ἐλαιῶνας καὶ περιβόλαια ἐν αὐτῇ καὶ εἰς τὴν Λεύκην ἀμπελῶνας ἐρύττεν-

Ἐπιγραφή Μυστρᾶ

Ἐγὼ ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης | Κρήτης καὶ προέδρος Λακεδαιμονίας | Νικηφόρος ἠκοδόμησα τόνδε | τὸν ναὸν εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ τοῦ | ἁγίου μεγαλομάρτυρος αὐτοῦ Δημητρίου | ἀνήγειρα δὲ καὶ ἐκ βάθρων αὐτῶν | μύλωνας ἔ εἰς τὴν Μαγούλαν καὶ ἐρύττευσαι καὶ ἐλαιῶνας καὶ πε-

¹ Miklosich et Müller, Acta et Diplomata. Vol. I, σ. 213 κ. ε. (Περὶ καὶ Κ. Ζυδίου, ἐν «Ἀθηνᾶς» τόμ. Γ' (1891), σ. 433 κ. ε. — Τοῦ αὐτοῦ Σύμμικτα, σ. 16 κ. ε.)

² Αὐτόθι, σ. 218.

τικῶς¹ ἠγόρασα δὲ καὶ τὰ σύν-
εγγυς τῆς ἐκκλησίας ὁσπίτια τοῦ
χαρτοφύλακος Εὐγενίου.² Ἔτους
ζωκ' ινδ. γ'.

ριβόλιον ἐν αὐτῇ· καὶ εἰς τὴν
Λεύκην ἀμπελῶνας ἐμρυτευτι-
κῶς¹ ἠγόρασα δὲ καὶ τὰ σύ-
νεγγυς τῆς ἐκκλησίας ὁσπίτια
τοῦ χαρτοφύλακος | Εὐγενίου. Ὁ
οὖν εἰσέπειτα βουλευθεὶς ἀπὸ τού-
των ἐπιδοῦναι τινὶ λόγῳ κλη-
ρικῶν· ἢ ἀνακαμπτικῶς, | ἢ
ἄλλῳ τρόπῳ τινὶ ἀποσπᾶσαι
τῆς ἐκκλησίας· ἵνα ἔχοι τὰς ἀρχὰς
τῶν τῆ | θεοφόρων πατέρων τῶν
ἐν Νικαίᾳ | καὶ ἐμοῦ τοῦ ἀμαρ-
τωλοῦ. | Ἔτους ζωκ' ἰνδικτι-
ῶνος ιγ'·†³

Καὶ κατωτέρω ὁ συμπλήσας τὸ χρονικὸν ἀντλεῖ τὰς δια-
φόρους εἰδήσεις περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Λακεδαι-
μονος καὶ δὴ τὴν σειρὰν τῶν μητροπολιτῶν καὶ τὰς χρο-
νολογίας τούτων ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τῶν ἐγκεκολλημένων
ἐπὶ τῶν κίωνων ἐντὸς τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου
Δημητρίου ἐν Μυστρᾷ.⁴ Οὕτω τὰ κατὰ τὸν μητροπολίτην
Σουγδαίας καὶ πρόεδρον Λακεδαιμονίας παρέλαβεν ἐκ τῆς
ἐπιγραφῆς τοῦ τρίτου κίονος τοῦ πρὸς ἀριστερὰν τῇ εἰσιόντι
εἰς τὸν προμνημονευθέντα ναόν.

¹ Ἀνωτέρω ἐκδίδων τὸ κείμενον δὲν διώρθωσα τὴν λέξιν, ὥς ὁ κ. Λάμπρος,
εἰς ἐμρυτευτικῶς, διότι νομίζω ὅτι οὕτω ἐμρυτευτικῶς καὶ ἐσφαλισμένως
ὥς πρὸς τὴν λέξιν αὐτήν, θάντέγραψεν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ὁ συμπλήσας τὸ χρο-
νικόν.

² Ἰδὲ ἀνωτέρω σ. 70 κ. ε. Τ καὶ σ. 70 Κ.

³ G. Millet, ἐνδ' ἀνωτέρω σ. 123—123. (Πρβλ. Κ. Ζηδίου ἐν «Αθηνῶν
τάμ. Γ'» (1891), σ. 440 κ. ε. Τοῦ αὐτοῦ, Σύμμικτα, σ. 24—25).

⁴ Αἱ αὐταὶ ἐπιγραφαὶ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τοῦ Μυστρᾷ ἀνήρξαν ἡ κυριω-
τέρα πηγὴ διὰ τὴν σύνταξιν καὶ τοῦ κώδικος τῆς μητροπόλεως Λακεδαιμονίας, ὅν
συνέταξεν κατὰ τὸ 1755 ὁ μητροπολίτης ταύτης Ἀναστάσιος ὁ ἐκ Δημητσάνης. — Ἰδὲ
J. A. Buchon, Recherches historiques sur la principauté de Morée
et ses hautes baronnies. Τόμ. I. Ἐν Παρισίῳ 1845, σ. LXXVI κ. ε. Année A,

Χρονικόν

Μετὰ τὸν Νικηφόρον, ὁρισμῶ
τοῦ βασιλέως, ἀπεστάλη πρόεδρος
Λακεδαιμονίας μητροπολίτης
Σουγδαίας ὁ Λουκάς καὶ ἐπρόσ-
μεινεν κάμποσον καιρὸν ἔτους
ζωλῇ ἰνδικτιῶνος ιγ'.¹

Ἐπιγραφὴ Μυστρᾷ

† Ἐγὼ ὁ ταπεινὸς μητροπο-
λίτης Σουγδαίας πρόεδρος | Λακε-
δαιμονίας Λουκάς, καταλαβὼν ἐξ
ὁρισμοῦ | τοῦ κρατίστου καὶ
ἀγίου μου ἀποστολάτορος καὶ τῆς
θείας καὶ ἱερᾶς | συνόδου· ἐπὶ τῷ
προεδρεύειν τὴν ἀγιοτάτην μη-
τρόπολιν Λακεδαιμονίας... Ἔτους
ζωλῇ ἰνδικτιῶνος ιγ'.²

Τέλος τὰ περὶ τοῦ μητροπολίτου Νεῖλου, ὅσα ἀναγράφει,
ὁ συμπληρῆτης τοῦ χρονικοῦ ἀντλεῖ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ τρί-
του στύλου, τοῦ ἐν δεξιᾷ τῇ εἰσιόντι εἰς τὸν Ἁγίον Δημή-
τριον, τὴν μητρόπολιν Μυστρᾷ:

Χρονικόν

Καὶ μετ' αὐτὸν ἦλθεν γνήσιος
ἀρχιερεὺς Νεῖλος Λακεδαιμονίας
καὶ ἔκτησε τὴν ἐκκλησίαν ἔτους
ζωμζῇ μηνὶ Μαίῳ ἰνδικτιῶνος ζ'.³

Ἐπιγραφὴ Μυστρᾷ

† Ἐγὼ ὁ ταπεινὸς μητροπο-
λίτης Λακεδαιμονίας καὶ ὑπέρτι-
μος Νεῖλος· ἐλθὼν... Ἔτους ζωμζῇ
ἰνδικτιῶνος ζ' μηνὶ Μαίῳ.⁴

Τὸ τέλος δὲ τοῦ χρονικοῦ φαίνεται εἰλημμένον ἐκ τυπικοῦ,
ὅπερ ἴσως καθιέρωσεν ὁ μητροπολίτης Λακεδαιμονίας Νεῖλος
δι' ἐκκλησίαν τινα, ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς, ἣν αὐτὸς οὕτως ἔστησε
διὰ νὰ μεταχειρισθῇ τὴν φράσιν τοῦ χρονικοῦ. Ὅτι δὲ τὸ
τέλος τοῦτο ἀνήκει εἰς τυπικὴν διάταξιν φαίνεται κάλ-
ιστα διὰ τῆς παραβολῆς πρὸς ἄλλα τυπικά:

¹ Ἰδὲ ἀνωτέρω σ. 71 Τ καὶ σ. 71 κ. ε. Κ.

² G. Millet, ἐνδ' ἀνωτέρω σ. 123 κ. ε. (Πρβλ. Κ. Ζηδίου ἐν «Αθηνῶν
τάμ. Γ'» (1891), σ. 442 κ. ε. Τοῦ αὐτοῦ, Σύμμικτα, σ. 25 κ. ε.).

³ Ἰδὲ ἀνωτέρω σ. 72 Τ καὶ σ. 71 Κ (ἐνθα διόρθωσον καὶ τὸ ἐκ τυπογραφικῆς
παραδρομῆς ζωμζῇ εἰς ζωμζῇ).

⁴ G. Millet, ἐνδ' ἀνωτέρω σελ. 124, ἀριθ. XV. (Πρβλ. Κ. Ζηδίου ἐν
«Αθηνῶν τάμ. Γ'» (1891), σ. 440. — Τοῦ αὐτοῦ, Σύμμικτα, σ. 27 κ. ε.).

Χρονικόν.

Καὶ ἐκ τῶν προσόδων αὐτῶν φωταγωγεῖν αὐτὴν προσηκόντως καὶ διαφυλῶς τυπώσαντες ἀνάπτεσθαι καθεκάστην ἡμέραν εἰς πάσας τὰς δοξολογίας κανδήλας λη', ἐξ ὧν ἀκοιμήτους καὶ μηδέποτε σβεννυμένας κανδήλας θ' καὶ κηρούς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ζ', ἐν δὲ ταῖς ἀγlais κυριακαῖς ιε'. Τυποῦμεν δὲ καὶ ἐκ τῶν δεσποτικῶν μεγάλων ἑορτῶν εἶναι λαμπρὰς καὶ ὀλοφώτους τὰς φωταψίας ἐν τε ἐλαίῳ καὶ κηρῷ τὰς πέντε ταύτας, τὴν τε ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν καὶ τὰ ἅγια Θεοφάνεια καὶ τὸ ἅγιον Πάσχα καὶ τὴν ἁγίαν κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ τὴν ἁγίαν ὑψωσιν τοῦ τιμίου Σταυροῦ. Ταῦτα ἡμῶν ἡ ἀναξιότης σκοπήσασα καὶ λυσitelῆ κρίνας ἐτύπωσε καὶ ἐξέδετο. Εἰ δὲ τοῖς μεθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτοις δεσπόταις οὐκ εὐλόγα ταῦτα οὔτε δίκαια δόξει, τὸ κρεῖτον καὶ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς κατὰ γνώμην συμφέρον οἰκονομεῖτωσαν. Λογιζόμεθα γὰρ ὡς εἰ οὐκ ἀρεστὰ αὐτοῖς ταῦτα φανῇ, μελῶνα πάντως καὶ ἀξιοπαινέστερα βουλευόνται. Εἰ δὲ λυσitelῆ ταῦτα καὶ αὐτοῖς δόξη παρακαλοῦμεν καὶ στέργειν καὶ ἐπικυρῶσαι αὐτά.¹

Τυπικὸν Γρηγορίου Πακουριάνου διὰ τὴν μονὴν τῆς Πετριτζίδοις (τοῦ ἔτους 1083).

... Ὁφειλόμενόν ἡμῖν ἔστι καθ' ἑκάστην ἡμέραν τε καὶ νύκτα ἀκοιμήτους διατηρεῖν ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνης τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου κανδήλας τρεῖς, καὶ ἐν τῷ μεγάλῳ βήματι κανδήλαν μίαν, καὶ ἔμπροσθεν τοῦ ἁγίου βήματος ἐν τοῖς καγκέλοις ἔμπροσθεν μὲν τῆς σωτηρίου σταυρώσεως κανδήλαν μίαν, καὶ ἔμπροσθεν δὲ τῆς ἁγίας εἰκόνης τοῦ προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ κανδήλαν μίαν, καὶ ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνης τοῦ ἁγίου Γεωργίου κανδήλαν μίαν, καὶ ἐπὶ τῷ τάφῳ ἡμῶν κανδήλας τρεῖς. Καὶ καθ' ἑκάστην ὥραν ψαλμωδίας ἐν ὅλῳ τῷ ἐνιαυτῷ ἡγουν ἐν τε τῷ ὁρθρῳ καὶ τῇ ἁγίᾳ λειτουργίᾳ καὶ τῇ ἑσπέρῃ σὺν ταῖς εἰρημέναις κανδήλαις πάσαις καὶ κηροὶ ἀπτεσθώσαν ἀκοίμητοι μέχρι τῆς ἀπολύσεως· ἔκτοτε δὲ αἱ μὲν [γρ. οἱ] κηροὶ σβεσθήσονται, αἱ δὲ κανδήλαι διαπαντὸς ἀκοίμητοι ἕστωσαν. Πρὸς δὲ καὶ ἔμπροσθεν τῶν δεσποτικῶν δώδεκα ἑορτῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐν καιρῷ τῆς ὑμνωδίας κανδήλαι ἀπτεσθώσαν δώδεκα ἕως τῆς ἀπολύσεως· ἐν δὲ ταῖς ἀμφιβότοις ἑορταῖς καὶ μεγάλαις πᾶσαι αἱ οὖσαι ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ κανδήλαι ἀπτεσθώσαν, καὶ ὅσα εἰσὶ κηροπήγια ἀπτομένων κηρίων ἔμπλεα

ἕστωσαν. Ἐν δὲ τῇ ἁγίᾳ ἑορτῇ τῆς εὐαγοῦς ἐκκλησίας ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν ἄγαν γενέσθω ἡ φωταγωγία, καὶ λίαν περιβόητος καὶ μεγάλη γενέσθω.¹ . . . »

«Ἐπιθεδὶς καὶ ὑποτύπωδὶς τοῦ βίου τῶν ἐν τῇ μονῇ τῆς... Εὐεργετίδος μοναχῶν, παραδοθεῖσα παρὰ Τιμοθέου... καθ' ὅσον γούμενον γεγονότος μετὰ τὸν κτήτορα τῆς αὐτῆς μονῆς» (τοῦ ΙΑ' αἰῶνος).

« Πᾶσαι μὲν οὖν αἱ θείαι τε καὶ δεσποτικαὶ ἑορταί, αἱ τε τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης καὶ Εὐεργετίδος ἡμῶν τῆς Θεοτόκου, ἑορταζέσθωσαν ὑμῖν τῶν ἄλλων παρεμβατικώτερον, ἐν τε ψαλμωδίας φημί καὶ φωταψίας καὶ αὐταῖς δὴ ταῖς ὑμῶν ἐστιάσεσιν· ἡ δὲ γε τῆς ἁγίας αὐτῆς Μεταστάσεως ἑορτή, ἣν δὴ καὶ Κοίμησιν λέγομεν, λαμπρῶς ὑμῖν ἑορταζέσθω, λαμπρῶς καὶ πολυτελῶς, ἑορτὴ γὰρ ἑορτῶν, καὶ πανήγυρις πανηγύρεων ἔσται. . . »²

Τυπικὸν μονῆς τοῦ Παντοκράτορος καθιερωθὲν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ (τῷ 1186)

« . . . Ἡ δὲ φωταγωγία τοῦ ναοῦ γινέσθω τοιαύτη κανδήλαι

¹ Louis Petit, Typikon de Grégoire Pacourianos pour le monastère de Pétritzos (Bascovo) en Bulgarie (Παράκλημα ὑπ' ἀριθ. 1 τοῦ ΙΑ' τόμου τῶν «Βυζαντινῶν Χρονικῶν, Vizantijskij Vremennik»). Ἐν Πετρούπολιν 1904, σ. 28 — 29, στίχ. 18—1.

² A. Dmitrijevskij, Τυπικά, Τόμ. Α', Ἐν Κιέβω 1896, σ. 680.

¹ Ἰδὲ ἀνωτέρω σελ. 72 κ. ε. Τ καὶ σ. 71 κ. ε. Τ.

ἀκοίμητοι ἀπέσθωσαν ἐν μὲν τῷ βήματι δύο... Ἀκοίμητοι δὲ νυκτερινὰ ἔστωσαν αὐταὶ τοῦ νάρθηκος μία, τοῦ ἑξωνάρθηκος ἄλλη, καὶ τῶν συνόδων ἑτέρα· ἐν δὲ ταῖς συνάξεσι τοῦ ὁρθρου, τῆς λειτουργίας καὶ τοῦ ἑσπερινοῦ ἀπέσθωσαν μὲν κύκλῳ τοῦ χοροῦ οἱ κρατῆρες ἅπαντες, ἕξ καὶ δέκα τὸν ἀριθμὸν ὄντες, καὶ οἱ τοῦ τέμπλου κανδηλαὶ πᾶσαι, καὶ τῶν τρικανδήλων, καὶ τῶν τεσσάρων ἐπιθολίων τέσσαρες, τοῦ νάρθηκος τρεῖς μετὰ τῆς νυκτερινῆς, καὶ τοῦ ἑξωνάρθηκος δύο μετὰ τῆς νυκτερινῆς ὁμοίως. Κηρία δὲ ἀπέσθωσαν ἀκοίμητα ἐν εἰς τὸν μῦακα, δύο εἰς τὸν Παντοκράτορα, ἐν εἰς τὴν Ἀνάστασιν, ἐν εἰς τὴν Σταύρωσιν, ἐν εἰς τὸν Νικτῆρα, εἰς τὸν Δεῦπνον ἐν, καὶ ἐπάνω τῶν ὁραίων πυλῶν ἕτερον, καὶ τὸ τοῦ τρούλλου ἐπὶ τοῖς ἄλλοις. Κατὰ δὲ τὰς συνάξεις ἔστωσαν ἀπτόμενα ἐν τῷ τέμπλῳ τρία, εἰς τὸ μικρὸν τέμπλον ἐν, καὶ παρὰ τῇ θυσιαστηρίῳ ἕτερον ἐν, εἰς τὸν Παντοκράτορα ἕτερα δύο, εἰς τὰς δύο προσκυνήσεις ἀνὰ ἕτερον ἐν. Ἐν δὲ ταῖς κυριακαῖς κατὰ τοὺς ὁρθροὺς καὶ ἐν ταῖς λειτουργίαις, ἔτι δὲ καὶ ἐν ταῖς ἑσπερινοῖς τῶν σαββάτων ἀπέσθωσαν κατὰ τὸ τέμπλον τὸ μέσον κηρία ἑπτὰ, καὶ εἰς τὸ δεξιὸν τέμπλον τοῦ μικροῦ βήματος κηρία τρία. Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ἐν ταῖς κοιναῖς ἑορταῖς. Κατὰ δὲ τὰς μελῶνας ἑορτὰς ἡ φωταφία τοῦ ναοῦ οὕτω

γενήσεται ἐν αὐτῇ πρώτῃ τῇ Μεταμορφώσει ἀντὶ τῶν κρατῆρων κρεμάσθωσαν πολυκάγδηλα, καὶ πάντα λαμπρῶς ἀρτυόμενα ὁλόφωτα ἀπέσθωσαν. Κηρία δὲ πηγνύσθωσαν περὶ τὰ τέμπλα καὶ τῆς προσκυνήσεως ἑξαόγγισα . . . »¹

«Τυπικόν... τοῦ <θεοδοτοκράτορος> Ἰδακίου καὶ νίαν τοῦ... βασιλέως... Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. διὰ τὴν μὲν τῆς Κοσμοσωτείρας παρὰ τὴν Αἶνον, τοῦ ἔτους 1152.

«... Ἀκοίμητους οἶν λαμπάδας τοῦ ὑπεραγίου Χριστοῦ μου καὶ τῆς Θεοτόκου δύο βούλομαι ἀπεσθῆαι παρ' ὅλον ἐναντόν, ἡγουν μίαν ἐν τῷ Χριστῷ καὶ ἑτέραν ἐν τῇ Θεοτόκῃ τῶν προσκυνήσεων· ἐν δὲ τῇ καθ' ἑκάστην ἀκολουθίᾳ τῆς θηνφδίας ἕνεκα κηρίων ἀνάψεις τῇ καλλίστῃ συνέσει τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τιμιωτάτου καθηγουμένου τὴν οἰκονομίαν ἀνατιθέαμεν... »²

¹ Dmitrijevskij ἐνθ' ἀνορέσει, σ. 560 κ. ε.

² L. Petit, Typicon du monastère de la Kosmosotira près d'Aeños (1152). Ἐν τῷ Bulletin de l'Institut Archéologique Russe à Constantinople Τόμ. XIII (1908) σ. 26.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναπτύξεως ἡμῶν κατεδείχθη ὅτι τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ χρονικοῦ, ἐκεῖνο ὅπερ τελείως ἐλλείπει ἐκ τοῦ ἱβηρικοῦ κώδικος, περιλαμβάνει γεγονότα ἐξικνούμενα χρονολογικῶς μέχρι σχεδὸν τῶν μέσων τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Κατὰ ταῦτα οὐδόλως ἔχει δίκαιον ὁ κ. Λάμπρος ἀνάγων τὴν σύνταξιν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ὀρισθέντος ὡς τρίτου μέρους τοῦ χρονικοῦ, δηλὸν ὅτι αὐτοῦ τοῦ τέλους τούτου, εἰς τὸν δέκατον τρίτον πιθανῶς τελευτῶντα αἰῶνα,¹ ὅπως δὲν ἔχει ἀπολύτως πάλιν δίκαιον ὁ ἀξιότιμος καθηγητὴς μου δεχόμενος τὸ ἔτος 'ΓΩΕ' (=1296/1297) ὡς χρονολογίαν δῆθεν τῆς συντάξεως τοῦ συμπληρωμένου χρονικοῦ (ὡς παρέχουσι δῆλον ὅτι τοῦτο οἱ κώδικες τοῦ Ταυρίνου καὶ τῆς μονῆς Κουτλουμουσίου) «οὗ τὴν πρώτην, λέγει ὁ κ. Λάμπρος, ἐκδοσιν παρέχει τὸ ἱβηρικὸν ἀντίγραφον».² Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν ποτε κείμενον ῥητῶς ἀναφέρον — ἀρῆναι τῶν ἄλλων — χρονολογίαν 'ΓΩΚ' (=1311/1312)³ καὶ χρονολογίαν 'ΓΩΛΗ' (=1329/1330)⁴, πῶς εἶναι δυνατόν τοιοῦτον κείμενον νὰ ἐγράφη τῷ 'ΓΩΕ' (1296/1297); Τὸ χρονικὸν ἡμῶν ὡς διατυπύεται ἐν τοῖς κώδιξιν Ταυρίνου καὶ Κουτλουμουσίου, θὰ κατηρτίσθῃ πάντως — καὶ τὸ πρῶγμα δὲν ἐπιδέχεται οὐδεμίαν ἀντιρρόησιν — μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1340 καὶ τοῦ ΙΓ' τελευτῶντος αἰῶνος. Διότι τὸ μὲν ἔτος 1340 εἶναι ἐκεῖνο εἰς ὃ ἀναφέρεται τὸ μεμαρτυρημένως νεώτατον γεγονὸς ἐν τῷ χρονικῷ (εἶναι τοῦτο ἡ ἀθήοδος τοῦ μητροπολίτου Νείλου Λακεδαιμονίας εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ)⁵, τὸν δὲ ΙΓ' αἰῶνα θέτω ὡς τὸ νεώτατον

¹ Σπ. Π. Λάμπρου, Ἱστορικὰ μελετήματα, σ. 119 καὶ 128.

² Αὐτόθι σ. 128 ἐν ὑποσημείωσει. διὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον ὁ κ. Λάμπρος ἐκδίδων τὸ χρονικὸν κατὰ τὸν κώδικα τῆς μονῆς Κουτλουμουσίου ἐγραψε τὴν ἐν ἀρχῇ αὐτοῦ χρονολογίαν: «ὡς ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ χειρογράφῳ: ἔως, ἔστις—λέγει—ἀν ἐξηγηθῇ ἐνενηκὸς τῷ πέμπτῳ, οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχῃ ἔννοιαν». Ἡμεῖς ἀνωτέρω, σ. 81 Κ, ἐγράψαμεν: ἔως νομίζοντες, ὅτι ἐν ἀρχῇ τῆς χρονολογίας ἐξέπεσε γράμμα τι.

³ Ἐνθ' ἀνωτέρω, σ. 71 Τ καὶ 70 Κ.

⁴ Ἐνθ' ἀνωτέρω, σ. 71 Τ καὶ Κ.

⁵ Ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 93.

ὄριον τῆς συγγραφῆς τοῦ χρονικοῦ, διότι ἐν κώδιξιν τοῦ αἰῶνος τούτου κεῖται αὐτό.¹ Ὡς πρὸς δὲ τὴν διατύπωσιν τοῦ ἱβηρικοῦ κώδικος, τὸ γ' ἐπ' ἐμοὶ θεωρῶ αὐτὴν ἀπλὴν παραλλαγὴν τῆς διασκευῆς τῶν δύο ἄλλων κωδίκων καὶ τὰς ἐν αὐτῇ διαφορὰς ταύτης πρὸς ἐκείνας τυχαίας καὶ δὲν ἀποδέχομαι ἀπολύτως ὅτι ὁ κ. Λάμπρος ὑπέθεσεν, ὅτι δηλαδή ὁ ἱβηρικὸς κώδιξ παρέχει τὸ πρῶτον χρονικόν, τὴν πρώτην οὕτως εἰπεῖν

¹ Pasini, Rivantella, Berta, Ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 417—Sp. P. Lambros, Catalogue of the Greek manuscripts on Mount Athos. Τόμ. Α', σ. 301. Τόμ. Β', σ. 85.—Ὡς πρὸς τὸν κουτλουμουσιακὸν κώδικα, πολυμνη καὶ ἐπὶ πολλῶν χειρῶν γεγραμμένον, παρατηρῶ ὅτι ἐξ ὧν ἐσημείωσεν ὁ κ. Λάμπρος (ἐν Νέφ. Ἑλληνισμῶν. Τόμ. Α', 1907, σ. 131) τὸ μέρος τούτου τὸ περιέχον τὸ χρονικὸν ἐγράφη περὶ τοῦ ἱεροῦ καὶ οἰκονόμου Μονεμβασίας Ἰωάννου τοῦ Λικίνιου. Ἐν τῇ αὐτῇ περιπτώσει τὸ ἐπὶ τούτου γεγραμμένον μέρος τοῦ κώδικος δύναται νὰ ἀγῇ καὶ εἰς τὸν ΙΖ' αἰῶνα, διότι ἐκ σημειώσεων τοῦ αὐτοῦ κώδικος ἐξάγεται ὅτι: ἐξ Μαρτίου καὶ ἐκκοιμήθη ὁ πανευλαβέστατος καὶ λογιώτατος καὶ τῶν ἱερῶν ἀριστος Ἰωάννης ὁ Λικίνιος ὁ πατριάρχης ἑξαρχος καὶ νοτάριος καὶ ταβουλάριος Μονεμβασίας. (Ἰδὲ Σπ. Π. Λάμπρου, Ἱστορικὰ μελετήματα σ. 121 ἐν ὑποσημείωσει.—Πρβλ. καὶ Μ. Γεδεών ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» Τόμ. Ι', 1882—β' τευχος ΙΑ', σ. 201. Πολλὰ μᾶλλον τὸ περιέχον τὸ «Περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονεμβασίας» χρονικὸν τμήμα τοῦ κουτλουμουσιακοῦ κώδικος δυνάμεθα νὰ ἀναγάγωμεν εἰς τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ἐάν φιλοπονήσῃται τοῦτο παραδεχθῇ τὸν ἑαυρὸν Ἰωάννην Λικίνιον περὶ οὗ ἀναγινώσκωμεν ἐν τοῖς σημειώμασι τοῦ αὐτοῦ κώδικος: «ἡλγ' Μαρτίου καὶ ἐγένετο οἰκονόμος Μονεμβασίας καὶ Ἰωάννης ἱερεὺς ὁ Λικίνιος. (Ἰδὲ Σπ. Π. Λάμπρου αὐτόθι, Μ. Γεδεών αὐτόθι). Ἀλλὰ μᾶλλον ὁ πρεσβύτερος Ἰωάννης Λικίνιος εἶναι ὁ φιλοπονήσας ἐν μέρει τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος κώδικα τῆς μονῆς Κουτλουμουσίου. Ὁ αὐτὸς Ἰωάννης Λικίνιος, ὁ καὶ πατριάρχης ἑξαρχος, εἶναι γνωστὸς καὶ ὡς κτήτωρ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Α. 13 κώδικος τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης. (Ἰδὲ Α. Παπαδοπούλου τοῦ Κεραμέως, Κατάλογον τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Σμύρῃ βιβλιοθήκης τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς μετὰ παραρτήματος περιέχοντος καὶ τινα ἀνέκδοτα. Ἐν Σμύρῃ 1877, σ. 18), ἐπίσης ὡς βιβλιογράφος ἑα καὶ κτήτωρ κώδικος τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου. (Ἰδὲ Β. Στεφανίδου, Οἱ κώδικες Ἀδριανουπόλεως, Ἐν Βυζαντινῇ Ζεϊτςchrift. Τόμ. XIV (1905) σ. 595, ἀριθ. 23. (1173). — Πρβλ. Νίκου Α. Βέν ἐν «Παναθηναϊοῖς». Τόμ. ΙΑ', (1905—1906) σ. 89 κ. ἐ.).

ἐκδοσιν αὐτοῦ.¹ Ἐπίσης οὐδαμῶς παύει ἡμᾶς ὁ κ. Λάμπρος δι' ἰσχυριζόμενος ὅτι συναξάριον ἦτο τὸ πρῶτον χρονικὸν Ἰσως μάλιστα καὶ ἀναγινωσκόμενον ἐπ' ἐκκλησίας...² Τὴν γνώμην ταύτην ἐξήνεγκεν ὁ καθηγητὴς μου ἔχων ὑπ' ὄψει μάλιστα τὸ τέλος τῆς ἱβηρικῆς παραλλαγῆς: διὸ καὶ οἱ βάρβαροι τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ καὶ χάριτι κατηχηθέντες ἐβαπτίσθησαν καὶ τῇ τῶν Χριστιανῶν προσετέθησαν πίστει, εἰς δόξαν καὶ εὐχαριστίαν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν³, ἐν ᾧ κατ' ἐξοχὴν διέκρινεν ὡς ἐκκλησιαστικὸν τοῦ χρονικοῦ τὸν χαρακτῆρα. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον τέλος δὲν σημαίνει ὅτι ἐκκλησιαστικὸν συναξάριον ἦτο τὸ κείμενον, διότι οὕτω καὶ παρακλησίως—χωρὶς νὰ εἶναι συναξάριον ἢ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ μνημεῖα—καταλήγουσι πλείστα ἱστορικὰ κείμενα τῆς βυζαντινῆς περιόδου, περιόδου ἐξαιρέτως θεοκρατικῆς. Ἐπειτα τίνος ἁγίου θὰ ἦτο τὸ συναξάριον; Τοῦ πατριάρχου Ταρασίου, λέγει ὁ κ. Λάμπρος, «εἰς ᾧν ἐμμέσως ἀποδίδεται τὸ ἔργον» τῆς ἐπὶ Νικηφόρου Α' γενομένης ἐπιστροφῆς τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Σλάβων εἰς τὸν χριστιανισμὸν καὶ «ὃν εἰς τοὺς ἁγίους κατέταξεν ἡ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησία καὶ οὗ τὸ ὄνομα ἀναφέρων καὶ ὁ χρονογράφος τοῦ ἱβηρικοῦ χειρογράφου προσθέτει τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν.»⁴ Πλὴν δ' ὁμως τὸ χρονικὸν δὲν ἀποδίδει τι,

¹ Σπ. Η. Λάμπρου, Ἱστορικὰ μελετήματα σ. 118 καὶ 128 (καὶ δὴ ἐν τῇ ὑποσημειώσει).

² Αὐτόθι, σ. 119.

³ Ἰδὲ ἀνωτέρω σ. 70 Τ.—Ποβλ. καὶ Σπ. Η. Λάμπρου ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 118 κ. ε.

⁴ Σπ. Η. Λάμπρου ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 119.

οὔτε ἀμέσως οὔτε ἐμμέσως, εἰς τὸν πατριάρχην Ταράσιον ἀπλῶς μόνον ἀναφέρει τοῦτον παρὰ τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς χρονολογικὴν ἀναγωγὴν τῶν γεγονότων. Ἐκ δὲ τῆς φράσεως τῆς ἱβηρικῆς παραλλαγῆς «Ταρασίου τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν» οὐδὲν ἄλλο θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν εἰμὴ ὅτι ἡ παραλλαγή αὕτη ἐγγράφη ὅτε πλὴν ὁ πατριάρχης Ταράσιος εἶχεν ἀνακηρυχθῆ ἅγιος ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ὅπερ θὰ ἐγένετο ἱκανὸν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ (806).¹ Ἐπειτα δὲ ἡ ὑψὲς τοῦ χρονικοῦ πόρῳ ἀπέχει τῆς τῶν ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγινωσκόμενων συναξαρίων καὶ τοῦτο εὐκόλως διακρίνει καὶ ὁ ὀλίγον τυχὸν περὶ τὰ ἀγιολογικὰ κείμενα ἔμπειρος. Ἐξ ἄλλου ὁ τρόπος τῆς συμπλήσεως τοῦ χρονικοῦ προσιδιάζει ἐκείνῳ ὃν μετεχειρίζοντο οἱ Λικίνιοι, οἱ εὐγενεῖς² λευίται τῆς Μονεμβασίας, οἱ ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐν αὐτῇ ἀναφερόμενοι,³ οἵτινες—καθ' ἃ ἤδη ὁ κ. Λάμπρος

¹ Πότε ἀκριβῶς ἀνεκηρύχθη ἅγιος ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὁ πατριάρχης Ταράσιος, δὲν δύνανται προχειρῶς νὰ ὁρίσω. Ἐν τῇ περιήρῳ ὑπ' ἀριθ. 266 χειρογράφῳ τυπικῇ τῆς μονῆς τοῦ Θεολόγου τῆς Πάριου, ὅπερ ἀνάγεται εἰς τὸν Θ'—Ι' αἰῶνα, ἀναγινώσκομεν: [Φευροβαρίου] κε'. Μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ταρασίου, ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. (Ἰδὲ Α. Δημήτρησκι, Τυπικά, σ. 51). Ἐπίσης ἐν τῇ μηνολογίᾳ τῇ προσγεγραμμένῃ τῷ αὐτοκράτορι Βασίλειῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ ἀπαντᾷ ἡ μνήμη τοῦ ἁγίου τοῦ πατριάρχου Ταρασίου τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ. (Ἰδὲ Μήμιο, Patrologia Graeca. Τόμ. 117, σ. 828).

² Ὁ Ἀνδρέας Λικίνιος, ὁ ἐκ τοῦ Μονεμβαστικοῦ τούτου οἴκου λόγιος Ιατρός (ἀπαγχυσθεὶς τῇ 1715 ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐν Κωνσταντινουπόλει), ἀποκαλεῖται «Μονεμβασίας πατριάρχης» καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῇ ἀνδριμένη ὑπὲρ τὴν θύραν τοῦ ἐν Μονεμβασίᾳ ναοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου (ἀπὸ ἐτῶν μεταβληθέντος εἰς δημότικὴν σχολήν), ἀνεγεσθέντος τῇ 1708 ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἀνδρέου Λικίνιου. (Ἰδὲ Κ. Γ. Ζυδίου ἐν «Ἀθηναίς» τόμ. Γ', 1891, σ. 421 κ. ε. Ποβλ. τὸ αὐτοῦ, Σύμμικτα σ. 8 κ. ε.).—Περὶ τοῦ Ἀνδρέου Λικίνιου θὰ διαλάβω ἄλλοτε ἐκτενῶς, ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐκδόσεως καμένων σχετιζόμενων πρὸς αὐτόν.

³ Σ. Η. Λάμπρου, Ἱστορικὰ μελετήματα σ. 121 ἐν ὑποσημ.—Μ. Γεδεών ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ». Τόμ. Γ' (1882—8), σ. 201.

ἐξέδθηκε¹ — συνέλεγον τὰ πάτρια τῆς ἰδίας αὐτῶν πατρίδος, τῆς Μονεμβασίας, καὶ τῆς ὅλης Πελοποννήσου μετὰ προφανοῦς φιλιστορὸς πνεύματος. Ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ οἴκου τῶν Λικινίων ἐξεπήγαγε πιθανῶς, ὥς ἄλλοτε θὰ πραγματευθῶ, καὶ τὸ καλούμενον Βραχὺ Χρονικὸν τὸ συνεκδοκόμενον τῷ Δούκῃ ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Βυζαντινῆς τῆς Βόννης. Εἰς αὐτὸν δὲ τὸν οἶκον ἀνήκειν ἀσφαλῶς καὶ ἀποδεδειγμένως καὶ ὁ κουτλουμουσιακὸς κώδιξ ὁ περιέχων τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χρονικὸν καὶ πρὸς τοῦτοις ἐνδιαφερόσας εἰδήσεις περὶ Λικινίων καὶ πολύτιμα κείμενα περὶ Μονεμβασίας καὶ τῆς ἄλλης Πελοποννήσου.² Οὗτοι οἱ Λικινιοὶ νομίζω ὅτι διέπλασαν καὶ τὸ ἀπασχολῆσαν ἡμᾶς χρονικὸν «Περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονεμβασίας» καὶ νομίζω ὅτι διέπλασαν τοῦτο ἀπολύτως, μὴ βασιζόμενοι εἰς προϋπάρχον ἐκκλησιαστικὸν συναξάριον, ὥς θέλει ὁ κ. Λάμπρος, καὶ ἡ ἐργασία αὐτῶν πιθανώτατα συνετελέσθη μόλις κατὰ τὸν ΙΕ'—ΙΓ' αἰῶνα. Τὴν δὲ διαφορὰν τῶν δύο παραλλαγῶν τοῦ χρονικοῦ ἀνάγω εἰς τὸ ὅτι ὁ συντάξας ἐκείνην τοῦ Ταυρινείου καὶ τοῦ κουτλουμουσιακοῦ κώδικος ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὸ κείμενον αὐτοῦ μείζονα μὲν ἔκτασιν χρονικὴν ἅμα δὲ καὶ στενότητα τοπικὴν περιορίζων αὐτὸ κατὰ τὸ δυνατόν εἰς τὰ πρὸς τὴν Πελοπόννησον σχετικὰ γεγονότα, δι' ὃ καὶ παραλείπει τὰ ἐν τῇ παραλλαγῇ τοῦ Ἱβηρικοῦ κώδικος ὑπάρχοντα περὶ ἀφίξεων πρέσβεων τῶν Ἀβάρων εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, περὶ δρώσεως χωρίων τῆς Ἀσίας ὑπὸ μοίρας τῶν Ἀβάρων ἐπὶ Μαυρικίου, περὶ πρεσβείας Ἐλπιδίου καὶ Κομεντιόλου παρὰ τῇ χαγάνῃ κ.τ.λ.,³ παραλείπων δ' ὅμως, ἔξ ἄλλου κατ' ἀνεξήγητον τρόπον, καίπερ

¹ Ἐνθ' ἀνωτέρω, σ. 120 κ. ἑ. (Πρβλ. Σπ. Π. Λάμπρου, Νέος Ἑλληνομνημον. Τόμ. Δ', 1907, σ. 151.

² Αὐτόθι, σ. 120 κ. ἑ.

³ Ἰδὲ ἀνωτέρω σ. 61 κ. ἑ. 1

Πελοποννησιακὰ ὄντα, τὰ περὶ ἀνοικοδομήσεως τῆς Λακεδαιμονίας καὶ τῆς ἐνοικίσεως ἐν αὐτῇ συμμίχτου λαοῦ ὑπάρχοντα ἐν τῇ αὐτῇ παραλλαγῇ.¹

Εἰς τοὺς Λικινίους τῆς Μονεμβασίας ἐπιστρέφοντες λέγομεν, ὅτι οὗτοι ἐλέγχονται μὲν φιλιστορὸς ἐκλογεῖς, ἀλλ' ἅμα ἐλέγχονται ἀμέθοδοι, εὐπιστοὶ καὶ ἀκριτοί,² συλλέγοντες ἱστορικὰς εἰδήσεις περὶ Πελοποννήσου καὶ ἀδιακρίτως καὶ ἀσυλλογίστως θρυλλήματα καὶ μυθάρια περὶ ταύτης. Οὕτω, αὐτὸς ὁ κουτλουμουσιακὸς κώδιξ ὁ περιέχων τὸ «Περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονεμβασίας» χρονικόν,³ ὁ κατὰ τὰ προειρημένα εἰς τὸν οἶκον τῶν Λικινίων ποτὲ ἀνήκων καὶ ὑπὸ τούτων κατὰ τὸ πλείστον φιλοτεχνηθεὶς, ἐνθ' ἐξ ἐνὸς περιέχει π. χ. δύο πολύτιμα ἀργυρόβουλλα τοῦ δεσπότου τῆς Πελοποννήσου Θεοδώρου Β' τοῦ Παλαιολόγου εἰς τὴν Μονεμβασίαν ἀναφερόμενα,⁴ περιέχει ἔξ ἄλλου, ἀμέσως μετὰ τὸ «Περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονεμβασίας» χρονικόν, τρεῖς παραδοξογραφικὰς διηγήσεις ὄντως θαυμασιωτάτας,⁵ ὧν ὑπέροχος διὰ τὰς τερατολογίας, τοὺς ἀναχρονισμοὺς καὶ τὰς τοπικὰς ἀνακριβεῖας, διὰ τὴν διαστραφὴν πάσης ἀληθείας, ἡ «Διήγησις περὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὅπου τὴν ἀφέντευαν», διήγησις προελθοῦσα ἐξ ἐμμέτρου ἐπυλλίου τῶν μετὰ τὴν Φραγκοκρατίαν χρόνων καὶ δια-

¹ Ἰδὲ ἀνωτέρω σ. 70 I.

² Ἰδὲ δαίγματα ἀκρισίας αὐτῶν, ὥς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ ἔτους καθ' ὃ ἐκτίσθη ἡ Μονεμβασία, σημειωθέντα ὑπὸ Σπ. Π. Λάμπρου, Ἱστορικὰ μελετήματα, σ. 125 κ. ἑ.

³ Ἐν τῇ κουτλουμουσιακῇ κώδιξι φέρει τὸ χρονικὸν ἐπιγραφὴν: «Τὸν κερῶ ὅπου ἦκησεν [=οἰκήσεν] ἡ Μονεμβασία καὶ πῶς». Ἰδὲ Σπ. Π. Λάμπρου, Ἱστορικὰ μελετήματα σ. 120 ἐν ὑποσημ.

⁴ Ἐξεδόθησαν ταῦτα ὑπὸ Σπ. Π. Λάμπρου ἐν τῇ περιοδικῇ «Παρυασσφ», Τόμ. Ζ' (1898) σ. 411 κ. ἑ.—Πρβλ. Miklosich et Müller, Acta et Diplomata. Vol. V, σ. 171—175.

⁵ Ἰδὲ τὸ κείμενον τούτων μεθ' ὑπομνημάτων παρὰ Σ. Π. Λάμπρῳ ἐν Νέῳ Ἑλληνομνημονι. Τόμ. Δ' (1907) σ. 129 κ. ἑ.

σκευασθεῖσα εἰς πεζὸν λόγον κατὰ τὸν ΙΓ', ὥς φαίνεται, αἰ-
ῶνα.¹ Ὅπως δὲ οἱ Λικίνιοι συνέλεγον ἀκριτῶς καὶ ἀδια-
φόρως ἱστορικὰς ὕλας καὶ παραδοξογραφικὰς διηγήσεις ἀφο-
ρῶσας εἰς τὴν Μονεμβασίαν καὶ τὴν Πελοπόννησον οὕτω
πάλιν ἐν τῇ συμπλήσει τοῦ «Περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονεμ-
βασίας» χρονικοῦ ἐγκατέμειξαν χωρία ἱστορικῶν καὶ χρονο-
γράφων καὶ ἀνυποστάτους μεταγενεστέρους θρύλλους,² ἐξογ-
κωμένας φήμας, μυθοπλαστίαις καὶ τὰ τοιαῦτα,³ ὥς ἐλέγχονται
π. χ. τὰ περὶ τῆς ἐρημώσεως τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν
Ἀβάρων καὶ τῆς διασπορᾶς τῶν Πελοποννησίων.⁴ Ὑπὸ ση-
μείωσιν δὲ ὅτι αἱ τοιαῦται φήμαι ἀπὸ σκοποῦ πολλάκις ἐξη-
πλοῦντο καὶ διεδίδοντο διὰ λόγους ἰδιοτελεῖς, ὥς διδασκόμεθα
ἄλλως τε καὶ ἐκ τοῦ συνοδικοῦ γράμματος τοῦ πατριάρχου
Νικολάου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον τὸν Κομνηνόν.⁵

Ὅπως δὴποτε τὸ «Περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονεμβασίας»
χρονικὸν ἔχει πολλὰ τὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα. Ἡδὴ ἐξιχνιάσθη-
σαν ἱκανὰ χωρία ἱστορικῶν καὶ χρονογράφων κλ., ἅτινα
ὑπῆρξαν αἱ πηγαι τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος χρονικοῦ. Ἡμεῖς ἀνω-
τέρῳ ἀναλύσαντες ἰδιαιτάτα τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ χρονικοῦ, ὑπερ-
μόνον ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ Ταυρίνου καὶ τοῦ Κουτλουμουσίου
ὑπάρχει, κατεδείξαμεν, ἀναντιρρόγητως ὑποθέτω, ὅτι τὸ μέρος,
λέγω, τοῦτο τοῦ χρονικοῦ ἐρεῖδεται ἐπὶ ἀλανθίστων πηγῶν

¹ Αὐτόθι σ. 147 κ. ἑ.

² Πρὸβλ. τὰ λεγόμενα ὑπὸ Σπ. Π. Λάμπρου ἐνθ' ἀνατίρω σ. 151.

³ Τὴν ὑπαρξὴν καὶ μεταγενεστέρων παραδόσεων ἐν τῷ «Περὶ τῆς κτί-
σεως τῆς Μονεμβασίας» χρονικῷ παραδέχθη καὶ ὁ H. Gelzer, Abriss
der byzantinischen Kaiser Geschichte ἐν Krumbacher, Geschichte der
byzantinische Literatur, ἔκδοσις Β'. Ἐν Μονάχῳ 1897, σ. 944 (Πρὸβλ. καὶ
τὴν ἐλληνικὴν μετάφρασιν ὑπὸ Γ. Σωτηριάδου, ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Μαρασλῇ,
τόμ. Γ', σ. 308).

⁴ Πρὸβλ. Σπ. Π. Λάμπρου, Ἱστορικά μελετήματα σ. 117.

⁵ Πρὸβλ. Κ. Π. Παπαρρηγοπούλου, Περὶ τῆς ἐποικίσεως σλαβικῶν τινῶν
φυλῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον, σ. 1 κ. ἑ. (Πρὸβλ. τοῦ αὐτοῦ, Ἱστορικαὶ πραγ-
ματεῖαι. Μέρος Α', σ. 263 κ. ἑ.).

καὶ κειμένων ἀσαφέτου κύρους. Ὅθεν καὶ καταστρέφοντες
τὴν ζήτησιν προβάλλομεν τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ «Περὶ τῆς κτί-
σεως τῆς Μονεμβασίας» χρονικοῦ, προβάλλομεν πάσης πί-
στεως ἄξιον καὶ δὸς εἰπεῖν πολῦτιμον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς
Πελοποννήσου καὶ δὴ τῆς Λακεδαιμόνος, τοῦ ΙΔ' μάλιστα
αἰῶνος, καθ' ὅσον διασφρίζει ὀνόματά τινα καὶ πράγματα τε-
λείως ἐξ ἄλλων πηγῶν ἄγνωστα.

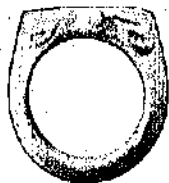
— Ἐν Μυστρᾷ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1903.

— Ἐν Ἀθήναις κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1909.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΝΣ

ΜΑΝΔΑΤΟΡΙΔΑ

Ὁ κατωτέρω εἰκονιζόμενος δακτύλιος ἀνήκει εἰς τὸν ἐν Λευκάδι κ. Σπ. Τσάρλαμπάν, ὅστις πρὸ πολλοῦ ἐπέδειξεν αὐτὸν ἡμῖν, ὅπως ἀναγνώσκωμεν τὴν ἐπιγραφὴν, ἣτις εὑρεται κεχαραγμένη ἐπὶ τῆς σφενδόνης αὐτοῦ. Ὁ δακτύλιος εἶναι ἀργυρεὺς, ἐπίχρυσος, κοσμεῖται δὲ ὑπὸ ἀπλῶν τινῶν γλυφῶν ἐν εἵδει φύλλων. Ἡ ὅλη αὐτοῦ εἶναι γραμμ. 18,50. Ἐπὶ τῆς σφενδόνης τοῦ δακτυλίου εἶναι κεχαραγμένη ἀντιστροφῶς ἐπιγραφὴ πεντάστιχος, ἣτις ἔχει ὡς ἑξῆς:

+ ΚΕ	ROH	+ Κ(ύρι)ε βοή-
ΘΗ	ΤΗ	CH ΔΟ-
ΥΛΗ	CTACI	ύλη Στασι-
ΝΩ	ΜΑΝΔΑ	νῶ μανδα-
ΤΟΡΙ	CH	τορίση.

Ἡ τεχνουργία τῶν γραμμάτων μαρτυρεῖ ὅτι ὁ δακτύλιος δὲν εἶναι μεταγενέστερος τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος. Εἰς ἡμᾶς φαίνεται ὅτι ἀνήκει ἢ εἰς τὴν ἑκατονταετηρίδα ταύτην ἢ τὴν Ι'.

Πλὴν τοῦ ὀνόματος Στασινώ, ἰδιοκλίτου ὄντος ἑνταῖθα, κυρίως ἄξιος λόγου εἶναι ὁ τίτλος μανδατόρισσα, ὅστις, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται ἐπὶ ἐπιγραφικοῦ μνημείου. Δὲν εἶναι δὲ ἴδιον ἄξιωμα τὸ μανδατόρισσα, ἀλλὰ δηλοῖ ἀπλῶς τὴν γυναῖκα μανδατόρος. Παρὰ Βυζαντινοὺς ὡς γνωστὸν ἐκαλοῦντο

μανδάτορες οἱ ἀγγελιοφόροι, διήρχον δὲ τοιοῦτοι μανδάτορες διαφόρων κατηγοριῶν σπουδαιότεροι ἦσαν οἱ στρατιωτικοὶ οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν στρατηγῶν τῶν θεμάτων, τῶν δομεστίων τῶν σχολῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀνωτέρων στρατιωτικῶν λειτουργῶν.¹ Ἀπαντᾷ δὲ καὶ τὸ ἄξιωμα προϊτομανδάτωρ εἰς τὰς βυζαντινὰς πηγὰς. Διακεκριμένην ἀποτελοῦν τῶν οἱ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν αυτοκρατόρων τεταγμένοι, οἱ καλούμενοι βασιλικοὶ μανδάτορες. Ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος διέσωσεν ἡμῖν ἄξιως λόγου εἰδήσεις περὶ τῶν ποικίλων τούτων μανδατόρων.² Ἀλλὰ καὶ μολυβδοβούλα αὐτῶν ἱκανὰ περισώθησαν, δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ κ. G. Schlumberger.³

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι καὶ εἰς ἄλλα σφραγιστικά μνημεῖα βυζαντινῶν χρόνων εὐρίσκομεν ἀναλόγους τίτλους γυναικῶν οὔτω ἀπαντῶσιν ἐπὶ μολυβδοβούλλων μαγίστρισσα, κυροπαλᾶτισσα, στρατήγισσα, πρωτοπλαθαρία καὶ ἄλλα.

Ἡ δημοσίευσις τοῦ δακτυλίου τῆς μανδατορίσης πλουτίζει δι' ἐνὸς ἀξιολογώτατου μνημείου τὴν σειράν τῶν εὐαρίθμων βυζαντινῶν ἐπιγραφῶν δακτυλίων, τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων γνωστῶν. Κατάλογον αὐτῶν εὐρίσκει ὁ βουλόμενος ἐν τῇ λαμπρᾷ μελέτῃ τοῦ κ. K. Krumbacher⁴ περὶ τοῦ δακτυλίου τῆς Ἀννης Κομνηνῆς.

ΚΩΝΣΤ. Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

¹ «Μανδάτορες δὲ εἰσιν οἱ τὰ μανδάτα ἀπὸ τῶν ἀρχόντων πρὸς τοὺς στρατιώτας ὡς εἰς διακόμιζοντες». Λέοντ. Τακτ. Δ', 16.

² Ἐκθεσις τῆς Βασιλείου τῆς 737. (Ἐκδ. Βόννης). Ἄλλως πηγὰς ἴδε παρὰ Δουκαγγίῳ Glossarium mediae et infimae aeviitalis).

³ Sigillographie de l'Empire Byzantin, σελ. 535—536.

⁴ Ein Serbisch-byzantinischer Verlobungsring. Sitzungsber. d. bayer. Akad. d. Wiss. phil.-philol. und hist. Kl. 1906. Σελ. 421—452 (μεθ' ἐνὸς πίνακος).

Ἐπὶ τῶν κίωνων τῶν Προπυλαίων οὐδὲν ὄνομα μητροπολίτου ἢ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν εἴρηται κεχαραγμένον.

2

Ἀρχιμανδρίτου Ἀντωνίνου, Χριστιανικαὶ ἐπιγραφαὶ Ἀθηνῶν (ρωσιστ.) σελ. 35, ἀριθ. 11, Πίναξ 13 ἀριθ. 11.

Ἐπὶ τοῦ δευτέρου κίονος τῆς δυτικῆς προστάσεως τῶν Προπυλαίων (τῆς ἀριθμήσεως ἀρχομένης ἀπὸ τοῦ πρώτου πρὸς βορ. κίονος) εἴρηται χάραγμα δὲ μικρῶν γραμμάτων, ὅπερ ὁ Ἀντωνίνος ἀνέγνω οὕτω :

Μιχαήλ... ὡς Ἰωάννου τοῦ Αἰτωρειανοῦ παύλος

Χριστοῦ. μηνὲ Ἰαννουαρίῳ λ' ἔτους 5436'.

Τὸ ἐπώνυμον τοῦ χαράξαντος ἀνεγνώσθη ἐσφαλμένως, διότι τὰ δύο πρῶτα αὐτοῦ γράμματα δὲν εἶναι σα ἀλλὰ α ν' οὕτω τὸ ἐπώνυμον ἀναγνωστέον Αἰτωρειανοῦ.

Τὸ ἐνταῦθα δημοσιευόμενον πανομοιότυπον δεῖκνυει σαφῶς ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Ἀντωνίνου ὡς πρὸς τὸ ἐπώνυμον τοῦτο εἶναι ἀνακριβής· ἄλλως τε ἐν τῇ Βυζαντικῇ ἱστορίᾳ εἶναι γνωστότατον τὸ ἐπώνυμον Αἰτωρειανός. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν χρονολογίαν 5436' νομίζομεν ὅτι τὸ ἵπὸ τοῦ Ἀντωνίνου ἐκληφθὲν τρίτον γράμμα ὡς ξ, φαίνεται ἴδιον ἀμφιβολον ἂν εἶναι τοιοῦτον καὶ 81 ς (=90)· διότι ἡ πρώτη αὐτοῦ καμπύλη εἶναι πολλῶ ἐπιπολαιότερον κεχαραγμένη καὶ φαίνεται ὅτι ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὸ πρὸ τοῦ γράμματος τούτου χ. Εἰς τὰ χάραγμα τῆς Ἀκροπόλεως τὸ σῆμα τοῦ ξ εἶναι διάφορον. Εἰς ἡμᾶς φαίνεται πιθανώτερον ὅτι τὸ γράμμα τοῦτο εἶναι ς. Ἀντὶ λοιπὸν 5436' (6692=1154) μᾶλλον ἀναγνωστέον 543β' (6692=1184).

Ἄν ἡ ἀνάγνωσις ἡμῶν αἴτῃ εἶναι ἀκριβής τότε ὁ χάραξας τὴν ἐπιγραφὴν Μιχαήλ Αἰτωρειανός φαίνεται σύγχρονος τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Μιχαήλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου. Ἡ χρονολογία συμπί-

+ Μ ο ν τ ω ς
αὐτωρ 4 αν
δου χυ
Μι α μου α ρ ω λ
Τ Ε Χ Ξ Β

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Εἰς ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΑΣ ΕΠΙΓΡΑΦΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Κωνσρέτου Κωνσταντινίδου, Ἀθηνῶν ἀνέκδοτοι χριστιανικαὶ ἐπιγραφαί. Ἐν Παρισίῳ τομ. 5' (1882) σελ. 84, ἀριθ. 14 Ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου (ἐσωθεν) τῆς βορείου στοᾶς τῶν Προπυλαίων. Ὁ Κωνσταντινίδης ἐδημοσίευσεν κατ'αὐτὴν ἄνεν πανομοιό- τύπου, διὰ κοινῶν τυπογραφικῶν κεφαλαιωδῶν γραμμάτων, ἀνέγνω δέ :

+ Γεώργιος μητροπ(ολίτης) Ἀθηνῶ(ν)

Ἡ δευτέρα λέξις, ἣν ὁ Κ. ἀνέγνω μητροπολίτης εἴρηται ἐν συμπλήματι, ὅπερ ὅμως δὲν δύναται ν' ἀναγνωσθῇ οὕτω· τὰ ἀποτελοῦντα τὸ συμπλήμα γράμματα εἶναι Α Ψ καὶ Τ παρᾷκειται δὲ μικρὸν Α. Ταῦτα ἀναγινώσκονται σαφῶς πρωτοψάλτ[ης]. Τὸ ἐνταῦθα δη-

+ Γ Ε Ψ Ρ Γ Η Ψ ς Α Δ Θ Η Ν Ο

μοσιευόμενον ἀκριβὲς πανομοιότυπον οὐδεμίαν περὶ τούτου καταλείπει ἀμφιβολίαν. Ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ ἀναγινώσκομεν :

+ Γεώργγιος πρωτοψάλτ(ης) Ἀθηνῶ[ν]

Σημειωτέον ὅτι ἐπὶ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Κωνσταντινίδου ἐστήριξεν ὁ Νεροῦτσος τὴν γνώμην αὐτοῦ ὅτι τὰ Προπύλαια ἐχρησίμευσαν ὡς κατοικία τῶν μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν πρὸ τῆς Φραγκοκρατίας.¹

¹ Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος, τομ. Γ' σελ. 39-40.

πται πρὸς τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐν Ἀθήναις διατριβῆς τοῦ Χωνιάτου.¹

Τοῦτο βεβαίως ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τὸν πατριάρχην Μιχαὴλ Αὐτορειαῖνον τὸν φίλιτον τοῦ Χωνιάτου. Ὡς γνωστὸν περιεσώθησαν ἐπιστολαὶ τοῦ μητροπολίτου Μιχαὴλ πρὸς τὸν πατριάρχην Μιχαὴλ Αὐτορειαῖνον.²

Εἶναι ἄρα γε τυχαία ἡ σύμπτωσης τῆς οὐνοσημίας τοῦ πατριάρχου πρὸς τὸν ἐκ τοῦ χαράγματος τῶν Προπυλαίων γενόμενον γνωστὸν Μιχαὴλ Αὐτορειαῖνον; Μὴ ὁ μητροπολίτης Μιχαὴλ ἐγνώρισε τὸν Αὐτορειαῖνον τὸ πρῶτον ἐν Ἀθήναις; Θὰ ἦτο τολμηρὸν νὰ ταυτίσῃ τις τὰ δύο ταῦτα πρόσωπα ἄνευ ἄλλης τινὸς μαρτυρίας. Δυστυχῶς περὶ τοῦ βίου τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ Αὐτορειαῖνου ἐλάχιστα γνωρίζομεν.

3

Ἀντωνίνου, αὐτόθι σελ. 34, ἀριθ. 10. Πίναξ 12 ἀριθ. 10.

Ἐπὶ τοῦ τρίτου κίονος τῆς δυτικῆς προστάσεως τῶν Προπυλαίων, χάραγμα ὅπερ ὁ Ἀντωνῖνος ἀνέγνω οὕτω:

† Ἰω... Κωνσταντῆς δοῦλος Χριστοῦ

Ἡ ἀνάγνωσις αὕτη δὲν εἶνε ὀρθή· μετὰ τὸ ὄνομα Ἰωαννης τὸ Κ φέρει κεφαλαίαν τέμνουσαν τὸ κάτω αὐτοῦ πλάγιον σκέλος, ἐξ οὗ δηλοῦται ὅτι τὸ γράμμα τοῦτο εἶναι λέξις συντεταγμένη· οὕτω συνήθως συντέμενται ὁ σύνδεσμος καὶ ἱ, ἀλλ' ἐνταῦθα προφανῶς δὲν εἶναι ὁ σύνδεσμος οὗτος· ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν ἄλλην λέξιν. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἐνταῦθα εὑρεται ἐν συντήρσει τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἰωάννου, ὅπερ κατὰ τὴν πιθανωτάτην ἐκδοχὴν ἀναγινώσκομεν κ(ουράτωρ). Τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ ἐπὶ ἄλλης βυζαντιακῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Παρθενῶνος ὁλογράφως. Ἐν δὲ τῇ ἐπομένῃ λέξει δέον ν' ἀναγνωσθῇ τὸ ἐπώνυμον τοῦ χαράξαντος Ἀνσι(ο)ληγός.

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐνταῦθα πανομοιότυπου ἀναγινώσκομεν

¹ Τὸ ἔτος τῆς εἰς Ἀθήνας πρώτης ἐλεύσεως τοῦ μητροπολίτου Μιχαὴλ δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸν. Βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι κατὰ τὸ 1182 εὐρίσκειτο οὗτος ἐν Ἀθήναις.

² Σπ. Π. Λάμπρου. Μιχαὴλ Ἀκαμανάτου τοῦ Χωνιάτου. Τὰ σωζόμενα. Τόμ. Β' σ. 11, 66, 72, 112, 132.

† Ἰω Κ ΔΝΔ
ΛΗ Κ Ο C
ΔΧ Δ Ο C
Χ

† Ἰω(άννης) κ(ουράτωρ) Ἀνσι

τ(ο)ληγός

δοῦλος

Χ(ριστο)ς

4

Ἀντωνίνου, αὐτόθι, σελ. 34 ἀριθ. 9. Πίναξ 12, ἀριθ. 9.

Ἐπὶ τοῦ πέμπτου κίονος τῆς αὐτῆς προστάσεως διὰ μικρῶν ἀνωδρῶν γραμμάτων χάραγμα ὅπερ ὁ Ἀντωνῖνος ἀνέγνω οὕτω:

Ἡς τὰς κγ Αὐγούστου ἀπέχλθεν ὁ Κοσμάς εἰς
τὴν Κωνσταν

παρατηρῶν ὅτι τὴν τελευταίαν λέξιν δέον ν' ἀναγνώσκωμεν Κωνσταντινούπολιν.

Τὸ πανομοιότυπον τῆς ἐπιγραφῆς ὅπερ δημοσιεύομεν ἐνταῦθα μαρ-

μετας κζ λγ γδ στ δ α ω λ λ θ ε ρ κ ο σ μ α ρ μ σ τ η η κ α ρ η σ τ ο ν

τυρεῖ ὅτι ἡ ἀνάγνωσις αὕτη δὲν εἶναι ἀκριβής. Ἡ τελευταία λέξις ἀναγνωτέα Κάρυστον, ἀντὶ δὲ κγ ἐν τῷ λίθῳ ὑπάσχει κζ.

Τὸ χάραγμα λοιπὸν ἔχει οὕτω:

Ἡς τὰς κζ' Αὐγούστου ἀπέχλθεν ὁ Κοσμάς
εἰς τὴν Κάρυστον

5

Ἀντωνίνου, αὐτόθι, σελ. 68, ἀριθ. 89. Πίναξ 23, ἀριθ. 89.

Ἐπὶ τοῦ δευτέρου κίονος τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ Παρθενῶνος. Χάραγμα ὅπερ ὁ Ἀντωνῖνος ἀνέγνω οὕτω:

Ἐτελεπόθη ἐν Κ(υρί)ῳ Λέον Μηζότατος Μη(ν)ι

Στενδρήῳ ε' ἡνδ(εκτιῶνος) θ' ἔτους Σοκκ'.

Ἡμεῖς ἀντὶ Μηζότατος ἀνέγνωμεν μηζότατος. Τὸ Ρ ἐπὶ τοῦ λίθου εἶναι σαφέστατον, ὥς δεικνύει τὸ ἐνταῦθα δημοσιευόμενον πανομοιότυ-

πον. Μειζότερος όμως (γρ. μειζότερος) είναι αξίωμα γνωστόν και ἐξ ἄλλων βυζαντινῶν πηγῶν.

ΕΤΕΛΗΘΗ ΕΝ ΚΩΛΕΟΝ ΜΗΖΟΤΕΡΟΣ
ΜΙΣΕΤΕΝ ΒΒΡΗΘΕ ΗΝ ΒΕΤΟΥΣ *ΚΟΥΚΑ*

Ο G. Schlumberger (Sigillographie de l'empire byzantin sel. 543-4) ἐδημοσίευσε τρία μολύβδωβούλλα ἐν οἷς ἀπαντᾷ τὸ αξίωμα *μειζότερος* καὶ *μεγαλομειζότερος*. Οὐχ ἦσαν δὲν εἶναι ὅπως ἀπίθανον ὅτι τὸ αξίωμα τοῦτο μετέπεσεν εἰς ἐπώνυμον, ὡς συνήθως παρὰ Βυζαντινοῖς ἐπομένως ὁ ἐν τῷ χαράγματι μνημονευόμενος Λέων ἴσως ἐκαλεῖτο Μειζότερος.

Ἡ χρονολογία τῆς ἐπιγραφῆς, *σκα'* δὲν φαίνεται ἡμῖν ἀκριβής. Τὸ ἔτος τοῦτο δὲν συμπίπτει πρὸς Ἰνδικτιῶνα β', ἀλλὰ πρὸς α'. Προσθέτως τὸ δεύτερον γράμμα αὐτῆς ἂν ἦτο υ' θὰ ἐσημειοῦτο ὡς γ'. Τὸ γράμμα τοῦτο, λίαν ἀμυδρὸν γενόμενον ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἐπηρείας τῶν καιρῶν, εἶναι ἀσφές. Ἄν ὑποτεθῇ ὅτι ἔφερεν ἀρχικῶς ἐν τῇ μέσῃ κεραίᾳ καθετον ἡδύναιο γ' ἀναγνωσθῇ ὡς φ' ἢ ὡς ψ' ἀλλὰ τὸ ἔτος *σκα'* συμπίπτει πρὸς Ἰνδικτιῶνα ια', τὸ δὲ *σκα'* πρὸς Ἰνδικτιῶνα α'.

6

Ἀρχαιολογικὴ ἐφημερίς ἀριθ. 2985 C. I. G. ἀριθ. 9412.

Ἀντωνίου, αὐτόθι sel. 54, ἀριθ. 43. Πίναξ 22, ἀριθ. 43.

Ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοῦ δεκάτου ἔκτου κίονος τῆς νοτίου πλευρᾶς τοῦ Παρθενῶνος.

Ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου¹

Μνήσθητι Κύριε τοῦ θούλου σου καὶ
πρεσβυτέρου Κηπρηνοῦ

¹ Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Πιττάκη ἔχει καὶ ἄλλας λέξεις ἀνηκούσας εἰς ἄλλο χάραγμα, εἶναι δὲ πάντῃ ἐσφαλμένη.

Τὸ πανομοιότυπον τὸ ἐνταῦθα δημοσιευόμενον μαρτυρεῖ ὅτι ἡ ἀνάγνωσις εἶναι ἐσφαλμένη.

† ΜΝΗΘΗΚΕ ΤΟΝ Δ' Λ' Ε' ΚΩΛ
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ ΚΗΠΡΗΝΟΥ

Ἡμεῖς ἀναγινώσκομεν:

Μνή(σ)θητι Κύριε τοῦ θούλου σου Ἰω(άννου)
πρεσβυτέρου Κηπρηνοῦ¹

7

Ἀντωνίου αὐτόθι sel. 41, ἀρ. 2. Πίναξ 14, ἀρ. 2.

Ἐπὶ τοῦ πρώτου κίονος τῆς δυτικῆς ἐσωτερικῆς κιοностουχίας τοῦ Παρθενῶνος: Ο' Ἀντ. ἀνέγνω

Κύριε βοήθει τοῦ θούλου σου
Γερμανοῦ καὶ ἀναξίου

Ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ δὲν εἶναι δυνατόν γ' ἀναγνώσῃ τις καὶ ἀναξίου: ὁ σύνδεσμος καὶ ἐνταῦθα ὅπως παρέλκει. Τὸ Κ μετὰ τῆς κεραίᾳς συντεμήσεως δηλοῖ τὸ αξίωμα τοῦ Γερμανοῦ. Ὡς ἀνωτέρω ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 3 ἐπιγραφῇ οὕτω καὶ ἐνταῦθα κατὰ τὴν πιθανωτάτην ἐκδοχὴν ἀναγινώσκομεν τοῦτο κ(ουράτωρος). Ἐχομεν λοιπὸν

ΚΕΒ' ΘΗΚΕ ΤΟΝ Δ' Λ' Ε' ΚΩΛ
ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΚΙΣΤΗΝΟΥ

Κύριε βοήθει (τοῦ θ)ούλου σου
Γερμανοῦ κ(ουράτωρος), ἀναξίου

ΚΩΝΣΤ. Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ¹

Α΄—ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΟΣ

ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ

1). Ἐπὶ τῆς εἰκόνης τοῦ Ἐλκομένου διὰ χρώματος

ΙC ΧC

ΔΕΛΚΟΜΕΝΟΣ

¹ Ἡ δημοσίευσίς ὅδε τῶν χριστιανικῶν χρόνων ἐπιγραφῶν εἶναι συνέχεια τῆς ἄλλοτε τοιαύτης ἐργασίας ἡμῶν (Χριστιανικαὶ ἀρχαιότητες Ἀθηνῶν. Χριστιανικαὶ ἀρχαιότητες Ναυπλίου· ἐν τῇ Δελφῇ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος 1884.—Χαράγματα ἐπιγραφικὰ κτλ., αὐτόθι 1885.—Λίθινον χρόνιον, ἐν τοῖς Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων τοῦ κ. Δ. Καμπούρογλου, τ. Α΄.—Σύμμεκτα 1892.—Κεφαλληνίας χριστιανικαὶ ἀρχαιότητες 1900). Καὶ ἐνταῦθα δέ, ὅπως καὶ ἐκεῖ, πλὴν τῶν ἀδριστερῶν ἐπιγραφῶν δημοσιεύομεν καὶ τινὰς τὸ

Ἐπιγραφαὶ χριστιανικῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος

113

2). Ἐπὶ τῆς τῶν διαστολῶν εἰκόνης τῆς Θεομήτορος

ΤΕΚΝΟΝ ΕΜΟΝ ΓΛΥΚΥΤΑΤΟΝ ΗΓΑΠΗΜΕΝΟΝ ΤΕΚΝΟΝ

3). Ἐπὶ τῆς εἰκόνης τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου

ΧΕΡΝΑΤΜΙΧ Ρ

ΧΕΙΡ ΝΑΤ<α>ΛΙΟΥ ΑΡ<α>8 (3)

4). Ἐπὶ εἰκόνης τῆς Γενέσεως

ΧΕΡ ΝΑΤΜΙΧ ΔΨΗ

ΧΕΙΡ ΝΑΤΑΛΙΟΥ (ἔτους) ΑΨΗ

5). Ἐπὶ εἰκόνης τῆς Θεοτόκου φερούσης τὸν Χριστὸν διὰ καλλι-
στον τύπου βυζαντιανῶν γραμμάτων

Ἡ ΚΥΡΙΑ Ἡ ΠΑΝΤΑΝΑΣΑ¹

ΚΑΙ ΜΕΧΤΡΙΑ Τ(ων) ΧΡΙΣΤ<ι>ΑΝΩΝ

6). Ἐπὶ προσκυνηταρίου

† ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΚΑΙ ΕΞΟΔΟΥ

ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ Θ(εο)Υ ΙΛΥΑ ΓΙΑΝΟΥΚΟΥ²

ὄνομα μόνον ἁγίου τινος ἀναγραφούσας, ἢ καὶ χαράγματα, σημαντικὰ πάντα διὰ λόγους ἱστορικοῦς ἢ παλαιογραφικοῦς. Ἐκ τῶν ἄλλοτε δὲ ὑπ' ἡμῶν δημοσιευθεῖσιν ἀναδημοσιεύομεν ὅσας διὰ δευτέρων φροντίδων νομίζομεν ὅτι ἀνέγκομεν ὀφειότερον καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον τινὰς τῶν ὑπ' ἄλλων δημοσιευθεῖσιν. Ἀρχόμεθα δὲ ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου.

¹ Ἰσὺς εἶναι ἀντίγραφον τῆς εἰκόνης τῆς Θεοτόκου, ἣτις ἀνέκειτο ἐν τῇ μονῇ τῆς Παντανάσσης τῇ παρὰ τὸ χωρίον Γερουμάνα (ἴδου κατωτέρω ἀριθμὸν ἐπιγραφῆς 39). Παράβαλε καὶ σημείωσιν περὶ Παραδεισιοτίσης (ἀριθ. ἐπιγρ. 34).

² Ἠλία Γιαννούκου.

7). 'Επὶ κρητοῦ πίνακος ἔχοντος εἰκόνας παμπόλλας τοῦ ΙΗ' αἰ-
ῶνος ἐπιγραφὰὶ ποικίλαι, ὧν αἱ πικραδοξότεραι διὰ τὴν γραφὴν καὶ
τὴν ὁρθογραφίαν

α') ὁ διπνός Ο Δ Ι Π Ν ρ

β') πενδεάρτους

γ') οντας επαυανγίλε

Ι Ν Τ ρ
Ε Π Α Ρ Α Ν
Π Δ Ε

δ') τρογουν απο του σικιν Αδαμ

καὶ ε εσα Ι Ν Α

ε'). Ι ΕΛΕΟΥΣΑ ΤΟΥ ΚΥ(ΧΟΥ)¹

στ'). ΕΛΚΟΜΕΝΟΣ

ΕΠΗΣΤΑΥΡΟΝ

ζ') (Τὸ) ΑΓΙΩΝ ΚΒΒ<ου> <Α>ΛΗ(ον)

Α Γ Ω Ν Υ Θ Β Κ Λ Η

8). 'Επὶ εἰκόνας ἐν τῇ γράφῃ ἀνακαμμένης τῶν ἀποστόλων Πέ-
τρου καὶ Παύλου

ΔΕΗΣΙΣ ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΙΩΑΝΟΥ

ΙΕΡΕΟΣ

9). 'Επὶ τινος ἀντηρίδος τοῦ πρὸς μεσημβρίαν τοίχου τοῦ ναοῦ ἦτο
ἐντεταχισμένη πλάξ, ἐφ' ἧς ἡ ἐπιγραφή, ἣν ἐδημοσιεύσαμεν ἐν ταῖς
Συμμεκτοῖς.² Πάλιν ἐπισκεφθέντες τὴν Μονεμβασίαν ἀλάβομεν
ἀκριβὲς ἔκτυπον τῆς ἐπιγραφῆς, ὅπερ καταχωρίζομεν ὧδε (μῆκος λίθου
0,60, ὕψος 0,21). Κατὰ τὸ ἔκτυπον δὲ τοῦτο ἀναγινώσκομεν:

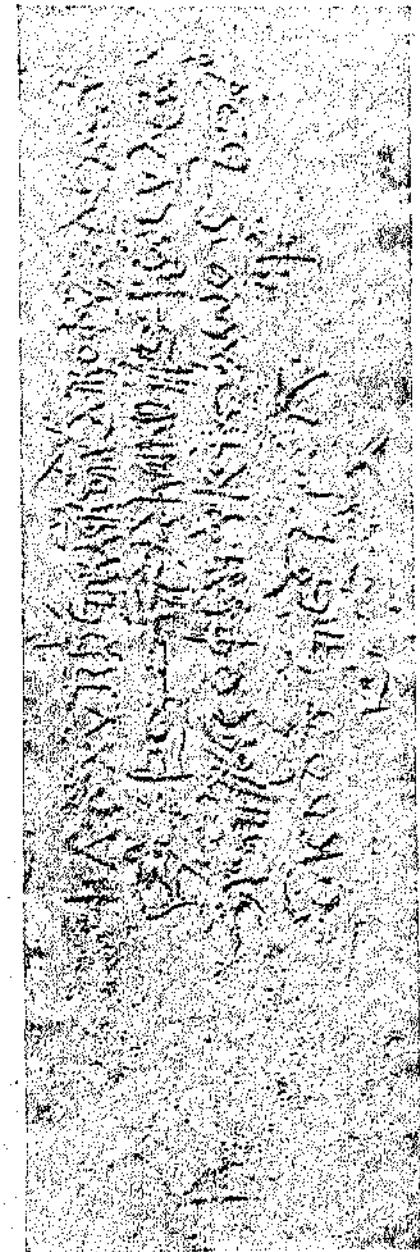
¹ Ἡ παράστασις τῆς Θεοτόκου μετὰ τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ αὐτὴ καὶ ἡ τῆς 'Ελε-
ούσης τοῦ Κόκου.

² Σελίς 4.

† Δοῦλος Χριστοῦ Γεώργι-
ος ἐπὶ κλεισιν Κουιγκύδος
δικαιοφύλαξ δὲ Χριστοῦ
στύλους | Μονεμβασία, ἔ-
πηξα (;) καικοπιακῶς ὕ-
δρωτας | δὲ καὶ πόθον (;) |
εἰς ὠφέλειαν καὶ στύλω-
σις τοῦ ἁγίου | οἴκου του-
του. Ἐπὶ ἔτους ζ' μς'
ισ' | Κατὰ μῆνα Μάιον Ἀ

Λέγει δηλαδή ἡ ἐπιγραφή
ὅτι ὁ δικαιοφύλαξ Γεώργιος
Κουιγκύδος, ὁ δοῦλος τοῦ Χρι-
στοῦ, ἔπηξε στύλους (ἀντηρί-
δας) διὰ τὸν ἐν Μονεμβασίᾳ
ναὸν Χριστοῦ τοῦ Ἐλκομέ-
νου, πολὺν κόπον καὶ ὕδρωτα
καταβάλων, ποθῶν νὰ εἶναι εἰς
ὠφέλειαν καὶ νὰ εἶναι στερέωσις
τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου. Εἶναι
δὲ γεγραμμένη ἡ ἐπιγραφή εἰς
στίχους δεκαπεντασυντάβους,
ὥς καὶ ὁ Ἀθ. Παπαδόπουλος
Κεραμεὺς¹ εἶπεν, οὕτως

« Δοῦλος Χριστοῦ Γε-
ώργιος ἐπὶ κλεισιν Κουγ-
κύδος, | δικαιοφύλαξ δέ,
Χριστοῦ στύλους Μονεμ-
βασία | ἔπηξα καικοπια-
κῶς, ὕδρωτας δὲ καὶ πό-
θον | εἰς ὠφέλειαν καὶ στύ-
λωσις τοῦ ἁγίου οἴκου
τούτου.

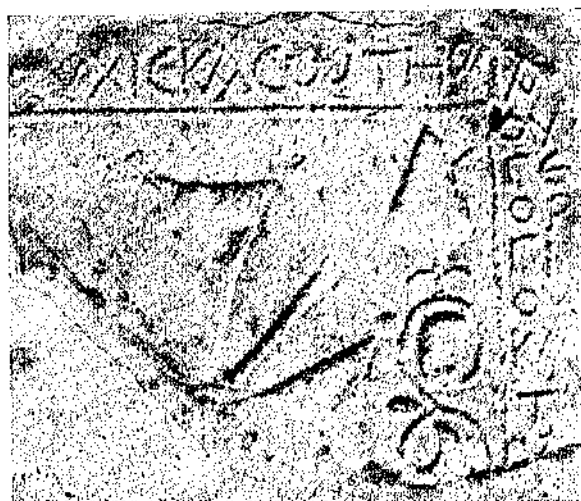
¹ Διορθωτικὰ εἰς χριστιανικὰς ἐπιγραφάς· ἐκ τοῦ λελτίου τοῦ
ἐπιουργίου τῆς Παιδείας (Ῥωσσία) τεύχος Σεπτεμβρίου 1902· κτήμα κλασικῆς

10). 'Επὶ λίθου ἐν τῇ τοίχῳ γωνίᾳ τῆς ἀγυῖας τῆς ἀπὸ τῆς πόλεως τῆς πόλεως καὶ ὁδοῦ πρὸς ἀριστερὰν ἢ δυσξόμβλητος ἐπιγραφὴ ἴδε (μήκος λίθου 0,41, ὕψος 0,16),

— [M Π Β Λ Χ Θ Π Ν]

ἐν ἧ τὰ τελευταῖα γράμματα πιθανῶς ἀναγνωστέα «νεμήσεως β'».

11). Παρὰ τῷ κ. Ν. Θ. Στελλάκη ἐπὶ θρασύματος μαρμαρίνης πλακῶς ἡ ἐπιγραφὴ

<Υπὲρ ἐὐχῆς (:) καὶ σωτηρίας
<τ>οῦ Γεωργίου καὶ τῶν τέκνων>

φιλολογίας. Ἐνταῦθα ὁ κ. Π. Κεραμεὺς ὀρθῶς ἀνέγνω δικαιοφύλαξ, Μονεμβασίη. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀσφαλῶς ἔχει Γεώργιος, ἐπὶ κλεισιν Κουιγκύδος, στύλοις οὐδαμῶς παρέρχεται, ὁ δὲ ὅτι τε. Τὸ ἔπειτα καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς Ἀγίας Μονῆς τοῦ Ναυπλίου («Σύμμικτα» σελ. 79) καὶ Δελφῶν Ἱστορικῆς καὶ Ἑθνολογικῆς Ἑταιρίας, τόμ. Α', σελ. 522, τὸ δὲ πό-θον καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ Ἀγίου Δημητρίου τοῦ Μυστρῶν («Σύμμικτα» σελ. 21), ὅτι δὲ ἐν ταῖς τοιαύταις ἐν στίχοις ἀναγραφαῖς τὸ μέτρον φθεῖρει τὴν σύνταξιν καὶ συγγέει τὸς ἐννοίας πασίγνωστον.

12). Ἐπὶ εἰκόνας τῶν ἀρχαγγέλων Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ, ἐν τῇ οἰκίᾳ
Ι. Στελλάκη, τὸν ζωγράφον δηλοῦσα ἐπιγραφὴ

ΧΕΙΡ ΙΩ(άν)ΟΥ Π Μ

ἐνθα τὰ Π Μ σημαίνουνσι Παπαμιχαὴλ ἢ Παπαμανουὴλ ἢ Παπαμακαρίου κτ.

13). Ὑπὲρ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν ναὸν τῆς ἐπὶ τοῦ Κάστρου Ἀγίας Σοφίας ἐπὶ τοῦ κοινώματος διὰ χρώματος ἦτο γεγραμμένη ἐπιγραφὴ, ἐξίτηλος γενομένη ἤδη πᾶσα σχεδόν, ἐξ ἧς ἀμαυρῶς διακρίνονται

† ΤΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ΣΕΒΑΣΤΗΝ ΕΥΣΕΒΩΣ
ΙΣΤΟΡΕΙΝΟ ΠΥΛΑΣΑΝΟΙΕΩΝ
.
.
.
<τοῦ δαίμονος ἀρχι>ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΠΟΘ<φ> ΠΥ<λ>Ω<να>
ΤΗ CH(;) ΔΥ<να>Μ<ει>(;) ΘΕΟΥ ΛΟΓΕ †

14). Αὐτόθι ἔσθθεν χρώματι

. ΚΥΡΥΟΥΧΡΗ<στοῦ>
.
.
(γράφ)ΦΟΥΣΙΕΚΕΙΝΟΙ
.
.
ΑΝΟΗΗ

15). Αὐτόθι ἐπὶ μαρμαρίνου στηλίδου

Μ Δ Χ

τὸ ἔτος δηλοῦσα 1510.¹

¹ Τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Μονεμβασίας τῶν δημοσιευθεισῶν ἐν ταῖς «Συμμίκτοις» διορθώται τῆς β' ὁ πρῶτος στίχος οὕτως (M)OITEM IN BELLO VICTOREM IN PRAELIO κτλ., τῆς δὲ δ' ὁ στίχος ἀναγνωστέος «εἰς μνήμην αἰδίων τῶν συμπολιτῶν», διότι ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι εἰς τεμνέμενος λιμβικαῖς, περιέχοντες ἄμα ὁμοιοκαταληκτοῦντας.

ΔΗΜΟΙ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ ΛΙΜΗΡΑΣ

16). 'Επὶ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ βουνοῦ Τσικαλαριᾶς, ἐν τῇ ρίζῃ τοῦ βράχου, ὅπου ὁ τάφος τοῦ ἐνταῦθα ἀσκήσαντος ἁγίου Θεοδώρου, μόνον παρὰ τὴν εἰκόνα ἁγίου χρώματι

Ο ΑΓΙΟΣ

 ΝΙ
ΚΟ
ΛΑ
ΟC

17). 'Υπὲρ τὴν θύραν ἑσώθεν τοῦ ναοῦ τῆς ἐγκαταλειμμένης μονῆς Ἰληγόρη, κειμένης ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπὸ Μονεμβασίας εἰς τὸ χωρίον Ἅγιος Νικόλαος, χρώματι ἡ ἐπιγραφὴ εἰς στίχους λαμβανόμενους

† Ο'ΚΗΤΟΡΚΑΧΙΣΤΑΙΣΙΟΝΝΕCΩ
 ΗCΠΑΥΔΑΘΠΦΝΚΕCΚΑΛΕΝΛΟΓΟΝ
 ΓΚΗCΙΝΓΩΡΘΡΑΙΚΟCΤΟΝΓΚΛΗΝ
 ΕΚΚΗC ΓΑΡΘΗCΚΩΚΑΤΤΙC
 ΗΒΑ ΚΑΛΩΕΝΘΑΕΘ
 ΚΟΠΙCΙ ΕΚΝΑΛΩΜΑ
 ΟΗΝΑΥ ΡΘCΕΚΤΙCΟΙ
 ΚΒΙCΑ ΧΠΘ... 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127

ΜΑΛΕΑΣ

22). 'Επὶ τῶν τοίχων τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐπὶ τοῦ Μαλέα
τὰ χαράγματα τάδε·

1644 μυνίου φλεβῶ
ρου 16 νικολός σαραντής
ελητουργισαμε μὲ το παπα
κοζμά

23). Αὐτόθι ἐν τῇ νάρθηκι μελάνη

1648 μυνίου Θεοφύλακτος πρώτη ἡμέρα πεφτυ
νικολός σαράντης ελυτορ
γισαμε με τὸ παπακοζμά

24). Αὐτόθι ἐπὶ τῆς εἰκόνης τοῦ Ἁγίου Ῥωμανοῦ μελάνη

1742 αὐγούστου 20
δεήσεις τοῦ δου(λου) σου Γηορ
γειου ιερ(εως) Σταβρακῆ

25). Αὐτόθι μελάνη

Τζαμακατελός Εγ(ε)αφ(α) (;)

26). Αὐτόθι χάραγμα

1783 ΑΥΓΟΥΓΟΥ 22
Παπαγιαννῆς Τριφυλλῆς
Ἡρῶα ΠΑΛΗ Ο Γκιαννῆς 1791

27). Αὐτόθι χάραγμα

1634 Σεπτεμβρίου 3
νικολμ(ος) ληβινός

28). Αὐτόθι χάραγμα

1723 αὐγ(ούστου) 2
Καλίστου

29). Αὐτόθι χάραγμα

17 . . μαιου 2
μικχαλῆς Καλορμῶς

30). Αὐτόθι χάραγμα

1694
Σταθῆς τοῦ Πέτρου ψαρά

31). Αὐτόθι χάραγμα

15λ6 (=1536)
ν(οε)μβριου(;) 7

32). Διτικῶς τῆς ἄκρας τοῦ Μαλέα ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς μικρᾶς
δρομικῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Μαρίας μόνον ταῦτα

Ο Η(λίας)
Α
Γ
Ι
ΟC

33). Μικρὸν περαιτέρω, ὅπου ἡ θέσις Βρομόντας, διακόσια βή-
ματα ἀπὸ τῶν εἰρηπῶν τοῦ μεγάλου ὑπὸ τῆς θαλάσσης καταφαγωθέντος
ναοῦ ἐπὶ τοῦ ἐπιχρίσματος μικρᾶς δεξαμενῆς (;) πεχαραγμένη ἡ ἐπι-
γραφή

ΦΙΛΙΝΗ ΠΤΥΣΗ
ΥΔΑΤ

ΦΩΝΗ (ἡχοῦσθι ἐ) ΠΙ ΤΩΝ
ΥΔΑΤ(ων)

ΒΑΤΙΚΑ

34). 'Εν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς ὁμωνύμου πόλεως τῶν Βρυῶν ἐπὶ εἰκόνας τῆς Θεοτόκου

ΜΗΡ ΘΥ

Η ΠΑΡΑΔΕΙΣΙΩΤΙΣ
C A

Μήτηρ Θεοῦ ἡ Παραδεισιώτισσα!

35). 'Εν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος τῆς πόλεως Βελανίδια ὑπὲρ τὸν Χριστὸν εἰκονιζόμενον ἐν τῷ τάφῳ

Ο ΘΥΟΜΕΝΟΣ

36). 'Επὶ τινος στηλίδου παρὰ τὸν ναὸν τῆς Παραδεισιώτισσης τοῦ χωρίου Παραδείσι.

ΙΩΑΝ(ΗΣ)
ΚΑΡΑC
ΤΑΤΗ
ΡΗC ΓΟ
ΝΗΚΟ ΤΟΥ
ΚΕ ΚΤΙΤΟ
ΡΑC

A X Ω

Ἰωάννης Καρυστατήρης γονικό του καὶ κτήτορας.

37). 'Επὶ λίθου τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου παρὰ τὴν Καστανιάν τῶν Βρυῶν χάραγμα

! Ἀντίγραφον πιθανῶς τῆς ἄλλοτε ἐν τῷ χωρίῳ Παραδείσι τῶν Βρυῶν εἰκόνας.

Μ(ην) Μαΐω Κ ινδ ι έτους ΑΨΙ
ΕΤΖΑΨ

Ἐνταῦθα ἡ δευτέρα σειρά ἀναγνωστῆα ὡσαύτως «ξ(του)ς ΑΨ».

38). 'Επὶ τοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ τῆς Ὑπαπαντῆς ἐν Μεσοχωρίῳ

† Θεοδώρου. Ἰωάννου
Ἀγγελῆ. Δημητρίου
Γεωργίου. Παύλου
Πέτρου. Κωνσταντι
νου Ἡλιοῦ
Κωνσταντινου. Ἰω
αννου. Γεωργίου
1708

ΧΟΡΙΑ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ

39). 'Επὶ λίθου ἐντεταγμένου ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοίχου τοῦ παρὰ τὸ χωρίον Γερουμάναν ναοῦ τῆς Παντανάσσης ἡ ἐπιγραφή

† ΜCΝ>ΗC<>ΘΗΤΙ ΚΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ ΤB
ΔΟΥΛB CΒ ΔΙΟΝΥCΙΟΥ ΜΟΝΑC
ΤB ΓCΛΗCΤΗ

40). 'Επὶ τῶν τοίχων τοῦ ναοῦ τῶν εἰσοδίων τοῦ χωρίου Κουλέντια.

1762

41). 'Επὶ εἰκόνας τῆς Θεοτόκου τοῦ χωρίου Λυρά

ἡ γαλακτοτρο
φοῦσα

IC' XC'

42). 'Επὶ εἰκόνας τοῦ ναοῦ τοῦ χωρίου "Ταίρια

(Δέσεις) ΤΗΣ ΔΟΥΛΗCΒ CΑΘΟΥΛΑC

43). Ἐπὶ εἰκόνας τῆς Ἁγίας Ἰουλίτης

Ἡ ΑΓΙΑ ΗΟΥΛΙΑ

δεξιὰ δὲ κάτωθεν

Μεσονύκτιος
ἐξεγερóμην τοῦ
ἐξομολογεῖσθαι
σοι ἐπὶ τὰ κρῖ
ματα τῆς δι
καιουσύνης
σου

44). Ἐπὶ εἰκόνας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐν τῷ τοίχῳ χάραγμα

Η' 1628

ΙΩ(αννης) βασιλείου σιαλῆς

45). Ἐπὶ εἰκόνας τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ διακονικῷ τοῦ ναοῦ τοῦ
Ἁγίου Δημητρίου τοῦ χωρίου Καλύβια

Ἡ ΚΥΡΙΑ Ἡ ὉΔΗΓΗΤΡΙΑ

46). Χάραγμα ἐπὶ τοιχογραφίας τοῦ παρὰ τὰ Καλύβια ναοῦ τοῦ
Ἁγίου Κωνσταντίνου

α
1 α-1-09 -Κ
ΡΗΥΟΡΕ

«μαῖος κ μηνσθητι (;)»

47). Ἐπὶ ὀρθίου σφισμένου τοίχου τῆς παρὰ τὰ Καλύβια ἀρχαίας
ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος

(Ὁ Ἅγιος) ΒΙΙ)

ΚΕ

NT(I)

Ο

Σ

48). Ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Γεωργίου καὶ Χαράλαμπος ἐν Βε-
λαῖς ἐπὶ τῆς εἰκόνας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν διαστυλίων ἀνω μὲν
ἐκατέρωθεν

Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩ<ργιος>

κάτωθεν δὲ ἀριστερὰ

(Εἰ)ΚΟΝΗΣΗ Υ (παροῦσα) ΕΙΚΩ(ν) ΔΙ(α συνδ)(Ρ)ΟΜΕΙC

ΔΙΜΗΤΡΙC ΤΖΗ<μ>ΠΙΔΗ <ἡμα> ΣΗΜΒΗΑC

ὑπ' αὐτὰ δὲ

ΔΙΑ <χειρὸς> ΤC ΔΒΛC ΤC ΘΕΟΥ ΓΕΩΡΓΙC ΣΑΥΡΙΑΝΟΥ ἡμῶν

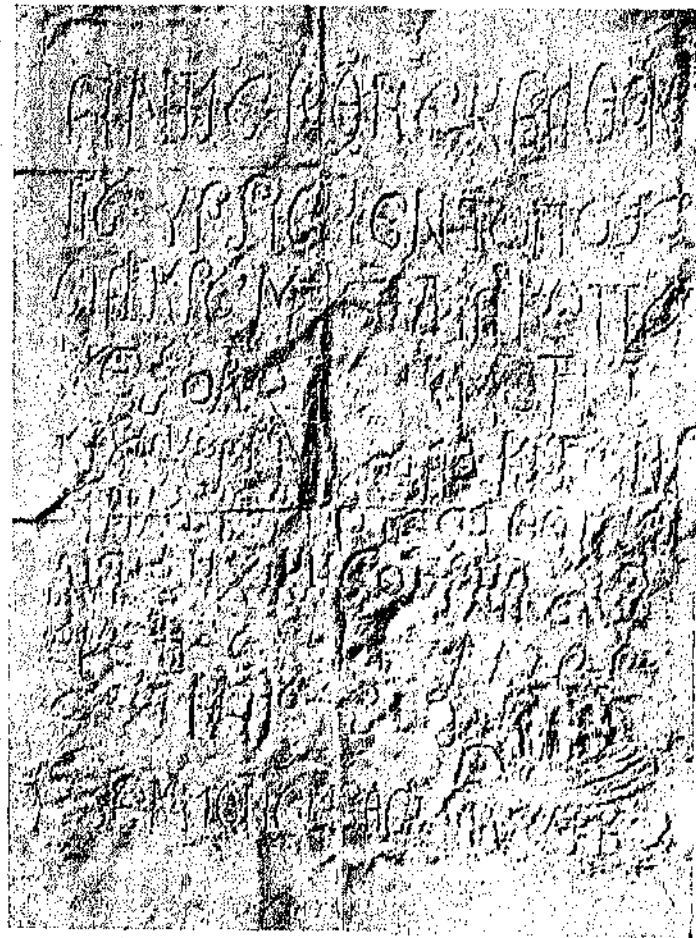
49). Ἐπὶ μικρῆς εἰκόνας

Ο ΑΓΙΟΣ ΧΑΡΑ ΛΑΜΠΟC

50). Ἐπὶ μεγάλης εἰκόνας τῶν διαστυλίων

ΟΙ ΑΓΙΟΙ> ΤΕCΑΡΑΚΟΝ ΤΑ ΜΑΡΤΥΡΕC

51). 'Επὶ πλακὸς ἀντανακισμένης ἐπὶ τῆς κοίτης τοῦ χωρίου Κρεμαστῆς τοῦ δήμου Ζάρακος

Ανίερθη ἐκ βαθρὸν
γίς. υ βρῖση ἐν τοποθε
σια Κρεμαστη δὴ κώπου
κε ἐξοδὸν τοῦ ἐντιστατοῦ
κυρίου κυρίου Μιχαλακί Τζαν
μπαλου ποτε Στιθακου

διὰ ψυχικῶν σωτηριῶν
ἐν εἰῇ ἀπο γέν. Κυρίου(;) 1722
ἐμηνι Μαίου—31
(τ)ου ἐκ Μονεμβασίας Μα(ν)τζα(ου);)

ΕΛΟΣ

52). Ὑπὲρ τὴν θύραν εἰς τὸ ἱερόν τοῦ ἐν Βλαχιώτῃ ναύκου τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς στίχους τριμέτρους ἱαμβικούς, χρώματι

.. ΚΤΗΤΟΡΙ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΤΟΥΔΕ ΣΩΤΕΡ ΚΩΚΝΟΤ(Α)ΝΤ(Α)ΝΤ
ΠΑΡΑΣΧΕ ΛΥΣΙΝ ΠΤΑΙΣΜΑΤΩΝ

(Δούλω σῶ) κτήτορι τοῦ νεοῦ τοῦδε, Σώτερ
Κωνσταντίνω πάρασχε λύσιν πταισμάτων.

53). Ἐν τῷ ἡρειπωμένῳ ναῶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἐπὶ τοιχογραφίας τοῦ Ἁγ. Γεωργίου φέροντος ἐπὶ τῆς ἀσπίδος ἀστέρα ἐν μέσῳ ἡμισελήνου

(Ὁ Ἅγιος) ΓΕ
ΩΡΓΙΟΣ
Ο ΔΗΑΟΡΙΤΗΣ¹

54). Ἐν τῷ χωρίῳ Ἀέμμονας τοῦ δήμου Ἐλους ἐπὶ πλακὸς ὑπὲρ τὴν θύραν εἰς τὸ διακονικὸν ἐξώθεν

† ΗΕΒΟΗΘΕΩ ΔΟΥΛΩ ΡΕ

Κύριε βοήθη τῷ σῶ δούλῳ Νε(οφύτῳ);)

55). Ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου ὑπερθύρου τῆς εἰσόδου εἰς τὸν ἐν Τόσσῃ ναὸν τῆς Παναγίας

† ΕΤΟΣ Ο ΝΑΟΣ Ο ΠΕΡΗΦΙΜΟΣ ΑΝΗ

ΓΕΡΘΗ ΕΚ ΒΑΘΡΟΝ ΓΗΣ ΗΣ ΔΟΞΑΝ
ΤΩΝ ΓΕΝΕΘΛΙΟΝ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙ
ΑΣ ΘΕΟΤΟΚΗΣ ΙΔΙΟΙΣ ΧΙΡΑΣ ΚΟΠΗΣ ΚΑΙ
ΕΞΟΔΩΤΩΙ ΘΕΟ ΦΗΛΕΣΤΑΤΗΣ ΕΠΗΣΚΟ
ΠΗΣ ΕΛΟΥΣ ΚΥΡ ΔΙΩΝΙΧΩΙ ΑΙΤΖΙΚΑ ΧΧΙ ΙΒ
ΠΟ 40

¹ Περί Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Διασκορίτου ὅρα Henri Grégoire ἐν Bulletin de corresp. Hellén. (Janvier-Février 1909 σελ. 116). — Περί δὲ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἁγ. Γεωργίου τοῦ Διασκορίτου ἐς ἄλλοτε.

ΑΛΕΠΟΧΩΡΙΟΝ

56). Ἐπὶ τῆς εἰκόνης τῶν διαστυλίων τοῦ ἐν τῷ Ἀλεποχωρίῳ ναοῦ διὰ τοῦ συνήθους ἰσχυροῦ συμπληήματος

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Προδρόμος
κάτωθεν δὲ

Δησις του δουλου του Θεου Αθανασιου
Καραγγιοζη ΑΩΔ'

57). Ὑπὲρ τὴν εἰς τὸ ἱερὸν θύραν τοῦ παρὰ τὸ Ἀλεποχώριον ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἡ σφόδρα συμπιεπημένη ἐπιγραφή, ἥς δὲν φυλάσσομεν ἀκριβῶς τὴν ὀρθογραφίαν.

† Ἀνιγεῖται ἐκ τῶν ἐσχάτων καὶ ἀνιστορήθη ὁ
πάνσεπτος καὶ θεῖος οὗτος
ναὸς τοῦ ἁγίου καὶ (θαυματούργου) καὶ μεγαλομάρτυρος
Γεωργίου ἐξ ἰδίου κοποῦ τε καὶ
μόχθου Ἰωάννου τοῦ Κουριτα καὶ Διμητρι
ου τοῦ ἀδελφου αὐτοῦ καὶ ἰω(αννου) ἱερεος τοῦ Ὑληα
αμα (της) σηνβηου καὶ τον τε
κνον αὐτου ἄμην.

ΜΟΝΗ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

58). Ἐν τῇ μονῇ Προδρόμου τῇ μεταξὺ Ἀλεποχωρίου καὶ Γερακίου ὑπὲρ τὴν θύραν τῆς εἰσόδου εἰς τὸν ναὸν ἔσονται χρώμασιν

† Ἀρχιερατεύοντος τοῦ θεοφιλεστος
του ἀγγίου Ἐλους Κυρήου Κυριου Κυρ Καλινήκου ἀνιγεῖται ἐκ
ἐκ βάθρον γῆς, καὶ υστορήθη· ὁ θείος, καὶ πάνσεπτος, οὗτος.
[ναός.

τοῦ τιμῆου, ἐνδόξου, προφῦτου, προδρόμου, καὶ βαπτιστοῦ,
[Ἰωάννου, διὰ
σινδρομῆς, κόπου τε, καὶ ἐξόδου, του πανοσιωτῆτου, ἀγίου,
[καθιγουμέν(ου)
Κυρήου, Σοφρονίου, <ε>κόμης, Γεράκι, υδὲ¹ καὶ ἰεβρισκόμενι
[πατερες,
Ἰωάσαφ, ἱερομόναχος· καὶ Παρθένιος, μοναχός, ἐκ, τις ἀνο-
[θαν, κόμης· Ἀνα-
λομενις², τῆς αὐτῆς, μονῆς, οὐκ ἦχε, τὰ πρὸς τὴν χοῦαν, καὶ
[ελθόν, ὁ ρυθῆς
Σοφρονιος· ἐκλίεργισεν· καὶ ἀτίειπεν αὐτήν, Θεοῦ, ευδο-
[κούντος· ὅς φερετε,
Ἐγενετο, δε, δια χιρς, ἐμὸν Ἰωάννου, ἱερεως, καὶ Κονστα-
[τηνου
ἐκ ζατουνας ΑΨΞΘ...Ιουνηου..10

59). Αὐτόθι περὶ τὸ τέμπανον τοῦ θόλου ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Παντοκράτορος

† Ἐξ οὐρανοῦ ἐπαβλέψεν ὁ Κύριος εἶδε πάντας τοὺς
κατακουντας τὴν γῆν ὁ πλασας κατὰ μονας τὰς καρδιας
αὐτον ὁ σινιης ἡς παντα τὰ ἐργα αὐτου οὐ
σοῦετε βασιλευς.

60). Αὐτόθι ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ὑπὲρ τὴν κεφαλήν τοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἀποθηήσκοντος

φριξὸν ψυχι
μου τα ορομενα

¹ Ὑδὲ, ἰδὲ; ἡδὲ συχνόν=προσέτι δὲ, καί.

² Ἀναλισκούσης.

61). Αὐτόθι ἐπὶ τοῦ κονιάματος τὰ μονογράμματα

		Δηλοῦντα:	
· ρ · π	· Μ · Ϛ ·	1) Ἀρχὴ Πίστewος Μωσαϊκῆς Σταυρὸς	
· Φ · Χ ·	· Φ · Π ·	2) Φῶς Χριστοῦ Φαίνει Πᾶσιν	
· Ι · Ϛ ·	· Χ · Ϛ ·	3) Ἰησοῦς Χριστὸς	
· τ · ν · τ ·	· κ · α · κ ·	4) νικᾷ	
· π · ε · ε ·	· ε · ε · Ϛ ·	5) Ἑλένη Εὐρεν Εὐρημα Ἐν γολγοθᾷ ¹	
· Χ · Χ ·	· Χ · Χ ·	6) Χριστὸς Χριστιανοῖς Χάριν Χαρίζεται	
· ρ · ρ ·	· ρ · ρ ·	7) Ῥήσεις Ῥητόρων Ῥητορεύουσι Ῥήματα ἢ Ῥήτωρ Ῥητόρων Ῥητορεύει Ῥήματα	
· τ · τ ·	· δ · φ ·	8) Τοῦτον Τύπον Δαίμονες Φρίττουσιν (ἢ Τοῦτο Τὸ ξύλον κτλ.)	
· Ϛ · Ϛ ·	· Ϛ · Ϛ ·	9) (;)	
· θ · θ ·	· θ · θ ·	10) Θεοῦ Θεά Θεῖον Θαῦμα	

62). Παρὰ τὸν παράστατον τῆς θύρας τοῦ ναοῦ ἐπὶ πλακὸς

ΑΝΑ(καινίσθη ;)

63). Αὐτόθι ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς προσόψεως ἐπὶ κυανοῦ λίθου

Ι	(ησοῦς)
Χρῖ	STO(σ)
διονύσιος ιερομην αχος = Διονύσιος ιερομόναχος	

¹ Τὰ ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν σειρῶν τετάρτης καὶ πέμπτης γράμματα ΤΚ καὶ ΠΓ ἐξημερεύετα· Τόπος Κρανίου Παράδεισος Γέγονεν.

64). Παρὰ τὴν ὁλὴν τῆς ἐν τῇ αὐλῇ δεξαμενῆς

† ΑΝΑΚΕΝΙ
CΤΗΠΙΓΙ ΑΦ
ΤΙ ΔΙΑ CΙΝΔ
ΡΟΜΚΗ>C ΤΒ ΠΑΝΟCΙΟΤΑ(ΤΟΥ) ΠΑΠΑΔΙΟΝΙCΙ8 Ι
ΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΕΚΟΜΙC ΓΙΕΡΑΚΙ
1811 ΦΛΕΒΑ(ρίου)

† Ανακενιστη <ή> πῦρι αἰρετὶ δια συνδρομῆς
του Πανοσιωτάτου Παπαδιονυσίου¹ ιερομονάχου
ε<κ>κομῆς Γιεράκι 1811 Φλεβαρίου

ΓΕΡΑΚΙ

65). Ἐπὶ πλακὸς ἐντετειχισμένης ἐν τῇ ἐξωτερικῇ δεξιᾷ μακρᾷ
πλευρᾷ τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου

† ἈΝΗΓΕΡΘΗ. Ὁ ΘΕΙΟΣ ΟΥΤ
ΟC. ΝΑΟC. ΤΗΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩC ΤΗΣ ΘΚ8
ΑΨΒ

66). Αὐτόθι ἐπὶ παλαιᾷ εἰκόνος τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου²

† αψκη ἐγένετω κα
θολικῶν — ἦγουν τὰ βῆ
μα καὶ ἡ μεγάλη κα
μαρα. καὶ εἰς τοὺς

¹ Ἐπεκαλεῖτο Παπαρβανίτης.

² Τὰς ἐπιγραφὰς 66, 67, 68 καὶ 69 δημοσιεύω δοθείσας μοι ὑπὸ τοῦ εὐγενεστάτου κ. Παπαγιώτου Πουλίτσα τοῦ ἐκ Γερακίου. Ὁ κ. Πουλίτσας, νῦν πρωτοδίκης, καὶ ὁ θεῖος ἀπὸ τοῦ χρηστότατος κ. Γ. Παπανικολάου, πρῶτην δήμευσον, τοὺς ξένους οὐ μόνον ὑπὸ τὴν στέγην αὐτῶν εἰς ξενίαν ἀποφάσιστον δέχονται, ἀλλὰ καὶ προθυμότατα παρέχουσιν εἰς τοὺς ἐρευνῶντας πᾶν ὅ,τι γινώσκουσι — καὶ γινώσκουσι πρῶτον αὐτοὶ καὶ πολλὰ — περὶ τῶν μεσαιωνικῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Γερακίου. Οὕτως, ἔσται φωτογραφία ἐδημοσιεύθησαν ἀπὸ δύο ἐτῶν ἐν τῇ ἐλληνικῇ περιοδικῇ, εἶναι ἔργον τοῦ κ. Πουλίτσα προφρόνως παρεχόμενός εἰς τὸν ὅς ἰδίως αὐτοῦ δημοσιεύσαντι αὐτάς.

αψλα ἐχρυσώθη τὸ
τεμπλεον δια χει
ρος καμοῦ τοῦ τα
πεινοῦ Ιερεμίου ιερο
μοναχου τοῦ ἐξ ἁδα
μίου.

67). Ἐπὶ τῆς εἰκόνας τῆς Θεοτόκου

Ἐγράφηται ἡ εἰκὼν τοῦ Θ8 ΜΟΥ της
MPC¹ ἐν Μοσχοβία τη κλητῇ δια δα
πανης της ἐμης Δανιήλ προηγουμε
νου κελαχίστου του ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει
του Ἀθωνος ἐκ τῆς Μονης τον Ρου
σον τοῦ ἁγίου Πανσελίμονος δν
μοι ἡ πατρις Πελοπονησος ἡ δε
κομη ἡ ἐμῇ Ιερρακῇ κράζετε κέ
νυν. Ὁ Π(ατ)ΗΡ δε ὁ ἐμὸς Γεωργίος
ΕκκλΚΩ΄ΣΑΜΠΡΑΤΗ. Οἱ προσχυνούντες δε
αὐτὴν εὐχεσθε ὑπερ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ.
ΙΝΔΙΚΤΙΟΝΟΣ 12 1690 Μαρτίου ε.

68). Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Σώζοντος ἦτο ἀλ-
λοτε ἡ ἐπιγραφὴ

† Ἀνηκοδομήθη ἐκ βαράθρου ὁ πάνσεπτος καὶ
θιος Να(ὸς οὗτος τοῦ ἁγίου) Μεγαλομάρτηρος Σώζοντος
δια σινεργίας τον Δημητρίου τον Μεγγούλου ἅμα
σιμβίου καὶ τ(ὸν τέκν)ω(ν. . .) . . . τοῦ Τ8λ8 ἅμα
σιμβίου καὶ τέκνης Ιω(άννου) ἅμα σιμβίου καὶ τ(έκνης)
Μεγγούλου α(μῖα) σιβίου, Γεωργίου . . . Ευθυμίου . . .
ἅμα σιμβίου καὶ τεκνῆς . . . καθολικα δια μαρτίρια.

¹ Ἀναγνωστέον τῆς Θεοτόκου μου τῆς Μαρίας.

69). Εἰς θέσιν Χαλάσματα ἐπὶ τῆς κόγχης τῆς Προθέσεως τοῦ ναοῦ
τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ (·)

† μνήσθητι καὶ τὰς ψυχὰς τῶν δ(ούλων)
σου των κτιτορων της αγίας
μ(ονῆς)· βασιλείου ιερέως. . . .
. . . . Ιερέως· νικολάου ιερέως· μι(χαήλ)
. . . . λέοντος· καὶ λέοντος· ρων
τακίου¹ (κωσταντί)νου καὶ κωνσταν
τίνου· γεωργίου γρηγο
ριου· εὐφριμίου· μι(χαήλ)
ιω(άννου) Θεοδώρου· καὶ της
συνοδίας αὐ(τῶν)
μνήσθητι καὶ τῶν ψυχῶν τῶν δούλων
σου μιχαήλ· καὶ γεωργίου ιερέως.

70). Ἐπὶ πλατῆς τῆς Κάτω Βρύσης ἡ Κανάλου ἐπιγραφὴ.

1738
Η ΠΟΕΖΟΡΟΣ
ΤΔΚΙΠΠΑΡΑ

ΕΙΟΤΙΜΙΔ

ἦτις πιθανῶς ἀναγνωστέα

1738

Ἐπὶ ἔξοδος τοῦ κυρ(ου) Παναγιώτι Μηνᾶ (·)

¹ Ρογνάκιον Ιερέα ὄρη καὶ κατοικεῖν (ἀριθ. ἐπιγρ. 92).

71). Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ὑπὲρ τὴν εἰκόνα τῆς Εὐαγγελιστρίας

(Τὸ στερέωμα τῶν ἐ)πὶ σοὶ περιθούτων Τετηροσον

Κυριε τὴν ἐ)ΚΛΕΙΣΥΙΑΝ ΜΗ Ε

(κτῆσω τῷ τιμίῳ σου αἵματι).

72). Αὐτόθι ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῶν Ἀρχαγγέλων τὰ τρίμητρα ἱαμβεῖα

ΔΙΚ ΦΧΑΓΓΕΛΟΙ ΠΡΩΤΙΣΟΙ

ΑΝΘΡΩΠΩΝ:

ΟΙ Δ ΟΥΚ ΕΜΕΤΙ ΚΟΤΕΣ:

ΝΟΘΕΟΥΤΛ ΚΤΥΜΕΡΧΘΡΟ:

ΕΘΩΑΕΧ ΤΘ ΤΡΙΟΗΛΙΘ:

ΙΚΡΤΙΚΕΤΩ ΝΡΩΘ:

ΜΕΣΕΤΝΩΝ ΩΦΘΧ ΑΝΑΧ:

ΑΛΟΜΕΤΥΜΝ ΤΗΡΥ ΠΑΘ

ΥΘΙΟ ΑΖΙΟΥΜΕ ΜΟΙΣ ΣΩΤΗΡΙΑ:

ἀναγνωστέα ἴσως

† Ἀρχάγγελοι πρώτιστοι δυὰς ἀγγέλων

οἱ δ ἡμῖν παρεστηκότες

ναὸν θεοσύλλεκτον ὑμῶν ἐν χεῖρας

... δὲ Χριστοῦ τοῦ τρισηλίου

οἱ κτροὶ ἱκετεύομεν ὑμᾶς

νῦν ὠφθῆτ' ἀδιάλυ(τον)

αὐτοὶς ἀξιούμενοι τῆς σωτηρίας.

73). Ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ παραλλήλου τῷ δρυφάκῳ ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἐπιχώσιματος παρὰ τὸν γονυπετὴ δεόμενον Χριστοφόρον Κοντολέων

+ ΕΚΟΥΜΗΝΙ Ο ΔΟΥ
Ο ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΙΕΡ
ΚΥ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΞ
ΚΟΝΤΟΛΕΩΣ ΕΝ ΜΗ
ΝΙ ΙΑΝΟΥΑΡΙΩ Ε
ΤΟΥ ΓΑΘΝΗ (μ. Χ. 1450)

† Ἐκουμήθι ὁ δοῦλ(ος) τοῦ

(Θε)οῦ Χριστοφόρος ἱερ(εὺς)

καὶ χαρτοφύλαξ

κοντολέως ἐν μ(η)

νὶ ἱανουαρίῳ Ε'

τοῦ ΓΑΘΝΗ (μ. Χ. 1450)

74). Αὐτόθι ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου

Ο Θ' ΕΜΕCΜΑ

ΚΑ ΘC ΑΛΕΥΘΙ

CΕΤΑΙ

ἀναγνωστέα ἴσως

Ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ καὶ οὐ σαλευθήσεται

75). Αὐτόθι διςστραμμένον γράμμα, ὅπερ ἀναγνωστέον ἴσως

1716 μαρτίου 6 ἐπέθανε ὁ Τετα-παιπῆς

76). Αὐτόθι χάραγμα ἐπὶ τοῦ τεμπλέου

1575

επεθάνε

Ι ο ανισ (Ἰωάννης)

77). Αὐτόθι χάραγμα

16 κ ς = 1626

78). Αὐτόθι ἐπὶ τῆς εἰκόνης τοῦ Χρυσοστόμου χάραγμα

1728 γενναρι(ου) 30

επεθα

νε ο Βηνου

κας(;) σο γε

ρακη

79). Αὐτόθι χάραγμα

στοῦ(ς) χι(λιους...)

169...

1696

ε(γ)ο γιανακис

του νολου

κε το εγρα

ψε οπου ε

μαζονε τις

ελι(αι)ς

(τὸ) πα(σ)χα

80). Αὐτόθι χάραγμα

1731 ακυγούσου

επεθανε ο ψασις (ὁ Νάσης)

81). Αὐτόθι ἐπὶ σταυροῦ ἐκ πύργου λίθου ἐπισκευμένου πιθανῶς ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἐπισκόπου

ΙΘΗ

ΜΑΓΙ

ϩ — 6

ΙΩΑΝΑΦ

ΕΛΗC

82). Ἐν τῷ ἄνω Γερακίῳ ἐπὶ τῆς ὁμορφίας τοῦ κτιστοῦ δρυμῶντος τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς (ἐν μιᾷ σειρᾷ).

† Τὸ παλάτιον τὸ μέγα τῶν βασι
 θεῶν τῶν κοινῶν διανοίξοντο
 ἡ ἀλήθεια καὶ δικαί
 αὶ ἡ ἐκείνη μετὰ
 τὸν χρόνον.

† ✱

† Τὸ παλάτιον τὸ μέγα τοῦ βασιλέως, τῶν ἀκοῶν <ήμῶν> διανοίξον τὸν φραγμὸν ἵνα εἰσέλθῃ ἡ ἀλήθεια καὶ κατασκευάσῃ ἐν μέσῳ σου :††

83). Αὐτόθι ἐπὶ τῆς εἰκόνης τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἐν κτιστῷ κοίλῳ προσκύνηταρίῳ

Η

Γ

ΠΔ

Π(Α)ΡΑ

CKEYH

84). Εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, οὗ ἄνωθεν ἔγθεν καὶ ἔνθεν ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Θεοτόκος, παρὰ τὸν ἄγιον δὲ

Ο ΑΓ(ΙΟΣ)

ΝΙΚΟ

ΛΑΟC

Ο

ΘΑΥΜΑ

ΤΩΡ

ΓΟC

85). Παράλληλως τῷ δευτεράκτῳ εἰκονίζεται ναὸς θολωτός, ὃν αὐρουσι προσφέροντες τῷ Θεῷ τρεῖς ἄνδρες—ἀριστερὰ τῷ θειομένῳ—καὶ τρεῖς γυναῖκες—δεξιὰ—, παρὰ τὴν ἀκρότατα δὲ εἰκονιζομένην ἢ ἐπιγραφὴν

ΘΕΟ
(δ)Ω
(ρα)

86). Αὐτόθι ἐν τῇ ἀψίδι ἀριστερὰ

† MNHC	Μνησ
ITINA THN 8P...	τιτ....
ΤΒ ΔΒΛΟΝ ΤΒ ΘΕΒ	τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ
ΝΙΛΟΥ ΝΟΙΚΙΟΥ	Νίλου Νουκίου
Α(μη)Ν	ἀμὴν

87). Ἐπὶ τῆς εἰκόνης τῶν Ταξιαρχῶν

(Δέσις) του δούλου (τ)ου
(θ)εου . . . (μηχα)ηλου

88). Ἐπὶ τῆς εἰκόνης τοῦ ἁγίου Νικολάου χάραγμα σφόδρα ἐφθαρμένον

† Δέσις τῆς ΔΒΛΗC	Δέσις τῆς δούλης
ΤΒ ΘΒ (ΙΒ)C)ΤΙΗΙ	τοῦ Θεοῦ Ἰουστίνι
(α)NH(C) ΜΟΝΑ ΛΗC	αἱ τῆς μοναχῆς
Κ(αι)Τ(Β) ΗΒ α(Υ)Τη(C)	καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς
μι(χ)α(ηλ)	Μιχαήλ (;)
(α)μὴν	ἀμὴν

89). Ἐπὶ τῆς εἰκόνης τῶν Ταξιαρχῶν ἐν μέσῳ ἀνεχόμενος ὁ Χριστὸς μετ' ἐπιγραφῆς ἐνθεν καὶ ἐνθεν χρώματι

IC	XC
Ο̅ Ε̅ΜΜΑ	ΝΟΥΗΛ

παρὰ τοὺς Ταξιαρχαὺς δὲ

Ὁ Ἀρχων Μιχαήλ

Ὁ Ἀρχων Γαυριήλ

90). Ἐν τῇ ἀψίδι τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Δημητρίου ὑπὲρ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἐν σπαργάνοις χρώματι

Ὁ ΘΥΟΜΕΝΟΣ

91). Ἐν τῷ ναῷ τῆς Ζωοδόχου πηγῆς παρὰ τὸ κτιστὸν δευτεράκτῳ δεξιὰ ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ Προδρόμου χρώματι

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Προδρομος

Τί σε κα
λεσωμ<εν>
προφητα
Ἄγγελον [παρὰ τὰς πτέρυγας]
Ἀποστο
λον [παρὰ τὸ εἰλητάριον, ἐφ' οὗ τὸ κήρυγμα]
Μάρτυρα [ὑπὲρ τὴν ἐπὶ πλάκῃ κεφαλὴν αὐτοῦ].

ἐπὶ τοῦ εἰληταρίου

Ο̅ ρ̅ις πο̅ια (;) πα
σχουσι οἱ αν<θρωποι> Θεο̅ν λο
γε πως κα(ι)
(κ)εφαλ(ην) τη(ν)
εμ(ην) τετμη(κο)
τες κρυπτου
σιν εἰς γην. α

92). Ἐν τῇ ἀψίδι ἀριστερὰ χρώματι

+ ΜΗΝΘΗΤΙ ΚΕ ΤΩΝ ΔΟΥ-
ΛΩΝ ΤΟΥ ΘΥ ΤΩΝ ΚΤΗΤΩ-
ΡΩΝ ΤΗΣ ΠΟΙΟΥΤΗΣ ΜΟΝ-
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΤΟΥ
ΒΟΥΣΤΗΧΑ: ΚΑΙ ΡΩΝΤΑ-
ΚΙΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΩ-
ΔΕΥΤΗ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΜΒΙ-
ΩΝ ΑΥΤΩΝ ΜΑΡΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ
ΑΥΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ

ΜΗΝΘΗ

ΑΥΤΩΝ

+ Μνησθήτι Κύριε τῶν δου-
λῶν τοῦ Θεοῦ τῶν κτητό-
ρων τῆς τοιαύτης μονῆς
Δημητρίου ἱερέως τοῦ
Βούστιχα: καὶ Ρωντα-
κίου¹ ἱερέως τοῦ Περιώ-
δευτῆ καὶ τῶν συμβί-
ων αὐτῶν Μαρίας
καὶ τῶν τεκνῶν
αὐτῶν καὶ τῶν (ἀει-)
μνησ(τῶν γονέων)
αὐτῶν.

¹ Ὁρα ἀνωτέρω σελ. 135 ἐπιγραφὴν ἐπ' ἀριθμὸν 69.

93). Ἐν τῇ ἀψίδι, ἔπου εἰκονίζεται ἡ Ἁγία Ταπεινότης (χρώματι)

ΜΗΝΘΗ	ΤΙ ΚΕ ΤΗΝ
ΨΥΧΗΝ ΤΟΥ	ΔΟΥΛΟΥ ΣΟΥ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΜΒΙΑΣ
ΟΝ ΑΥΤΟΥ ΝΤΣΙ	ΑΚΟΥΜΑΣ
ΚΑΙ ΤΩΝ	ΤΕΚΝΩΝ ΑΥΤΩΝ.

(+) Μνησθή
ψυχὴν τοῦ
Κωνσταντίνου
οὐ αὐτοῦ Ντσί
καὶ τῶν

τι Κύριε τὴν
δούλου σου
καὶ τῆς συμβίας
ἀκουμας
τέκνων αὐτῶν).

94). Ἐν τῇ ἀψίδι ἐκατέρωθεν τῆς πλατυτέρας εἰς τριμέτρους λαμβικούς, πλὴν τοῦ παραδόξως κατὰ πόδα ὑπερμέτρου δευτέρου (χρώματι)

Οἱ τῆς κτίσεως ἀκλι	νεῖς ὑπηρεταί
Θ(εοῦ) λόγου κλιναντος	οὐρανῶν πλατυτέραν
θαυμάζωμέν σε	καθ' ὁρῶντες Παρθένε
πῶς ἀγκαλίζεις,	τοῦτον ἐκβρεφωμένον
καὶ κλινωμέν σοι	δουλικῶς τοὺς αὐχένους.

95). Ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ ὀρθοῦ (χρώματι)

Ὁ ΑΓΙΟΣ	ΡΩΜΑ
	ΜΑΝΟΣ
	Ὁ ΜΕΛΩ(δός)

96). Ἀριστερὰ τῷ εἰσιόντι ὑπὲρ τὰς εἰκόνας τῶν κτητόρων Δημη-
τρίου τοῦ Βούστιχα καὶ Ῥωντακίου τοῦ Περιοδευτοῦ ἐπιγραφή ἐξήτηλος,
ἐξ ἧς ἀμυνρότατα ταῦτα μόνον (χρώματι)

ΘΗ ΕΝ ΠΩΕΤΕ

ϠϠΛΘ

... ἐτελειω)θη ἐν τῷ ἐτε(ι)

ϠϠΛΘ [ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως 1431].

97). Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κάστρου ἐπὶ τῆς εἰ-
κόνης τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ (χρώματι)

ⲛⲁⲕⲓⲥ

ⲡⲓⲛⲁ

ⲑⲩⲙⲓⲕⲁ

ⲓⲧⲟⲩⲕⲁ

ⲡⲟⲩⲛⲧⲉⲣⲟⲩ

ⲕⲁⲓⲧⲟⲩⲛⲧⲉ

ⲕⲛⲟⲩⲛⲁⲙⲓⲛ

† Λησις

Τ(οῦδ)ουλου

(τοῦ) Θεοῦ Μιχα

(ηλ) του Κου

λογεῖου

καὶ τὸν τέ

κνον αμιν

98). Ἐπὶ εἰκόνης Ἁγίου (χρώματι)

(ὁ Ἁγίος)

ΠΕ

ΤΡΟ(ος)

(ὁ) ΜΟΝΕΝ

ΒΑC(ιος)!

1 Κατάλογον τριάκοντα δύο ἀρχιερέων τῆς Μονεμβασίας, ἐν οἷς καὶ ὁ Πέτρος
αὗτος, πλὴν τῶν ἄλλοθεν γνωστῶν, δημοσιεύσωμεν ἐν τῷ Β' τεύχει τῆς Βυ-
ζαντίδος.

99). Ὑπὲρ τὴν παλαιὰν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τὴν ἐπὶ τοῦ
τοιχοῦ ἐντὸς τοῦ παλαιοῦ εἰκονοστασίου τοῦ παρακηνουεργοῦς ἐν μιᾷ
σειρᾷ γραμμασιν ἐρυθροῖς, πλὴν τῆς τελευταίας λέξεως «μακαρ», ἥτις
καὶ μελανῷ χρώματι εἶναι γεγραμμένη καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς εἰκόνης.
Ἐν τριμέτροις λαμβνικοῖς.

† CEBAC TOS TΣAONCIOC IC AKIOCE H ΠΟΘΟΝ ΜΑΡΤΙC
ΠΝCΗΝΑΗC CΕ CΤΡΟΨΑC ΠΟΤΗΝ ΤΡΟΒΑΛΟΜΕ
ΝΟC ΓΕΩΡ

ΜΑΚΑΡ

† Σεβαστὸς Τζαούσιος Ἰσα(ά)κιος
ἐκ πόθου μάρτυς τὴν σὴν ἀνιστ(όρησε)
τε(πτήν εἰκόνα) προστάτην [καὶ] δεσπότην
προβαλ[λ]όμενος, Γεώργιε μακαρ(ιε).

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΖΗΣΙΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΑΙ

Γλωσσάριον Ἑβραϊκοελληνικὸν ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου—Κεραμέως. Ἐν Πέτρουπόλει 1909, σελ. 8ον, σελ. 25, μετὰ δύο παρρησιολογικῶν πινάκων. (Sonderabdruck, aus «Festschrift zum 70. Geburtstage A. Harkavy's»).

Πότε ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐν τοῖς διαφόροις αὐτῆς στοιχείοις μεταβλήθη καὶ ἐγένετο ἀπὸ ἀρχαίας νέας, εἶναι δύσκολον τὰ καθορισθῆ διὰ τὴν μεγάλην ἑλλειψιν καθόλου εἰπεῖν δημοδοστέων γλωσσικῶν μνημείων τῆς πρώτης μ. Χ. χιλιετηρίδος. Οἱ πάπυροι παρέχουσι τινα, ἀλλ' οὔτε πολλὰ εἶναι οὔτε ἀντιλέκτος φαίνεται ἡ Ἑλληνικὴ πάντων τούτων καταγωγή, ὃ δὲ Προδρομος κατὰ τὸν ἸΒ' αἰῶνα δεικνύει ἡμῖν γλῶσσαν ὅλως νεωτερικὴν. Ἐντεῦθεν ποιεῖται οἰκοθεῖν πόσον πολῦτιμα εἶναι τεκμήρια τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης πιστεύμενα διὰ μνημείων τῶν παλαιότερων ἐκείνων χρόνων. Τοιαῦτα δὲ παρέσχεν ἡμῖν ὁ ἐν Πειρουπόλει τὰ Ἑλληνικά γραμμὰτα πάνυ εὐδοκίμως καλλινογῶν κ. Αθ. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς δημοσιεύσας ἐπ' ἐσχατίων μικρὸν Γλωσσάριον Ἑβραϊκο-ελληνικὸν ἐκ χειρογράφου παλαιότερου τῆς 8ης μ. Χ. ἐκατονταετηρίδος.

Ἐν τῷ Γλωσσάρῳ τούτῳ ἀναγινώσκονται καὶ λέξεις καὶ τύποι καὶ ἄλλα γλωσσικὰ στοιχεία, περὶ ὧν δυσκόλως θὰ ἠδύνατο τις τὰ εἰκόσῃ ἢ τοβλάχιστον γ' ἀποδείξῃ ὅτι ἐλέγοντο ὑπο τοῦ Ἑλληνικοῦ λόγῳ ἐν χρόνῳ παλαιότεροις Ἀέοντος τοῦ Ἰσαύρου.

Καὶ ἡμῶς ἐν αὐτῷ ἀπαντῶ κακκίν, κρομμύδιν, κρομίν, κλαδίν, κανάβιν, μετάξιν, κολοκάσιν, ποικιάδιν, λιβάδιν, ἀλλὰ καὶ ἄρην τοῦ τελικοῦ -ν, λουπινάρι, πελέκι, κροαββί ἤτοι κροαμβί. Φαίνεται ὅτι δὲν ἐξεφάνη ὁ γράμμας ἔρρινον, ἀλλ' ἀπλῶς μέσον κλισιὸν ἢ χηρὸν ὅ, ἐνταῦθεν ἔγραψε δύο ββ, κροαββί ἀντὶ κροαμβί=κροαμβιον—κροάμβη.

Ὡσαύτως ἀναγινώσκειται σέφκλον μετὰ τοῦ κ ἀντὶ τ, σεντλον, κθρωπος ἀντὶ ἀνθρωπος, ὄφαμένον ἀντὶ ὄφασμένον (τὸ ξαμένον δόναται γὰρ κεῖται ἀντὶ τοῦ ἔφαμένον), ἀδρέβγουσιν μετὰ τοῦ γ ἀντὶ ἀρδεύουσιν, τράϊγον=τράγειον, μισταργός ἀντὶ μισθαργός κλπ.

Τὸ ρεπάνην καὶ ραφάνη εἶναι ἄξιον σημειώσεως, ὡς μαρτυροῦντα ἡμῖν τὴν καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα χρῆσιν τῶν διαφόρων τύπων τῆς λέξεως ταύτης, ὅπως καὶ τὸ πάλαι καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις. Ὁμοίως τὸ λάπατα ἀντὶ λάπαθα (οὕτω μετὰ τοῦ θ ἐν Κρήτῃ) λέγεται καὶ σήμερον· δῆλον ὅρα ὅτι ἀρχαῖον ἐκληρονομίην ἢ διαφορὰ.

Οὐχ ἦτον ἀξιόπαρατήρητον καὶ τὸ ἤδη τότε μεταβεβλημένον βωδάκινα ἀντὶ δωράκινα, τὸ ἀναιμάση ἀντὶ τοῦ ἀκμαῖαση (ἀκμαῖος).

Ἰδίαις παρατηρήσεως ἄξια εἶναι αἱ λέξεις φοραδάρις, πρόβειον, βρονέα, ἀκρέα, λιθοσουρέα=λιθοσωρεῖα καὶ μαῖμοϋς, δι' οὗ δηλοῦται δὲ εἶναι τουρκικὸν τὸ μαῖμοϋ, ὅπως ἐδοξάζετο.

Ἐπίσης ἀξιοσημειώτος ὁ πληθ. φοῦδες καὶ ἀνάτρυπτες, λήγων εἰς -ες ἀντὶ -ας ἢ -αι. Ἀντὶ τὸ μικρὴ ἦτο βέβαιον, θὰ εἴχομεν λαμπρὸν παράδειγμα τῆς ἔκτοτε τροπῆς τῶν εἰς -ρα φηλ. ἐπιθέτων εἰς -ρη· ἀλλ' ἀτυχῶς δὲν φαίνεται ἀντιπαραθετικόν.

Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον βαθμυδὸν ἡ μεσαιωνικὴ ἡμῶν γλῶσσα, περὶ ἧς ἐλέγχθη δὲ ἀπετέλει προῖστορικὴν περιόδον διαφεύγουσαν ἡμᾶς, γίνεται δομημέραι γνωστοτέρα ἢ πρότερον. Ἀμυνδὰ αὐτῆς εἰκὼν καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον φωτεινότερα, πολλὰ νεώτατα νομιζόμενα στοιχεῖα αὐτῆς ἀποδείκνυνται ἀνερχόμενα εἰς τοὺς σκοτεινοὺς ἐκείνους χρόνους ἢ παλαιότερον. ἔτι, καὶ πολλὰ στοιχεῖα μόνης τῆς ἀρχαίας γλώσσης πρότερον ἴδια ὑπολαμβάνόμενα εὐρίσκονται σφαιρόμενα ἔτι ἐν πλήρει χρήσει καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα. Ὅτι δὲ εἰς τὰς ἀρχαίας ταύτας πλείστον φῶς δύνανται τὰ ἐπιρρήματα δημοσιεύματα, ὅποιον τὸ τοῦ κ. Παπαδοπούλου Κεραμέως, νοεὶ ἑκαστος, ἐφ' ᾧ καὶ συγκαίρομεν αὐτῷ ἐπὶ τούτῳ.

Γ. Ν. Χατζιδάκις

A. Vogt, Basile Ier Empereur de Byzance (867-886) et la civilisation byzantine à la fin du IXe siècle, Paris (Picard) 1908, 8ον σ. 446+XXXII.

Αἱ βυζαντιολογικαὶ μελέται δοκιμωτάτους εὖρον μελετητάς ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν 19^{ον} αἰῶνα, ὃν τὰς ἐργασίας ἐπιτυχῶς ἐξηκολούθησαν κατὰ τὸν 20^{ον} αἰῶνα ἑταροὶ αὐτῶν ὁμογενεῖς ἐπιστήμονες, ὃν χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν εἶναι ἡ ἐπιμέλης μελέτη τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τῶν Βασιλέων τοῦ Βυζαντίου. Ὑπὸ τὸν κύκλον τοιούτων ἐρευνῶν ὑπάγεται ἡ πραγματεία τοῦ κ. Ἀλβέρτου Vogt, ὅστις κατὰ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ αὐτοῦ διδασκάλου κ. Diehl, δι' ἐπιτυχούς καὶ εὐφροσύνης τεχνικῆς οἰκονομίας ἀπέδρου ὄλικον ἐπιστημονικόν, λαμπρῶς παρέστησε τὸν βυζαντινὸν πολιτισμὸν κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19^{ου} αἰῶνος ἐν τῇ προσώπῳ τοῦ Βασιλέως Βασιλείου τοῦ Α'.

Ἀναγράφως ὁ συγγραφεὺς τὰς κυριωτέρας πηγὰς, ἐφ' ὧν ἐστήριξε τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ αἵτινες κριτικῶς ἤδη ἡρενρήθησαν, ὑπὸ τοῦ Hirsch, τοῦ Krumbacher, τοῦ μικροῦ Yasiljevski, τοῦ Diehl καὶ ἄλλων, δεξιάζει ἐν ἀρχῇ τὴν κατάστασιν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλέως Θεοφίλου, ἐπὶ τοῦ ἀνγλικοῦ ἔτι υἱοῦ αὐτοῦ Μιχαὴλ Γ', καθεστῆσαντο ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Θεοδώρας καὶ τῶν λοιπῶν, μετ' ὧν ἀντιλήψεως ἀναπαύονται τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα. Ἐν τῇ μόνῃ σημείῳ ὁ συγγραφεὺς ζωηρότερας τοῦ ὁμοῦ καὶ καθιστᾷ τὰς γραμμὰς τῶν ἐξαικονίζομένων χαρακτηρῶν, ἀλλὰ δὲν ἀπομακρύνει

ταὶ τῆς ἱστορικῆς βίας, ἐλλείψεις δὲ τινες τῆς ἐκθέσεως αὐτοῦ ὀφείλονται οὐχὲν κυρίως εἰς τὴν ἀντικειμενικότητα τῆς χρήσεως τῶν ἱστορικῶν ἐνδείξεων, ἀλλ' εἰς τὴν ἀνεπάρκειαν αὐτῶν τῶν ἐνδείξεων. Τοῦτο ἰδίως δητεῖον περὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ Μιχαὴλ Γ', περὶ τοῦ ὁποῦν ἀνεπαρκεῖς ὑπάρχουσι παρὰ τοῖς χρονολογικοῖς εἰδήσεις, καὶ αὐταὶ παρ' ἐχθρικῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένων προερχόμεναι. Ἀδικεῖ δὲ ὁ συγγραφεὺς τὴν Θεοδώραν, εἰς αὐτὴν ἐπιρρίπτων τὴν ὅλην εὐθύνην τῆς ἀγωγῆς τοῦ Μιχαὴλ καὶ τὰς ἀτασθαλίας αὐτοῦ, τὰς διαφρημισθείσας ὑπὸ τῶν χρονολογικῶν. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Θεόφιλος, χωρὶς ἀμφισβολίας, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ Μιχαὴλ εἰς τὴν ἐχθρὴν τῆς προσκυνησεως τῶν ἁγίων εἰκόνων σύζυγον αὐτοῦ Θεοδώραν. Ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ μακαρίτης Σοφοκλῆς Οἰκονόμου, ἐν καλλίστῃ πραγματείᾳ, ἥτις προοιάσεται τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἀμφιλοχίων τοῦ Φοτίου, καὶ ἦν δὲν ἔχει ὅπ' ὄψει ὁ κ. Vogt, ἐὰν τὰ περὶ Μιχαὴλ διαδουληθέντα εἰσὶν ἀληθῆ μαρτυροῦσι τὰς ἐπ' αὐτοῦ ἐπιδράσεις τῶν εἰκονομάχων. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ Μιχαὴλ ἀνετράφη ἐν ταῖς εἰκονομαχικαῖς ιδέαις, δι' ὧν ἀνεπτύχθη παρ' αὐτῷ ἡ ὕβρις καὶ περιφρόνησις πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἣν λέγεται ἐμπαίξας.

Ἄλλ' ἡ εἰκονομαχία ἔσχε λανθάνουσαν ἐπιδράσιν ἐπὶ τῆς καθόλου καταστάσεως τοῦ Βυζαντίου, ὥς διὰ φειδωλῶν ἐκφράσεως ὁ κ. Vogt παριστᾷ ὡς αἰτίας τῆς ἐπὶ τοῦ Βασιλείου ἀναπτύξεως τοῦ κράτους, εἰδικώτερον ἐπιμένων εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς πολιτικῆς καταστάσεως, ἥτις ἐδημιουργήθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοφίλου (842), εἰτα δι' ὁλίγων ἐκθέτων τὴν ἀποκατάστασιν τῆς προσκυνησεως τῶν ἁγίων εἰκόνων, τῇ 11 Μαγτίου 843, τὴν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεθοδίου ἐκλογὴν τοῦ Ἰγνατίου εἰς τὸν Πατριάρχικόν θρόνον, τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν τῆς Θεοδώρας καὶ τέλος τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, καθ' ἣν σιγμὴν ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς σκηνῆς ἐνεφανίσθη ὁ Βασίλειος Α'.

Περὶ τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ διάφοροι κρατοῦσι γνώμαι. Οἱ Βυζαντινοὶ χρονολογικοὶ θεωροῦσι τὴν οἰκονομικὴν αὐτοῦ ὡς ἀρμενικῆς καταγωγῆς, τὴν γνώμην δὲ ταύτην, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, μετὰ τὸν Rambaut, ὅπως ἔγρηξε ὁ de Boor, ἀλλ' ὁ Brosset, ἐπὶ τῇ βίᾳ Ἀράβων χρονολογικῶν, παρέστησε αὐτὸν ὡς σλαβικῆς καταγωγῆς, ὥς οὖν ὁ ῥώσος Basilief συνέδεσε τὰς δύο ταύτας γνώμας, ἐν εἰδικῇ ὑπόθεσιν παραστήσας τὴν καταγωγὴν τοῦ Βασιλείου ἐξ Ἀρμενίων καὶ Σλάβων ἐξελληνισμένων. Τοῦτο ἀποδέχεται καὶ ὁ κ. Vogt, ἀφηγοῦμενος τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἡλικίας τοῦ Βασιλείου, ὅστις ἐγεννήθη περὶ τὸ 812, ἐξ οἰκονομικῆς ἐπιτελῶς ἐξελληνισμένης καὶ παρὰ τὴν Ἀνδριανούπολιν ζωῆς μὲν ἐν πτωχείᾳ καὶ ἀφάνειᾳ τὸ πρότερον, ἀπαχθείσης δὲ ὕστερον μετ' ἄλλων ἑλληνικῶν οἰκονομικῶν καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Μανουὴλ εἰς Βουλγαρίαν ὑπὸ τοῦ Κρούμου. Ἦτο δὲ εἰκοσιπενταετής τὴν ἡλικίαν ὁ Βασίλειος, καθ' ἣν ἐποχὴν μετὰ τῆς μητρὸς καὶ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν ἐπανέκαμψεν εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας, ζῆσας καὶ ἀρχὰς ἐν Μακεδονίᾳ. Ἡ προηγούμενη μὲν ἀφάνεια τοῦ βίου αὐτοῦ ἢ μετέπειτα δὲ βασιλικὴ ἀγλή ἐδωκαν ἀφορμὴν εἰς τοὺς χρονολογικοὺς, καὶ δι' εἰς τὸν ἔργον αὐτοῦ Κωνσταντίνον Πορφυρογέννητον, νὰ περισυλλέξωσι διαφόρους περὶ αὐτοῦ θρύλους, φερομένους εἰς τὰ στόματα τῶν πολλῶν, καὶ νὰ περι-

κοσμήσωσι δι' αὐτῶν τὸν προηγούμενον ἀφανῆ βίον τοῦ μέλλοντος Βασιλέως. Ἐλάχιστα ὅμως πραγματικά γεγονότα ἐκ τοῦ βίου αὐτοῦ γνωρίζομεν, ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν Κ)πόλει, ἐν Πάτραις, καὶ αὖθις ἐν Κ)πόλει μέχρι τοῦ 856, ὅτε διὰ τῆς ἡρακλείου αὐτοῦ ρώμης εἰσῆλθεν ὡς ἱπποκόμος, «πρωτοστράτωρ», εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Βασιλέως Μιχαήλ.

Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἀρχεται ἡ ἀληθὴς ἱστορία τοῦ Βασιλείου, ὁ δὲ Vogt ἐκθέτει αὐτὴν μετὰ πάσης λεπτομερείας, δαιτυλεστάτην καὶ κριτικὴν ποιούμενος χρῆσιν ὅλων τῶν πηγῶν καὶ τῶν νεωτέρων ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν, παραστατικῶς περιγράφων τὴν καὶ ἀρχὰς λαμβάνουσιν πάλιν μεταξὺ τοῦ ἀφανιστάτου Βασιλείου καὶ τοῦ περιφανιστάτου Βάρδα, ὅστις ἐκτοπίσας τὴν Θεοδώρου ἠδύνατο τῷ ὄντι νὰ καταλάβῃ τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον, ἂν μὴ συνήρτα κατ' ὁδὸν τὸν Βασίλειον. Προσῆγγιζεν οὕτως στενωτέρου πρὸς τὸν Μιχαήλ, κατ' ἣν ἐποχὴν ὁ Βάρδας ἀπηλλάσσεται μὲν τοῦ Πατριάρχου Ἰγνατίου (23 Νοεμβρίου 858 ὁρῶν καὶ οὐχὶ 23 Νοεμβρίου 857) ἀνεδαίκενα δὲ Πατριάρχην τὸν πολὺν Φώτιον, τὸ ἀγλαῖσμα τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐπροσάταυε τὴν ἐν Μαγναύρᾳ Σχολήν, ἐπραττε πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἐκασφαλίσῃ δι' αὐτὸν τὸν θρόνον καὶ ὑπέβλεπε τὸν Βασίλειον, ὡς πολυμήχανος καὶ παντοδύναμος Καῖσαρ. Ὁ Μιχαήλ ἐξηκολούθει μὲν νὰ βασιλεύῃ ἀλλὰ νὰ μὴ κυβερνᾷ, ἕως οὗ ὑπὸ τὰς γνωστὰς περιστάσεις, μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Βάρδα, ἀνέδειξε Καῖσαρα τὸν Βασίλειον, καὶ μετὰ μικρὸν ἀπώλεσε μὲν αὐτὸς καὶ θρόνον καὶ ζωὴν, ὁ δὲ Βασίλειος τῷ 867 κατέλαβεν αὐτοῦ τὸ βασιλικὸν ἄξιωμα.

Ὁ κ. Vogt παραβάλλει αὐτῶν εὐλόγως πρὸς τὸν Μ. Ναπολέοντα, μετὰ πολλῆς δὲ τῆς ἐπιμελείας περιγράφας τὰ τέως μὲν ἀφανῆ ἀλλ' ἔξοχα προτερήματα αὐτοῦ εἰσέρχεται εἰς τὸ κύριον μέρος τοῦ συγγράμματος. Κατὰ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, ὅπως ἐξιστορίῃ οὐχὶ ξηρῶς τὴν ζωὴν καὶ δράσιν τοῦ Βασιλείου ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἀλλ' ἀναπαραστήσῃ τὸν ἐπ' αὐτοῦ ἑλληνικὸν πολιτισμὸν τοῦ Βυζαντίου, διὰ τῆς ζωῆς ταύτης καὶ δράσεως, ἵνα ἐπιτυχῶς ὁ συγγραφεὺς σταματᾷ πρὸ ἐκάστου ἀποσιναίου σημείου. Οὕτω δὲ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ, ὑποδείξας τὰς ἰδέας τοῦ Βασιλείου ὡς Βασιλέως, περιγράφει τὴν βασιλικὴν Ἀσκήσιν τοῦ Βυζαντίου, ἐκθέτων ἐφεξῆς τὰ διάφορα σημεῖα τῆς δράσεως αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς βαθμίδα ἀνέλιξιν, περιγράφει τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, τὴν νομοθεσίαν, τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν, τὴν καθόλου ἐσωτερικὴν διοίκησιν, παρεμβάλλει ἐκτενὲς ἰδιαιτέρων κεφάλαιον περὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ διωκτικοῦ αὐτῆς οὐστήμματος, δὲ ἀπορριπτῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς τοῦ Βασιλείου, καὶ, ἀφηγηόμενος τὰ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν αὐτοῦ, περιγράφει τὴν διεξωγὴν τῶν πολέμων καὶ τὴν στρατιωτικὴν διοίκησιν τοῦ Κράτους. Ἐν ἰδίᾳ ἐφεξῆς κεφαλαίοις εἰσέρχεται εἰς κοινωνιολογικὴν μελέτην τοῦ Βυζαντίου, ὑποδεικνύει τὴν ἀναφανομένην ἤδη ἀνυμνήσασιν τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τῆς φιλολογίας, περιγράφει τὸ ἐμπόριον τοῦ Βυζαντίου, οὐδὲ παραλείπει νὰ παραστήσῃ ἐν παραρτήματι, τὸ βασιλικὸν Γραφεῖον τῶν Βασιλέων τοῦ Βυζαντίου, μετὰ τὴν ἀφήγησιν τῶν ἐσχάτων γεγονότων τῆς μεγάλης βασιλείας τοῦ Βασιλείου, θανάτου τῇ 29 Ἀπριλίου τοῦ 886.

Μετὰ τοιοῦτον πλουσιωτάτου περιχομένου ἐμφανίζεται τὸ βιβλίον τοῦ κ. Vogt ὡς ἀρσενὴ καὶ ὑποδειγματικὴ μελέτη βυζαντιολογική. Τὰ

εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ συγγράμματος κατατείνοντα συμπεράσματα ἐξάγονται ἐξ αὐτῶν τῶν γεγονότων τῆς πολυμερεστάτης δράσεως τοῦ Βασιλείου, τῶν δὲ γεγονότων τούτων αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ καὶ ἰδέαι περιεσώθησαν ἐκ μεμαρτυρημένης ἀκριβείας φιλολογικῶν μνημείων. Ἀντιρροήσεις τινὲς ἠδυνάμεθα νὰ παρουσιάσωμεν ἰδίως κατὰ τοῦ IV κεφαλαίου τοῦ β'. μέρους τοῦ βιβλίου, ἐν ᾧ ἐκθέτει ὁ κ. Vogt τὴν ἐπὶ τοῦ Βασιλείου ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας, συγκεντρυνμένην ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ μεγάλου Πατριάρχου Φωτίου, ὃν ἐν πολλοῖς ἠδίκησαν ὁ ἑλλόγιμος συγγραφεὺς, ἀνακριβῶς παραστήσας σημεῖα τινὰ τῶν μεταξὺ Ρώμης καὶ Βυζαντίου ἀξιοσημειωτῶν προστριβῶν, ὃν μόνος αἴτιος ὑπῆρξεν ὁ τῆς Ρώμης Ἐπίσκοπος, ἀλλ' ἡ ἀξία τοῦ ὅλου ἔργου οὐδὲν ἐκ μικρῶν τινων ἑλλειψεων ἀπολλύσιν. Ἡ λαμπρὰ καὶ μεγάλη βασιλεία τοῦ Βασιλείου ἀπεδόθη ἀκριβῶς, καὶ ἵαν ἐπιτυχῶς ἐξεκονήθη ὁ ἐπ' αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ ἀναπτύχθεις πολιτισμός. Βεβαίως, κατὰ τὴν δρῆν ἐκφρασιν τοῦ κ. Vogt, ὁ Βασίλειος ὑπῆρξε l'homme d'un moment, ἀλλὰ δύο μεγάλοι ἱστορικοὶ παράγοντες εἰργάσθησαν πρὸς ἀπαρισμὸν τῆς βασιλείας αὐτοῦ, τὰ προσωπικά αὐτοῦ ἔξοχα προτερήματα καὶ τὰ ὑπὸ τῆς Ἐκονομαχίας ἀρητικῶς προπαρασκευασθέντα στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ Ἐκονομαχία, ὡς θερησκαυτικὴ καὶ ἅμα πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ μεταρρυθμίσις, ἀποτόμως διεξαχθεῖσα, ἐφάνη ἐντελῶς ἀστοχίσασα, διότι εὐρὴν ἱκανὴ μόνον εἰς καταστροφὴν οὐχὶ δὲ καὶ εἰς δημιουργίαν. Ἀλλὰ καὶ αὕτη, ἡ καταστροφὴ ὑπῆρξεν ἀρητικῶς ὠφέλιμος, εἰς τὴν ἐξ αὐτῆς δὲ ὠφέλειαν προεβόλετο ὁ Βασίλειος τὴν ἐκ τῆς θεικῆς αὐτοῦ καὶ δημιουργικῆς ἐργασίας. Συνδυάσας τὰς ἀρχαίας, ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὠρισμένον τύπον προσλαβοῦσας, παραδόσεις τῆς κυβερνήσεως τοῦ μεγάλου ἑλληνικοῦ Κράτους τοῦ Βυζαντίου, μετὰ τῶν συγχρόνων αὐτῷ καὶ διὰ τῆς μεταρρυθμιστικῆς ἀποπείρας τῶν Ἐκονομαχῶν μᾶλλον ἐπαισθητῶν γεγονότων ἀναγκῶν, ἀναδιοργανώσας τὰ οἰκονομικά τοῦ Κράτους καὶ τὴν νομοθεσίαν, ἀποκαταστήσας ἐν αὐτῷ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἡσυχίαν, δι' ἀδοτηρῶν κυβερνητικῶν μέτρων, ἐπιτυχῶς διεξαγάγων πολέμους πρὸς τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς, μετὰ στρατιωτικὴν ἀναδιοργάνωσιν, καὶ ἀποκαταστήσας τὸ κατεπεπτωκὲς γόητρον αὐτοῦ, προσδόντας νέαν ὠθησιν εἰς τὴν ἀναγεννωμένην ἐπ' αὐτοῦ καλλιτεχνίαν καὶ φιλολογίαν προσέβηκε νέον κρίκον εἰς τὴν αἴυσον, τὴν συνδέουσιν τὸν παλαιὸν μετὰ τοῦ νέου πολιτισμοῦ. Μία μόνον κηλὶς μεγάλη ὑπάρχει ἐν τῇ ἐκλάμπρῳ αὐτοῦ βασιλείᾳ, τὸ ἔγκλημα, δι' ὃ ἐπάτησε τὰς βαθμίδας τοῦ θρόνου, τομίζει δὲ τίς ἴτι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ τοῦ Βασιλείου ἐγένετο ἡ ἐκδόκησις τοῦ ἐγκλήματος, διὰ σειρὰς ἀτυχημάτων τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας τοῦ Βυζαντίου, ἥς αὐτὸς ὑπῆρξε γενάρχης. Τοιαύτη οὕσα ἡ ἱστορία τοῦ Βασιλείου, ὡς προλογισόμενος ὑποδεικνύει ὁ κ. Vogt ἔχει μεγάλην ἀξίαν, οὐ μόνον διὰ τὴν Ἀνατολὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Δύσιν, διότι ἐάν ἡ σύγχρονος Εὐρώπη εἴνε οἷα εἴνε, θυγάτηρ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρώμης, διὰ τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ ὡς καὶ διὰ τῶν παραδόσεων, τοῦτο εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς Βασιλεῖς ὀφείλει. Ἡ ἑλληνικὴ Ἀνατολή προεφύλαξε τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας καὶ διέσωσε δι' αὐτὴν τὸν πολιτισμὸν. «Ἐν τούτῳ συνίσταται ἡ ἀληθὴς ἐκδοῦλευσις τῆς βυζαντινῆς Ἀνατολῆς πρὸς τὴν Δύσιν, ἐν τούτῳ τὸ ἀληθὲς διαφέρει τῆς δραματικῆς καὶ συγκινητικῆς,

ὡς ζώσης τραγωδίας, ιστορίας ταύτης». *Ἡ παρατήρησις αὐτὴ χαρακτηρίζει τὴν καὶ ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ κ. Vogt ἐκφανομένην τάσιν τῆς συγχρόνου Γαλλικῆς Βυζαντιολογίας.*

Ἐν Κωνσταντινουπόλει

Χρυδόστομος Α. Παπαδόπουλος

Karl Krumbacher, Populäre Aufsätze. — Leipzig, 1909. — B. G. Teubner. — S. XII-388.

Gewiss bedarf es keines neuen Mittels, die Gebildeten über die Gesinnungen Krumbachers zu allem, was Griechisch ist, aufzuklären, denn das ganze Leben des Verf. seit der Zeit seiner Gymnasialstudien ist erfüllt von einer warmen Hingabe an «seine Griechen», wie seine zahlreichen Werke, Abhandlungen und Reden, die sich auf byzantinische und neugriechische Dinge beziehen, beweisen. Trotz dem kommen die «Populären Aufsätze» nicht ungelegen, um, wie seine früheren populären Werke, wie z. B. seine «Griechische Reise», uns in das Innerste der edlen Seele des Mannes schauen zu lassen; denn ja heute noch sind die Anfeindungen und Verleumdungen des Gelehrten von Seiten seiner Neider noch nicht vollkommen verstummt. Die dem Werke vorausgeschickte «Zueignung» könnte man, als das «Glaubensbekenntnis» des Verf. bezeichnen. Aus fast jeder Zeile derselben kann man den aufrichtigen Verehrer nicht nur des byzantinischen, sondern vor Allem auch des heutigen Griechentums herauslesen. Die Stelle, in der der Verf. seine erste Reise nach Griechenland erwähnt, ist ein wahres Meisterstück von einem «Gedicht in Prosa»: «Als dann endlich nach achtjähriger Novizenzeit der unvergessliche Sonntag anbrach, da ich am Bord des schnell hingleitenden Schiffes aus dem purpurgoldigen Morgenduft, der noch über der attischen Landschaft wögte, der Akropolis tempelbekröntes Felsenhaupt aufleuchten sah, als das Herz pochte und die Träne quoll, als die glühenden Sehnsuchtsträume der Jugend sich erfüllten, da begann ich dem alten Hellas langsam näher zu kommen, in Neuhellas aber fühlte ich mich von der ersten Stunde an heimisch; war ich ja doch längst vertraut geworden mit seinen lieben Menschen, ihrer Sprache und Literatur, ihren Vorstellungen, Sitten und Gebräuchen.»

Der Inhalt des Werkes zerfällt in 24 Artikel, die sich auf 4 Abschnitte verteilen: I. Sprachliches II. Literarisches III. Geschichtliches IV. Allerlei. Sämtliche Aufsätze wurden in der Zeit von 1885 — 1908 in der «Beilage zur Allgemeinen Zeitung», in den «Münchener Neuesten Nachrichten», in der «Zeitschrift für vergleichende Literaturgeschichte», in der «Byzantinischen Zeit-

schrift» und in der «Internationalen Wochenschrift für Wissenschaft, Kunst und Technik» veröffentlicht und beziehen sich hauptsächlich auf byzantinisch-neugriechische Studien. Die Sammlung, wie schon der Titel des Werkes besagt, «wendet sich an gebildete Laien, an die Jugend und besonders an Studierende der Geisteswissenschaften, nicht an philologische und historische Forscher, geschweige denn an die Genossen des engsten byzantinisch-neugriechischen Studienkreises». Einige Artikel behandeln jedoch auch andere ausserhalb des byzantinisch-neugriechischen Rahmens liegende Gebiete, so die Aufsätze ueber «Chamberlains Grundlagen des 19. Jahrhunderts», über «die armenische Kunst», über «den Kulturwert des Slawischen und die slawische Philologie in Deutschland». In letzteren Artikeln kann man des Verfassers Fähigkeit, sich mit Dingen, die nicht in sein Specialfach gehören, mit Erfolg zu befassen, bewundern, was um so höher auszusprechen ist, als die Gelehrten, die die Grenzen ihres geistigen Wirkungskreises überschreiten, sehr rar sind.

«Möge es dem Büchlein glücken, den geisteswissenschaftlichen Studien und besonders der christlich-byzantinisch-neugriechischen Abteilung der östlichen Kulturwelt einige neue Freunde zu gewinnen und alte in ihrer Treue zu bestärken». Aus diesen Schlussworten der «Zueignung» spricht deutlich der eigentliche zweck, der den Verf. zur Herausgabe der «Populären Aufsätze» veranlasst hat. Es ist ihm weniger darum zu tun, seinen Fachgenossen ein Buch vorzulegen, «in dem sie voraussichtlich nur längst Bekanntes verdriessen würde», als den Kreis der Freunde der byzantinisch-neugriechischen Studien, derjenigen Menschen, «die das Land der Griechen mit der Seele suchen», zu erweitern und zu befestigen. Und schon aus diesem Grund verdient der Verf. den aufrichtigen Dank der griechischen Nation; die «Populären Aufsätze» legen wieder einmal Zeugnis davon ab, dass ihm mit vollem Recht der Ehrenname eines «εὐεργέτης» der griechischen Nation zukommt; sie bilden zusammen mit seinen anderen Werken populären und streng wissenschaftlichen Inhalts ein «monumentum aere perennius», das er dem Volke, auf das sein ganzes Dichten und Trachten gerichtet ist, errichtet hat.

Athen.

A. Steinmetz

Demetrius Pappulias, Zur Lehre von den Pfandprivilegien. *Ἐν* Zeitschrift der Savigny-Stiftung, rom. Abt. XXIX (1908), col. 370—378.

Ὑπάρχει ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ ἐνεχυρικὸν προνόμιον τοῦ δημοσίου;

Αἱ γνώμαι διίσταται. Ἡ πλειονότης τῶν ἐρμηνευτῶν ἀρνεῖται ἐν

C. 4, 46, 1 (ἐπὶ Κυρακάλλα) καὶ ἐν D. 49, 14, 28 (Pal. Ulp. fr. 69, cf. fr. 67) τοιοῦτον προνόμιον ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, ἐν μὲν τῇ πρώτῃ χωρίῳ δι' ὀφειλὰς ἐκ φόρων, ἐν δὲ τῇ δευτέρῃ διὰ συμβατικὰς ἀπαιτήσεις ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου μετὰ τὴν σύμβασιν ἀποκτωμένης περιουσίας. Τοῦτο αὖτις ὑπεστηρίχθη παρ' ἄλλων, ὅτι εἰς τὰ δύο ταῦτα χωρία δὲν καθιεροῦνται ἐνεχυρικὸν προνόμιον, ἀλλ' ὅτι ἡ προτίμησις τοῦ δημοσίου ὀφείλεται ἐν μὲν τῇ πρώτῃ εἰς χρονικὴν προτεραιότητα, ἐν δὲ τῇ τελευταίᾳ εἰς προνόμιον πρωτοπραξίας.

Εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ἐν γένει εἰς τὴν καὶ ἐπὶ ἄλλων σημείων οὐχὶ ἀναμφισβήτητον περὶ τῶν ἐνεχυρικῶν προνομίων διδασκαλίαν σπουδαίαν παρέχει συμβολὴν ὁ συγγραφεὺς, ἀναλύων καὶ ἐξηγῶν τὴν μέχρι τοῦδε ἀχρησιμοποίητον βυζαντικὴν ἐκ τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος μελέτην, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸν τίτλον *τρακτάτον περὶ ἐνυποθήκων καὶ προσωπικῶν δανείων* ἥτοι ἀνυποθήκων κτλ., ἀποτελοῦσαν τὸ 24^{ον} παράπτωλον τοῦ Ἐπισημμένου Προχείρου, δημοσιευθεῖσαν δὲ τὸ πρῶτον ὑπὸ Ζαχαρίου τῷ 1841.

Ὁ ἄνωγτος συγγραφεὺς τοῦ τρακτάτου ἀναπτύσσει, ὅτι τὸ δημόσιον, προγενέστερον ὢν, προτιμᾶται τῶν μεταγενεστέρων ἐνυποθήκων δανεισῶν καὶ αὐτῆς ἐκ τῆς μεταγενεστερᾶς προικὸς, Βασ. 9, 9, 2, 6 (= C. 7, 73, 2, 5)· οὗ ἐξ ἀντιθέτου οἱ προγενέστεροι ἐνυποθήκων δανεισταὶ προτιμῶνται τοῦ μεταγενεστεροῦ δημοσίου, Βασ. 56, 2, 20 § 2 (D. 49, 14, 22 § 1), Βασ. 25, 5, 19, 6 (D. 20, 4, 21 8)· τέλος δὲ ἡ προίξ προτιμᾶται πάντων τῶν δανείων, καὶ προγενεστέρον ὄντων, συμφώνως πρὸς Βασ. 25, 5, 39 (C. 8, 17, 12), ἐξαίρεσις τοῦ προγενεστεροῦ δημοσίου. Ἀνακεφαλαιῶν δὲ τὰ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐκτεθέντα, λέγει: ἐδείξαμεν τὸν μὲν δημόσιον προγενέστερον ὄντα πάντων ἐπικρατέστερον εἶναι, μεταγενέστερον δὲ εὐρισκόμενον προικὸς ἡττώμενον προγενεστερᾶς καὶ ἐνυποθήκων δανειστῶν γενικῶν τε καὶ ἰδικῶν, τὴν προίκα δὲ καὶ τῶν προγενεστέρων δανειστῶν κρατοῦσαν ὑπεξήρημένου τοῦ πρώτου δημοσίου.

Κατὰ τὸ τρακτάτον λοιπόν, παρατηρεῖ ὁ Παππούλιας, στερεῖται τὸ δημόσιον ἐνεχυρικῶν προνομίων. Ἀληθῶς ἐκ τοῦ οὗ δὲν δύναται νὰ ὑπερισχῇ τῶν προγενεστέρων αὐτῶν ἐνυποθήκων δανεισῶν, ἐπειτα ὅτι τάσσεται εἰς, μοῖραν κοινοῦ ἐνυποθήκων δανειστοῦ· τὰ ἐν Βασιλικαῖς (Suppl. p. 286, V p. 155 not. q) περιληφθέντα δύο χωρία, ἐφ' ὧν ἡ ἀρχουσα γνώμη στηρίζει τὸ προνόμιον, οὐδόλως μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ νομικοῦ τοῦ τρακτάτου, ὅστις οὕτω τάσσεται ὑπὲρ τῆς νῦν ἐλάσσονος γνώμης.

Ἄλλ' ἐὰν στερεῖται προνομίου τὸ δημόσιον, πῶς ἡ ἀναμφισβήτητος προνομιοῦχος προίξ δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ κατανικήσῃ αὐτὴν, προγενέστερον ὢν, ὅπως καὶ πάντας τοὺς κοινοὺς ἐνυποθήκους δανειστάς;

Ἡ ἐν τῷ τρακτάτῳ ἀρχή, ἡ ἀπαντῶσα εἰς ὅλα τὰ βυζαντινὰ ἰδιωτικά τε καὶ ἐπίσημα ἐγγεγρῶδια, οὗ ἐπὶ συρροῆς δημοσίου καὶ προικὸς κατὰ Βασ. 9, 9, 2 τὸ ἀρχαιότερον, βεβαίως δὲν ἐνισχύει τὴν κατὰ τοῦ προνομίου γνώμην. Ἡ πρὸς Βασ. 9, 9, 2 ἀντιστοιχοῦσα διαταξὶς C. 7, 73, 2 (a. 213), ὁπωσδήποτε καὶ ἐν ἐξηγητικῇ ἀπὸ ιστορικῆς ἀπόψεως (πρβλ. Dernburg, Pfandrecht 2 σ. 441), βεβαιώνει ἐκτετατομένην ἔχει καὶ κατὰ τὸ ἰουστινιανέον δίκαιον, καθ' ὃ, ὅς

γνωστὸν, ἡ προίξ, ἡσφαλισθὴ μὲ νόμιμον πλέον ὑποθήκην, προνομιοῦχος ἀπέναντι πάντων· οὕτως ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Θεόδωρος εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Dernburg αὐτ. σ. 449 παρατιθέμενα σχόλια Βασ. III p. 435, περαιτέρω ὁ αὐτὸς Θεόδωρος ἐν Βασ. αὐτ. p. 445 σ. 6. Εἴτε λοιπὸν προφανὲς ὅτι τὸ δημόσιον, ἐν τε τῷ ἰουστινιανέῳ καὶ τῷ βυζαντινῷ (ἀνεξαοτήτως ἄλλων ἐκδοχῶν ἐπὶ μεταγενεστέρας διατάξεις ἐρειδομένων, πρβλ. Zach. Jus Graeco-Romanum III p. 325 n. 1) δικαίῳ, ἐκλαμβάνεται ἀπέναντι τῆς προικὸς τόσον ἰσχυρὸν ὅσον καὶ αὐτὴ ἡ προίξ, ἥτοι προνομιοῦχος.

Καὶ ταῦτα μὲν, ὅταν συντρέχῃ τὸ δημόσιον μετὰ προικὸς· ἐπὶ δὲ συρροῆς αὐτοῦ μετὰ κοινοῦ ἐνυποθήκων δανειστῶν ἀποκρούει, ὡς εἶδομεν, ὁ νομικὸς τοῦ τρακτάτου κάθε προνομιοῦχος προτίμησιν τοῦ δημοσίου, τὸ αὐτὸ δὲ δέχονται, ὡς παρατηρεῖ ὁ Παππούλιας, καὶ ὁ Φελλὸς, Σύνοψις Νόμων σι. 908 καὶ ὁ Ἀρμενόπουλος 3, 5, 41. Ἐν τοσούτῳ ὑπάρχει καὶ ἀντίθετος γνώμη παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς. Ἐν τῇ Ἐπαναγωγῇ 19, 11 καὶ ἐν τῇ Ἐπινύξ. Προχείρῳ 10, 25 εὐρηται: ἡ γυνὴ περὶ τὴν προγάμου δωρεάν οὕτε τοῦ δημοσίου χρέους, καὶ ἐν μεταγενέστερον ἔστιν, οὕτε τῶν προτέρων δανεισῶν τοῦ ἀνδρὸς προτιμᾶται, ἀλλὰ μόνον τῶν μεταγενεστέρον, (πρβλ. περαιτέρω καὶ Μιχ. Ἀταλειώτην 20, 7 ἐν Σγούτα Θεμ. 8 σ. 84, καὶ Μικρὸν κατὰ στοιχ. II, 30)· ἥτοι τὸ μεταγενέστερον δημόσιον προτιμᾶται τῆς προγενεστερᾶς προγάμου δωρεᾶς· οὗ δ' ἐν τῷ ἰουστινιανέῳ δικαίῳ ἡ πρόγαμος δωρεὰ εἶν' ἐπίσης ἡσφαλισμένη διὰ νόμιμον ὑποθήκην, πιστοῦται πλέον ἢ ἐπαρκῶς ἐκ C. 8, 17, 12 § 8 καὶ Νεαρ. 109, 1, παρὰ τὴν ἀντίρρησην τοῦ Θεοδώρου ἐν Συντόμῳ Νεαρῶν 97 § 5 (Βασ. III. p. 461 σ. 2), ἀπόθεν ἠντλησεν καὶ ὁ συντάκτης τῆς Ἐπιτομῆς τῶν Νόμων 17, 79.

Περαιτέρω ἐξετάζων ὁ Παππούλιας ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τρακτάτου τὰ περὶ τῆς τάξεως τῶν διαφόρων ἐνεχυρικῶν προνομίων πρὸς ἀλλήλα, διασαφηνίζει πολλά ἐπὶ μαχα σημεία καὶ τέλος ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ τρακτάτου τὸν περιεργὸν διάλληλον κύκλον, τὸν δημιουργοῦμενον ὅταν κατὰ σειράν συντρέχουν δημόσιον, προίξ καὶ τελευταῖον δανειστής, μὲ χρήματα τοῦ ὁποῦ ἐκτίθη πρᾶγμα τι (versio in rem), ἐξ οὗ καὶ μόνου ἀποτελεῖται ἡ περιουσία τοῦ ὀφειλέτου.

Τὴν ὅλην μελέτην τοῦ συγγραφέως, τοῦ μετὰ ζηλευτῆς ἐπιτυχίως θεραπεύοντος τὴν περὶ τὸ πάτριον δίκαιον ἐπιστήμην ἐν τῇ ξένῃ, χαρακτηρίζει τελεία γνώσις τῆς τόσον δυσχεροῦς περὶ ἐνεχύρου ὕλητος ὡμαῖκου δικαίου καὶ βεβαίως καὶ περὶ τὴν συνημολόγησιν τῶν κατ' ἐκαστον διατάξεων, ἡ δὲ σχετικὴ πρὸς τὸ ἀνωτέρω ἐξετασθὲν σημείον ἀνάπτυξις αὐτοῦ, ἀδιαφόρως τοῦ βασιμίου ἢ μὴ τῆς ἐν τῷ τρακτάτῳ διδασκαλίας, προάγει τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος.

Ἐν Ἀθήναις

Κ. Δ. Τριανταφυλλόπουλος

Γ. Α. Μπαλτζ. Ἡ κατὰ πλάνην ἐν Ἑλλάδι ἐφαρμογή ἀστικοῦ δικαίου μήποτε εἰσαχθέντος. «Ἐφημερίς τῆς ἑλληνικῆς καὶ γαλλικῆς Νομολογίας», τόμ. ΚΗ' (1909), σελ. 337—352.

Ἀφετηρία τῆς προκειμένης μελέτης εἶναι ἡ γνώμη (ὑποστηριζομένη ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ Zorn, Staatsrecht d. deutschen Reichs, 1895, σελ. 419 σημ. 39), καθ' ἣν δὲν ὑπάρχει προσήκουσα δημοσίευσίς νόμον, ἀν μόνον ἡ περὶ εἰσαγωγῆς αὐτοῦ προσηγή δημοσιευθῇ, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ ἄλλοθεν γνωστὸν περιεχόμενον αὐτοῦ. Αὐτὸ τοῦ Β. Διατάγματος τῆς 23 Φεβρ. 1835 εἰσήχθησαν παρ' ἡμῶν οἱ πολιτικοὶ νόμοι τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατορῶν, οἱ περιεχόμενοι εἰς τὴν Ἑξάβιβλον τοῦ Ἀρμενοπούλου, χωρὶς ὅμως τὰ δημοσιευθῇ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν καὶ δὴ εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ Αὐτ. τῆς 1 Φεβρ. 1833 ἔδει τὰ δημοσιεύονται οἱ νόμοι καὶ τὰ διατάγματα. Ἐκ τῆς παραλειψῆς ταύτης συνάγει δ κ. Μπαλτζς ὅτι δὲν εἰσήχθη ἡ βυζαντινορωμαϊκὴ νομοθεσία ὡς γραπτὸν δίκαιον. Ὅπως ἀποκλείσθαι δὲ καὶ τὴν σκέψιν, ὅτι ἡ ἀπὸ τοῦ 1835 κατὰ πλάνην ἐφαρμογή τοῦ μὴ δημοσιευθέντος βυζαντινοῦ δικαίου κατέστηρε τοῦτο ἐπιμογενές, τάσσεται μὲ τὴν γνώμην, καθ' ἣν ἡ ἐκ πεπλανημένης πεποιθήσεως ἄσκησης δὲν γεννᾷ ἔθιμον. Αὐτὴ τὴν αὐτὴν δὲ ἑλληνικὴν δημοσιεύσεως ἀποκρούει καὶ τὴν προγενεστέραν εἰσαγωγὴν τοῦ Ἀρμενοπούλου διὰ τοῦ ἀπὸ 4 Φεβρ. 1830 Αὐτ. τοῦ Καποδιστρίου καὶ τῆς βυζαντινῆς νομοθεσίας διὰ τῶν Πολιτευμάτων τῶν Ἐθνοσυνελεύσεων. Ὁ κ. Μπ. δέχεται οὐχ ἥτις τὴν ἰσχὺν τῆς Ἑξαβιβλου, ἀλλὰ δι' ἄλλον λόγον. Κατὰ τὸ μνημονευθὲν δηλ. Διάταγμα τοῦ 1835 διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ τὰ κρατήσαντα ἔθιμα. Ἐπειδὴ δὲ μόνον ἡ Ἑξαβιβλος ἐφηρομόζετο ἐπὶ Τουρκοκρατίας δινᾶσαι γενικὸν ἔθιμον καθ' ἅπαν τὸ ἀσικὸν αὐτῆς περιεχόμενον ἐλλείπει προχειροτέρων βυζαντιανῶν συλλογῶν, δέον τὰ ἰσχύοντα αὐτῆς ὡς ἐπιμογενές δίκαιον. Πρακτικὰς συνεπείας ἐκ τῆς λύσεως ταύτης συνάγει δ κ. Μπ. ὅτι αἱ λοιπαὶ βυζαντιναὶ συλλογαὶ καὶ διατάξεις, ὡς καὶ ἡ ἰουστινιανέως νομοθεσία, δέον τὰ ἔχουσιν ἐρμηνευτικὴν μόνον ἀξίαν διὰ τὴν Ἑξαβιβλον, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ χρησιμεύουν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν κενῶν αὐτῆς. Πρὸς τοῦτοισι ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Ἀρμενόπουλος ἰσχύει ὡς πρὸς ὅλον τὸ ἀσικὸν αὐτοῦ περιεχόμενον, δέχεται δ κ. Μπ. τὴν ἰσχὺν διατάξεων τοῦ Προχείρου, αἵτινες περιέχονται ἐν τῇ Ἑξαβιβλῳ, δὲν περιελήφθησαν ὅμως εἰς τὰ Βασιλικά, λ. χ. ἡ διάταξις, καθ' ἣν δὲν χωρεῖ παραγραφὴ κατὰ φρενοβλαβῶν, ἀίχμαλῶν κλπ. (Ἀρμ. 1,3,68. Πρύχ. 33,64). Ἐπίσης δέχεται τὴν ἰσχὺν μὴ αὐτοκρατορικῶν διατάξεων, λ. χ. ἀποσπασμάτων ἐκ τῆς Πέρας τοῦ Ρωμανοῦ, ἢ γνωμῶν τοῦ Ἀρμενοπούλου, περιεχομένων ἐν τῇ Ἑξαβιβλῳ. Ἀλλὰ τέλος συνέπεια εἶναι ὅτι ἰσχύουν αἱ ἄγνωστοι κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκδόσεως τοῦ Διατάγματος τοῦ 1835 Νεαραὶ βυζαντινῶν αὐτοκρατορῶν, ἡρατισμένοι ὅμως ἐν τῇ Ἀρμενοπούλῳ, οἵα ἡ τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου, ἢ τροποποιούσα τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴν ὡς πρὸς τὴν ἐκ γονέων παρουσίαν τοῦ τέκνου (Ἀρμ. 5, 8, 9, Zachariae, Jus graeco-rom. III, σελ. 630). Ἀλλὰ περὶ τῆς ἰσχύος τῶν ἀγνώστων κατὰ τὸ 1835 Νεαρῶν ἀσχετῶς πρὸς τὴν προκειμένην

συνέπειαν πρὸς Ε. Νικολαΐδου, ἀπερὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς τῶν ἀπαίδων κατὰ τὸ ἰσχύον δίκαιον ἐν τῇ Ἐπιστ. Ἐπετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου (1905—1906) σελ. 540, σημ. 1.

Ἡ προκειμένη μελέτη μαρτυρεῖ ἐμβριθεῖαν καὶ μεθοδικὴν ἔρευναν, ἀλλὰ καὶ ἐκλογὴν οὐχὶ τῶν ἀρίστων γνωμῶν ἐπὶ τοῦ θέματος πρὸς ὑποστήριξιν, βεβαιωμένην κάπως, τῆς λύσεως αὐτοῦ. Ἐξετάσωμεν ἐν τοῖς ἑξῆς τὰ δύο κῆρια ἐκ τῶν σημειῶν ἐκείνων, περὶ τῆς ὁρθότητος τῶν ὁποίων γεννῶνται ἀμφιβολίαι.

Καὶ πρῶτον ὡς πρὸς τὴν μὴ δημοσίευσιν τοῦ ἄλλοθεν γνωστοῦ περιεχομένου τοῦ νόμου ὑπάρχει ἀντίθετος γνώμη, τὴν ὁποίαν μνημονεύει καὶ δ κ. Μπ. καὶ ἥτις ἔχει ὑπὲρ αὐτῆς πλὴν ἄλλων τὴν αὐθεντίαν τοῦ Laband (Das Staatsrecht des deutschen Reichs II, 1901, σελ. 49 καὶ 50). Κατὰ τὴν γνώμην δηλ. ταύτην ἀρκεῖ ἡ δημοσίευσίς τῆς ἐπιταγῆς τοῦ νόμου, ἥτις εἶναι τὸ οὐδεὶς στοιχεῖον αὐτοῦ, μὴ οὖσης ἀπαραιτήτου καὶ τῆς συνδημοσιεύσεως τοῦ γνωστοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιταγῆς ταύτης. Κατὰ μείζονα δὲ λόγον δέον τὰ μὴ ἔχει σημασίαν τινὰ ἢ ἑλευθερίας ἰδιαιτέρας δημοσιεύσεως τοῦ Ἀρμενοπούλου καὶ τῆς βυζαντινῆς νομοθεσίας ὡς πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν αὐτῶν διὰ τῶν διατάξεων, αἵτινες ἐξεδόθησαν πρὸ τοῦ Διατάγματος τοῦ 1833 περὶ δημοσιεύσεως τῶν νόμων ἐν τῇ Ἐφημ. τῆς Κυβερνήσεως, ἥτοι εἰς ἐποχὴν (1822—1830), καθ' ἣν δὲν ὑπῆρχεν ὁρισμένης τρόπος δημοσιεύσεως. Ὅτι δὲ τὰ ψηφίσματα τοῦ 1828 καὶ 1836 καὶ τὸ διάταγμα τοῦ 1835, τὰ εἰσαγαγόντα τὸν Ἀρμενόπουλον, δὲν ἐκκόπουν τὰ περιορίουν τὴν διὰ τῶν Πολιτευμάτων τῶν Ἐθνοσυνελεύσεων (1822 ἀρθ. 98, 1823 ἀρθ. 80, 1827 ἀρθ. 99) γεννημένην εἰσαγωγὴν τῆς βυζαντινῆς νομοθεσίας μόνον εἰς τὸν Ἀρμενόπουλον, ἴδε διατριβὴν Στ. Παπαρηγόπουλου ἀπερὶ τῆς σχέσεως τῆς Ἑξαβιβλου τοῦ Ἀρμενοπούλου πρὸς τὸ παρ' ἡμῶν ἰσχύον ἀσικὸν βυζαντινὸν δίκαιον, ἐν «Σύλλογι» (1859—1860) σελ. 569 ἐπ. καὶ Α. Παπαδιαμαντοπούλου, αὐτόθι σελ. 354 ἐπ., πρὸς δὲ Παπαρηγόπουλον, Γεν. Ἀρχ. ἐκδ. γ', § 19 καὶ Οἰκονομίδου, Στοιχ. § 124 σημ. 14. Πρὸς τοῦτοισι παρατηρητέον ὅτι τὸ ζήτημα, ἀν ἀπαιτεῖτο δημοσίευσίς τοῦ βυζαντινοῦ δικαίου ἀπηγορεύσει ἄλλοτε τὸν Ἀρεῖον Πάγον καὶ τὸ Ἐφετεῖον Ἀθηνῶν, ἀμφότερα δὲ τὰ δικαστήρια ἔλυσαν αὐτὸ ἀποφατικῶς ἐκ τῆς σκέψεως ὅτι οἱ βυζαντινοὶ νόμοι, ἰσχύοντες διαρκῶς ἐν Ἑλλάδι καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, δὲν ἦσαν κατὰ τὴν φύσιν τοῦ νέου ἑλληνικοῦ κράτους οὔτε νέοι, οὔτε ἔθνοι, ὥστε τὰ χρῆζον διηρημένως καὶ ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ Ἀρμενοπούλου, δὲν ἀναβιβάζονται πρὸς τὸ ἑλληνικὸν δίκαιον ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Διατάγματος τοῦ 1835. Ὁ κ. Μπ. δὲν ἀναφέρει, ἀν παραλείψῃ ἐν αὐτῷ τὸ ἐν λόγῳ χωρίον, ὅτι τοῦ ὁποῦ δὲν θὰ ἦδύνατο τὰ ὑποστηρικτὰ, ὅτι ἡ πλάνη ἀποκλείει τὴν γένεσιν ἔθιμου (πρὸς Κίρρ, Ο-

ἀντερον ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς παραγωγῆς ἔθιμου ἐκ πεπλανημένης πεποιθήσεως, ἢ ἀντίθεσις τῶν γνωμῶν προέρχεται ἐκ διαφόρου ἐρμηνείας τοῦ χωρίου τοῦ Κέλσου D. 1,3,39. Ὁ κ. Μπ., καίτοι δέχεται τὴν ἰσχὺν μόνον τοῦ Ἀρμενοπούλου, δὲν ἀναφέρει, ἀν παραλείψῃ ἐν αὐτῷ τὸ ἐν λόγῳ χωρίον, ὅτι τοῦ ὁποῦ δὲν θὰ ἦδύνατο τὰ ὑποστηρικτὰ, ὅτι ἡ πλάνη ἀποκλείει τὴν γένεσιν ἔθιμου (πρὸς Κίρρ, Ο-

schichte der Quellen d. röm. R. έκδ. γ', 1909, σελ. 22). Κατά τὴν δοξασιάν δὲ ἐρμηνείαν τῆς ὁήσεως τοῦ Κέλσου, ἀπαντήσεως καὶ ἐν Ἀρμ. 1, 137, ἡ πλάνη δὲν κωλύει τὴν παραγωγὴν ἐθίμου· πρβλ. ἰδίᾳ Kipp αὐτ. καὶ τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ ἐν Windscheid, Pand. (1906) § 16 σημ. 3, § 14 σημ. 2β, Regelsberger, Pand. § 20, III καὶ τὰς αὐτόθι παραπομπάς. Πρβ. καὶ γεωμ. ἀπόφασιν ἐν Seufferts Archiv XLV, 159, δεχομένην τὴν ἰσχὺν ἐπὶ μικρὸν χρόνον ἐφαρμοσθέντος νόμου, οὗτινος ἀμφοιβητεῖται ἡ δημοσίευσσις.

Συνεπῶς ἡ ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς μὴ δημοσιευθείσης βυζαντινῆς νομοθεσίας συνεχῆς παρ' ἡμῶν ἐφαρμογὴ τοῦ ἀστικοῦ βυζαντινοῦ δικαίου, καὶ δὴ ὁλοκλήρου, μετὰ τὴν παλαιανημένην ἔστω πεπρόθηται, ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ κρατοῦν δίκαιον, κατέστησεν αὐτὸ τοιοῦτον.

Ἐν Ἀθήναις

Ἀλέξ. Κ. Μυλωνᾶς

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΑΝΑΛΕΚΤΑ, ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Τὰ βιβλιογραφικὰ σημειώματα καταρτίζονται συνήθως ὑπὸ τῶν ἑξῆς συνεργατῶν : D. N. Anastasijewic (D. N. A.), ἐν Βελιγραδίου, Νίκου Α. Βέη (N. A. B.), Θεοφίλου Βορέα (Θ. Β.), Κωνστ. Δουβουνιώτου (Κ. Δ.), Ἀριστοτέλους Κούζη (Α. Κ.), Κ. Μ. Κωνσταντωπούλου (Κ. Μ. Κ.), Ἀλεξάνδρου Κ. Μυλωνᾶ (Α. Κ. Μ.), ἐν Ἀθήναις, V. B. Pavlov (V. B. P.), ἐν Μόσχῃ, Κωνστ. Μ. Ράλλη, (Κ. Μ. Ρ.), Κωνστ. Α. Τριανταφυλλοπούλου (Κ. Α. Τ.) ἐν Ἀθήναις.

Θὰ καταβάλληται πᾶσα ἐπιμέλεια, ὥπως ἡ «Βυζαντις» παρέχῃ ἐκάστοτε ἐν τῷ τμήματι αὐτῆς τοῦτω πιστὴν ἀναγραφὴν τῶν δημοσιευμάτων—καὶ μάλιστα τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐκδιδομένων—τῶν σχετικῶν πρὸς τὰ θέματα, ἅτινα αὕτη σπουδάζει καὶ θεραπεύει. Πρὸς τελειότερον ὁμῶς καταρτισμὸν τῆς τοιαύτης βιβλιογραφίας παρακαλοῦνται οἱ συγγραφεῖς καὶ οἱ ἐκδόται σχετικῶν ἔργων νὰ ἀποστέλλωσι πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς «Βυζαντιδος» ἀντίτυπον τῶν ἔργων αὐτῶν, ὅπερ θὰ κατατίθεται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς «Βυζαντιολογικῆς Ἑταιρείας». Ἡ κατωτέρω βιβλιογραφία περιλαμβάνει δημοσιεύματα ἐμφανισθέντα ἀπὸ 1 Νοεμβρίου 1908 μέχρι 30 Μαρτίου 1909 κατὰ τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Α'. — ΛΟΓΙΑ

P. Johannes M. Pfattisch, Zu den Oracula Sibyllina. «Berliner Philologische Wochenschrift». Τόμ. ΙΗ'. (1908) σ. 1518—1519. Ὑποδεικνύονται στίχοι τινὲς ποιητῶν ἢ πεζογραφικῶν χειμένων καὶ χωρία, καὶ δὴ τῆς Γραφῆς, ἅτινα φαίνεται ἔχων ὅπ' ὄναι ὁ στιχοπλόκος τῶν ἐπ' ὀνόματι τῆς Σιβύλλης χρησμάτων. Ν. Α. Β.

Κ. Σ. Κόντου. Διορθωτικά. — «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς» τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἑλλάδος. Τόμ. Γ' (1906—1907) σ. 3—80. Πλείστα ἐν τοῖς τοῖς παρρηρησθέντα καὶ διορθούμενα εἰς βυζαντινὰ κείμενα. Ν. Α. Β.

A. Brinkmann, Kosmas und Damian. — «Rheinisches Museum». Τόμ. 54'. (1909), σ. 157—160. Παρατηρήσεις καὶ διορθώσεις εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ L. Deubner, Kosmas und Damian. Texte und Einleitung, Leipzig 1907. Ν. Α. Β.

Σπ. Π. Δάμπου, Κωνσταντίνου Δασκάρου ἀνέκδοτος σύντομος ἱστορίων. — «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς» τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἑλλάδος. Τόμ. Γ' (1906—1907) σ. 150—227. Ἡ ἱστορικὴ αὕτη σύντομος «ἐκ διαφόρων ἱστορικῶν», περιλαμβάνουσα τὴν καθ' ὅλου ἱστορίαν ἀπὸ Ἀδάμ τοῦ πρωτοπλάστου μέχρι τῆς Ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν λοιπῶν μετ' αὐτὴν ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ ἀλουσῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, ἐξεδόθη κατὰ τὸν ὅπ' ἀριθ. 72 (4621) ἑλληνικὸν Κώδικα Μαρδίνης. Τὸ κείμενον, πλὴν ἐλαχίστου μέρους, ἐκδίδεται τὸ πρῶτον καὶ εἶναι ἀξιόλογον δι' ὅσα ἐξ αὐτοῦ ἰδιαίτερος μανθάνομεν περὶ τοῦ τρόπου τῆς παρὰ Βυζαντινοὺς χρονολογίας. Ν. Α. Β.

Κ. Σ. Κόντου, Παντοῖαι φιλολογικαὶ παρατηρήσεις. Μηναῖον Παράστημα «Ἀθηνῶν». Ἔτος Β' (1909) σ. 1607—1614, 1710—1718. Ἐν ταύταις πλείστα εἰς βυζαντινοὺς συγγραφὰς παρατηρούμενα ἢ ἐκ τούτων ἀνάλεκτα. Ν. Α. Β.

Simos Menardos, The Value of Byzantine and Modern Greek in Hellenic Studies. Oxford 1908. Ἐναρκτήριον μάθημα τοῦ νέου τοῦτου λέκτορος τῆς μέσης καὶ νέας ἑλληνικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀξφόρδης, γενόμενον τῇ 29 Ὀκτωβρίου

(ν.ε.) 1908. Ὁ αὐτὸς ἐδημοσίευσε τὸ μάθημά του τοῦτο — μάθημα ἐνθουσιώδες καὶ ἐμπνευσμένον — καὶ ἑλληνιστὶ ἐν τοῖς «Παραθηναίοις» (Τόμ. ΙΖ', 1908—1909, σ. 241—250). Ἀλλὰ διατὶ δ' ἔ. Μενάρδος ἐπιμένει ἀποδίδων τὸν Ἀκάθιστον Ὑμνον εἰς τὸν Πατριάρχην Σέβριον, ἐν ᾧ πρὸ πολλοῦ ἀπεδείχθη, ὅτι οὗτος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐργάσῃ παρ' αὐτοῦ; Καὶ ἔμει ἡ γνώμη τοῦ Παπαδοπούλου Κεραμέως καθ' ἣν ὁ Ἀκάθιστος ἐγράφη παρὰ τοῦ πατριάρχου Φωτίου εὐστοχεῖ. Ν. Α. Β.

Νικολάου Γιακουμάκη, Μία ἐπιστολὴ τοῦ Μιχαήλ Ψελλοῦ. — «Νέα Σιών». Τόμ. Ζ' (1908) σ. 895—898. Σημείωσις ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Μ. Ψ. «Τῷ μαΐστορι τῶν χαλκογραφῶν ἵταν ἀπεστάλησαν αὐτῷ τὰ ἀργυρὰ τοῦ κληρωρίου καὶ οὐ παρέλαβεν αὐτὰ διὰ τὸ ζητεῖν πλείονα». (Κ. Ν. Σάββα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη. Τόμ. Ε', σ. 428). Ν. Α. Β.

M. Ihm, der griechische und lateinische Dictys. «Hermes» 34' (1909) σ. 1—22. — Ἐργασία ἐξειδικμένη οὗχ ἦτιον ἐπὶ βυζαντινῶν κειμένων. Ν. Α. Β.

Sokrates Kugéas, Analecta Planudea. — «Byzantinische Zeitschrift». Τόμ. ΙΗ' (1909) σ. 106—146. Ἀπαργαμίτευσις διαφόρων ζητημάτων σχετικῶν πρὸς ἔργα ἐπιστολῆς ἢ ἀντίγραφα τοῦ Μαξίμου Πλανούδη. Ἐξ αὐτῶν τὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ περὶ «Συναγωγῆς συλλεγείσης ἀπὸ διαφόρων βιβλίων παρὰ τοῦ . . . Μαξίμου τοῦ Πλανούδη . . . », καθ' ὃ ὁ συγγραφεὺς ἀναζητεῖ τὰς πηγὰς τῆς συγγραφῆς. Εἰς τὰ περὶ τῆς μονῆς Καλλιστράτου λεγόμενα ὅπ' τοῦ Κουγέα θὰ ἐπιφέρω πρὸς τὴν ἰδίαν προσεχῶς πραγματευόμενος, ἐν τῷ «Journal international d'archéologie Numismatique», περὶ τινος μολυβδοβούλλου ἀνήκοντος εἰς καθηγούμενον τῆς μονῆς ταύτης. Ν. Α. Β.

Πέτρου Νικολάου Παπαγεωργίου, Γεωργίου τοῦ Αἰτωλοῦ τὰ εἰς Ἰωάνναφ τὸν Ἀργυρόπουλον, Θεσσαλονίκης μητροπολίτην, ἡρωολογία. — «Byzantinische Zeitschrift». Τόμ. ΙΗ' (1909), σ. 147—153. Κριτικὴ ἔκδοσις τῶν ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ τ. ΙΣΤ' (1907), σ. 468—469, ἐκδοθέντων ὑπὸ Β. Στεφανίδου τριῶν ἡρωολογιῶν εἰς τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης Ἰωάνναφ Ἀργυρόπουλον. Ὁ Παπαγεωργίου ἀνεξήτησεν εὐστόχως καὶ ἀνέγραψε τοὺς Ὀμηρικοὺς στίχους, ὅθεν ὁ Γεώργιος Αἰτωλὸς στιχοπλοκῶν ἤντησε. Πρὸς τελεῖαν κατανόησιν τῶν στίχων προσέθηκεν ἐν ἐπιμέτρῳ σημειώματα κριτικὰ καὶ ἱστορικὰ ἀξιόλογα. Ν. Α. Β.

Π[έτρου] Ν. Π[απαγεωργίου], Διορθώσεις εἰς ἐπιστολὰς Φωτίου. — «Byzantinische Zeitschrift». Τόμ. ΙΗ' (1909), σ. 153. — Ἀναφέρονται εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως. Ἐν Περουπόλει 1896. Ν. Α. Β.

Martin Albertz, Untersuchungen über die Schriften des Eunomius Inaugural-Dissertation. Wittenberg, 1908, σ. 55 εἰς 80v. Κριτικὴ ὑπὸ F. Diekamp, «Byzantinische Zeitschrift», Τόμ. III' (1909), σ. 190—194. N.A.B.

Π. Ν. Παπαγεωργίου, Διορθώσεις εἰς τὰ Actes de Zoographou.—«Byzantinische Zeitschrift», Τόμ. III' (1909), σ. 157—158. Ἐφ' οὗ καὶ ἀναγκαιότατα διορθώματα εἰς τὸ ἔγγραφο τῆς Ἀγιορειτικῆς μονῆς Ζωγράφου τὰ δημοσιευθέντα ὡς παράρτημα τοῦ II' τόμου τῶν Βυζαντινῶν Χρονικῶν (Vizantiniskij Vremennik) τῆς Πετροπολέως. Ἄλλα διορθώσεις εἰς αὐτὰ καὶ ὑπ' ἐμοῦ προσεχῶς. N. A. B.

Στεφ. Α. Σανθουδίδου, Συμβολὴ εἰς τὸ ἄρθεον: Börje Knös, Ein spätgriechisches Gedicht über die Arbeiten des Heracles B. Z. XVII (1908) σ. 397—429.—«Byzantinische Zeitschrift», Τόμ. III' (1909) σ. 296—297. Ἐπιστοχοὶ παρατηρήσεις καὶ διορθώσεις εἰς τὸ μέμνηον καὶ τὰ σχόλια τοῦ περὶ αὐτοῦ λόγου ποιήματος. N. A. B.

Πορφυρίου ἀφορμαὶ πρὸς τὰ ρητά, praefatus recensuit, testimoniisque instruxit B. Mommert. Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Teubner, Leipzig 1907. Σελ. XXXIII 56. Εἰς 80v.—Κριτικὴ ὑπὸ J. Bidez, «Byzantinische Zeitschrift», Τόμ. III' (1909), σ. 186—190. N. A. B.

Giuseppe Nicolò Sola, il testo greco inedito della leggenda di Teofilo di Adana. Roma 1908. Σελ. 38. Εἰς 80v (Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Rivista storico-critica delle scienze teologica, Τόμ. III (1907) σ. 838—848 καὶ Τόμ. IV (1907) σ. 257—80)—Κριτικὰ περὶ τοῦ ἔργου ὑπὸ Ed. Kurtz, «Byzantinische Zeitschrift» Τόμ. III' (1909) σ. 202—204. N. A. B.

D. Th. Bjeljaev, Byzantina. Ἐν Πετροπόλει 1907. Σελ. II+189. Εἰς 80v μέγα.—Κριτικὰ ὑπὸ I. B. Burg, Byzantinische Zeitschrift Τόμ. XVIII (1909) σ. 207—213. N. A. B.

Σπ. Π. Λάμπρου, Μονοδία καὶ Θρήνοι ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως.—«Νέος Ἑλληνομνήμων» Τομ. Ε'. (1908) σ. 190—239. Ἐκδίδονται ἐντὶ τὸ ἅλιν κείμενα σχετικὰ πρὸς τὴν ἄλωσιν τῆς Βασιλευούσης· ἐξ αὐτῶν ἔξ εἶναι περὶ μνημονίων καὶ τρεῖς ἑμμετροὶ θρήνοι. Ἐκ τῶν μονοδίων τινὲς εἶναι καὶ λογοτεχνικῆς ἀξίας μεγάλης. Χρηζοῦσιν ὁμῶς τὰ κείμενα ταῦτα πλείονος κριτικῆς ἐπιστάσεως πρὸς τελείαν πανταχοῦ ἀποκατάστασιν καὶ κατανόησιν.

Σπ. Π. Λάμπρου, Στίχοι εἰς Μαρόν ἢ τὸν Κομνηνόν.—«Νέος Ἑλληνομνήμων» Τομ. Ε' (1908) σ. 328—332. Ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ. 194 Βαροκκίνοῦ κώδικος τῆς ἐν Ὁξωνίῳ Βοδερλιανῆς Βιβλιοθήκῃς 62 τὸ ἅλιν στίχοι, ἐρμηνευόμενοι καταλλήλως δι' ὑπομνήματος τοῦ ἐκδότου. N. A. B.

Luc de Vos, Le palais de l'empereur Julien à Paris. (Critique d'un texte de Libanius).—Revue des Etudes grecques. ΚΑ' (1908). Ἡ μελέτη αὕτη ἀναφέρεται κυρίως εἰς χωρίον τοῦ III' λόγου τοῦ Λιβανίου (Ἐπιτάφιος ἐπὶ Ἰουλιανῷ). N.A.B.

Β'. — ΔΗΜΩΔΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ.

Karl Dieterich, Sprache und Volksüberlieferungen der südlichen Sprachen im Vergleich mit denen der übrigen Inseln des ägäischen Meeres. Ἐν Βιέννῃ 1907.—Βιβλιοκρισία διεξοδική ὑπὸ Γ. Χατζηδάκι, «Ἀθηνα» Τομ. Κ. (1908) σ. 585—589. N. A. B.

Ἀγαθαγγέλλου Ξηρουχάκη. Ὁ Κρητικὸς πόλεμος (1645—1669), ἡ συλλογὴ τῶν ἐλληνικῶν ποιημάτων Ἀνθίμου Διοκροῦ καὶ Μαρίνου Ζάνε συλλεγέντων καὶ ἐκδιδομένων ὑπὸ τοῦ ἀρχ., Ἐν Τεργέστῃ 1908, σ. 638 εἰς 80v Διεξοδικὴ ἀνάλυσις ὑπὸ Κ. Σάθα ἐν «Ἀθηνα» Τομ. Κ' (1908) σ. 480 ἐπ. Κριτικὴ ὑπὸ Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, ἐν «Νέῳ Σίῳν» Τομ. Ζ' (1908) σ. 907—8.

Ἰανόβου Βουσιλινοῦ. Κανέλλου Σπανοῦ, γραμματικὴ τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων γλώσσης καὶ Λαχωμίτου Ρουμάνου κατὰ χρυδαζόντων κατὰ εἰρητικῶν. Ἐν Τεργέστῃ 1908, εἰς 80v, σ. 158. Διεξοδικὴ ἀνάλυσις ὑπὸ Κ. Σάθα, ἐν «Ἀθηνα» Τομ. Κ' (1908) σ. 480 ἐπ. καὶ βιβλιοκρισία ὑπὸ Γ. Χατζηδάκι αὐτόθι, σ. 529—534, καὶ Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, ἐν «Νέῳ Σίῳν» Τομ. Ζ' (1908) σ. 906—907. N. A. B.

Charles Diehl, «Διγενὴς Ἀργεὺς» Παπαδήνοια Τομ. ΙΖ' (1908—9), σ. 97—106. Μετάφρασις ὑπὸ Γ. Στρατήγη τοῦ σχετικοῦ κεφαλαίου ἐκ τῶν Figures byzantines. Ἡ αὕτη μετάφρασις ἀνεδημοσιεύθη ἐν τῇ «Ἀληθείᾳ», ἐφημερίδι Λεμεσοῦ Κύπρου (ἀριθ. 1450—1453). N. A. B.

Γεωργίου Σωτηριάδου, Ἐρωτόκριτος.—«Παπαδήνοια» Τομ. ΙΖ' (1908—9) σ. 209—217. (Ἰδεν καὶ εἰς ἴδιον τεῦχος). Διάλεξις

γενομένη ἐν τῷ Ῥαείῳ Ἀθηνῶν τῇ 5 Ἰανουαρίου 1909 (π.), διοργανώσασα ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τῆς ἐν Ἀθήναις ἐφημερίδος «Le Monde Hellénique». Ὁ κ. Σωτηριάδης ἐπὶ τὸ λογοτεχνικώτερον ἢ τὸ οὐσιαστικώτερον πραγματεύεται τὰ κατὰ τὸ Κρητικὸν ἔπος, προτάσσων γενικά τινα περὶ τῆς δημώδους μεσαιωνικῆς ἡμῶν ποιήσεως. Ἐν τῷ περὶ τῆς συγγραφῆς διὰ τὴν περὶ Ἑρωτοκρίτου βιβλιογραφίαν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας τοῦ Krumbacher μνημονεύων καὶ ἑτεροῦ τινα δημοσιεύματα διαλαθόντα τὸν Krumbacher ἡ φαιέντα μετὰ τὴν ἐκδόσιν τῆς ἱστορίας αὐτοῦ. Εἰς ταῦτα πρόσθετος καὶ τὰ ἑξῆς: Σ. Σεστακόφ, Ἡ γλῶσσα τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἀπὸ τῆς λεξολογικῆς αὐτῆς ἐπόψεως (ρωσιστὶ) ἐν «Vizantinskij Vremennik». Τόμ. ΙΓ' (1906), σ. 58—112 καὶ 364—418. — Α. Ζώη, τὸ ἄρθρον Ἑρωτοκρίτος καὶ Κρητικὸς ἐν τῷ γλωσσολογικῷ Ζακύνθου, ὅπερ δημοσιεύει ὁ συγγραφεὺς ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ διευθυνομένῃ ἐφημερίδι «Μουσικὴ». — Σπ. Α. Βιάζης ἐν τῷ περιοδικῷ «Περὶ ἀποθνήσκων». Τόμ. Γ' (1903—4), σ. 112. — Ἀρχιμ. Ἀθανασίου Ἀγγέλου Σηροῦ χάκην, ὁ Κρητικὸς πόλεμος (1645—1669) ἡ συλλογὴ τῶν ἑλληνικῶν ποιημάτων Ἀνθίμου Διακροῦση, Μαρίνου Ζάνε. Ἐν Τεργέστη 1908 (ἐν τοῖς προλεγόμενοις ἱκανὰ περὶ Ἑρωτοκρίτου). Ν. Α. Β.

Σπ. Π. Λάμπρου, Ἀρωνόμου ἐπιτάφιος εἰς παρθένον σεμνὴν ἁγίως θανούσαν. — «Νέος Ἑλληνομνήμων». Τόμ. Ε' (1908), σ. 296—300. Ἐκ τοῦ κώδικος 64 τῆς Ἀγορευτικῆς Μονῆς Καραγάλλου. Ὁ ἀνώνυμος συγγραφεὺς (τοῦ ΙΗ' αἰῶνος) γράφει εἰς δηλωδωτέραν γλῶσσαν καὶ φαίνεται μαθητὴς ἢ μιμητὴς τοῦ Μηριάτου. Ν. Α. Β.

Σπ. Π. Λάμπρου, Ἀνέκδοτον ποιημάτιον Θεοδώρου τοῦ προδρομοῦ. — «Νέος Ἑλληνομνήμων». Τόμ. Ε' (1908), σ. 332—333. Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. ΧΙ, 40 (34) κώδικος τῆς ἐν Βιέννῃ βιβλιοθήκης Rossiana, τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Οἱ αὐτοὶ ἀπαντῶσι καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 240 κώδικι τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει τοῦ Κουτλουμουσιῶν. Ν. Α. Β.

Σπ. Π. Λάμπρου, Ἡ ἀρχὴ τοῦ κατὰ ἡγουμένων ποιήματος τοῦ Θεοδώρου Προδρομοῦ. — «Νέος Ἑλληνομνήμων». Τόμ. Ε' (1908), σ. 333—334. Ἐν τῷ ἀρ. 296^α τοῦ ὑπ' ἀριθ. Coun. Suppl. 2 κώδικος τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Λαυρεντιανῆς βιβλιοθήκης φέρονται στίχοι τινές, ἐκ τῆς ἀρχῆς, τοῦ κατὰ ἡγουμένου ποιήματος Θεοδώρου τοῦ Προδρομοῦ. Οἱ στίχοι οὗτοι παραβάλλονται πρὸς τὴν ἐκδόσιν τοῦ E. Legrand. Bibliothèque grecque vulgaire. Τόμ. Α', σ. 53. Ν. Α. Β.

Παύλου Γυνυτοῦ, Δημοτικὸν τῆς Ρόδου. — «Παραθήκαι». Τόμ. ΙΖ' (1908—1909), σ. 305—306. Ἀληθὲς ἀδάμης τῆς δημοτικῆς ἡμῶν ποιήσεως, ἱκανὰ τὰ ἀρχαιοτυπῇ καὶ τὰ βυζαντινὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα διασφύζων. Ν. Α. Β.

ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΑ, ΠΑΠΥΡΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ ΚΛΠ.

Ulrich Wilcken, Zur Geschichte des Codex. — «Hermes» 34' (1901), σ. 150—151. Ἐνδιαφέρονται συμβολαὶ εἰς τὴν πραγματείαν τοῦ W. Schubart «Das Buch bei den Griechen und Römern». Ν. Α. Β.

Eb. Nestle, σή = σημείωσαι. — «Byzantinische Zeitschrift». Τόμ. ΙΙΙ' (1909), σ. 296. Σημείωμα περὶ τῆς παλαιογραφικῆς αὐτῆς ἐπιμήσεως. Ν. Α. Β.

Emil Jacobs, Francesco Patricio und seine Sammlung griechischer Handschriften in der Bibliothek des Escorial Leipzig 1908 (Sonderabdruck aus dem «Zentralblatt für Bibliothekswesen» XXV 1908. Heft 1 und 2). Ν. Α. Β.

Σπ. Π. Λάμπρου, Κατάλογος τῶν κωδικῶν τῶν ἐν Ἀθήναις βιβλιοθηκῶν πλην τῆς Ἑθνικῆς. Α' Κώδικες τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς. — «Νέος Ἑλληνομνήμων». Τόμ. Α' (1908), σ. 305—326. Συνέχεια τοῦ ἀπὸ τοῦ 1904 ἀρξαμένου ἔργου. Κώδ. 122—150, ὧν οἱ πλείστοι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἀπλὰ μαθητικά καὶ φοιτητικά τετράδια. Ν. Α. Β.

Νίκου Α. Βέη, Κατάλογος τῶν χειρογράφων κωδικῶν τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἀταρξίας Ἀθηνῶν. Μέρος Α'. Κώδικες 1—80. Ἐν Ἀθήναις 1906, εἰς 8ον. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ΣΤ' Βελιου τῆς Χριστ. Ἀρχ. Ἑταιρείας Ἀθηνῶν. — Κριτικὴ ὑπὸ V. Gardthausen ἐν «Berliner Philologische Wochenschrift». Τόμ. ΙΙΙ' (1908), σ. 1870 κ. ἑ. Κ. Μ. Κ.

E. Gollob, Die griechische Handschriften der öffentlichen Bibliothek in Besançon, Ἀπόσπασμα ἐκ τῶν «Sitzungsberichten der Wiener Akademie» Phil.-hist. Klasse. Τόμ. CLVII (1908) σ. 23. Εἰς 8ον μέγα. Τὰ χειρόγραφα ταῦτα δὲν περι-

106

Βιβλιογραφικά σημειώματα κλπ.

γράφονται το πρώτον. "Εχομεν, πλην τοῦ προκειμένου, ἐπὶ ἄλλους καταλόγους αὐτῶν. Ἡ συλλογὴ περιλαμβάνει 18 τὸ ἕλιν κώδικας (λείψαντα τῆς ἄλλοις πλουσίας εἰς ἑλληνικὰ χειρόγραφα βιβλιοθήκης τοῦ καρδινάλιου Granvella), τοῦ IB'—IST' αἰῶνος, δὲ ὧν ὁ δὲ ἀριθμὸν VII περιλαμβάνει τὸ κείμενον τοῦ Ἰαμβλίου, γεγραμμένον τῷ 1548 ὑπὸ Ἰωάννου Μαυρομάτη. —Προβλ. καὶ τὴν κριτικὴν V. Gardhausen, Berliner Philologische Wochenschrift. Τόμ. ΙΘ' (1909) σελ. 303—304. N. A. B.

E. Gollob, Medizinische griech. Handschr. des Jesuiten-Kollegiums in Wien. Ἀπόσπασμα ἐκ τῶν «Sitzungsberichten der Wiener Akademie» Phil-hist Klasse. Τόμ. PNH' (1908) σ. 13. Εἰς 8ον μέγα. Τῶν χειρογράφων τούτων βραχεία περιγραφή εἶχε προδημοσιευθῇ ἐν τῷ Zentralblatt für Bibliotheken τοῦ 1906. Ἐνταῦθα περιγράφονται διεξοδικώτερον. Ἀπαντα ἀνεξαρτήτως ἔχουσι γραφὴν κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας. —Κριτικὰ ὑπὸ V. Gardhausen, Berliner Philologische Wochenschrift. Τόμ. ΙΘ' (1901) σ. 303—304. N. A. B.

Γ. Π. Βεργεῖς, Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ρωσικὸν Ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτούτον καὶ ὁ ἀνακαλυφθεὶς ἐν τῇ Αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Σεραγίου βασιλικὸς κώδιξ τοῦ Ὀκτατεύχου. —«Ἑκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια». Ἔτος ΚΗ' (1908) σ. 315—317, 328—330, 478—480, 502—504, 550—552. Ἔτος Α' (1909) σ. 30—31, διεξοδικὴ ἀνάλυσις τῆς ὑπὸ τοῦ Θ. Ι. Οδοπένση δημοσιευθείσης μελέτης (ἐν τῷ IB' τόμῳ τοῦ Δελτίου τοῦ ἐν Κων)πόλεϊ Ῥωσικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου) περὶ τῆς περιήμου Ὀκτατεύχου τοῦ Σεραγίου. Ἐνταῦχοῦ δὲ Βεργεῖς παρενφέρει καὶ ἰδίαν κρίσιν καὶ γνώμην. N. A. B.

Γρ. Παπαμειχάλης, Ὁ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει βιβλιοθήκης τοῦ Σεραγίου κώδιξ τῆς Ὀκτατεύχου. —«Ἑκκλησιαστικὴ Φάρος» Ἀλεξανδρείας. Ἔτος Β' Τόμ. Α' (1909) σ. 75—93. Διεξοδικὴ περιγραφή τοῦ κώδικος. K. A.

[Εὐαγγέλιον Διάφω]. Οἱ ἐν Κοζάνῃ ἑλληνικοὶ κώδικες «Νέος Ἑλληνομνήμων» Τόμ. Ε' (1909) σ. 327—328. Πρόχειρος καὶ ἐλλειπὴς ἀναγραφὴ 56 ἑλληνικ. κωδίκων ἐν τῇ μητροπολιτικῇ τῷ Ἀγίου Νικολάου τῆς Κοζάνης διατηρουμένων, ἀποσπασθεὶς τῷ ἐκδότῃ τοῦ «Νέου Ἑλληνομνήμονος» ὑπὸ τοῦ σαββατομ. Σεργίου καὶ Κοζάνης Κ. Κωνσταντίνου N. A. B.

Σ. Π. Λάμπρου, Κώδιξ τοῦ Ἰωάννου Ζωνάρᾳ. —«Νέος Ἑλληνομνήμων» Τόμ. Ε' (1909) σ. 334. Πρόχειρος ἀνακοίνωσις περὶ κώδικος τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Ἰωάννου Ζωνάρᾳ, ἐναποκειμένου ὅν' ἀριθ. 141 ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, εἰς σχῆμα 4ον, γεγραμμένον κατὰ ΙΕ' αἰῶνα ἐπὶ χαρτὸν. N. A. B.

Joseph Bidez, La tradition manuscrite de Sozomène et la Tripartite de Théodore le Lecteur. Leipzig, σ. IV + 96. Εἰς 8ον. Τμή 4 M. (Texte und Untersuchungen zur Geschichte der Alterthümlichen Literatur Herausgegeben von A. Harnack und C. Schmidt Dritte Reihe. Zweiter Band, Heft 26). —Κριτικὰ ὑπὸ H. Bruders S. J., Byzantinische Zeitschrift Τόμ. III' (1909), σ. 194—196. N. A. B.

Ludwig Mitteis, Griechische Urkunden der Papyrussammlung zu Leipzig T. I. Leipzig, Teubner, 1906. Εἰς 4ον, σ. 380 —Κριτικὴ περὶ τοῦ ἔργου ὑπὸ Theodor Reinach. «Revue des Etudes Grecques». Τόμ. KB' (1909) σ. 67—69 N. A. B.

B. Grenfell, A. Hunt, Edgaad Goodspeed. The Teb-tunis Papyri Part II. London, Frowde, 1907. —Κριτικὴ περὶ τοῦ ἔργου ὑπὸ Th. Reinach. «Revue des Etudes Grecques». Τόμ. KB' (1909) σ. 61—63. N. A. B.

N. Γ. Πολίτης, Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία. Κατάλογος τῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ τῶν ὑπὸ Ἑλλήνων ἀλ-λαχοῦ ἐκδομένων βιβλίων καὶ διατριβῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1907. —«Ἐπιστημονικὴ Ἑπετηρὶς τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἑλλάδος. Τόμ. Γ' (1906—1907) σ. 390—537. Παρὰ τὰς δυσχερείας ὡς εἶχε τὰ ὑπερνηκίῃ δὲ κ. Πολίτης ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ ταύτῃ, κατόρθωσε διὰ τῆς χαλαρῆς αὐτῶν ἐκδομένης καὶ μεθοδικότητος τὰ παράσχει ἡμῖν ἀληθὲς ὑπόδειγμα τοιαύτης ἐργασίας. Ὁ κ. Πολίτης ὁμολογεῖ ὅτι τὸ βιβλίον παρουσιάζει ἐλλείψεις, ἐπιφυλάσσει ὅμως τὰ προσθέσει τὰ παραλειφθέντα ἐν τοῖς καταλόγοις τῶν ἐπομένων ἐτῶν. K. M. K.

Pauli Marc, Byzantinische Zeitschrift, Generalregister zu Band I—XII, 1892—1903. Mit Unterstützung des Therianosfonds der Königl. bayerischen Akademie der Wissenschaften. Leipzig, Teubner 1909. 8ον VIII 592. Ἡ σύντομος γενικὴ ἐργασία τοῦ πολιτίμου «Byzantinische Zeitschrift» ἦτο πρὸ πολλοῦ ἀπαραίτητος. Τὸ ἔργον ἐξετέλεσεν ἐκονειδίως καὶ φιλοπόνοος δὲ κ. Marc. Ἐν πρώτοις ἀναγράφονται τὰ πρόσωπα καὶ πράγματα. (σ. 1—502) Ἐἵτα αἱ ἑλληνικαὶ λέξεις αἱ κυριώτεραι (σ. 503—537). Μετὰ δὲ αἱ λατινορωμανικαὶ καὶ γερμανικαὶ λέξεις, αἱ σλαβικαὶ, αἱ Σημιτικαὶ καὶ τουρκικαὶ (σ. 538—542). Ἐἵτα τὰ χειρόγραφα περὶ ὧν ἐκασταχοῦ γίνεται λόγος (σ. 543—569). Ἐν τέλει δὲ ἀκολουθεῖ 570—512 ἀναγραφὴ τῶν συντεταγμένων, περιοδικῶν, νεκρολογουμένων προσώπων κτλ. Ἐν σελ. 288 ἀναγράφεται ὁ Πετριζὸς ὡς κείμενος ἐν Μακεδονίᾳ. Τοῦτο εἶναι παραδρομή. Τὸ προσημειωμένον χωρίον κείμενον ἐν Θράκῃ, παρὰ τὴν Σιδηράμαχον. N. A. B.

ΓΛΩΣΣΑ, ΜΕΤΡΙΚΗ, ΜΟΥΣΙΚΗ

M. R. Vasmer, *Τὰ Ἑλληνικὰ δάνεια ἐν τῇ παλαιολαυικῇ γλώσσῃ* (δωσιαι). Ἐν τοῖς πρακτικαῖς (invjestija) τοῦ τμήματος διὰ τὴν ρωσικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Τομ. XII. Τεύχος 2. Σελ. 198-289. Ἐν Πετρούπολει 1907. Κριτικὴ ὑπὸ St. Romansky, Byzantinische Zeitschrift. Τομ. III' (1909) σ. 225-230. V. B. P.

Karl Dieterich, Die præpositionen Ræfixe mit besonderer Berücksichtigung des Mittel- und Neugriechischen. «Indogermamische Forschungen». Τομ. ΚΔ' (1909) σ. 87-158. Περιέχει γενικά τινὰ προεισαγωγικὰ εἰς τὸ θέμα καθ' ὅλου καὶ τὸ πρῶτον κεφάλαιον τῆς πραγματείας, τὰ περὶ τῆς προθέσεως ἀπὸ. Ἐν ἀρχῇ παρέχεται πλούσιος κατάλογος τῶν κυριωτάτων πηγῶν, ὅθεν ἤρτησεν ὁ συγγραφεὺς. N. A. B.

Γ. Ν. Χατζηδάκι, *Γραμματικά καὶ Ἑτυμολογικά*. «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς» τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἑλλάδος. Τομ. Γ' (1906-1907) σ. 81-99. Ματαξὺ τούτων ἐξηγερθεὶς τοῦ δοκίμου οἱ ἀλλοὶ τῶν ἀλφῶν προελθόντος μεταγενεστέρου τύπου τὸ ἄλλα, ἐξ οὗ ἐπειτα τὸ ὑποκοριστικὸν ἀλάτι(ον). Ἐπειτα ἑτυμολογικὰ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς (σ. 92 κ. ἐ.) N. A. B.

K. Krumbacher, *Νέος θησαυρὸς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης*. «Μελέτη» Τεύχος Ἰανουαρίου 1909, σ. 12-26. Ματάφρασις ὑπ' ἀνωνύμου τοῦ ἐν τῇ Internationale Wochenschrift für Wissenschaft, Kunst und Technik τῆς 19 Δεκεμβρίου 1908 ἀρθρου τοῦ συγγραφέως, μεθ' ἱκανῶν παραληψεων. N. A. B.

Γ. Ν. Χατζηδάκι, *Νέα ἀντιλεγόμενα πρὸς τὸν κ. Krumbacher*. Ἐν «Ἀθηνῶν». Τομ. Κ' (08) σ. 590-601. N. A. B.

Ψυχᾶρη Ἰ., *Ρόδα καὶ Μῆλα. Τόμος Ε' Μῆρος πρῶτο*. Ἀθήνα 1908. Εἰς 8ον Σελ. 287. Ἀναδημοσίευσις ἀρθρων ἐκ περιοδικῶν καὶ ἡμερησίων. Προϊάσεται μακρὸς πρόλογος (σ. 1-282), ἐν ᾧ ἐκτίθενται σκέψεις περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἐν Ἑλλάδι ζήτηματι, ἀπιορήσεις τοῦ συγγραφέως πρὸς τοὺς φιλολογικόν καὶ γλωσσικόν αὐτοῦ ἀντιπάλους κλπ. N. A. B.

Κ. Παλαμά, *Γράμματα. Τόμος δεύτερος*. Ἀθήνα 1907. — Κριτικὴ περὶ τοῦ ἔργου ὑπὸ Eugène Clément, «Revue des études Grecques» KB' (1909) σ. 69-72. N. A. B.

Karl Dieterich, Taschenwörterbuch der neugriechischen Umgangs- u. Schriftsprache. Mit Angabe der Aussprache nach dem phonetischen System der Methode Toussaint-Langenscheidt, Teil II. Deutsch-Neugriechisch. Berlin-Schöneberg. [1909] Σελ. XXV + 768. Εἰς 16ον Μαρκ. 3½. Βελτίων κατὰ πολὺ ἔκδοσις καὶ διατύπωσης τοῦ ὑπὸ Μητσούτση συνταγμένου ρεζυμαιοῦ λεξικοῦ. N. A. B.

Jean Psichari, Efendi (Extrait des Melanges de philologie et de linguistique offerts à M. Louis Havet). Paris 1908. Εἰς 8ον, σ. 387-427. Διὰν ἐνδιαφέρουσα μελέτη περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ μεσοχρονίου καὶ νέου ἑλληνικοῦ ἀφ' ἑνὸς ἐξ οὗ τὰ τουρκικὰ ἐφ' ἑτέρου. N. A. B.

Louis Gernet, *Ἀφ' ἑνὸς*. — «Revue des études Grecques», (1909) σ. 13-32. Ἐξετάζει τὴν λέξιν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν μὴ λέγων τι ὡς πρὸς αὐτὴν ἐν τῇ μέσῃ καὶ νέῃ ἑλληνικῇ ἀπλῶς μόνον παραπέμπων (σ. 12) εἰς τὴν προσημειωθεῖσαν μελέτην τοῦ κ. Ψυχᾶρη.

Man. A. Triantaphyllidis, Die Lehnwörter der mittelgriechischen Vulgärliteratur. Strassburg (K. J. Trübner) 1909. Σελ. 192. Εἰς 8ον. Περὶ τοῦ ἔργου τούτου θέλομεν δημοσιεύσει διεξοδικὴν κριτικὴν. N. A. B.

Paul Maas, Kurz- und Langzeile in der Auspicianischen Strophe. — «Philologus» Τόμ. ΕΗ' (1909) σελ. 157-160. Ἐκ παραλλήλων λέγονται τινὰ καὶ περὶ βυζαντιανῶν ὅμιλων.

P. Thibaut, Origine Byzantine de la notation neumatique de l'église latine. Ἐν Παρισίοις 1907. Σελ. VIII + 107 μετὰ 28 λιθογραφικῶν πινάκων. Εἰς 8ον. Τιμὴ 15 φρ. — Κριτικὴ ὑπὸ Ugo Atanasio Gaisser, «Byzantinische Zeitschrift», Τόμ. III' (1909) σ. 217-222. N. A. B.

Φόρμιγξ, *μουσικὴ ἡφήμερις εἰκονογραφημένη ἐκδιδομένη δις τοῦ μηνὸς* (Διευθυντῆς καὶ ἀρχισυντάκτης Ἰωάννης Θ. Τσόκλης). Ἀριθ. 15-24 (1 Νομβρίου-31 Μαρτίου). Πολλὰ καὶ χρήσιμα ἀρθρα ἐν αὐτῇ περὶ τῆς δημώδους νεοελληνικῆς μουσικῆς καὶ περὶ τῆς κατὰ παράδοσιν βυζαντιανῆς. Ἐπίσης μουσικὰ καὶ λαογραφικὰ κείμενα. N. A. B.

Ἑθνικὴ Μοῦσα. Παρελλήλιον μηνιαῖον μουσικὸν περιοδικὸν σύγγραμμα. Ὁργανον τοῦ ἐν Ἀθήναις

«Εθνικοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου» (Αιερθνυτῆς Χρ. Ι' Βλάχος). Τόμ. Α'. Ἀριθ. 1. Μάρτιος 1909. Ἰδιαιτά το δῶρον τοῦτο σκοπεῖ τὴν περισυλλογὴν καὶ διδασκασὶν τῶν δημοδῶν ῥυμμάτων καὶ συμφωνικῶν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Ν. Α. Β.

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Α. — ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΚΑΘΟΛΟΥ

Zoh. Zanglas Leontios von Byzanz, Koblenz 1908 σ. 166. Εἰς 8ον. Ὁ συγγραφεὺς ἀναπτύσσει τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν Ἀσόντιον τὸν Βυζάντιον ἀναγῶν γινώσκας τινὰς τοῦ Loofs καὶ ἄλλων δοχοληθέντων περὶ τὸ αὐτὸ ζήτημα. Τὰ πλεῖστα τῶν πορισμάτων τοῦ συγγραφέως δὲν εἰνὲ ἀσφαλῆ. Κ. Δ.

C. Brockelmann, F. Finck, Joh. Leipoldt, E. Litmann, Geschichte der christlichen Litteraturen des Orients. Leipzig. 1907. Σελ. VIII+281. Εἰς 8ον (Die Literaturen des Ostens in Einzeldarstellungen. Band, 2 Abteilung). Κριτικὴ ὑπὸ W. Weyh, Byzantinische Zeitschrift Τόμ. ΙΗ' (1908) σ. 232—239. Ν. Α. Β.

Γ. Ζαχαρούλης, Ἡ Θεολογία τοῦ Ἀπολλιναρίου ἥτοι ἡ περὶ ἁγίας Τριάδος διδασκαλία. «Νέα Σιών» Τόμ. Ζ' (1908) 843—850. Ὁ συγγραφεὺς πρὸς τοὺς ἄλλους ἐξηγεῖ πῶς πρέπει τὰ νοητὰ ἢ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κατὰ τοῦ Ἀπολλιναρίου ἐκτοξευθέντα εἰς Σαβελλιανισμῶ μομφὴ καὶ πῶς νοητέα ἢ ὑπόταξις εἰς ἢν περιέπεσαν ὁ Ἀπολλινάριος. Ἐν τέλει ἀντιπαράβάλλει τὴν περὶ ἁγίας Τριάδος διδασκαλίαν τοῦ Ἀπολλιναρίου πρὸς τὴν περὶ τοῦ αὐτοῦ δόγματος διδασκαλίαν τοῦ Μ. Ἀθανασίου. Ν. Α. Β.

Χρυσόστομον Παπαδοπούλου, Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος» Ἀλεξανδρείας. Ἔτος Α' (1908) σ. 417—423 καὶ Β' (1909) σ. 49—74. Ἐξετάζεται τὸ ἀναμορφωτικὸν κήρυγμα τοῦ Χρυσόστομου καὶ τὰ τῆς Πατριαρχείας αὐτοῦ. Κ. Δ.

Ἀρχιμ. Διονυσίου Μαργαριτάκη, Τὸ δυνατὸν καὶ ἡ ιστορικὴ ἀναγκαιότης τῶν προφητειῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. «Νέα Σιών» Τόμ. Ζ' (1908) σ. 655—673 καὶ 802—814. Ν. Α. Β.

F. C. Conybeare, The Armenian Version of Re-

velation and Cyril of Alexandria's Scholia on the incarnation and epistle on easter ed. and englished. Ἐν Λονδίῳ, Translation Society 1907. Σελ. 222+189. Εἰς 8ον. Κριτικὴ ὑπὸ W. Bousset, Byzantinische Zeitschrift Τόμ. ΙΗ' (1909) σ. 196—201. Ν. Α. Β.

Δημ. Σίμου Μπαλάνου, «Ἐκκλησίᾳ καὶ Θεάτῳ». Ἐν Ἀθήναις 1909, σ. 24. Εἰς 8ον. Ἐξέτασις τῶν σχέσεων τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ Θεάτῳ ἐπὶ τῇ βίᾳ τῶν πηγῶν, μελέτη κριτικὴ καὶ ιστορικὴ ἀξιόλογος. Ν. Α. Β.

H. Delehage, Sanctus. «Analecta Bollandiana» Τόμ. ΚΗ' (1909). Ἐνδιαφέρουσα πραγματεία ἐν ᾗ ἐξετάζεται ἡ σημασία τῆς λέξεως sanctus ἐν τῷ προχριστιανικῷ κόσμῳ καὶ τῷ χριστιανικῷ ἰδιαιτέρως. Ἐπειτα ἐξετάζεται τὸ ζήτημα εἰς πόλους ἀνήκεν ἡ προνομία τοῦ sanctus καὶ τοῦ ἀντιστοίχου ἑλληνικοῦ ἁγίος ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ Ἐκκλησίᾳ. Ν. Α. Β.

B. Ν. Μπενεσέβιτς, Ὁρασις Διαδόχου Ἐπισκόπου Φωτικῆς τῆς Ἡπείρου. «Mémoires de l'Académie Impériale des Sciences de St. Petersburg» VII Série. Classe historico-philologique vol VIII. (1908) N° 11 σ. 1—9. Κριτικὴ ἐκδοσις μετὰ προλόγου καὶ ὑπομνημάτων ὑποστειλὶ τοῦ κειμένου τοῦτον ἐπὶ τῇ βίᾳ τῶν Κωδ. Vatic. 1167 τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, Vatic. Barb. 515 τοῦ ἔτους 1244, Vatic. 402 τοῦ ἔτους 1383 καὶ τῆς Συνοδικῆς Βιβλιοθήκης Μόσχας 492 τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. V. B. P.

Γ. Δηλιγιάννη, Περὶ τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ὁριγένους καὶ περὶ τινῶν ἠθικῶν αὐτοῦ ἀληθειῶν. Κατὰ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ «Προτρεπτικὸς εἰς Μαρτύριον» καὶ «Περὶ εὐχῆς». «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος» Ἀλεξανδρείας. Ἔτος Α'. Τόμ. Β', σ. 554—565. Ν. Α. Β.

Β. — ΑΓΙΟΛΟΓΙΑ, ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ, ΚΤΛ.

Albert Vogt, Vie de St. Luc de Stylite. «Analecta Bollandiana» Τόμ. ΚΗ' (1909) σ. 5—56. Ἐκδίδεται ὁ βίος κατὰ τὸν ἂν Ἀριθ. 1458 ἑλληνικὸν κώδικα τῆς Bibliothèque Nationale τῶν Παρισίων (olim Medic. heg. 1835). Πολλὰ τοῦ κειμένου διασπαρρίζεται δι' ὑπομνημάτων τοῦ ἐκδότη. Ν. Α. Β.

Σπ. Π. Λάμπρου, Ὁ Βαρθολομαῖος κώδιξ τοῦ βίου Νικωνοῦ τοῦ Μεταρσίτου «Νέος Ἑλληνομνήμων» — Τόμ.

Ε' (1908) σ. 301—304δ. 'Ο κώδιξ βαρβαρίνος 588 (VI. 22) περιέχει τὸν βίον τοῦ ἁγίου Νικωνος τοῦ Μετανοεῖτε. Τὸν αὐτὸν βίον περιέχει κώδιξ τῆς ἐν Ἀρίφ "Ορει μονῆς τοῦ Κοντιλουμονσίον, ὅθεν ἐξέδωκεν αὐτὸν ὁ Σ. Δάμπρος ἐν Νέω. Ἑλληνομνημόνι Τόμ. Γ' σ. 129—222. Ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος μελέτῃ ἐκτίθενται τὰ κατὰ τὰς διαφορὰς τῶν δύο κωδίκων. N. A. B.

Σπ. Π. Δάμπρος, Ἀγίος Βησσαρίων ὁ Λαρίσης καὶ Παχώμιος ὁ Ρουσάνος. «Νέος Ἑλληνομνημόνι». Τόμ. Ε' (1908) σ. 290—295. Περὶ τῶν ἐκδόσεων τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Ἀγίου Βησσαρίωνος Λαρίσης καὶ τινος βιογραφίας αὐτοῦ, περιλαμβανόμενης ἐν τῷ Μαρκιανῷ Cl. II κώδιξι 103. N. A. B.

Σεβαστιανὸς [Νικομάβουρα] ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Κερκύρας, Ἀκολουθία τῶν ἁγίων. Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάρχου, τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου μητροπολίτου Κερκύρας, τῆς δόσιος Θεοδώρας Ἀβρυύστιης καὶ τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Βλασίου. Ἐν Κερκύρα 1909. Σελ. 109. Εἰς 8ον. Παρέχονται τὰ κείμενα τῶν ἀνωτέρω ἀκολουθιῶν μετὰ συντόμων παρατηρήσεων. K. Δ.

Luigi Cantarelli, il prefetto di Egitto nei documenti Athanasiani. «Bulletin de la Société Archéologique d'Alexandrie N. S. Τόμ. 11 (1909) σ. 289—293. Συμβολὴ εἰς τὰ κατὰ τὴν Αἰγυπτιακὴν ἐπαρχίαν. N. A. B.

Δ. Σίμου Μπαλάνου, Χριστοῦ γεννα, Νέον Ἔτος. Ἐπιφάνεια. Μηνιαῖον παράστημα «Ἀθηνῶν» Ἰανουάριος 1909, σ. 1527—1532. Γενικά τινα περὶ τῆς προόδου τῶν ἐορτῶν τούτων. N. A. B.

Ἀρχιμ. Ἰακώβου Ἀρχατζικάνη, Δι' κυριώτεροι ἐορταὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ. «Νέα Σιών» Ἔτος Ε' (1908). Τόμ. Ζ' 825—842. Συνέχεια ἁρθρου ἀπὸ σ. 720—729 τοῦ αὐτοῦ τόμου. Τὸ τέλος εἰς πρόσθετος τεύχος τῆς Νέας Σιών. N. A. B.

Johann Georg, Darstellung Maria als Zoodochos Pigi «Byzantinische Zeitschrift» Τόμ. III' (1909) σ. 183—185. Ἐνδιαφέρον θέμα, ὅπερ ὁμοίως ὁ Georg ἐπραγματεύθη ἐπὶ τῇ βάσει ἐλαχίστων καὶ περιορισμένων πηγῶν. N. A. B.

ΙΣΤΟΡΙΑ.

A. — ΓΕΝΙΚΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ, ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΒΙΟΣ.

J. B. Pappadopoulos, Théodore II Lascaris empereur de Nicée. Paris. 1908. Σελ. XVI+192. Εἰς 8ον. Κριτικὴ ὑπὸ N. Festa, Byzantinische Zeitschrift. Τόμ. III' (1909) σ. 213—217. N. A. B.

Ant. Rubió Y Lluch, La Acrópolis de Atenas en la época Catalana discursó... en la sesión pública, Barcelona 1908. Δὲν εἶδον τὸ βιβλίον, μόνον ἐκ παραπομπῆς γνωρίζω αὐτό. N. A. B.

A. Ἀνδρεάδου, Περὶ τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Βυζαντίου. α' Ἐπιθεώρησις κοινωνικῶν καὶ τομικῶν ἐπιστημῶν Α'. (1908) σ. 22—46. Ἐπ' αὐτοῦ K. K[umbacher], «Byzant. Zeitschrift» Τόμ. III' (1909) σ. 271. N. A. B.

M. Γ. Λαμπρινίδου, Τὸ Νυόπλιον κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους. «Παραθήκαια Τόμ. IZ' (1908—9) σ. 112—117. Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς προσεχῶς ἐκδοθησομένης εἰς β' ἐκδοσιν Ἱστορίας τῆς Ναυπλίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. N. A. B.

Σ. Κ. Σακελλαροπούλου, Ὁ τάφος τοῦ Γεωργίου Φραντζῆ, «Μελέτη» Τεύχος Νοεμβρίου, σ. 513—522. Ὡραία σκιαγραφία τοῦ χρονογράφου Φραντζῆ. Ἐν τέλει ἐκτίθεται παλαιὰ παράδοσις καθ' ἣν οὗτος ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ ἐν Κερκύρα. N. A. B.

[William Jowest] Δι' Κυδωνίαι κατὰ τὸ 1818. «Μελέτη» Τεύχος Φεβρουαρίου 1909, σ. 108—113. Κατὰ μετάφρασιν M. Κωνσταντινίδου. Ὁ συγγραφεὺς ἦτο λόγιος ἱεραπόστολος περιελθὼν τὴν Ἀνατολήν διὰ προσηλυτιστικῶς σκοποῦς. Αἱ εἰδήσεις αἱ παρέχει περὶ Κυδωνιῶν εἶναι ἐνδιαφέρονται. N. A. B.

Σπυρ. Π. Δάμπρος, Ἑλληνικά δημόσια γράμματα τοῦ σδελτάνου Βαγιαζίτ Β'. «Νέος Ἑλληνομνημόνι» Τόμ. Ε' (1908) σ. 156—189. Πέντε γράμματα τοῦ σουλτάνου τούτου πρὸς τὴν παπικὴν αὐλήν, τὸ πρῶτον ἐκιδιδόμενα ἐκ τῶν ἐν τῇ Bibliotheca Vallicelliana (κώδιξ F 33) ἀντιγράφων καὶ τῶν ἐν τῇ Ἀμβροσιακῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μεδιολάνου ἐκποικισμένων ἀρχιγράφων, ἐνδιαφέροντα ὑπὸ γλωσσικῇ καὶ ἱστορικῇ ἑποπῇ. N. A. B.

Σπ. Π. Λάμπρου, Διαβούλκοι ἐν Ζακύνθῳ. — «Νέος Ἑλληνομνημονεύων» Τόμ. Ε' (1908) σελ. 340—341 βραχὺ σημείωμα περὶ τούτων. Ν. Α. Β.

Σπ. Π. Λάμπρου, Σεισμός ἐν Χίῳ καὶ Σμύρνῃ τῷ 1889. Σημείωμα ἐκγεγραμμένον ἐκ τοῦ Ἀλφαινοῦ κώδικος CXVI τῆς ἐν Ῥώμῃ βιβλιοθήκης Vallicelliana. Ν. Α. Β.

Α. Ν. Βερναρδάκης, Πόθεν τὰ βυζαντινὰ ἔμβολα (Μπεζουτιένια). — Μηνιαῖον παράστημα «Ἀθηῶν». Ἔτος Β' (1909) Ἰανουάριος, σ. 1573—1578 (δίδει καὶ εἰς ἴδιον τεῦχος). Ἐδφύης ἐρημνεία τοῦ πράγματος καὶ πειστικὴ ἔμψυξις. Ὁ Βερναρδάκης συμπεραίνει ὅτι ὁ Μ. Κωνσταντῖνος κίβων τὴν Νέαν Ῥώμην καὶ ἀπομιμούμενος κατὰ πάντα τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην ἐκτίσας πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ ῥοστρά ἐλληνικότερον ὀνομασθέντα διὰ τῆς ταυτοσύμου λέξεως ἔμβολα. «Ἐκ τῆς ἐν Ῥώμῃ κεντρικῆς πλατείας τοῦ Φόρου διακόσμησις ἀπὸ τῶν θριάμβων δι' ἐμβόλων, ὀνομάσθη ἡ τῶν ἐμβόλων, ὡς καὶ αἱ κυριώτεροι ἐμπορικαὶ ὁδοὶ αἱ καταλήγουσαι εἰς αὐτήν. Πᾶσα λοιπὸν στοὰ, ἀγορά, σπουδαία ἐμπορικὴ ὁδὸς ἢ ἐμπορεῖον, ἐλέγετο κατ' ἐπέκτασιν ἔμβολον». Ν. Α. Β.

Α. Ν. Βερναρδάκης, Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ πολιορκία. — Μηνιαῖον παράστημα «Ἀθηῶν». Ἔτος Β' (1909) Μάρτιος, σ. 1718—1733. Ἀπόσπασμα ἐκ δημοσιευθησένης διεξοδικῆς πραγματείας περὶ τοῦ θέματος τούτου. Ν. Α. Β.

Κ. Dieterich, Byzantinische Charakterköpfe, τόμ. 244 τῆς συλλογῆς «Aus Natur und Geisteswelt» σελ. 146, Λειψία, 1909. Γλαφυρὰ καὶ ζωντανὴ περιγραφὴ ἐκχρόντων τοῦ Βυζαντίου χαράκων, αὐτοκρατόρων, κληρικῶν, ποιητῶν, γυναικῶν κτλ., πλουτισμένη μετὰ χρήσιμους βιβλιογραφικὰς σημειώσεις. Ὁ συγγραφεὺς, γνώστης καὶ τῆς νεωτέρας ἡμῶν ἱστορίας, συχνὰ μεταχειρίζεται, πρὸς ζωηροτέραν ἀπεικόνισιν, ἐπιτυχεῖς παρλληλισμούς ἐκ τῆς κινήσεως τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ὡς λ. χ. ἡ ἐν σ. 72 παρομοίωσις τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ μετὰ σύγχρονον προσωπικότητα. Κ. Α. Τ.

Β. — ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤ. ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΛΟΓΙΑ

Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως, ἐπισκοπὴ Διαμολείας καὶ Ταλαρτίου. «Ἑκκλησιαστικὸς Φάρος» Ἀλεξανδρείας. Ἔτος Α'. Τόμος Β'. (1908) σελ. 409—416. Συμπληρωματικὰ εἰς τὰς περὶ τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης εἰδήσεις τοῦ R. Bousquet, L' évêché de Daoula-Talantion ἐν τῇ L'echos d' Orient, Τόμ. Γ'. (1907) σ. 296—299. Κ. Α.

Χρυσόστομον Α. Παπαδοπούλου, Πρωταρχεῖς Ὁρθόδοξοι καὶ Λατῖνοι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. «Νέα Σιών» Τόμ. Ζ' (1908) σ. 865—891. Ν. Α. Β.

Κ. Τὸ δὲ θέν πατριαρχεῖον Ἰπεκίου. «Ἑκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια». Τόμ. ΚΘ' (1908) σ. 521—525. Ὁ γράφων τὸ ἔθρονον τοῦτο καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα δι' πατριαρχεῖον Ἰπεκίου πρᾶγματι δὲν ὑπῆρξε. Ν. Α. Β.

* Προνομίῳ μαρτυρίαι «Ἑκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια». Ἔτος Α'. (1909) σ. 18—19. Μαρτυρίαι περὶ τῶν προνομίων ἑνὶ αὐτῷ Μωάμεθ ὁ Β'. ἔδωκεν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἑκκλησίαν. Ν. Α. Β.

Ν. Ἐλευθεριάδου, Ἀνατολικά μελέται, Τόμ. Α'. Τὰ προνόμια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Σμύρνη, 1909. Ν. Α. Β.

Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως, Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σινῆ. Ἐν Πειρουπόλει 1909. Εἰς δύο τεύχη, ὧν τὸ α' σελ. XX+284, τὸ β' σ. XXXI+495. Εἰς ὅσον Μετὰ προλόγον καὶ μεταφράσεων τῶν κειμένων ὁσωνικῶν. Ἐπεκτείνῃ ἀνάλυσιν τοῦ βιβλίου προσεχῶς. Ν. Α. Β.

Νικάνωρος, Ἱστορικαὶ σημειώσεις. Ἡ μονὴ Ζαβόρδας. — «Θεσσαλία» (ἐφημερίς Βόλου Θεσσαλίας) ἀρ. 2692 (πέμπτη 15 Ἰανουαρίου 1909). — Ἡ περὶ τῆς ὁ λόγος μονῆς εἶναι σταυροσηματωμένη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γρεβενῶν τῆς Μακεδονίας, ἐπὶ τοῦ Καλλιστράτου ὁρους. Κεῖται τῆς μονῆς ἀναφέρεται ὁ Ἅγιος Νικάνωρ, ἱερομόναχος ἐκ Θεσσαλονίκης, ἀκμαιοῦς κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Ὁ γράφων τὸ σημεῖωμα ἀναφέρει ἐν τέλει δι' κέκτηται: «τὸ ἱερὸν μοναστήριον καὶ δύο συγγενεῖς γράμματα τὸ πρῶτον παρὰ τοῦ τῆς τῶν Ἀχρεῶν πρώτης Ἰουστινιανῆς Πατριαρχεῖον καὶ ἄλλο παρὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου». Ν. Α. Β.

Ἡλ. Ἀλεξανδρίδου, Τινὰ περὶ τῆς ἱερᾶς μονῆς Σινῆ. «Ἑκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» Ἔτος Α'. (1909) σ. 14—15, 37—38, 69—70. Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς μονῆς Σινῆ κατὰ τὸν ΙΗ'. Ἰδίως αἰῶνα ἐπὶ τῇ βάσει ἀνωρύμου καὶ ἀχρονίστου (γραφέντος πιθανῶς μετὰ τὸν ἔθρονον 1772 καὶ 1775) χειρογράφου σημειώματος. Ν. Α. Β.

Ἰερεμὴλ Βελανιδιώτου, Ἡ ἱερὰ μονὴ τῶν Ἀσωμάτων Πειραιῶν. — «Ἑκκλησιαστικὸς Φάρος» Ἀλεξανδρείας. Ἔτος Α'. Τόμ. Β' (1908) σ. 566—569. Σύντομον σημείωμα περὶ τῆς παρὰ τὰς Ἀθήνας μονῆς ταύτης. Κ. Α.

ΝΟΜΙΚΗ

Theodor Kipp, Geschichte der Quellen des römischen Rechts, γ'. Έκδοσις σελ. 189, Δειψία 1909, τιμή Μάρκα 4,20. Ἡ γνωστὴ ἱστορία τῶν πηγῶν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου, ἡ μεταφρασμένη ἐκ τῆς πρώτης ἑκδόσεως καὶ εἰς τὴν ἰταλικήν. Ἡ προκειμένη νεωτάτη ἑκδοσις ἐπλουτίσθη μὲ σπουδαίας προσθήκας, ἰδίᾳ δὲ μὲ πολυτίμους βιβλιογραφικὰς πληροφορίες· ἡ ἡμετέρα βιβλιογραφία ἀντιπροσωπεύεται, ἀπὸ σ. 163 σσμ. 10 καὶ σ. 166 σσμ. 4, διὰ τῆς ἀξιολόγου μελέτης τοῦ Α. Μυλωνᾶ, περὶ παρρηβολῶν ἐν τοῖς πανδέκταις, Ἐπιθεώρησις τῶν κοινῶν καὶ νομ. ἐπιστημῶν 1 (1908), σ. 89—119. Εἰς ἰδιαιτέρας παραγράφους ἐκτίθενται διεξοδικῶς τὰ περὶ τῆς ἐπεξεργασίας τῶν Ἰουστινιανέων συλλογῶν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν (§ 32) καὶ τῆς πλουσιωτάτης παπυροῦλης νομικῆς βλῆς (§ 32). Κ. Α. Τ.

Σ. Βάση, Ad Justiniani Digesta adnotationes criticae. Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου τῆς Ἑλλάδος. Τόμ. Γ' (1906—1907) σελ. 100—112. Παρασημειώματα κριτικὰ εἰς τὴν μεγάλην ἑκδοσιν τοῦ Mommsen. Κριτικὰ ἐπ' αὐτοῦ ὑπὸ Α. Μυλωνᾶ, ἐν Ἐπιθεώρησις κοινωνικῶν καὶ νομικῶν ἐπιστημῶν τόμ. Α' (1908) σελ. 183—200 καὶ ὑπὸ Β. Kübler ἐν «Berliner philologische Wochenschrift» τόμ. ΙΘ' (1909) σ. 368. Ν. Α. Β.

Κ. Τριανταφυλλοπούλου, Ἡ παπυρολογία καὶ τὸ ὥμαϊκὸν δίκαιον. Ἐπιθεώρησις κοινωνικῶν καὶ νομικῶν ἐπιστημῶν. Τόμ. Α' (1908) σ. 69—95. Κριτικὴ ὑπὸ Κ. K[rumbacher] ἐν «Byzantinische Zeitschrift» τόμ. ΙΗ' (1909) σ. 250—251. Ν. Α. Β.

Κ. Δεμερτζή, Περὶ τῆς ἀναγκαστικῆς διαδόχης παρὰ ὧμαίοις καὶ ταῖς νεωτέροις νομοθεσίαις, τόμ. Β τε 5 χ. 1 (Νεαρά 115, δικαίωμα ἀπόρου καὶ ἀπρόικου χήρας, δικαίωμα τοῦ ἐν τῇ ἀνηβότητι εἰσποιηθέντος) σελ. 143, Ἀθήναι 1908. Κριτικὰ: ὑπὸ Α. Μομφερράτου, Θέμις Ἀγγελιοπούλων 19 (1908) σ. 390—392 καὶ ὑπὸ Κ. Τριανταφυλλοπούλου, Ἐπιθεώρησις τῶν κοιν. καὶ νομ. ἐπιστημῶν 1 (1908) σ. 201—213. Α. Κ. Μ.

Giannino Ferrari, Diritto matrimoniale secondo le Novelle di Leone il Filosofo. Ἐν Byzantinische Zeitschrift, τόμ. 18 (1909) σελ. 159—176. Εἰς νέαν, συστηματικὴν ὑποβάλλει ἔκδοσιν ὁ συγγραφεὺς τὰ περὶ τοῦ δικαίου τοῦ γάμου κατὰ τὰς Νεαράς Ἀκρίτας τοῦ σοφοῦ. Μετὰ βραχείαν ἐξέτασιν τῶν περὶ μηγαλειᾶς διατάξεων, πραγματεύεται περὶ τοῦ τύπου τῆς τελείσεως τοῦ γάμου, περὶ τῶν στοιχείων καὶ τῶν λόγων τῆς λύσεως αὐτοῦ, ἐπισκοπῶν ἐν τέλει καὶ τὰ τῶν περιουσιακῶν σχέσεων τῶν συζύγων. Τὴν μελέτην διακρίνει βαθεῖα γνώσις τῶν πηγῶν, ἐπιτυχὴς χρησιμοποίησις τῶν πορισμάτων τῆς παπυρολογίας καὶ ἐπιμελελιμένη κριτικὴ τῆς σχετικῆς φιλολογίας, ἀντιπροσωπευομένης καὶ παρ' ἡμῶν διὰ τῶν γνωστῶν ἔργων τοῦ Μομφερράτου. Ὁ συγγραφεὺς, γνωστὸς καὶ ἐξ ἄλλων ἀξιολόγων περὶ τὸ βυζαντινικὸν δίκαιον ἐργασιῶν του, πληροὺ ἀισθητῶν κενὸν διὰ τῆς ἀνω μορφωτικῆς, ἐξαντλητικῶς πραγματευομένου θέματος συνεπιτυμένως ὑπὸ τοῦ Ζαχαρίου ἐπιθεῖν, ἐν τῇ δὲ σημείωσι καὶ διορθῶν τὰ παραλείποντα αὐτοῦ. Κ. Α. Τ.

Κ. Μ. Πάλλη, Παινικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν Ἀθήναις 1907. Τοῦ αὐτοῦ, Περὶ τοῦ ἀβάτου τῶν μοναστηρίων κατὰ τὸ δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν Ἀθήναις 1908.—Κριτικὴ περὶ ἀμφοτέρων μὲν τούτων ὑπὸ Η. D[elehage] «Analecta Bollandiana». Τόμ. ΚΗ' (1909) σ. 218 κ. εἰ, περὶ δὲ τοῦ πρώτου ὑπὸ Α. Πετρανᾶκου, Ἐπιθεώρησις κοινωνικῶν καὶ νομικῶν ἐπιστημῶν τόμ. Α' (1908) σ. 253—256. Ν. Α. Β.

Κ. Πάλλη, Περὶ ἀδελφοποιίας. — Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου τῆς Ἑλλάδος. Τόμ. Γ' (1906—1907) σ. 293—306. Καὶ ἐκ λαογραφικῆς ἀπόψεως ἴαν ἐνδιαφέροντα ἡ νομικὴ αὕτη μελέτη. Ν. Α. Β.

Α. Α. Πετρανᾶκου, Νέαι πηγὰὶ περὶ τῶν μοναχικῶν θεσμῶν. — Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος Ἀλεξανδρείας. Ἔτος Α. Τόμ. Β', σ. 548—553. Μελέτη ἀγιολογικῶν καὶ νομικῶν κεινῶν κωδίκων τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐν οἷς ὁ συγγραφεὺς εὑρίσκει νέα στοιχεῖα πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς γνώμης περὶ οἱ μοναχικοὶ τῆς Ὁρθοδόξου θεολογίας εἶναι γνήσιοι. Ν. Α. Β.

Π. Βιζονικίδου, Das ottomanische Reich im Lichte der Rechtspflege, ἐν «Deutsche Juristen-Zeitung», No. 9 (1909), σελ. 514—519. Ἀκριβὴς καὶ σαφὴς ἐπισκόπησις τῶν ἐν Τουρκίᾳ ποικίλων ἐγκωρίων καὶ ξένων θεσμῶν καὶ δικαστηρίων. Ἐν συντόμῳ γίνεταί μιν καὶ τῆς προνομιακῆς δικαιοδοσίας τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων. Τὸ προκειμένον ἀρθρον μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ ἐφημερίδι τῶν δικηγόρων «Δικαιοσύνη» ἀρ. 135 (1909). Α. Κ. Μ.

ΙΑΤΡΙΚΗ

Μιχαήλ Κ. Στεφανίδου, Χημειντικό ὡρίον διόρθωσις καὶ ἐρμηνεία. «*Ἀθηνᾶ*» Τόμ. Κ' (1908) σ. 500—501. *Εν* Collect. des Alchimistes grecs, Berttelot et Ruelle, σ. 422.2 κείται «ὡς καὶ ἐν Τρουλλίῳ τῷ δελώδει πλῶματι» Οἱ ἐκδῶται ὑποπεδουσι: α...δελῶ διπλῶμά τι. Ὁ Στεφανίδης ἀναγνώσκει: «... τῷ δελῶ διπλῶματι» Κατὰ τὸν αὐτὸν διπλῶμα—ὑγρὰ κέμιτος, τὸ νῦν ἀπρόλουτον. Ν. Α. Β.

Σμεῦον Γ. Ζερβοῦ, Μαρκέλλου Σιδήτου περὶ σφυγμῶν τὸ πρῶτον νῦν ἐκ τῶν ἀντιγράφων ἐκδιδομένων. *Εν* Ἀθήναις 1907. Σελ. 61. Εἰς 8ον.—Κριτικὴ διὰ G. Helmreich, «*Byzantinische Zeitschrift*». Τόμ. III' (1909) σ. 230—232. Α. Π. Κ.

Σμεῦον Ζερβοῦ, Παρατηρήσεις εἰς τὸν τριςκαιδέκατον λόγον ἦτοι περὶ δακνόντων καὶ λοβόλων ὄφρων Ἀετίου τοῦ Ἀμιδηνοῦ. — «*Επιστημονικὴ ἐπετηρίς*» τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἑλλάδος. Τόμ. I' (1906—1907) σελ. 307—360. Ἐπεξηγήσεις τῶν διαφορῶν φαρμακευτικῶν οὐσιῶν (ἀπὸ βοτανικῆς, φαρμακολογικῆς καὶ χημικῆς ἀπόψεως) ὡς ἀναφέρει Ἀέτιος ὁ Ἀμιδηνός ἐν τῷ II' αἰτιῶ λόγῳ, ὅν ἐξέδωκεν ὁ Σ. Ζερβός ἐν «*Ἀθηνᾶ*» τόμ. III' (1906) σ. 240—302. Α. Π. Κ.

Dimitrios Styl. Dimitriadis, Ueber fremde Körper, Würmer und Insekten im menschlichen Ohr und ihre Behandlung von den ältesten Zeiten bis heute. Mit 47 in den Text gedruckten Abbildungen und 6 Tafeln mit antiken chirurgisch-otologischen Instrumenten. Athen 1909. Σελ. 248. Εἰς 8ον. (Οἱ 6 πίνακες παρὲνθετοι). Περιέχει καὶ τινὰ μαρτύρια ἐκ κειμένων βυζαντινῶν. Α. Π. Κ.

Βυζαντινῶν ἱατρῶν τὰ εὗρισκόμενα, ἐπιμέλεια Ἀρ. Π. Κούζη δημογετοῦ τῆς ἱστορίας τῆς ἱατρικῆς ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε: — Ἀριθ. 1) Ὁρειβάσιου, Ἱατρικῶν Συναγωγῶν τεύχος Α', σ. 1—80. Ἀθῆναι 1909. Μέγα 8ον.

Ἀρ. 2) Ἀνωνόμου, Ἀνατομικὴ Εἰσαγωγή. Ἀθῆναι 1909. Σελ. 20. Μέγα 8ον. — Ἀρ. 19) Ραζῆ, Λόγος περὶ λοιμικῆς ἐξελληνισθεῖς ἐκ τῆς Σύρων διαλέκτου εἰς τὴν ἡμετέραν. Ἀθῆναι 1909. Σελ. 18. Μέγα 8ον. — Ἀρ. 26) Δημητρίου τοῦ Πεπαγομένου, Σύστημα περὶ ποδάγρας. Ἀθῆναι 1909. Σελ. 16. Μέγα 8ον. Ν. Α. Β.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ, ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ, ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΑ

Ν. Κομίδου, Ἡ Ἑλληνικὴ γεωδόνησις καὶ ὁ μετασχηματισμὸς τοῦ πολιτικοῦ χάρτου αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1357 μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. «*Περιοδικὸν Στρατιωτικῆς Βιβλιοθήκης*» Τεύχος 16—17 1909 σ. 225—448. Συνοδεύεται καὶ ἐπὶ σχεδιαγραμμάτων γεωγραφικῶν. Ν. Α. Β.

Κ. Α. Ῥωμαίου, Οἱ μεθόριοι Λακωνικοὶ Ἑρμαῖ. — «*Ἀθηνᾶ*», τόμ. Κ' (1908) σ. 383—402. Πορίσματα ἀνασκαφῶν κατὰ τὴν θέσιν Φονεμένοι παρὰ τὸν Ἅγιον Πέτρον τῆς Κενουρίας καὶ συμβολαὶ εἰς τὴν τοπογραφίαν τῆς ἐκεῖ χώρας. Ὁ Ῥωμαῖος ἐξηγεῖται εὐφρυνῶς καὶ τὰς νεοελληνικὰς τοπωνυμίας οἰκιστῶν Φονεμένους, στοῦς Σπαθοκομένους, ὧν ἡ πρώτη ἀπαιτᾷ καὶ ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ Μωρέως. Ν. Α. Β.

E. W. Brooks, The locality of the battle of Sebastopolis.—«*Byzantinische Zeitschrift*». III' (1909) σ. 151—150. Ν. Α. Β.

Τ. Π. Θύμειν, Ἡ ὁδὸς τοῦ Μαρτυρίου. «*Νέα Σιών*» Ζ'. (1908) σ. 769—801 Ἀνασκαφῆς καὶ ἐρευνᾶς ἐν σχέσει πρὸς τὴν νίκην dolorosem, τὴν ὁδὸν ἣν ὁ Ἰησοῦς βασιτάζων τὸν σταυρόν διήρυσεν ἀπὸ τοῦ Πρωιτωρίου μέχρι τοῦ Γολγοθᾶ. Ν. Α. Β.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

R. Instituto Veneto di scienze, lettere ed arti. Monumenti Veneti nell' Isola di Creta. Ricerche e descrizione fatte dal Dottor Giuseppe Gerola per incarico del R. Instituto. *Εν Βενετία*, εἰς 4ον. Τόμ. Α', 1906, σ. LVI+300 καὶ πινάκων 1—7. Τόμ. Α', μέρος Β', 1906. σελ.

301—676 μετά πινάκων 8—20. — Τόμ. Β', 1908 σελ. 390 μετά πινάκων 1—17. — Ἀνάλογος μικρὸ τοῦ ἔργου ὑπὸ Σπ. Π. Λάμπρου, «Νέος Ἑλληνομνήμων». Τόμ. Ε' (1908) σελ. 342—349. Ν. Α. Β.

Α. Σ. Ἀρβανιτοπούλου, Θεσσαλικά μνημεῖα. Ἀθῶνα-σάκειον Μουσεῖον ἐν Βόλῳ. — Αἱ ζωγραφίαι τῶν Παγιδῶν: Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς γραφικῆς: Ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι ἐν Παγιδῶν. Ἐν Ἀθήναις 1909. Τιμὴ δρ. 2. Ἀπὸ σ. 30 μέχρι σ. 62 διήκει ἡ «Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς» — ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς — αἱ δὲ σ. 68—62 εἶναι ἀφιερωμέναι εἰς τὴν «Βυζαντινὴν Ἀγιογραφίαν» — Νεοελληνικὴν Ἀναγέννησιν» κοσμούμεναι καὶ δι' εἰκόνων. Ὁ συγγραφεὺς, τῆς ὁρατῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος δόκιμος ἐρευνητὴς, ἔχει τελείως κατανοητὴν ὑπὸ τῆς κλασσικῆς τέχνης καὶ ἀντιθέσθαι κρίνει ἅπαν ἀποστηθὸς τὴν βυζαντινὴν γραφικὴν ἐκφραζόμενος περὶ αὐτῆς κατὰ τρόπον ἀνολικῶν ἵσως πρὸς τὰς συγχρόνους ἰδέας περὶ βυζαντινικῆς καθ' ὅλον τέρους. Ἐπειτα περιέγραψεν δὲ ἀναγράφει οὐδὲ ἀναγνωρίζει φανερὰ στοιχεῖα, ἅτινα ἡ βυζαντινὴ γραφικὴ ἔδωκεν εἰς τὴν Ἀναγέννησιν. Ν. Α. Β.

Σπ. Π. Λάμπρου, Ἑλληνικαὶ ζωγράφοι πρὸ τῆς Ἀλῶσεως — «Νέος Ἑλληνομνήμων». Τόμ. Ε' (1908) σ. 270—289. Ὁ συγγραφεὺς τῆς μελέτης αὐτῆς ἀναγράφει 52 τὸ ὅλον τεχνίτας: ἐξ αὐτῶν τινὲς πρέπει νὰ ἐξαιρεθῶσιν ἢ ὡς τελείως ἀνύπαρκτοι ἢ ὡς μετὰ τὴν ἄλωσιν ἀκμάσαντες. Ἰκανὸς προσοδήκας καὶ διορθώσεις εἰς τὸ ἔργο τοῦτο τοῦ κ. Λάμπρου δημοσιεύσας ἡμεῖς προσεσχῶς. Τανῦν εἰς ἄλλας παρατηρήσεις ὅς ἀρκεσθόμεν. Οἷμαι μετ' ἀπορίας εἶδομεν ὅτι ἀναγράφεται μετὰ τῶν βυζαντινῶν τεχνιτῶν καὶ διὰ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ὁ πολυθρόνλος Μανουὴλ Πανσέληνος, ἐν ᾧ ἤδη πρὸ πολλοῦ εἶναι ἀποδεχόμενον ὅτι οὗτος ἦν καὶ κατὰ τὸν ΙΣ' αἰῶνα. Ὁ κ. Λάμπρος φαίνεται μὴ παρακολουθήσας τὴν τελευταίαν τοῦ ζητήματος βιβλιογραφίαν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐν σ. 279 ἐπιγραφὴν τῆς παλαιότερας μορφῆς τῶν Ἀγίων Τεσσαράκοντα ἐν Θεσσαλονίκῃ παρατηρῶ ὅτι αὕτη ἔχει πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐκδοθῆ ἐν τῷ C. I. G. 8764 (κατ' ἀπόγραφα ἀνεπίστατα). Περαιτέρω ὁ κ. Λάμπρος ἀναφέρει ἐν σ. 271², 283², 287² ἀνακοινώσεις ὡς προερχόμενας παρὰ τοῦ Ἀδαμαντίου. Αἱ ἀνακοινώσεις ὅμως αὐταί, ὡς θετικῶς γνωρίζω, δὲν ὀφείλονται εἰς τὰς γνώσεις τοῦ Ἀδαμαντίου, ἀλλὰ προέρχονται ἐμμέσως παρὰ τοῦ τέως ἐταίρου τῆς ἐνταῦθα Γαλλ. ἀρχ. σχολῆς H. Grégoire, παρ' οὗ ὁ Ἀδαμαντίου ἐζήτησε τὰς σχετικὰς πληροφορίες. Ταῦτα, ἕνα ἀποδοθῆ τὸ suum cuique. Ν. Α. Β.

Εὐγενίου Μ. Ἀντωνιάδου, Κωνσταντινουπόλεως, Ἐκφρασις τῆς Ἀγίας Σοφίας ἢ τοῦ μελέτη συνθετικῆ καὶ ἀναλυτικῆ ὑπὸ ἑκτον ἀρχιτεκτονικῆν, ἀρχαιολογικῆν καὶ ἱστορικῆν τοῦ πολυθρόνλου τεμένους Κωνσταντινουπόλεως. Τόμος β' ἐκτυπωθεὶς φιλοτίμῳ δαπάνῃ τῶν κυρίων Παντόλεοντος καὶ Θεοδώρου Α. Μαυροκορδάτου, περιέχων τὴν περιγραφὴν τοῦ κυρίου ναοῦ, τοῦ ἁμβωνος, τῆς πυλάδας, τοῦ ἁγίου βήματος, τῆς προθέσεως, τοῦ οἰκονοφυλακίου, τῶν ἐφύων παρ-

θήκων καὶ οἰκοδομῶν, τῶν γυμνασίων τοῦ ἁγίου Πέτρου καὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου ἢ Προσφονίου, τοῦ ἁγίου φρεάτιος, τῶν στοῶν καὶ τοῦ μητατωρίου, τῶν βαθμίδων, τῶν ὑπερῶν ἀνάδων, τῶν κοχλιῶν ἢ λαβυρίθων καὶ τῶν ὑπερῶν ἢ κατηχουμένων μετὰ τριακοσίων πεντήκοντα ἐν τῷ καιμένῳ σχημάτων καὶ τεσσαράκοντα ὁλοσπιδίων πινάκων, Commissionsverlag von B. G. Teubner in Leipzig: Τύποις Π. Α. Σακελλαρίου ἐν Ἀθήναις κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1908. Σελ. 360. — Μετὰ τὴν ἔκδοσιν καὶ τοῦ Γ' καὶ τελευταίου τόμου τοῦ μνημειώδους τοῦτου ἔργου θὰ δημοσιεύσῃ ἡ «Βυζαντις» διεξοδικὴν περὶ αὐτοῦ κριτικὴν. Ν. Α. Β.

Rudolf Pagenstecher, Die Auferweckung des Lazarus auf eine römische Lampe. «Bulletin de la Société Archéologique d'Alexandrie». Ν. Σ. Τόμ. Β' (1909). Ἐνδιαφέροντα μελέτη περὶ τῆς καθόλου παραστάσεως τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Λαζάρου. Ὁ συγγραφεὺς ὁρμᾷ καὶ εἰς γενικὰ ἐκ τῆς δημοσιεύσεως σχετικῆς παραστάσεως ἐπὶ λύχνου τοῦ ἐν Ἀθήναις κεντρικοῦ μουσεῖον. Ν. Α. Β.

B. A. Pantchenko, Συλλογὴν Ῥωσικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου ἐν Κωνσταντινουπόλει. Κατάλογος μολυβδοσφύλλων. Τεύχος Α'. Ἐν Σόφίᾳ 1908. Ἔς 8ον. Σελίδες 178, πίνakes 1—XVI (ῥωσιστί). Ὁ κατάλογος οὗτος ἔχει ἀνατυπωθῆ ἐκ τοῦ Δελτίου τοῦ Ῥωσικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τόμ. 1903, 1904, 1908. Περιλαμβάνει 500 τὸ ὅλον μολυβδόφυλλα, ὧν τινα λατινικά. Ἐξ αὐτῶν πολλὰ τὸ πρῶτον δημοσιεύονται. Ὁ Pantchenko συνοδεύει τὴν ἔκδοσιν τῶν μνημείων διὰ διεξοδικῶν πολλὰκις διορθωμάτων. Ν. Α. Β.

Θωμᾶ Θωμοπούλου, Ἡ βυζαντινὴ τέχνη τῆς σήμερον. Μηνιαῖον Παράστημα «Ἀθηνῶν». Ἔτος Β'. Ἀριθ. 1. Ἰανουαρίος 1909, σελ. 1594—1595. Σκέψεις περὶ τῆς νῦν βυζαντινῆς τέχνης ὡς αὕτη ταύτην λαμβάνει κατὰ παράδοσιν ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ν. Α. Β.

N. Βέη, Ἡ περὶ Μυστρά ἀνακρίσεις τοῦ κ. Ἀδαμαντίου. (Ἡ μνημεῖον ὁργανοῦ τῆς ἐλευθέρας σκέψεως. Ἔτος Α' τεύχος 3ον Φεβρουάριος 1909. Σελ. 107—111) Ἀντιπρόθε καὶ εἰς ἴδιον τεύχος. — Ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ ὁ κ. Βέης ἐλέγχει τὰ ἐν τῇ αἰδοῦσῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τοῦ κ. Ἀδαμαντίου λεχθέντα ὡς ἐστρημένα παντελῶς ἐπιστημονικοῦ χαρακτήρος. Παρατηρεῖ ὅτι οὐδὲν ἀνεκρίνωσεν οὕτως προσεχόμενον ἐξ ἰδίας ἐρευνῆς καὶ ὅτι ἡ ἡμιλία αὐτοῦ οὐδεμίαν οἰκίαν εἶχε πρὸς ἐπιστημονικὴν ἀνακρίνωσιν, ἥς σκοπὸς εἶναι ἢ νέα πράγματα νὰ ἐμφανίσῃ ἢ καὶ τὰ τυχόν γνωστὰ κατὰ τὸν τρόπον νὰ ἐξηγηθῇ. Κ. Μ. Κ.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΦΡΑΓΙΔΟΛΟΓΙΑ

Κ. Μ. Κωνσταντινοπούλου, Βυζαντινὸν φυλακτήριον—Journal International d'Archéologie Numismatique. Τόμ. I' (1907) σελ. 333—334. Χαρακτήρισμός ὡς φυλακτηρίου, προσφιλίσσαντος ἀπὸ ἀσθενειῶν ἢ θεραπειῶν τάντας, νομισματομόρφου κέρματος, οὗτος ἀντίτυπα ἐναπόκειται ἐν τῇ συλλογῇ Φωτιάδου-Πιπασά καὶ ἐν τῷ νομισματικῷ μουσεῖο Παριῶν. Ὁ Κωνσταντίνος ἀναγινώσκει ὁρθῶς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ μνημείου (ΥΓΗΑ CΥ ΔΟΡΙΤΕ = Ὑγια[ν] σοι δωρεῖται) ἥτις εἶχε παραγερῶσθῃ ὑπὸ τῶν ἐκδότων τὸ μνημεῖον. N. A. B.

Jules Maurice, Numismatique constantinienne. Iconographie et chronologie. Description historique des émissions monétaires. T. I. Paris, Leroux, 1908, 179 σ. τῆς εἰσαγωγῆς, 507 σ. καὶ XIII πίνακες. Κοιτικὴ περὶ τοῦ ἔργου ὑπὸ Paul. Bordeaux, «Revue des Etudes Grecques» Τόμ. KB' (1908) σ. 63—67. N. A. B.

N. A. Βέν, Ἀναγνώσεις καὶ κατατάξεις βυζαντινῶν μολυβδόβουλλων.—Journal International d'Archéologie Numismatique. Τόμ. X. σελ. 335—366. Ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ ὁ κ. Βέν κατατάσσει καὶ ἐξηγεῖται εἰκοσι καὶ ἐννέα μολυβδόβουλλα ἐκδοθέντα παρ' ἄλλων. —Κύριον πλεονέκτημα τῆς ἐργασίας ταύτης εἶναι ἡ ἐπιμελής καὶ εὖστοχος χρῆσις τῶν πηγῶν. Πολύτιμον παρέσχον εἰς τὸν κ. Βέν ἐπικουρίαν, διὰ τὴν χρονολόγησιν πολλῶν μολυβδόβουλλων, αἱ ἐκ τῶν τοπικῶν μορῶν παρεχόμεναι εἰδήσεις. K. M. K.

Σταμάτας I. Ξανάκη, Ἐξ μολυβδόβουλλων — «Byzantinische Zeitschrift». Τόμ. III' (1909) σελ. 181—182. Φέρουσι ταῦτα τὰς ἐξῆς κυρίας ἐπιγραφάς: 1) ΒΟ|ΝΟΥ—ΑΠΟ|(ε)ΠΑΡ|ΧΩΝ. Κατὰ τὴν δημοσιεύσαντα τοῦτο ἀνήκει τῷ ἐπὶ τῆς βασιλείας Μανουίλου ἀκμῶσαντι Βόνῳ τῷ ἐπάρχῳ τὸ κτίσαντι ἐν τῷ Ἐβδόμῳ κινετέρῳ. 2) †ΠΑ(ν)ΥΟΥ|ΑΣΧΙΕΠΙΣΚΟ|(π)ΟΥ. ΘΕCCA|(λ)ΟΝΙΚΗC. 3) †ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΔΕCΠΟΙΝΑ|ΠΡΟCΤΑ|(τ)ΗC ΓΕ(ν)8. 3) †ΗΟ|ΑΝΝ|ΟΥ—ΠΑ|ΤΡΙΚ|(ι)ΟΥ. 5) ΛΕΟΝΤΙΟΥ (ἐν στανρομόρφῳ μονογράμματι). 6) †ΚΕ ΒΘ|ΙΩ ΜΟΝΑ|(ζ)Ω Κ ΠΡ(ε)|(σ)ΒΥΤ(ε)Ρ(φ). N. A. B.

ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΗ

Henri Grégoire, Notes épigraphiques VII—X.—«Revue de l'Instruction publique en Belgique»—Τόμ. NB' (1909) καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει, σ. 1—17. Συνέχει μελετημάτων, ἀναφερομένων εἰς χριστιανικὰς ἐπιγραφάς, δημοσιευθέντων ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ, τόμ. LI (1898) σ. 217—221, 377—387. Πᾶσαι αἱ ἀναγνώσεις καὶ συμπληρώσεις ὡς προτείνει ὁ Grégoire, εἶναι πιθανόταται καὶ εὐρεσις. Ἐξαιρέτων ἐνδιαφέρον ἔχουσι τὰ σημειούμενα ἐν σχέσει πρὸς τὸν Μιαχαῆ Κομνηνὸν ἀμφοτέρῃς τῆς Ἀγάνης ἐν τῇ X note épigraphique. Ὁ συγγραφεὺς ἐπαγγέλλεται τὴν δημοσίευσιν καὶ ἄλλων παρὰπλησίον μελετημάτων. N. A. B.

Αἰμιλία Γ. Ζολώτα, Βραχίσται ἐπανορθώσεις καὶ προσθήκαι εἰς τὰς ἐν τῷ παρόντι τόμῳ Χιανὰς ἐπιγραφάς καὶ νέαί τινές ἐπιγραφαί.—«Ἀθηνᾶ» Τόμ. Κ' (1908) σ. 509—529. Τινὲς τῶν προσθηκῶν καὶ ἐπανορθώσεων τούτων ἀναφέρονται εἰς χριστιανικὰς ἐπιγραφάς, ἑλληνικὰς καὶ λατινικὰς, μεταγενεστέρων χρόνων. Συνοδεύονται δι' εἰκόνων καὶ ὑπομνημάτων σχετικῶν ἰδιαιτάτα πρὸς τὰ οἰκονομικὰ καὶ τὰ τοπωνυμικὰ τῆς Χίου. N. A. B.

Seymour de Ricci, Notes d'Épigraphie Egyptienne.—«Bulletin de la Société Archéologique d'Alexandrie» N. S. Τόμ. Β' (1909) σ. 321—349. Τινὲς τῶν σημειώσεων τούτων ἀναφέρονται εἰς χριστιανικὰς ἐπιγραφάς ἢ ἑβραϊοελληνικὰς. N. A. B.

H. Grégoire, Les inscriptions de Korytza.—«Byz. Zeitschr.» III' (1909) σ. 296. —Σημείωμα περὶ τινῶν ἐπιγραφῶν τῆς ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀναλήφως ἐκκλησίας ἐν Μπόρια παρὰ τὴν Κορυθαῖν, ἃς ἐξέδωκεν ὁ Πέτρος Παπαγεωργίου ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ, XVII (1908) σ. 129—130, ὡς ἀνεκδότους. Αὐταί, καὶ ἂν ἀναγράφῃ ὁ Grégoire, εἶχον καὶ ἐπανάληψιν ἤδη ἐκδοθῆ. N. A. B.

Στεφάνου Α. Ξανθοῦδιδου, Μολυβδίναι βουλλαι Κοήτης καὶ Ἀλμυροῦ — «Byzantinische Zeitschrift». Τόμ. III' (1909) σελ. 176—180. Τὰ μὲν κρητικὰ μολυβδόβουλλα — ὅν παρέρχονται ἐν πλείονι καὶ παρομοιάτυπα — προσερχόμενα ἐκ Γόγγινος ἐναπόκειται ἤδη ἐν τῷ Μουσείῳ Ἑρακλείου, ἀνήκοντα εἰς τὴν πρώτην

περίοδον τῆς βυζαντινῆς συλλογραφίας (κατὰ τὴν διαίρεσιν Nordt-
mann καὶ Schlumberger). Ἐξ αὐτῶν ἡ σημαντικωτέρα εἶνε ἡ ὑπ'
ἀρ. 4 φέρουσα ἐξ ἐτέρων τῶν ἐπιγραφῶν: † C[T]ΕΦΑΝΘΣΤΡΑΤ(ηγροῦ)
Τὰ δὲ μολυβδόβουλλα Ἀλμυροῦ εἶχον προσκολληθῆ ἐν τῷ αὐτῷ περιο-
δικῷ (τόμ. XXII, 1908, σ. 131—140) ὑπὸ Νικολάου Γιαννοπούλου.
Ὁ Σανθουδίδης παρέχει ἀσφαλτέρας ἀναγνώσεις, καὶ τὸ μὲν ὑπ' ἀρ.
Α' ἀναγινώσκει: [ΠΕΤΡΟ]Ν (ἢ ΠΑΥΛΟΝ) [Κ]ΕΡ[Κ]Υ ΡΑΣ ΠΡΟΕ-
ΔΡΟΝ ΕΝ ΓΡΑΦΗ ΓΡΑΦΩ. Τὸ ὑπ' ἀρ. Β' ἀναγινώσκει: [ΝΙΚ]Ο-
[ΛΑΒ] | ΣΦΡΓCM[A] [γράφει ΣΦΡΑΓΙΣCM[A]] / ΔΗΜΗΤΡΙ ΑΔΟΣ. Τὸ
ὑπ' ἀρ. Γ' ἐντετικὸν μολυβδόβουλλον ἀναγινώσκει: V. MICHAEL
DIGRA VENEC | DALMACIAT CROATIE DVX = V. Michael Dei
gratia Veneciarum Dalmaciae atque Croatiae Dux.
N. A. B.

ΑΝΑΔΕΚΤΑ

Α'—ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ, ΕΚΘΕΣΕΙΣ Κ.Τ.Λ.

E. Breccia, Unipogeo christiano ad Hadra.—
«Bulletin de la Société Archéologique d'Alexandrie». N. S. Τόμ.
II (1909), σ. 278—288. Περιγραφή μετὰ σχεδιογραφημάτων, εικόνων
κλ. Κατακόμβης ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ τὸν λόφον Hadra. Δημοσιεύονται
καὶ τινες ἄλλαι ἐνδιαφέρουσαι ἐπιγραφαὶ ἀνευρεθεῖσαι αὐτόν, χριστιανι-
καί, ἐλληνικαί, λυχνάρια, χαράγματα κλ.
N. A. B.

Henri Grégoire, Rapport sur un voyage d'ex-
ploration dans le Pont et en Cappadoce. Ἐν τῷ
«Bulletin de Correspondence Hellénique». Τόμ. AI (1909), σ.
3—189. Πῆλakes I—III. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ περιπουδαστοῦ τούτου
ὑπομνήματος κατὰ τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1907 ἐν συνοδίᾳ
τοῦ μεταλλειολόγου κ. Paul Baar περιῆλθε μέγα μέρος τοῦ βιλαετίου
τῆς Σίβας καὶ τοῦ Σαντζακίου Καισαρείας χάριν ἐπιστημονικῶν μελε-
τῶν. Ἐξαιρετικῶς ἐπέστησε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπιστημονικώτατα ὁ κ.
Grégoire εἰς τὰς ἐν Καππαδοκίᾳ πολυαριθμούς ἐν μονολίθις ἐκκλη-
σίας, ἐλάχιστοι ἢ οὐδαμῶς μέχρι τοῦδε ἐξετασμένους, ἀποδεικνύει δὲ τρα-
νὺς καὶ δι' εἰκόνων τὴν διὰ τὴν βυζαντινὴν τέχνην ἑκτατοῦ σπου-
δαιότητα αὐτῶν, καθ' ὅσον πρὸς τοῖς ἄλλοις διασφύζονσι τοιχογραφίας
τοῦ I καὶ II αἰῶνος, περίοδον καθ' ἣς ἡ βυζαντινὴ γοητικὴ, ἐν
ἐξαιρετικῶν τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος καππαδοκικῆς ἐκκλησίας, ἀντιπρο-
σωπεύεται κυρίως διὰ τῶν μικρογραφιῶν ὁλλῶν τινῶν χειρογράφων.
Ἐν τῇ ἐκδόσει τὸν ταύτην ὁ Grégoire δημοσιεύει συνήθως πινακιο-

τύπως, καὶ 120 ἐπιγραφὰς τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων, ἐλληνικὰς καὶ
λατινικὰς, κατὰ μέγα μέρος τελείως ἀνεκδότους. Τῶν προσκολλημένων
παρέχει ὁρθότερα ἀπογραφαί. Ἐπίσης ὁ ἀκάματος ἐπιστήμων ἐσπού-
δασε καὶ τὰ τοπογραφικὰ καὶ γλωσσικὰ πράγματα τῆς Καππαδοκίας.
Ἐπὶ κειμένων ἐπιγραφικῶν ἐρειδόμενος ἀπέδειξε ὅτι ἡ ἐν ταῖς ἐξα-
ταῖς τῆς Μικρᾶς Καππαδοκίας, παρὰ τὸν Καρμάλιν ποταμὸν, ἐλληνι-
κωτάτη κόμῃ Φάρασα ἐκαλεῖτο ποτὲ Ἀρταράμεια καὶ Ρο-
δα ὁ ὅς. Ἐν παραρτήματι σ. 148—159 ἐξετάζει εἰς τὴν ἐν Φαρά-
σοις λαλουμένην ταύτην ἐλληνικὴν γλῶσσαν, ἰδίως τὴν φωνητικὴν αὐτῆς.
ἐν σελ. 157 ἀναφέρει λέξεις βυζαντινῆς καταγωγῆς ἐν σ. 158—159
παρέχει δείγμα τῆς ἐν Φαράσοις δημώδους γλώσσης δημοσιεύων λατὸν
μῦθον. Καθ' ὅλου εἰπεῖν ὁ κ. Grégoire διὰ τῶν ἀνωτέρω πορισμάτων
τῆς ὁδοπορίας του καὶ ἐξοχῇ διεφώτισε τὴν ἱστορίαν καὶ ἀρχαιο-
λογίαν τῆς Καππαδοκίας καὶ τοῦ Πόντου, ἐφ' ᾧ καὶ ἐδγρωμοσύνη
ὀφείλεται αὐτῷ.
N. A. B.

Σπ. Π. Λάμπρου, Π. Καραλίδου, Δ. Πατισσοπούλου, Ἐκθε-
σις κρίσεως περὶ τοῦ Σουληνείου ἱστορικοῦ διαγω-
νίσματος Θεσσαλίας. «Νέος Ἑλληνομνήμων». Τόμ. Ε' (1908)
σ. 129—154. Ἀνεγνώσθη ὑπὸ Σπ. Π. Λάμπρου ὡς εισηγητοῦ ἐν τῇ
μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Πανεπιστημίου τῇ 25 Μαΐου 1908. Ὁ ἀγωνο-
θέτης Βασίλειος Γ. Σουλῆνης, φιλικῶς ἔμπορος ἐν Μακρονήστῃ, ἐκλη-
ροδότησε 500 ὀβ. λίρας, ἵνα ἐκ τῶν τόκων αὐτῶν ἐπὶ μίαν δεκαπεντα-
ετίαν συσταθῇ ὑπὸ τῆς Περνανείας τοῦ Ἑθν. Πανεπιστημίου βραβεῖον
διαγωνίσματος πρὸς συγγραφὴν ἱστορίας τῆς Θεσσαλίας ἀπὸ τῶν ἀρ-
χαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1821. Τὸ κληροδότημα τοῦτο ἐπὶ μακρὸν
ἐλάνθανεν ἕως θίου ὁ Γ. Χατζηδάκης, ὡς πρότασις προσέκοιζε τῇ 10
Δεκεμβρίου 1905 τὸν ἐξ αὐτοῦ διαγωνιστὴν τάξας ὡς προθεσμίας ὑπο-
βολῆς ἔργων τῇ 31 Ἰανουαρίου 1908. Εἰς τὸν διαγωνισμὸν λοιπὸν
τοῦτον ὑπεβλήθησαν τρία ἔργα, ὧν τὰ δύο ἀναφερόμενα εἰς τὴν καθ'
ὅλου ἱστορίαν τῆς Θεσσαλίας ἐκλήθησαν ἀνεπαρκῆ πρὸς βράβειον, τὸ
δὲ τρίτον γραφὲν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου ἡδὴ Βασιλείου Κάνδη καὶ ἀναφε-
ρόμενον εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐκλήθη ἄξιον βραβεύσεως
ὡς ἀξιόλογον δοκίμιον. Οἱ ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος κριταὶ ἀναλύονσι καταλ-
λήλως ἕκαστον τῶν τριῶν ὑποβληθέντων εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἔργων
ὑποδείκνυντες τὰς τυχόν ἀρετὰς ἢ τὰ ἁμαρτήματα τούτων. N. A. B.

Α. Ἀδαμαντίου, Ἐργασίαι Μυστρά καὶ Λαφνίου. —
«Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογ. Ἑταιρείας τοῦ ἔτους 1907».
Ἐν Ἀθήναις 1908, σελ. 129—146. Πολύλογος ἀνοήσιος ἐκθέσεως ἐστε-
ρημένη πάσης ἐπιστημονικῆς πρωτοτυρίας.
N. A. B.

Β. Ν. Μπενεσέβιτς, Λόγος τῶν πεπραγμένων κατὰ
τὸ εἰς τὴν ἐν Σινδ ποτὴν τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης τα-
ξείδιον. — Bul. de l'Académie Imp. des Sciences de St.-Peter-
bourg 1908. (ρωσιστί). Ἡ ἀνακοίνωσις ἀγένητο κατὰ τὴν γενικὴν
συνεδρίαν τῆς Ἀκαδημίας τῇ 4 Ὀκτωβρ. 1908. Ὁ Μπενεσέβιτς εἶρε
κατὰ τὰς ἐρεῖνας του ἐν Σινδ 926 κώδικας μὴ ἀναγραφόμενους ἐν τῷ

κατάλογον τοῦ Gardthausen, ἐξ ὧν ὅμως 60 περίπου εἶχει ἤδη περιγράψει ὁ Πορφύριος Οὐσπένσκι. Τῶν νέων τούτων κωδίκων τὸ πλεῖστον μέρος περιέχει ἀγιολογικά καὶ μοναχικά κείμενα, καὶ ἥτιςτοι λόγον λειτουργικά, κανονικά, ἱστορικά καὶ ἱατρικά. Ἐπίσης ὁ Μπενσελβιτς ἀνεθέσκησε τὰς περιγραφὰς 100 περίπου κωδίκων τοῦ καταλόγου Gardthausen, ἐφωτογράφησε διάφορα μνημεῖα τῆς μονῆς, ἐν οἷς ἱκανὰς εἰκόνας παλαιὰς ἐπὶ πινάκων, φύλλα κωδίκων καὶ φωτογραφίας ἐξ αὐτῶν.

V. B. P.

B. — ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ

S. Sakellariopoulos: Dem. Bikélas, Revue des Études grecques, KB' (1909) 42—47. — * Ἀρχ. Χρον. Λαυριώτης, Ἐκκλ. Ἀθήναι, ΚΘ' (1908) 542—543, Α' 6—8. — * Ἰωαννὶν Φωφόπουλος, ἀντίστ. Α' 36—7. — * Ἀνθ. Ἀλεξοπούδης, ἀντ. Α' 64. — P. Maas: Don Antonio Rocchi, Byz. Zeits. III' 305. — A. Andréadés, Dem. Bikélas, ἀντ. 307—308. — P. Marc: Chrys. Lauriotès, ἀντ. 308.

N. A. B.

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

*Ο κ. A. Rubio Y Lluch, ὁ κυριώτατος μελετητὴς τῶν ἐλληνοκαταλωνικῶν σχέσεων περιεπιδημῶν ἀπὸ τινος ἐνταῦθα, προτιθέμενος νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος συνδεδεμένα πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν Καταλωνίων. — *Ο κ. Ehrhard περιέχεται ἀπὸ μνημῶν ἤδη τὰς βιβλιοθήκας τῆς Ἀντιόχεις διὰ μελέτας τῶν ἀγιολογικῶν κωδίκων καὶ δὴ τοῦ Συμεὼν τοῦ μεταφραστοῦ.

N. A. B.

*Ο κ. Νικ. Βέης, ἐγκρίσει τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας, ἀνεχώρησεν εἰς Μασέωρα, ὅπως συνεχίσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀρξαμένην παλαιόγραφικὴν καὶ ἱστοριοδιμηκὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, τὴν ἐπιβραβεύεισαν ἐπὶ τῆς ἐν Μονάχῳ Βαβαρικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν.

K. M. K.

*Ο κ. E. Gerland παρασκευάζει ἐντολὴν τῆς Προσκήκης Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τὴν ἐκδοῦν τῶν καταλοίπων τοῦ H. Gelzer, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς Notitias Episcopatum ecclesiae orientalis graecae. Ἐπίσης θέλει συμπληρώσει καταλλήλως τὰς συλλογὰς τοῦ Gelzer. — *Ο κ. Schlumberger ἀσχολεῖται εἰς συγγραφὴν ἱστορικῆς

πραγματείας περὶ Κωνστ. Παλαιολόγου καὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινέως ὑπὸ τῶν Τούρκων. — *Ο κ. Σ. Λάμπρος δημοσιεύει προσεχῶς ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Teubner κριτικὴν ἐκδοσὴν τοῦ breve chronicum τοῦ συντεκδομένου τῷ Λούκα ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Βυζαντινῆς Βιβλιοθήκης. — *Ο κ. K. M. Pállης παρασκευάζει δύο μονογραφίας «περὶ μεταθέσεως ἐπισκόπων» καὶ «περὶ περιοδείας ἐπισκόπων», πρὸς δὲ νέαν ἐκδοσὴν τῆς περὶ ἀδελφοποιίας μελέτης του (ἀνωτ. σ. 117), συμπληρωμένης κατὰ νέας πηγὰς. — *Ο κ. Ἀθ. Παπαδ. Κεραμεὺς θέλει ἐκδόσῃ προσεχῶς τὸν Ε' καὶ τελευταῖον τόμον τῆς Ἱεροσολ. Βιβλιοθ., ὃν παρεσκεύασε τελείως κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1908. — *Ο κ. B. Pantchenko ἔχει ὑπὸ παρασκευὴν δοκίμιον περὶ τῆς ἱστορικῆς τοπογραφίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ διεξοδικὴν μελέτην περὶ τῆς ἱστορίας καὶ ἀρχαιολογίας τῆς μονῆς Στουδίου, ὅπου τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς. ἀρχ. ἱνστιτούτον ἔχει ἐκτελέσει ἀνακαρὰ καὶ ἄλλας ἐρεῖνας καὶ ἐργασίας. — Τὴν 24 παρελθόντος Μαΐου ἐτελέσθησαν ἐπισήμως, παρουσίᾳ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας κ. Στάη, τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ἀρχαιολ. Μουσείου Βόλου, ὃπερ ἰδίᾳ δαπάνῃ ἐκτίσας καὶ προσήνεγκεν εἰς τὸ Κράτος ὁ ἐργονὴς καὶ φιλότατος κ. Ἀλέξιος Ἀθανασάκης. Τὸ Μουσεῖον περιλαμβάνει καὶ χριστιανικὴν καὶ βυζαντιανὴν τμήμα, ἐν ᾧ ἡνδιαφρόνῃ μνημεῖα, περιουλλεγένητα ἐπιμελῶς ὑπὸ τοῦ ἐφόρου τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ ἀρχαιοτήτων κ. Ἀρβανιτοπούλου.

N. A. B.

*Η ἐν Ἀθήναις «Βυζαντιολογικὴ Ἐταιρεία» ἀγγέλλει τὴν ἐκδοσὴν τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Βέη συνταχθέντος καταλόγου τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς ἐν Μασέωροις ἱερᾶς μονῆς Βασιλάμ. Ὁ κατάλογος οὗτος περιλαμβάνει τὴν διεξοδικὴν περιγραφὴν 265 κωδίκων τοῦ ΙΑ'—ΙΘ' αἰῶνος, θεολογικοῦ, λειτουργικοῦ, ἀγιολογικοῦ, φιλολογικοῦ, νομικοῦ, ἱστορικοῦ καὶ ἱατρικοῦ περιεχομένου, ὃ ἀποτελεῖ δὲ τόμον εἰς μέγα 8ον ἐκ 12—14 τυπογραφικῶν φύλλων μετὰ πολλῶν πινάκων παρομοιοῦσιν.

Παράγραφα

Σ. 158 στ. 3 ἐκ τῶν ἄνω ἀντὶ Ἀρμ. I, 137 γράφει: Ἀρμ. I, 137

ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΧΙΩΤΗ & ΡΟΥΣΣΑ ΓΑΛΑΤΙΝΟΣ 4